

**S T U D I U M**  
**UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW**  
**ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO**

**MIASTA I GMINY**  
**Ż U R O M I N**

**U W A R U N K O W A N I A**  
**ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO**

(zmiana)

Żuromin, 2008 ~~2020~~ 2023 r.

Zmiana w 2008 r.:

- usunięte fragmenty treści zaznaczono: *[pomniejszoną kursywą w nawiasach prostokątnych]*,
- nowowprowadzone treści zaznaczono: ***pogrubioną kursywą.***

Zmiana w 2020 r.:

- treści usunięte zostały oznaczone szarym wyróżnieniem
- treści dodane zostały oznaczone żółtym wyróżnieniem

Rozstrzygnięcie nadzorcze w 2020 r.:

treść usunięta rozstrzygnięciem nadzorczym znak WNP-I.4131.205.2020.MO z dnia 02.12.2020 r. została oznaczona przekreśleniem

Zmiana w 2023 r.

- treści usuwane zostały oznaczone falowanym podkreśleniem
- treści dodane zostały oznaczone podwójnym podkreśleniem
- wykresy i rysunki usuwane zostały przekreślone
- wykresy i rysunki wstawiane zostały oznaczone przerywaną ramką

▪ <b>.0. WSTĘP.....</b>	<b>1</b>
○ <i>Cel i zakres opracowania .....</i>	<i>1</i>
○ <i>Informacje ogólne o gminie.....</i>	<i>2</i>
▪ <b>.0. ANALIZA PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA .....</b>	<b>3</b>
○ <i>Stan prawny w zakresie zagospodarowania przestrzennego.....</i>	<i>3</i>
○ <i>Realizacja obowiązujących planów zagospodarowania przestrzennego .</i>	<i>4</i>
▪ <b>.0. STAN I ZASOBY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO.....</b>	<b>11</b>
○ <i>Zasoby i warunki środowiska.....</i>	<i>11</i>
<i>Geomorfologia .....</i>	<i>11</i>
<i>Budowa geologiczna .....</i>	<i>11</i>
<i>Szata roślinna.....</i>	<i>12</i>
<i>Gleby .....</i>	<i>13</i>
<i>Wody powierzchniowe.....</i>	<i>14</i>
<i>Wody podziemne.....</i>	<i>15</i>
<i>Klimat.....</i>	<i>15</i>
<i>Surowce mineralne .....</i>	<i>16</i>
<i>Energia geotermalna.....</i>	<i>17</i>
○ <i>Jakość podstawowych elementów środowiska.....</i>	<i>18</i>
<i>Stan czystości wód powierzchniowych .....</i>	<i>18</i>
<i>Stan czystości wód podziemnych .....</i>	<i>19</i>
<i>Warunki aerosanitarne.....</i>	<i>19</i>
○ <i>Obszary i obiekty chronione.....</i>	<i>20</i>
<i>Obszar chronionego krajobrazu .....</i>	<i>20</i>
<i>Parki zabytkowe i wiejskie .....</i>	<i>21</i>
<i>Projektowany rezerwat przyrody .....</i>	<i>21</i>
<i>Lasy ochronne .....</i>	<i>21</i>
<i>Obszar najwyższej ochrony wód podziemnych.....</i>	<i>22</i>
▪ <b>.0. OCHRONA WARTOŚCI KULTUROWYCH.....</b>	<b>23</b>
▪ <b>.0. STRUKTURA SPOŁECZNO - DEMOGRAFICZNA.....</b>	<b>28</b>
○ <i>Zagadnienia demograficzne.....</i>	<i>28</i>
○ <i>Rynek pracy .....</i>	<i>31</i>
○ <i>Sieć osadnicza.....</i>	<i>34</i>
○ <i>Infrastruktura społeczna.....</i>	<i>36</i>
<i>Oświata i wychowanie.....</i>	<i>36</i>
<i>Ochrona zdrowia.....</i>	<i>38</i>
<i>Pomoc społeczna .....</i>	<i>39</i>
<i>Handel i gastronomia.....</i>	<i>39</i>
<i>Kultura .....</i>	<i>40</i>
<i>Mieszkalnictwo.....</i>	<i>40</i>
▪ <b>.0. STRUKTURA GOSPODARCZA.....</b>	<b>43</b>
○ <i>Rolnictwo .....</i>	<i>43</i>

<i>Struktura użytkowania gruntów .....</i>	<i>43</i>
<i>Jakość użytków rolnych.....</i>	<i>44</i>
<i>Melioracje .....</i>	<i>46</i>
<i>Stan własności użytków rolnych.....</i>	<i>46</i>
<i>Struktura obszarowa gospodarstw rolnych.....</i>	<i>46</i>
<i>Główne kierunki produkcji rolnej .....</i>	<i>48</i>
<i>Obsługa rolnictwa.....</i>	<i>49</i>
○ <i>Działalność gospodarcza pozarolnicza .....</i>	<i>50</i>
○ <i>Struktura budżetu gminy.....</i>	<i>54</i>
<i>Dochody budżetu gminy .....</i>	<i>54</i>
<i>Wydatki budżetu gminy.....</i>	<i>55</i>
■ <b>INFRASTRUKTURA TECHNICZNA IKOMUNIKACYJNA .....</b>	<b>57</b>
○ <b>Komunikacja.....</b>	
<i>Powiązania komunikacyjne.....</i>	
<i>Nadrzędny układ komunikacyjny.....</i>	<i>57</i>
○ <b>Elektroenergetyka.....</b>	<b>58</b>
○ <b>Gazownictwo.....</b>	<b>59</b>
○ <b>Telekomunikacja .....</b>	
○ <b>Gospodarka wodno - ściekowa i komunalna.....</b>	<b>60</b>
<i>Zaopatrzenie w wodę.....</i>	<i>60</i>
<i>Odprowadzenie ścieków.....</i>	<i>61</i>
<i>Gospodarka odpadami .....</i>	<i>62</i>
■ <b>INFORMACJA ZE STUDIUM ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO</b>	
<b>WOJEWÓDZTWA.....</b>	<b>63</b>

## **I. WSTĘP**

### **1. Cel i zakres opracowania**

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Żuromin jest sporządzone na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym. W myśl tej ustawy celem studium jest określenie polityki przestrzennej gminy z uwzględnieniem uwarunkowań, celów i kierunków polityki przestrzennej państwa na obszarze województwa.

Podstawą do podjęcia prac nad studium były uchwały Rady Miejskiej w Żurominie z dnia 8 czerwca 1998 roku nr 287/XXXI/98 w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i nr 288/XXXI/98 w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Żuromin

Podstawowymi zadaniami studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego są

1. rozpoznanie aktualnej sytuacji miasta i gminy, istniejących uwarunkowań oraz problemów związanych z ich rozwojem,
2. stworzenie podstawy do koordynacji planów miejscowych i decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
3. promocja miasta i gminy.

Sporządzenie studium podzielono na dwa następujące etapy opracowania:

1. Określenie uwarunkowań rozwoju miasta i gminy na podstawie analiz i studiów czynników mających wpływ na gospodarkę przestrzenną dokonanych po zebraniu materiałów wejściowych,
2. Sformułowanie celów i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy do uchwalenia, po uzyskaniu opinii stosownych organów, przez Radę Miejską.

Niniejsze opracowanie jest wynikiem pierwszego etapu prac i stanowi diagnozę stanu zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy ze wskazaniem na problemy, ograniczenia i preferencje rozwoju w sferach: ekologicznej, gospodarczej, społecznej, kulturowej oraz komunikacji i infrastruktury technicznej. Integralną część opracowania stanowią plansze w skali 1 : 5 000 i 1:10 000, obrazujące uwarunkowania przestrzenne na obszarze, odpowiednio, miasta i gminy.]

## **WSTĘP**

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Żuromin, zatwierdzonego uchwałą nr 193/XXXI/2001 Rady Miejskiej w Żurominie z dnia 9 lutego 2001 roku w trybie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym, jest sporządzona w związku z uchwałą nr 55/X/07 z dnia 23 lipca 2007 roku Rady Miejskiej w Żurominie w sprawie przystąpienia do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Żuromin, na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80/2003, poz. 717, z późniejszymi zmianami). Zgodnie z tą ustawą celem studium jest określenie polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania, jako wiążących dla organów gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Podstawowymi przesłankami do podjęcia sporządzenia zmiany studium były:

- wnioski w zakresie określenia obszarów preferowanych w studium pod lokalizację elektrowni wiatrowych,

- konieczność wprowadzenia ustaleń oraz zmiany ustaleń, których brak lub sposób sformułowania utrudniał optymalną gospodarkę przestrzenną w mieście i gminie,
  - wnioski o zmianę planowanego przebiegu obejścia drogowego miasta na drodze wojewódzkiej nr 563 gr. woj. – Żuromin - Mława,
- (Powyższe, o charakterze doraźnym, przesłanki nie mają istotnego znaczenia dla, określonych w dotychczas obowiązującym studium, celów i kierunków rozwoju).

Dodatkowo bardzo istotną (a może nawet zasadniczą) przesłanką była przesłanka formalna, wynikająca z odmiennego umocowania prawnego studium w obecnie obowiązującej ustawie z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w stosunku do jego umocowania wynikającego z ustawy, pod rządami której było sporządzone. Obecnie obowiązująca bowiem konieczność „zgodności” miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z ustaleniami studium sporządzanego w sytuacji jedynie konieczności „badania spójności” z nim tych planów, sprowadziła studium do roli quasi decyzyjnej, czyli do roli do której nie było przygotowane.

Potrzeba zmiany studium zaszła przy niezmiennych istotnych uwarunkowaniach zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy, wynikających z nich możliwości szans oraz podstawowych problemów rozwoju i w związku z tym przy zachowaniu określonych w nim celów i kierunków rozwoju. Zaszły bowiem, w okresie obowiązywania studium, zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym miasta i gminy nie rzucają na uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego w stopniu mogącym mieć wpływ na zmianę, określonych w tym studium, kierunków jego zagospodarowania.

W związku z powyższym projekt zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Żuromin przygotowano uwzględniając zmiany, które zaszły w zagospodarowaniu przestrzennym w latach 2000 – 2007.

W części I – uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego, zostały wprowadzone zmiany techniczne oraz porządkujące zawartą problematykę, zostały uaktualnione dane oraz wzięto pod uwagę nowe uwarunkowania, które zaistniały po roku 2001 lub ich uwzględnienie wynika ze zmienionych przepisów prawnych.

## I. UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Integralną częścią opracowania jest plansza dla terenu miasta i gminy w skali 1:10000 – uwarunkowania przestrzenne.

### [1.2. Informacje ogólne o gminie i mieście]

- **INFORMACJE OGÓLNE O MIEŚCIE I GMINIE i powiązania funkcjonalno - przestrzenne**

Gmina Żuromin, położona w centralnej części powiatu żuromińskiego, który z kolei usytuowany jest przy północno - zachodniej granicy województwa mazowieckiego, zajmuje 121 km<sup>2</sup> (łącznie z miastem - 132 km<sup>2</sup>) , co stanowi 15,03 % (z miastem - 16,40 %)

ogólnej powierzchni powiatu. Gminę zamieszkuje [6.170 (z miastem 14.887)] 5.899 (z miastem 14.920) osób, tj. ok. 14,60 % (z miastem - 35,20 %) ogólnej liczby ludności powiatu (2 pozycja, po gminie Lubowidz, pod względem zaludnienia wśród 6 gmin powiatu - z miastem 1 pozycja) i ok. 0,12 % (z miastem 0,28 %) ludności województwa mazowieckiego.

Sąsiaduje z 5 gminami: Biezuń, Lutocin, Lubowidz i Kuczbork Osada (powiat żuromiński) oraz z gminą Szreńsk (powiat mławski).

Ośrodkiem gminnym jest miasto Żuromin - ośrodek obsługi regionalnej, będący siedzibą samorządu powiatowego. Położone jest w środkowej części gminy, zajmuje powierzchnię ok. 11 km<sup>2</sup> i posiada [8.489] 9.021 mieszkańców. Ludność miasta skupia ponad 20 % ogólnej liczby ludności powiatu. W mieście zlokalizowane są instytucje administracji samorządowej, rządowej i specjalnej, instytucje obsługi biznesu oraz usług handlu

W granicach gminy, poza miastem, znajduje się 24 miejscowości. Największymi pod względem zaludnienia miejscowościami są Chamsk – [901] 848, Poniatowo – [829] 815 i Wiadrowo – [455] 449 mieszkańców.

Zewnętrzne, drogowe powiązania komunikacyjne miasta i gminy zapewniają, przebiegające przez teren gminy i krzyżujące się na terenie miasta, drogi wojewódzkie nr 541 relacji Lubawa - Lidzbark Welski - Żuromin - Sierpc - - Dobrzyń n. Wisłą i nr 563 Rypin - Żuromin - Mława, oraz sieć dróg powiatowych.

Odległość miasta Żuromin od miasta Mławy, a tym samym od drogi krajowej nr 7 i magistralnej linii kolejowej relacji Warszawa - Gdańsk, wynosi ok. 33 km. Od Sierpca (droga krajowa nr 10 relacji Płońsk - Szczecin i linia kolejowa relacji Nasielsk - Toruń) i Lidzbarka Welskiego (linia kolejowa relacji Działdowo - Brodnica) dzielą miasto Żuromin odpowiednio ok. 33 i 25 km.

Wiodącą funkcją gminy jest rolnictwo rozwijające się na bazie gospodarstw indywidualnych. Wynika to z dotychczasowego charakteru zagospodarowania terenu opartego na, sprzyjających rozwojowi tej funkcji, uwarunkowaniach.

## **[2.0. ANALIZA PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO**

### **1. Stan prawny w zakresie zagospodarowania przestrzennego**

*Obecnie obowiązujący miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Żuromin został zatwierdzony uchwałą nr 54/XIV/86 Rady Narodowej Miasta i Gminy w Żurominie z dnia 1 lipca 1986 r. (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego nr 9, z dnia 30 września 1986 r., poz.216)*

*Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Żuromina został zatwierdzony uchwałą nr 103/XXII/88 Rady Narodowej Miasta i Gminy w Żurominie z dnia 29 marca 1988 roku (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego nr 4, z dnia 2 maja 1988 r., poz. 66).*

*W oparciu o ustawę z dnia 12 lipca 1984 roku o planowaniu przestrzennym, która obowiązywała do dnia 31 grudnia 1994 roku, dokonano szeregu zmian ww. planów - zostały one do dnia dzisiejszego zrealizowane, bądź są w trakcie realizacji.*

*Poza miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy uchwalono pod rządami ww. ustawy kilka szczegółowych planów zagospodarowania przestrzennego, w większości dla terenów budownictwa jednorodzinnego na terenie miasta.*

W oparciu o ustawę z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym, która obowiązuje od dnia 1 stycznia 1995 roku, dokonano następujących zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (chronologicznie):

1. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy dotycząca wsi Wólka Kliczewska - uchwała nr 226/XXVIII/97 Rady Miejskiej w Żurominie z dnia 6 listopada 1997 r. (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego nr 4, z dnia 5 marca 1998 r., poz.9),
2. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu osiedla WIATRACZNA w Żurominie - uchwała nr 227/XXVIII/97 Rady Miejskiej w Żurominie z dnia 6 listopada 1997 r. (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego nr 4, z dnia 5 marca 1998 r., poz. 10),
3. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta dotycząca rejonów ulic Lidzbarskiej i Olszewskiej - uchwała nr 228/XXVII/97 Rady Miejskiej w Żurominie z dnia 6 listopada 1997 r. (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego nr 4, z dnia 5 marca 1998 r., poz. 11),
4. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta dotycząca terenów budownictwa mieszkaniowego ZIELONA w Żurominie - uchwała nr 231/XXVII/97 Rady Miejskiej w Żurominie z dnia 6 listopada 1997 r. (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego nr 4, z dnia 5 marca 1998 r., poz. 12),
5. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego osiedla budownictwa mieszkaniowego ZACISZE w Żurominie - uchwała nr 239/XXVIII/97 Rady Miejskiej w Żurominie z dnia 22 grudnia 1997 r. (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego nr 12, z dnia 4 maja 1998 r., poz.58),



6. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy dotycząca fragmentów wsi Poniatowo - uchwała nr 242/XXVI11/97 Rady Miejskiej w Żurominie z dnia 22 grudnia 1997 r. (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego nr 4, z dnia 5 marca 1998 r., poz.13),

7. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta - tereny budownictwa mieszkaniowo - usługowego przy ul. Szpitalnej i Kościuszki w Żurominie - uchwała nr 17/V/98 Rady Miejskiej w Żurominie z dnia 7 grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego nr 38, z dnia 31 grudnia 1998 r., poz.292),

8. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta - teren budownictwa jednorodzinnego SŁONECZNA w Żurominie - uchwała nr 18A//98 Rady Miejskiej w Żurominie z dnia 7 grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego nr 38, z dnia 31 grudnia 1998 r., poz.293),

Plany te, mogące wprawdzie dalej stanowić pewne podstawy do polityki przestrzennej z powodu np. zaistnienia praw nabytych właścicieli nieruchomości, mimo dokonania w nich na przestrzeni kilku lat szeregu zmian, są planami anachronicznymi. Plany te bowiem zostały opracowane w innych warunkach prawno - ustrojowych i techniczno - ekonomicznych. Na ich strukturę składają się wyznaczone pod konkretny sposób zagospodarowania terenu, stosowne do ówczesnych mechanizmów i celów obowiązujących w państwie o gospodarce planowej, w której obowiązywał system reglamentacji sposobów użytkowania przestrzeni. Obecnie, w dobie wprowadzenia gospodarki samorządowej, która w sferze gospodarki przestrzennej kształtuje warunki zgodnie z aktualnymi przepisami prawnymi i normami ekonomicznymi do inwestowania wszystkich podmiotów gospodarczych, plany te nie spełniają wymogów w kontekście zaszłych procesów przekształceń zagospodarowania przestrzennego i dostępnych w otwartej gospodarce rynkowej możliwości kapitałowych i technicznych.

### **1. Realizacja obowiązujących planów zagospodarowania przestrzennego**

Analizy realizacji, obowiązujących na terenie miasta i gminy, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dokonano na podstawie:

1. wykazu decyzji o pozwoleniu na budowę, wydanych w okresie 1986 - 1991 dla obszaru gminy,

2. wykazu decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu, wydanych w okresie 1991 -1999 dla obszaru miasta i gminy.

W latach 1986-1991 dla terenu gminy Żuromin wydano, zgodnie z obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego gminy 233 pozwolenia na budowę dotyczące:

3. zabudowy mieszkaniowej (budowa, rozbudowa, modernizacja) - 97 obiektów,
4. budynków gospodarczych ( garaże, budynki inwentarskie) - 119 obiektów,
5. obiektów produkcyjnych -17 obiektów,

Wydane decyzje w układzie przestrzennym, według funkcji, przedstawia poniższe zestawienie:

Lp.	Miejscowość	Zabudowa mieszk.	Budynki gospodarcze	Obiekty produkcyjne	Obiekty usługowe	Ogółem
1.	Będzimin	6	6	1		13
2.	Brudnice	5	6	3		14
3.	Chamsk	11	9			20
4.	Cierpigórz		2	1		3
5.	Dąbrowa	7	1	1		9
6.	Dąbrowice	2	2			4
7.	Dębsk	5	8			13
8.	Franciszkowo	2	2			4
9.	Kliczewo Duże	1	4	1		6
10.	Kliczewo Małe	2	1			3
11.	Kosewo	2	1	1		4
12.	Kruszewo		3			3
13.	Młudzyn	2	1	2		5
14.	Nadratowo		1			1
15.	Nadratowo Stare	1	1			2
16.	Olszewo	5	19	2		26
17.	Poniatowo	23	14	2		39
18.	Raczyny	2	6			8
19.	Rozwozi n	3	10			13
20.	Rzęzawy	5	10			15
21.	Sądowo	2	1			3
22.	Tadajówka	2	1			3
23.	Wiadrowo	5	9			14
24.	Wólka Kliczewska	4	1	3		8
<b>OGÓŁEM</b>		<b>97</b>	<b>119</b>	<b>17</b>	<b>14</b>	<b>233</b>

Powyższe dane wskazują że najwięcej decyzji o pozwoleniu na budowę dla terenu gminy w latach 1986 - 91 dotyczyło obiektów gospodarczych (budynki inwentarskie, gospodarcze, garaże - ok. 51 %) i budownictwa mieszkaniowego (budowa, przebudowa, modernizacja - ok. 42 %).

Obiekty związane z działalnością produkcyjną (ok. 8 %), które były przedmiotem decyzji o pozwoleniu na budowę, to przede wszystkim obiekty intensywnej, specjalistycznej produkcji zwierzęcej - kurniki (Brudnice, Poniatowo, Wólka Kliczewska) i chlewnie (Cierpigórz, Dąbrowa, Młudzyn, Olszewo).

Rozmieszczenie inwestycji, będących w tym okresie przedmiotem decyzji o pozwoleniu na budowę dla terenu gminy, wskazuje na koncentrację działań inwestycyjnych w miejscowościach: Poniatowo - ok. 17 %, Olszewo - ok. 11 % i Chamsk - ok. 9 % ogółu inwestycji.

Na podstawie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w latach 1991-1999, dla obszaru miasta i gminy Żuromin, wydano ok. 870 decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Decyzje te dotyczyły:

1. zabudowy mieszkaniowej (budowa, rozbudowa, modernizacja) - - ok. 225 obiektów,
2. budynków gospodarczych (garaże, budynki inwentarskie) - - ok. 160 obiektów,
3. obiektów produkcyjnych - ok. 80 obiektów,
4. obiektów usługowych - ok. 140 obiektów,
5. inwestycji w zakresie infrastruktury technicznej, komunikacji i gospodarki komunalnej - 245 obiektów, większość z nich dotyczyła jednak przyłączy.

Wydane decyzje (poza decyzjami dot. infrastruktury technicznej, komunikacji i gospodarki komunalnej) w układzie przestrzennym, według funkcji, przedstawia poniższe zestawienie:

Lp.	Miejscowość	Zabudowa t mieszk.	Budynki ; ; gospodarcze / -.'''-i	;7; Obiekty' -; produkcyjne' -ć ; •' ■'	. Obiekty usługowe	Ogółem V
1.	Będzimin	1	3	2		6
2.	Brudnice	2	5	19	1	27
3.	Chamsk	3	6	3	1	13
4.	Cierpigórz	2		1		3
5.	Dąbrowa	1	2	1		4
6.	Dąbrowice	2	2			4
7.	Dębsk	1	5		1	7
8.	Franciszkowo	3	3	3		9
9.	Kliczewo Duże	3	1		2	6
10.	Kliczewo Małe	1	4			5
11.	Kosewo	3	2			5
12.	Kruszewo	2		1		3
13.	Młudzyn			2	2	4
14.	Nadratowo Nowe					
15.	Nadratowo Stare		1	1		2
L.p.	Miejscowość	Zabudowa - mieszk.;	Budynki gospodarczej: ''-S/ &	r Obiekty produkcyjne	Obiekty . usługowe	Ogółem
16.	Olszewo	2	7	3	1	13
17.	Poniatowo	6	6	20		32
18.	Raczyny	2	4	1	1	8
19.	Rozwozin	1	1			2
20.	Rzęzawy	4	1	1		6
21.	Sądowo		2			2
22.	Tadajówka	1	1			2

23.	Wiadrowo	9	3		1	13
24.	Wólka Kliczewska	1	3	6		10
<b>Razem gmina</b>		<b>50</b>	<b>62</b>	<b>64</b>	<b>10</b>	<b>186</b>
<b>m. Żuromin</b>		<b>175</b>	<b>100</b>	<b>17</b>	<b>133</b>	<b>425</b>
<b>OGÓŁEM</b>		<b>225</b>	<b>162</b>	<b>81</b>	<b>143</b>	<b>611</b>

Powyższe dane wskazują że dla terenu gminy najwięcej decyzji dotyczyło budownictwa związanego z produkcją - ok. 34 % (podobnie jak wyżej dotyczy to intensywnej, specjalistycznej produkcji zwierzęcej) i obiektów gospodarczych - - ok. 33 % (budynki inwentarskie, gospodarcze, garaże). Jeśli zaś chodzi o obszar miasta - najwięcej decyzji dotyczyło budownictwa mieszkaniowego - ok. 41 % i obiektów usługowych - ok. 31 %.

Rozmieszczenie inwestycji, będących przedmiotem decyzji, wskazuje na koncentrację działań inwestycyjnych w miejscowościach (nie biorąc pod uwagę miasta, dla terenu którego podjęto ok.70 % decyzji z wydanych ogółem dla terenu miasta i gminy ) Poniatowo - ok. 17 % i Olszewo - ok. 15 % ogółu inwestycji na terenie gminy.

Główne zadania z zakresu infrastruktury technicznej, komunikacji i gospodarki komunalnej, które były przedmiotem decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, to :

6. w roku 1991:

1. modernizacja sieci energetycznej i budowa stacji transformatorowej w Żurominie (ul. Targowa, Zamojskiego, Żurawia, 3-go Maja),
2. modernizacja sieci 0,4 kV w Żurominie (ul. Lidzbarska, Wyzwolenia, Zamojskiego),
3. modernizacja istniejącej oczyszczalni ścieków w Żurominie,

• w roku 1993:

- rozbudowa przyłącza C.O. do budynku Nadzoru Telekomunikacji w Żurominie,

• w roku 1994:

- budowa sieci kanalizacyjnej w Żurominie, ul. Zielony Rynek,

• w roku 1995:

1. droga w Żurominie,
2. przyłącze kablowe do małej elektrowni wodnej w Brudnicach,
3. sieć wodociągowa w Kliczewie Dużym i Małym,
4. SUW w Raczynach wraz siecią wodociągową w Raczynach i Rozwozinie,
5. droga w Kruszewie,
6. sieć ciepła w Żurominie, ul. Lenartowicza - Broniewskiego,
7. kanalizacja teletechniczna i kabel ziemny w Żurominie, ul. Żeromskiego i Przemysłowa,
8. 2 zbiorniki na gaz propan - butan w Poniatoście,
9. sieci kanalizacji sanitarnej w Żurominie, ul. Wyzwolenia i Piłsudskiego,
10. modernizacja systemu ciepłowniczego w Żurominie, os. Wyzwolenia -
11. Szkolna,
12. zbiornik na gaz propan - butan w Żurominie,
13. sieć wodociągowa w Żurominie, ul. Lidzbarska,
14. linia kablowa NN w Żurominie, ul. Okopowa,

• w roku 1996:

1. budowa drogi wraz z infrastrukturą techniczną i stacji transformatorowej w Żurominie, ul. Narutowicza,
2. oczyszczalnia ścieków z wysypiska w Brudnicach,
3. kanalizacja telefoniczna wraz z przyłączami w Poniatoście,
4. skrzyżowanie na ul. Warszawskiej w Żurominie,
5. ulice: Broniewskiego, Kochanowskiego, Długosza, Prusa, Orzeszkowej, Dąbrowskiej w Żurominie,
6. ul. Krótka, Krzywa i Wschodnia w Żurominie,
7. sieć wodociągowa w Żurominie, ul. Targowca i pl. Wolności,
8. infrastruktura techniczna na terenie budownictwa jednorodzinnego w Żurominie, ul. Przemysłowa, Przedwiośnie, Rataja i Witosa,
9. droga wojewódzka z kanalizacją deszczową w Poniatoście,
10. zbiornik na gaz propan - butan w Chamsku,
11. infrastruktura techniczna na terenie budownictwa jednorodzinnego w Żurominie, ul. Reformatów,
12. 2 zbiorniki na gaz propan - butan we Franciszkowie,  
- zbiorniki na gaz propan - butan wraz z siecią zewn. i obiektami towarzyszącymi w Poniatoście,

• w roku 1997:

1. sieć ciepła zasilająca szpital w Żurominie,
2. parking przy cmentarzu w Żurominie,
3. linia energetyczna (napowietrzna i kablowa) oraz stacji transformatorowej w Brudnicach,  
- wodociąg z przyłączami, Rzęzawy - Będzimin,
4. zbiorniki na gaz propan - butan w Chamsku,
5. sieć wodociągowa w Żurominie, ul. Okopowa i projektowana,
6. stacja tankowania gazem propan - butan w Żurominie, ul. Lidzbarska,
7. 2 zbiorniki na gaz propan - butan w Brudnicach,
8. przyłącze C.O. i C.W. do budynku mieszk. w Żurominie, ul. Sobieskiego,
9. adaptacja magazynu na kotłownię w Żurominie, ul. Przemysłowa,
10. linia SN i stacja transformatorowa w Brudnicach,
11. zbiornik na gaz propan - butan w Żurominie, ul. Wyzwolenia,
12. 2 zbiorniki na gaz propan - butan wraz z instalacją zewn. w Raczynach,

13. droga między ul. Targową i pl. Wolności w Żurominie,
14. modernizacja skrzyżowania ul Wyzwolenia, Mławska, Żeromskiego w Żurominie,  
 • w roku 1998:
1. stacja kontroli pojazdów w Żurominie, ul. Kołowa,
  2. telefoniczna linia światłowodowa Żuromin - Raciąż,
  3. sieci telekomunikacyjne w Żurominie, związane z rozbudową centrali,
  4. chodniki i wjazdy ul.Żeromskiego i Przedwiośnie w Żurominie,
  5. stacja bazowa telefonii komórkowej GSM w Żurominie, ul. Towarowa,
  6. stacja kontroli pojazdów w Żurominie, ul. Lidzbarska,
  7. linie energetyczne na os. Cicha i Cicha - FSO w Żurominie,
  8. wodociąg wraz z przyłączami w Wólce Kl jeżewskiej,
  9. sieć telefoniczna wraz z przyłączami we Wiadrowie,
  10. sieć telefoniczna w Kliczewie Dużym i Małym, Olszewie i Wólce Kl jeżewskiej,
  11. linia SN i NN oraz stacji transformatorowej w Brudnicach,
  12. stacja radiowego dostępu w Żurominie, ul. Lidzbarska,
  13. zbiornik na gaz propan - butan w Raczynach,
    1. linia SN w Żurominie i Wiadrowie,
    2. zbiornik na gaz propan - butan w Żurominie, ul. Szpitalna,
    3. zbiornik na gaz propan - butan w Rzęzawach,
    4. stacja transformatorowa w Wólce Kliczewskiej,
  5. telefoniczny kabel sieci rozdzielczej wraz z przyłączami, jednostka centralowa, przyłącze energetyczne, magistrala światłowodowa Żuromin - Olszewo,
  6. kaplica na cmentarzu w Żurominie,
  7. telefoniczna sieć rozdzielcza wraz z przyłączami, jednostka centralowa w Chamsku,  
<sup>1</sup> w roku 1999:
  8. stacja bazowa telefonii komórkowej PLUS GSM w Żurominie, ul. Lidzbarska,
  9. rozbudowa cmentarza w Żurominie, ul. Lidzbarska,
  10. telefoniczna sieć rozdzielcza i abonencka w Młudzynie,
  11. sieć wodociągowa magistralna i rozdzielcza w Dąbrowicach,
  12. sieć teletechniczna w Dębsku,
  13. sieć gazowa z przyłączami w Żurominie i Poniatowie,
  14. kanalizacja teletechniczna w Żurominie,
  15. kanalizacja sanitarna na os. Wiatraczna w Żurominie,
  16. przyłącze C.O. do budynku mieszk. w Żurominie, ul. Wierzbowa,
  17. kotłownia olejowa dla szpitala w Żurominie,
  18. rozbudowa stacji CPN w Żurominie, ul. Lidzbarska,
  19. zbiornik na gaz propan - butan wraz z siecią zewn. w Brudnicach,
  20. linia NN w Żurominie, ul. Warszawska,
  21. kanalizacja deszczowa w Żurominie, ul. Kościuszki, Wetmańskiego, Kosynierów, Zielony Rynek,
  22. zabudowa hydrotechniczna na rz. Wkrze w Poniatowie,
  23. ulica w Żurominie, łącząca ul. Szpitalną i Kościuszki,
  24. sieć wodociągowa i kanalizacji sanitarnej w Żurominie, ul. Armii Krajowej, Chrobrego i Gen. Maczka,
  25. światłowodowa linia teletechniczna w Żurominie,
  26. ul. Polna w Żurominie,
  27. myjnia samochodowa w Żurominie, ul. Lidzbarska,
- wodociąg w Kosewie.]

## [3.0.] 2. STAN I ZASOBY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I KULTUROWEGO

### [3.1.] 2.1. Zasoby i warunki środowiska

#### Geomorfologia

Według regionalizacji fizyczno-geograficznej J. Kondrackiego gmina Żuromin leży na pograniczu dwóch makroregionów, które rozdziela od siebie dolina rzeki Wkry o przebiegu południkowym (z N na S). Tereny położone na zachód od rzeki to mezoregion tzw. Równiny Urszulewskiej, należącej do makroregionu zwanego Pojezierzem Chełmińsko-Dobrzyńskim. Pozostały teren na wschód od Wkry to Równina Raciążska, stanowiąca fragment Niziny Północnomazowieckiej.

W obrębie obszaru gminy wyróżnia się następujące jednostki geomorfologiczne:

- wysoczyzna morenowa - wyniesiona na wysokości od 120 do ca 164 m n.p.m., obejmuje tereny położone na lewym brzegu rzeki Wkry. Ma charakter prawie płaskiej równiny wznoszącej się łagodnie w kierunku północnym, gdzie osiąga maksymalną wysokość 164,4 m n.p.m. Część północna jest lekko falista, natomiast centralna i południowa – prawie płaska (w przewadze o spadkach do 2%, maksymalnie do 5%).

Większe urozmaicenie rzeźby w północnej części wysoczyzny związane jest z położeniem tego obszaru na przedpolu silnie zarysowanego ciągu wzgórz morenowych rozciągających się równoleżnikowo w kierunku wschodnim na północ od Żuromina (glacystadiał Mławy). Morfologicznie obszar wysoczyzny reprezentuje typ rzeźby polodowcowej, której ostrość form została zatarta przez procesy erozyjno - denudacyjne (peryglacjalne i postglacjalne).

- równina sandrowa – płaska (spadki < 2%) powierzchnia równinna wyniesiona na wysokości 120 – 135 m n.p.m., stanowiąca peryferyjną część dużej powierzchni sandrowej tzw. sandru Skrzy. Położona jest na szlaku odpływu wód glacialnych, który powtarza obecnie Działówka (górną Wkra). Obejmuje tereny położone na zachód od rzeki (wg Kondrackiego – Równina Urszulewska).

Monotonne powierzchnie wysoczyzny i równiny sandrowej urozmaicają rozległe obniżenia terenowe pochodzenia glacialnego, niewielkie zagłębienia bezodpływowe oraz współczesne formy dolinne, z których największą jest dolina rzeki Wkry.

#### Budowa geologiczna

**Pod względem geologicznym analizowana gmina położona jest w obrębie jednostki geologicznej zwanej Niecką Mazowiecką. Jest to obszar, w którym na podłożu kredowym leżą osady trzeciorzędowe, natomiast powyżej leży pokrywa osadów czwartorzędowych, głównie plejstoceńskich, w dolinach – utwory holoceni.**

Obszar gminy pokryty jest utworami czwartorzędowymi o miąższości 75-120m. Największe powierzchnie pokrywają osady plejstoceńskie wykształcone w postaci glin zwałowych oraz piasków i żwirów lodowcowych. Są to osady związane



z okresem zlodowacenia środkowopolskiego (stadiał północnomazowiecki). Rejon położony nad Wkrą pokrywają piaski wodnolodowcowe należące do zlodowacenia północno-mazowieckiego (stadiał główny). W dolinie Wkry występują ponadto piaski i namuły rzeczne holocenijskie. Utwory czwartorzędowe podścielają utwory plioceńskie (iły pstry) o miąższości od kilku do 60 metrów.

Na terenie gminy wykonano pięć głębokich (do 3220,3 metrów) wierceń, na podstawie których stwierdzono:

- występowanie poniżej utworów pliocenu, utworów miocenu o miąższości 40-90 m, lokalnie również oligocenu (ok. 60-80 m),
  - strop utworów kredowych na głębokości 235-270 m, spąg – 1241-1428 m,
  - miąższość utworów jury osiąga ca 1000 m,
  - utwory triasu mają miąższość ca 800m, ich spąg występuje na głębokości 3070 m.

### Szata roślinna

Według klasyfikacji przyrodniczo-leśnej obszary leśne analizowanego terenu należą do IV Krainy Mazowiecko-Podlaskiej, dzielnicy Niziny Mazowiecko-Podlaskiej. Są to lasy na siedlisku boru mieszanego świeżego, boru świeżego i suchego z przeważającym drzewostanem sosnowym oraz lasy wilgotne na siedlisku olszowym z przeważającym drzewostanem olchy.

Na obszarze gminy tereny lasów i zadrzewień zajmują [482] 441,95 ha co stanowi [4%] ok.. 3,6% powierzchni gminy, natomiast na terenie miasta [5] 7,5 ha tj. [0,5] 0,7% powierzchni miasta. Średnia lesistość analizowanego obszaru wynosi [3,7] 4,2% i jest najniższa w powiecie żuromińskim, dla którego wskaźnik lesistości kształtuje się na poziomie [18,1] 20,2%. W strukturze władania dominują lasy prywatne, niewielkie powierzchnie leśne – około 110 ha na terenie gminy i [1] 3,5 ha na terenie miasta zajmują lasy [państwowe zarządzane przez Nadleśnictwo Dwukoty] publiczne.

Według danych z Urzędu Gminy największy udział lasów w powierzchni ogółem (powyżej średniej w gminie tj.> [3,7] 3,6%) występuje w rejonie wsi:

<b>Tadajówka</b>	<b>(4,4%),</b>	<b>Nadratowo</b>	<b>( 7,5%),</b>
<b>Brudnice</b>	<b>(4,6%),</b>	<b>- Stare Nadratowo</b>	<b>(12,8%),</b>
<b>Franciszkowo</b>	<b>(4,6%),</b>	<b>- Dąbrowice</b>	<b>(32,4%).</b>
<b>Poniatowo</b>	<b>(6,8%),</b>		

<b>- Poniatowo</b>	<b>(4,0%),</b>	<b>- Brudnice</b>	<b>( 8,3%),</b>
<b>- Franciszkowo</b>	<b>(4,7%),</b>	<b>- Stare Nadratowo</b>	<b>(14,4%),</b>
<b>- Tadajówka</b>	<b>(6,4%),</b>	<b>- Dąbrowice</b>	<b>(33,3%).</b>
<b>- Nadratowo Nowe</b>	<b>(6,5%),</b>		

Z kolei najmniejszy udział lasów w powierzchni ogółem (poniżej [1] 2% - tereny bezleśne lub z minimalnym udziałem lasów) występuje w rejonie wsi:

**[Cierpigórz**      **(0,0%),**



Dąbrowa	(0,0%),
Kosewo	(0,0%),
Rozwozi n	(0,0%),
Sądowo	(0,0%),
Dębsk	(0,1%),
Rzężawy	(0,5%),
Wiadrowo	(0,7%),
Olszewo	(0,8%]

- Cierpigórz	(0,0%),
- Dąbrowa	(0,0%),
- Sadowo	(0,0%),
- Kosewo	(0,0%),
- Rozwozin	(0,1%),
- Dębsk	(0,3%),
- Rzęzawy	(0,4%),
- Olszewo	(0,8%),
- Raczyny	(1,4%),
- Wólka Kliczewska	(1,6%),
- Wiadrowo	(1,8%),

Lasy występujące na analizowanym terenie są w większości mało korzystne i niekorzystne dla rekreacji. Dla zapewnienia warunków odnowy i równowagi biologicznej rolniczych terenów nizinnych, tereny zadrzewień i leśne powinny stanowić ponad 15% powierzchni. Wskazane są dolesienia zmierzające do zagospodarowania obszarów mało korzystnych dla rolnictwa oraz tworzenia w powiązaniu z obszarami łąkowo-bagiennymi ekosystemów mogących stabilizować stosunki wodne, klimatyczne i krajobrazowe.

## Gleby

Pokrywą glebową stanowią głównie piaski i gliny zwałowe strefy czołowomorenowej w związku z czym występuje tu znaczna zmienność gleb pod względem uziarnienia. Przeważają tu utwory zaliczane do typu gleb brunatnych wylugowanych i pseudobielicowych oraz miejscowo do czarnych ziem zdegradowanych. W dolinach rzek i cieków występują mady i czarne ziemie a na terenach niżej położonych gleby murszowate i murszowato-mineralne.

Najlepsze jakościowo dla produkcji rolnej to gleby brunatne i czarne ziemie wytworzone z glin lekkich lub z piasków gliniastych mocnych i lekkich podścielone gliną. Pod względem przydatności rolniczej należące do kompleksu 2-go (pszenny dobry) i 4-go (żytni bardzo dobry) oraz częściowo 5-go (żytni dobry), a w klasyfikacji bonitacyjnej do kl. IIIa, IIIb i IVa. Gleby takie charakteryzują się dobrze wykształconym poziomem próchnicznym, dużą zawartością składników pokarmowych oraz właściwymi stosunkami wodno-powietrznymi. Tworzą korzystne warunki dla upraw rolnych w szerokim zakresie, również warzywnictwa i sadownictwa i stanowią dość dobrą bazę dla rozwoju funkcji rolniczej w gminie. Gleby kompleksu 2-go zajmują ok. 10% powierzchni gruntów ornych, 4-go – ok. 13% i większe skupiska tworzą w części wschodniej gminy (m. Żuromin, Cierpigórz, Kosewo, Olszewo, Dębsk, Chamsk) i północno-zachodniej (Rozwozin, Rzęzawy).

W rejonach wsi Wólka Kliczewska, Dębsk, Chamsk, Franciszkowo, Kosewo, Cierpigórz oraz Będzimin, Raczyny występują dość duże i zwarte skupiska gleb o średnich wartościach użytkowych zaliczane głównie do kompleksu 5-go (żytni dobry) i 8-go (zbożowo-pastewny mocny) a w klasyfikacji bonitacyjnej do kl. IVa, IVb

i częściowo V. Są to gleby mniej żyzne, przeważnie nadmiernie uwilgotnione i wymagające odpowiedniej agrotechniki.

Przeważający obszar gminy [(ok. 60% gruntów ornych)] to gleby słabe jakościowo wytworzone z piasków gliniastych lekkich i pylastych na podłożu piasków lub powstałe z piasków luźnych. Są to gleby piaszczyste, nadmiernie przepuszczalne, ubogie w składniki mineralne, trwale lub okresowo za suche. Uzyskiwane plony roślin uprawnych uzależnione są od ilości i rozkładu opadów w okresie wegetacyjnym. Pod względem przydatności rolniczej zaliczane są do kompleksu 6-go (żytni słaby) i 7-go (żytni bardzo słaby) oraz miejscami do 9-go (zbożowo-pastewny słaby) a w klasyfikacji bonitacyjnej do kl. V, VI i VIz. Dobór roślin uprawnych jest tu ograniczony głównie: żyto i ziemniaki a w miejscach korzystnie uwilgotnionych – owies i niektóre warzywa. Większe skupiska gleb piaszczystych (głównie kompleks 7) ubogich w składniki pokarmowe i zbyt suchych, których uprawa jest mało efektywna, wskazane są w pierwszej kolejności do zmiany przeznaczenia na cele nierolnicze. Racjonalnym sposobem zagospodarowania takich terenów jest zalesienie. Większe ich arealy występują w rejonie wsi Wiadrowo, Dąbrowa, Poniatowo, Młudzyn, Rzężawy i Dąbrowice.

Trwałe użytki zielone zajmują ok. [34] 35% użytków rolnych i występują głównie w dolinach rzek i cieków oraz obniżeniach terenowych. Przeważnie są to łąki i pastwiska o dość korzystnych warunkach wodnych i pokarmowych zaliczane do kompleksu 2z – użytki zielone średnie (ok. 67%użytków zielonych). Potencjalnie stanowią duże wartości dla rozwoju produkcji zwierzęcej –naturalna baza paszowa dla bydła i owiec. Wszystkie użytki zielone wskazane są do pozostawienia w dotychczasowym użytkowaniu, jako najwłaściwszy sposób zagospodarowania gleb hydrogennych.

### Wody powierzchniowe

W układzie hydrograficznym gmina Żuromin stanowi niewielki fragment dorzecza dolnej i środkowej Wisły. Przez jej zachodnią część, z kierunku północnego na południe przebiega linia wododziałowa II rzędu, oddzielająca dorzecze Skrwy i Narwi. Do zlewni rzeki Skrwy należy zachodnia część terenu gminy, będąca jednocześnie obszarem źródłiskowym rzeki Chraponianki, lewobrzeżnego dopływu Skrwy.

Środkowa i wschodnia część gminy tj. obszar na wschód od wspomnianej linii wododziałowej leży w dorzeczu Narwi i jej dopływu – ciek III rzędu, rzeki Wkry. Przeważająca część tego obszaru odwadniana jest bezpośrednio do Wkry, natomiast część północno-wschodnia i wschodnia za pośrednictwem niewielkich cieków do Przylepnicy, a następnie do Mławki – największego, lewobrzeżnego dopływu Wkry, mającego ujście poza terenem gminy, w rejonie miejscowości Radzanów.

Miasto Żuromin położone jest na wododziale rzeki Luty – lewobrzeżnego dopływu Wkry oraz rzeki Miłotki uchodzącej prawostronnie do Przylepnicy – dopływu Mławki. Występujące w obrębie granic miasta ciek, stanowiące źródłowe odcinki wspomnianych rzek mają charakter rowów melioracyjnych. Rzeka Luta bierze początek w rejonie ulicy Lubowidzkiej, natomiast rów "A" (źródłowy odcinek rzeki Miłotki) – w rejonie ulicy Wiadrowskiej.

Zlewnie wymienionych rzek w obecnym stanie zagospodarowania należą do zlewni zagrożonych deficytem wód powierzchniowych. Ze "Studium koncepcyjnego zabudowy hydrotechnicznej rzeki Wkry w miejscowości Poniatowo" opracowanego przez Hydroprojekt w Warszawie wynika możliwość realizacji zbiornika wodnego w rejonie wsi Poniatowo poprawiającego bilans wodny oraz podnoszącego walory

rekreacyjne analizowanego obszaru. W przyszłości można spodziewać się pewnych zmian w reżimie wodnym rzeki, polegających na wyrównywaniu niskich stanów wody oraz wychwytywaniu i sterowaniu wodami powodziowymi. *[Podstawowe parametry projektowanego zbiornika:*

- 40,2 ha, w tym 5,2 ha w istniejącym korycie rzeki,
- 410tys. m<sup>3</sup>,
- 5,33 km,
- 250 m,
- 125,0 m n.p.m.

*W zatwierdzonych w 1997 roku zmianach miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Żuromin przewiduje się budowę I etapu zbiornika "Poniatowo" o powierzchni zalewu ca 20 ha.]*

### Wody podziemne

Z rozpoznania warunków hydrogeologicznych wynika, że na terenie miasta i gminy Żuromin w większości występują korzystne warunki zaopatrzenia w wodę, tj. zasoby wód podziemnych kształtują się na poziomie 40-100 m<sup>3</sup>/godz./otwór. Średnio korzystne warunki panują w południowo-zachodniej części gminy, w rejonie wsi: Tadajówka, Raczyny, Rozwozin (wydajności potencjalne pojedynczych studni wynoszą 10 - 40 m<sup>3</sup>/godz., miejscami osiągają wartość 60 m<sup>3</sup>/godz.).

Wody podziemne charakteryzują się zarówno swobodnym (wody gruntowe), jak i napiętym (wody wgłębne) lustrem wody. Swobodne zwierciadło wód gruntowych cechuje utwory przepuszczalne nie ograniczone od stropu występowaniem osadów nieprzepuszczalnych (glin, ilów).

Wody podziemne rozpoznane zostały w utworach czwartorzędowych, w których na ogół występują dwa poziomy wodonośne. Pierwszy, przypowierzchniowy poziom o miąższości kilku metrów występujący na głębokości kilku, rzadziej kilkunastu metrów narażony jest na skażenie zanieczyszczeniami z powierzchni. Z tego poziomu czerpią wodę pojedyncze studnie kopane, znajdujące się na terenie gospodarstw będących poza zasięgiem wodociągów zbiorowych. Są to wody gruntowe charakteryzujące się występowaniem swobodnego zwierciadła (lokalnie napięte) i niewielką wydajnością zależną od wykształcenia litologicznego i miąższości warstwy nawodnionej.

Zasadniczy poziom wodonośny występuje na głębokości kilkudziesięciu metrów i ujmowany jest przez studnie głębinowe wykorzystywane dla potrzeb m.in. zbiorowego zaopatrzenia w wodę. Głębokość studni wynosi od 47,0 m (studnia nr 2 w Dębsku) do 100 m (studnia nr 1 w Raczynach).

Ujmowane warstwy wodonośne posiadają w większości dobrą lub średnią izolację od powierzchni. Dobra izolacja w postaci utworów nieprzepuszczalnych o miąższości powyżej 10 m lub utworów półprzepuszczalnych o miąższości powyżej 20 m występuje na przeważającym obszarze gminy. Słaba izolacja gruntowa (utwory nieprzepuszczalne o miąższości poniżej 2 m oraz utwory półprzepuszczalne do 5 m miąższości) cechuje północno-zachodni fragment analizowanego terenu tj. rejon wsi Dąbrowice.

## Klimat

Wg R. Gumińskiego gmina Żuromin leży w strefie klimatycznej w pasie dzielnic środkowych, granicząc od północy z dzielnicą mazurską. Jest to obszar o rocznym opadzie nie przekraczającym 550 mm oraz średniej temperaturze rocznej 6-8°C. Liczba dni mroźnych waha się od 30 do 50, a dni przymrozkowych od 100 do 110, przy średniej temperaturze najzimniejszego miesiąca lutego – 4,3°C. Pokrywa śnieżna utrzymuje się przez 38 do 60 dni. Okres wegetacyjny (powyżej 5°C) trwa ca 210 dni. Powyższe dane dotyczące warunków termicznych są średnimi i na analizowanym terenie ulegają znacznej modyfikacji w zależności od warunków fizjograficznych (rzeźba terenu, rodzaj gruntów, głębokość zalegania wody gruntowej).

Dobre warunki klimatyczne dotyczą wysoczyzn. Najkorzystniejsze warunki klimatu lokalnego posiadają zbocza o ekspozycji południowej charakteryzujące się korzystnymi warunkami termicznymi i najlepszym nasłonecznieniem. Tereny te są najbardziej korzystne dla zabudowy mieszkaniowej. Wysoczyznowe partie terenu, położone na północ i północny-wschód od wsi Brudnice, wyniesione ponad 34 m ponad dolinę Wkry, narażone są na zbyt intensywne nawietrzanie, co zmniejsza ich przydatność dla zabudowy mieszkaniowej.

Obszary położone powyżej dna doliny charakteryzują się równie dobrymi warunkami termiczno-wilgotnościowymi powietrza, są jednak gorzej nasłonecznione i narażone na silne przewietrzanie.

Na omawianym obszarze jest znaczna powierzchnia terenów o niekorzystnych warunkach termicznych. Najmniej korzystne warunki panują w dolinie rzeki Wkry oraz w mniejszym stopniu w rejonie wilgotnych obniżzeń terenowych występujących fragmentami na całym obszarze gminy, z przewagą w części zachodniej, wschodniej oraz południowej. Zwłaszcza dolina Wkry narażona jest na występowanie wysokich dobowych amplitud temperatury w okresie lata oraz znaczne spadki temperatury zimą. Na terenach tych często obserwowane mogą być przymrozki i mgły a także w przypadku istnienia w ich pobliżu źródeł zanieczyszczeń – podwyższona koncentracja zanieczyszczeń powietrza.

Na omawianym terenie dominują wiatry z kierunków zachodnich (15,8%) oraz południowo-zachodnich (19,9%). Przeważają wiatry słabe i bardzo słabe (ca 76%). Najrzadziej obserwowane są wiatry z kierunku północno-wschodniego oraz północnego (odpowiednio 4,4% i 5,6% przypadków). W około 16% wszystkich obserwacji anemometrycznych w ciągu roku, obserwuje się zjawisko ciszy atmosferycznych, najczęściej w miesiącach letnich i jesienią.

*Zgodnie z Programem możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla województwa mazowieckiego cała gmina położona jest w obszarze preferowanym dla rozwoju energetyki wiatrowej.*

## Surowce mineralne

Na terenie gminy Żuromin nie występują surowce, które mogłyby stanowić bazę surowcową na skalę przemysłową. Znaczenie lokalne posiada udokumentowane w kategorii C<sub>2</sub> złożo kruszywa naturalnego "Wiadrowo". Jest to złożo piasku ze żwirem pochodzenia czwartorzędowego o formie pokładowej i zasobach geologicznych w wysokości 797 tys. ton (wg Bilansu Zasobów Kopalni – [31.12.1994] 31.12.2004 r.). Złożo nie było dotychczas eksploatowane, z uwagi na brak zainteresowania koncesją. Według klasyfikacji sozologicznej jest częściowo kolizyjnie z ochroną środowiska,

ponieważ znajduje się na obszarze wymagającym najwyższej ochrony wód podziemnych (ONO). **Eksplloatowane są natomiast dwa złoża:**

- **Brudnice – w ilości 14 tys. ton rocznie,**
- **Brudnice II – w ilości 18 tys. ton rocznie.**

**Dla złoża Brudnice zasoby geologiczne bilansowe wynoszą 935 tys. ton i zasoby przemysłowe 910 tys. ton, natomiast dla złoża Brudnice II odpowiednio 1104 tys. ton i 129 tys. ton.**

**[Na analizowanym obszarze w końcu 1995 roku zinwentaryzowano łącznie 9 punktów eksploatacji kopalin pochodzenia czwartorzędowego w miejscowościach:**

**Kolonia Brudnice - piasek różnoziarnisty oraz piaski drobno i średnioziarniste,**

**Brudnice** - piasek ze żwirem i otoczkami w stropie, zagliniony,  
**Rozwozi n** - żwiry z otoczkami, głazami i piaskiem gruboziarnistym,

**Raczyny** - piasek drobno i średnioziarnisty w stropie zapyłony,

**Będzimin** - piasek drobno i średnioziarnisty w stropie zapyłony, - torf

**Tadajówka** typu niskiego, głównie turzycowy i trzcinowo-turzycowy

- **Wólka Kliczewska** - piasek drobno i średnioziarnisty kwarcowy, lokalnie mała domieszka drobnego żwiru,

- **Dębask** - piasek ze żwirem zagliniony z otoczkami i głazami, niewielka wkładka piasku ze żwirem,

- **Dębask** - piasek średni i gruboziarnisty w stropie zagliniony, w dolnych partiach piasek ze żwirem.

**Są to w większości odkrywki piasku ze żwirem. Kopalina wykorzystywana jest najczęściej na potrzeby lokalne do celów drogownictwa i budownictwa indywidualnego. W części punktów eksploatacja jest zaniechana, w części po wyeksploatowaniu wyrobiska są samoistnie zrekultywowane.**

**W Tadajówce wystąpił torf, który w latach 50- tych był eksploatowany przez miejscową ludność jako materiał opałowy. Z uwagi na projektowany w tym rejonie rezerwat przyrody oraz wykorzystanie terenów na łąki i pastwiska kopalina ta nie powinna być eksploatowana.]**

Badania geologiczne przeprowadzone w 1972 roku przez Kombinat Geologiczny "Północ" wskazują na występowanie kruszywa naturalnego w rejonie wsi: Olszewo – Dębask – Wólka Kliczewska. W zachodniej części wyznaczonego rejonu prognostycznego występujące piaski mają zasoby szacunkowe w ilości 926 tys. m<sup>3</sup> (strefa złożowa o miąższości 5-6,8 m).

### **Energia geotermalna**

Pozostaje otwarty problem perspektyw surowcowych w utworach starszych. W utworach oligoceńskich i płytko występujących utworach kredowych istnieją szanse odkrycia i udokumentowania wód pitnych o temp.~10-15°, które mogą być także wykorzystane do celów energetycznych dla uzyskania energii przy użyciu pomp ciepłych.

Szanse odkrycia i udokumentowania zasobów wód geotermalnych o temperaturze ok. 30° istnieją w utworach: dolnokredowych, o temp. ok. 35°-40° w utworach dolnomalmskich oraz w utworach piaszczystych doggeru i liasu. Znaczne perspektywy odkrycia wód geotermalnych o temp. 40°- 50° są w utworach triasowych



a wód o temp. 50°-60° i wyższych istnieją w utworach kambru. Na skutek infiltracji wód powierzchniowych w utworach tych istnieją również niewielkie szanse małych złóż gazu ziemnego i ropy naftowej.

Istniejące w rejonie miasta Żuromina głębokie wiercenia (Żuromin-1 – 1853,9 m, Żuromin-2 – 1857,5 m, Żuromin-3 – 1400,3 m, Żuromin-4 – 1850,4 m, Żuromin-5 – 3220,3 m) dają podstawę do rozważań nad możliwością wykorzystania zasobów energii cieplnej przede wszystkim do celów ciepłowniczych w ciepłownictwie komunalnym, przemysłowym i rolniczym.

Z ogólnych szacunków wynika, że w miastach posiadających już miejską sieć ciepłowniczą budowa zakładów geotermalnych jest w pełni uzasadniona. Koszty pozyskania tej energii przy uwzględnieniu wszystkich nakładów (wiercenie, eksploatacja, zatłaczanie oraz rozprowadzenie do odbioru) są znacznie niższe niż koszty pozyskania tych samych ilości energii z nośników tradycyjnych (ropy naftowej, węgla kamiennego, gazu ziemnego).

Dla wykorzystania energii geotermalnej do celów ciepłowniczych konieczne jest stosowanie dubletów wierceń. Przydatność istniejących otworów uzależniona jest od ich stanu technicznego oraz potencjalnych odbiorców energii.

## **2.2. Jakość podstawowych elementów środowiska**

### Stan czystości wód powierzchniowych

Generalnym odbiornikiem wód powierzchniowych jest rzeka Wkra, która zbiera bezpośrednio lub pośrednio (za pośrednictwem rzeki Mławki) nadmiar wód powierzchniowych z przeważającej części opracowania (poza zachodnim krańcem gminy stanowiącym fragment dorzecza Skrwy). Przez analizowany teren Wkra płynie południkowo przez środkową część gminy na odcinku długości ca 9 km. Szerokość dna doliny wykształconej przez rzekę jest na badanym odcinku dość zmienna i waha się w granicach od ca 200-500 m w części północnej do ca 2 km w części południowej, przy czym w obrębie rozszerzeń dna doliny obserwuje się występowanie szeregu stałych podmokłości.

W ramach monitoringu wód płynących przez teren gminy Żuromin prowadzone są badania jakości wód jedynie rzeki Wkry w punkcie pomiarowo-kontrolnym zlokalizowanym w Brudnicach. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 lutego 2004 r. w sprawie klasyfikacji dla prezentowania stanu wód powierzchniowych i podziemnych, sposobu prowadzenia monitoringu oraz sposobu interpretacji wyników i prezentacji stanu tych wód (Dz.U. nr 32 z 2004 roku, poz. 284) wprowadziło 5 klas czystości, a badane rzeki oceniane są w punktach. Są to klasy:

- klasa I - wody o bardzo dobrej jakości,
- klasa II - wody dobrej jakości,
- klasa III - wody zadowalającej jakości,
- klasa IV - wody niezadowalającej jakości,
- klasa V - wody złej jakości.

Zgodnie ze w/w rozporządzeniem dotyczącym klasyfikacji wód powierzchniowych i podziemnych WIOŚ opublikował, uwzględniającą cechy fizyczne, chemiczne i biologiczne, ocenę jakości wód powierzchniowych za 2006 rok. Na terenie województwa mazowieckiego w 2006 roku nie stwierdzono wód bardzo dobrej i dobrej jakości (klasy I i II) a rzeka Wkra, jedyny ciek objęty badaniami przepływający przez gminę Żuromin, w poszczególnych punktach pomiarowo-kontrolnych prowadziła wody III lub IV klasy czystości - zgodnie z poniższą tabelą.

Punkt pomiarowo - kontrolny	Km biegu rzeki	Gmina (powiat)	Klasa ogólna	Wyniki pomiarów wskaźników substancji odpowiadających IV lub V klasie jakości wód w punkcie pomiarowym					
				Nazwa wskaźnika	klasa wskaźnika	jednostka	stężenie		
							średnio - roczne	maksy - malne	mini - malne
Brudnice	148,4	Żuromin (żuromiński)	III	Lb. b. coli fek. Selen	IV V	n/100 ml mg Se/l	1953,3 0,048	4600 0,057	90 0,037
Drzazga	114,3	Radzanów (mławski)	IV	Barwa ChZT-Cr Lb. b. coli fek. Og. lb. b. coli Selen	IV IV IV IV V	mg Pt/l mg O <sub>2</sub> /l n/100 ml n/100 ml mg Se/l	18 23,27 25,60 40,86 0,052	25 34,2 11000 11000 0,053	10 16,1 230 480 0,051
Unierzyż	84,8	Strzegowo (mławski)	IV	Barwa Tlen rozpuszczony ChZT-Cr Fosforany Lb. b. coli fek. Og. lb. b. coli Selen	IV IV IV IV IV V	mg Pt/l mg O <sub>2</sub> /l mg O <sub>2</sub> /l mg PO <sub>4</sub> /l n/100 ml n/100 ml mg Se/l	19 8,518 23,609 0,491 4615,5 10316,4 0,059	30 10,8 30,5 0,96 15000 46000 0,067	10 4,9 14,6 0,21 480 750 0,051
Głinojeck	77,2	Głinojeck (ciechanowski)	IV	Barwa BZT <sub>5</sub> ChZT-Mn ChZT-Cr Og. lb. b. coli Fosforany Selen Lb. b. coli fek	IV IV IV IV IV V V V	mg Pt/l mg O <sub>2</sub> /l mg O <sub>2</sub> /l mg O <sub>2</sub> /l n/100 ml mg PO <sub>4</sub> /l mg Se/l n/100 ml	19 2,6 8,527 24,136 8193,6 0,461 0,05 6527,3	25 6,8 12,7 35,3 46000 1,01 0,052 46000	10 0,5 5,5 13,5 930 0,2 0,047 480
Gutarczewo (Kępa)	51,0	Sochocin (płoński)	IV	Barwa Tlen rozpuszczony ChZT-Mn ChZT-Cr Fosforany Chlorofil „a” Selen Lb. b. coli fek. Og. lb. b. coli	IV IV IV IV IV IV V V V	mg Pt/l mg O <sub>2</sub> /l mg O <sub>2</sub> /l mg O <sub>2</sub> /l mg PO <sub>4</sub> /l ug/l mg Se/l n/100 ml n/100 ml	18 8,835 8,264 23,364 0,494 23,63 0,055 12676,4 13872,7	30 11,2 16,3 42,6 0,91 68,46 0,059 110000 110000	10 4,7 5 11,3 0,22 1,12 0,052 40 230
Sochocin	44,8	Sochocin (płoński)	IV	Barwa ChZT-Mn ChZT-Cr Fosforany Lb. b. coli fek. Og. lb. b. coli Selen	IV IV IV IV IV IV V	mg Pt/l mg O <sub>2</sub> /l mg O <sub>2</sub> /l mg PO <sub>4</sub> /l n/100 ml n/100 ml mg Se/l	18 8,233 23,175 0,479 3364,2 7803,3 0,047	25 15,9 39,7 0,97 11000 46000 0,052	15 4,7 11,6 0,23 230 230 0,044
Kołożąb	38,3	Sochocin (płoński)	IV	Barwa ChZT-Mn ChZT-Cr Fosforany Lb. b. coli fek. Og. lb. b. coli Selen	IV IV IV IV IV IV V	mg Pt/l mg O <sub>2</sub> /l mg O <sub>2</sub> /l mg PO <sub>4</sub> /l n/100 ml n/100 ml mg Se/l	18 7,725 22,7 0,484 6146,7 8404,2 0,052	25 14,1 35,6 0,91 15000 21000 0,061	10 1,9 7,6 0,18 230 750 0,046



Pomiechówek - pow. ujścia do Narwi	3,4	Pomiechówek (nowodworski)	IV	Barwa	IV	mg Pt/l	18	25	10
				ChZT-Mn	IV	mg O <sub>2</sub> /l	8,042	15	4,7
				ChZT-Cr	IV	mg O <sub>2</sub> /l	22,467	37,6	12,6
				Azot Kjeldahla	IV	mg N/l	1,163	3,35	0,7
				Fosforany	IV	mg PO <sub>4</sub> /l	0,486	0,92	0,24
				Lb. b. coli fek.	IV	n/100 ml	2396,7	11000	480
				Og. lb. b. coli	IV	n/100 ml	4446,7	16000	930
				Selen	V	mg Se/l	0,047	0,05	0,043

**W 2006 roku (podobnie jak w roku 2005) zakres badanych wskaźników w ramach monitoringu został znacznie zwiększony w porównaniu z latami sprzed 2004 roku, jak również odbiega od poprzedniego sposób oceny ogólnej. Obecnie o ocenie ogólnej nie decyduje jeden wskaźnik, jak to miało często miejsce przy stosowaniu oceny tzw. stężeń charakterystycznych, ale kilka wskaźników. W Brudnicach mimo oceny niektórych wskaźników jako IV lub V klasa, ostateczna ocena ogólna została określona jako III. W pozostałych punktach pomiarowo-kontrolnych wody Wkry sklasyfikowane zostały jako niezadowolającej jakości tj. odpowiadające IV klasie czystości.**

W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej powstał wymóg dostosowania sposobu oceny jakości i klasyfikacji wód do Ramowej Dyrektywy Wodnej, kładącej duży nacisk na ocenę stanu ekologicznego oraz rolę badań wskaźników biologicznych. Podstawą tej oceny powinna być struktura jakościowa i ilościowa wybranych grup organizmów, z których najpowszechniej stosowane są makrobezkręgowce bentosowe tj. zespoły organizmów zasiedlających dno zbiorników i rzek. Zgodnie z oceną jakości wód powierzchniowych przeprowadzoną w oparciu o makrobezkręgowce bentosowe, wody Wkry w roku 2004 w badanym jedynym punkcie pomiarowo-kontrolnym w Unierzyżu (gm. Strzegowo) odpowiadały I klasie jakości.

#### Stan czystości wód podziemnych

Pierwszy, przypowierzchniowy poziom wodonośny narażony jest na skażenie zanieczyszczeniami z powierzchni, co jest konsekwencją intensywnego stosowania nawozów mineralnych oraz niewłaściwej gospodarki ściekowej. W związku z:

- płytkim zaleganiem wody gruntowej na znacznej części terenu,
- występowaniem obszaru o słabej izolacyjności gruntowej warstw wodonośnych w północno-zachodniej części gminy,
- niską wydajnością oraz często złą jakością,

poziom ten nie nadaje się do zaopatrzenia ludności w wodę do picia i na potrzeby bytowo-gospodarcze.

Woda z głębszych warstw wodonośnych (II poziom) stanowiących podstawę wodociągów zbiorowych, charakteryzuje się wysoką zawartością związków żelaza i manganu, co wymusza budowę stacji uzdatniania wody przy hydroforniach.

Na terenie miasta i gminy Żuromin, a także na terenie powiatu żuromińskiego nie ma punktów badawczych jakości wód podziemnych w ramach monitoringu krajowego. Najbliższy punkt obserwacyjny, w którym badana jest jakość wód podziemnych w obrębie obszaru najwyższej ochrony (ONO) głównego zbiornika wód podziemnych "Działdowo", położony jest w rejonie miasta Mławy. W badanym otworze stwierdzono wody III klasy tj. wody zadowolającej jakości.

#### Warunki aerosanitarne

Na terenie miasta i gminy Żuromin nie są prowadzone pomiary zanieczyszczenia powietrza (stężenie m.in. związków siarki, azotu). Emisja zanieczyszczeń do powietrza z obszaru miasta pochodzi przede wszystkim z procesów energetycznego spalania paliw w kotłowniach technologiczno-grzewczych. Zastosowanie urządzeń odpylających i pochłaniających gazy pozwala na ograniczenie emisji zanieczyszczeń poniżej wartości dopuszczalnych.

Istotnym źródłem emisji o charakterze liniowym jest emisja zanieczyszczeń do powietrza ze źródeł mobilnych. Emisja zanieczyszczeń do powietrza wywołana przez komunikację stanowi szacunkowo ca 15% ogólnej emisji. W Żurominie, w pobliżu ruchliwych skrzyżowań oraz wzdłuż tras komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu pojazdów udział emisji wywołanej przez transport jest porównywalny z zanieczyszczeniami pochodzącymi z emisji przemysłowej lub energetycznej. Podstawowymi zanieczyszczeniami komunikacyjnymi emitowanymi w spalinach są: tlenek węgla, węglowodory, tlenek azotu, związki ołowiu. Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych może być osiągnięte w wyniku: zaostrzenia kryteriów stosowanych podczas obowiązkowych przeglądów samochodów, modernizacji tras komunikacyjnych oraz uzupełnienia ciągów roślinności przydrożnej.

Na terenach wiejskich tło zanieczyszczeń kształtowane jest głównie przez paleniska domowe, emisje ze źródeł naturalnych (powierzchnia ziemi – procesy mineralizacji materii organicznej) oraz emisję niezorganizowaną z podłoża, zwłaszcza w okresie prac polowych podczas suszy i wietrznej pogody. Uciążliwości o charakterze lokalnym i zagrożenia jakości powietrza mogą wystąpić w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów hodowlanych, w tym drobiowych. Na pogorszenie warunków arosanitarnych wpływać mogą również oczyszczalnie ścieków i składowisko odpadów, szczególnie w sytuacjach awaryjnych.

#### Stan czystości gleb

Dla każdej gleby cechą charakterystyczną jest odczyn warunkujący chemiczne, fizyczne i biologiczne jej właściwości. Odczyn może ulegać dużym zmianom, zarówno pod wpływem warunków klimatycznych, jak i w wyniku działalności antropogenicznej. Dla celów rolniczych optymalnym odczynem jest:

- dla gleb żwężyłych - odczyn zbliżony do obojętnego pH 6,0 – 7,2,
- dla gleb lżejszych - pH na poziomie 5,1 – 6,0.

W latach 2003-2006 około 61% użytków rolnych województwa mazowieckiego posiadało odczyn bardzo kwaśny i kwaśny. Najwięcej gleb zakwaszonych wystąpiło w powiatach: legionowskim (88%), szydłowieckim (87%), wołomińskim (84%), wyszkowskim, (84%), mińskim (83%) i węgrowskim (83%). W powiecie żuromińskim udział tych gleb jest mniejszy i mieści się w przedziale 61-80%.

Zakwaszenie gleb istotnie obniża ich przydatność rolniczą. Bez podwyższenia odczynu gleb przez wapnowanie, nie jest możliwe osiągnięcie wysokich wyników produkcyjnych, a uzyskane plody rolne charakteryzują się obniżoną jakością.

### **2.3. Obszary i obiekty chronione**

#### **Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO) Natura 2000**

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 5 września 2007 roku zmieniającym rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U. nr 179, poz. 1275) w środkowej części gminy Żuromin

**na powierzchni 1757,7 ha znajduje się fragment Obszaru Doliny Wkry i Mławki (kod obszaru PLB140008).**

OSO Natura 2000 Doliny Wkry i Mławki obejmuje m.in. przełomowy odcinek Wkry z rzeką o naturalnym, roztokowym charakterze. Rosną tu pozostałości, nieco przekształconych, lasów łęgowych i grądów - rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG, stwierdzono obecność bobra *Castor fiber* i wydry *Lutra lutra*. W rzece występują podwodne, przybrzeżne zbiorowiska rdestnicowe i dość bogata ichtiofauna. Bogata jest również awifauna. W ostoi stwierdzono występowanie co najmniej 24 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Ponadto 10 gatunków zostało zamieszczonych na liście zagrożonych ptaków w Polskiej czerwonej księdze zwierząt. Ostoja jest jednym z 10 najważniejszych w Polsce łęgowisk błotniaka łąkowego, jest też ważnym legowiskiem derkacza.

**Według standardowego formularza danych opracowanego dla obszaru specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 Doliny Wkry i Mławki ujemny wpływ na ten obszar może mieć:**

- 1) zamiana łąk na grunty orne,
- 2) zaniechanie użytkowania łąk i pastwisk,
- 3) nadmierne pogłębianie rowów melioracyjnych,
- 4) zaśmiecanie,
- 5) niszczenie runa leśnego.

#### Obszar chronionego krajobrazu

Zgodnie z rozporządzeniem nr 23 Wojewody Mazowieckiego z dnia 15 kwietnia 2005 roku (Dz. Urz. Woj. Maz. nr 91 poz. 2455) zachodnia i południowo-zachodnia część gminy Żuromin leży w obszarze chronionego krajobrazu. Jest to **Obszar Chronionego Krajobrazu Międzyrzecze Skrwy i Wkry**, który w gminie Żuromin zajmuje około 4,8 tys. ha, co stanowi 39,3% jej ogólnej powierzchni (w powiecie żuromińskim obszary chronione zajmują 59,6 tys. ha, tj. 73,9% powierzchni powiatu).

Podstawowym celem tworzenia obszarów chronionego krajobrazu jest zabezpieczenie przyrodniczo-krajobrazowej bazy do rozwoju różnych form rekreacji (biologicznej odnowy człowieka). Turystyka i wypoczynek są więc podstawową funkcją tych obszarów, ich forma musi być dostosowana do walorów przyrodniczych, aby nie prowadziła do niszczenia walorów rekreacyjnych.

System obszarów chronionego krajobrazu w województwie ma ścisłe powiązania z krajową siecią ekologiczną ECONET-POLSKA. W koncepcji tej dolina rzeki Wkry uznana została za korytarz ekologiczny o znaczeniu krajowym (są to obszary, które umożliwiają rozprzestrzenianie się gatunków a także swobodną migrację zwierząt wędrownych).

W obrębie ww. obszarów konieczne jest utrzymanie (i kształtowanie) systemu naturalnych powiązań przyrodniczych, obejmujących aktywne biologicznie ekosystemy łąkowe, bagienne, wodne i leśne, które mają zasadniczy wpływ na utrzymanie równowagi biologicznej w środowisku przyrodniczym.

#### Parki zabytkowe i pomniki przyrody

Na terenie gminy Żuromin znajdują się trzy parki dworskie z XIX wieku w miejscowościach: Poniatowo, Kliczewo i Chamsk o łącznej powierzchni 11,5 ha. Wpisane do rejestru zabytków (nr rejestru 283, 284 i 296/81) chronione są mocą ustawy z dnia 23.07.2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami) i pozostają pod nadzorem Wojewódzkiego

Konserwatora Zabytków. Wszystkie parki wymagają ochrony konserwatorskiej oraz rewaloryzacji.

Na terenie parków zachowała się duża ilość drzew o charakterze pomników przyrody:

- olcha w Poniatowie o obwodzie 357 cm i wys. 21m,
- jesion wyniosły w Poniatowie o obwodzie 358 cm i wys. 23 m,
- lipa drobnolistna w Poniatowie o obwodzie 355 cm i wys. 21 m,
- lipa drobnolistna w Chamsku o obwodzie 240 cm i wys. 23 m,
- 2 jesiony i klon pospolity w Chamsku o obwodach pni 257-318 cm i wys. 23-25 m,
- 2 jesiony w Chamsku o obwodach 323 i 254 cm oraz wysokości ca 25 m

Projektowany rezerwat przyrody

Projektowany rezerwat przyrody krajobrazowo – ornitologiczny “Torfowisko Siemcichy” położony jest na pograniczu gminy Żuromin i Lutocin, u źródeł rzeki Chraponianki, dopływu Skrwy. Powierzchnia proj. rezerwatu wynosi 498,69 ha, z czego na grunty wsi Przeradz Mały przypada 157,8 ha, Raczyny - 134,41 ha, Tadajówka - 41,42 ha i Siemcichy - 165,06 ha. Większość powierzchni zajmują łąki 251,1 ha, co stanowi 50,4% powierzchni oraz nieużytki 222,7 ha (44,7%). Pozostały obszar zajmują grunty orne 1,2% powierzchni, wody 2,4% i tereny komunikacyjne 1,7%.

Na obszarze proj. rezerwatu stwierdzono m. in. występowanie 68 gatunków ptaków. Bogactwo składu gatunkowego awifauny wynika z dużego zróżnicowania siedlisk oraz dużej powierzchni projektowanego rezerwatu. Walory faunistyczne analizowanego terenu podwyższa fakt stwierdzenia na torfiankach w północno - zachodniej części rezerwatu wydry.

Flora projektowanego rezerwatu liczy 251 gatunków roślin naczyniowych reprezentujących 56 rodzin. Stwierdzono tu obecność 3 gatunków objętych ochroną częściową oraz 12 gatunków z grupy rzadkich.

Projektowany rezerwat proponowany jest do objęcia ochroną częściową z zachowaniem dotychczasowego użytkowania łąk. Koszenie i wypasanie łąk zapobiegnie zarastaniu tego terenu przez drzewa i krzewy (brzoza, osika, wierzba) i wpłynie na utrzymanie się populacji cennych gatunków ptaków.

### Lasy ochronne

Lasy ochronne w gminie Żuromin występują w północnej części gminy. Są to lasy wodochronne położone w Leśnictwie Zielona w oddziale 193 a, b. Zajmują łączną powierzchnię 6,19 ha.

### Obszar najwyższej ochrony wód podziemnych

Zgodnie z “Mapą obszarów chronionych GZWP w Polsce, wymagających szczególnej ochrony” wykonaną w 1990 r. pod redakcją prof. Kleczkowskiego przeważająca część gminy Żuromin (poza zachodnim fragmentem gminy: grunty wsi Dąbrowice, Rozwozin, Tadajówka, Raczyny oraz część miejscowości Będzimin) leży w zasięgu GZWP - głównego zbiornika wód podziemnych “Działdowo” o całkowitej powierzchni 2330 km<sup>2</sup>. W obrębie wymienionego zbiornika wyróżnia się:

- obszar najwyższej ochrony (ONO) o powierzchni 1650 km<sup>2</sup>,

- obszar wysokiej ochrony (OWO) o powierzchni 140 km<sup>2</sup>.

W granicach gminy jest fragment obszaru najwyższej ochrony wód podziemnych (na północ od równoleżnika przebiegającego przez Żuromin), ustalony w oparciu o czas pionowego przesiąkania wody z powierzchni i czas jej przepływu poziomego od obszarów zasilania do ujęcia. Ochrona wód podziemnych przez ONO polega na odpowiednim gospodarowaniu na powierzchni. W ochronie tych wód dużą rolę odgrywają lasy oraz obszary chronione.

## 2.4 Ochrona wartości kulturowych

### Rys historyczny – obszar gminy

Najstarsze ślady działalności człowieka na omawianym terenie pochodzą z młodszej epoki kamienia (3 tys. lat p.n.e. - Dębsk - topór kamienny). Domniemać zatem można, że sieć osadnicza w tym rejonie rozwijała się podobnie jak w innych rejonach Mazowsza. Osiedlały się tutaj kolejno plemiona związane z kulturami: ceramiki grzebykowej, amfor kulistych i ceramiki sznurowej. Plemiona te pod wpływem przybyszów z południa zapoznawały się z hodowlą zwierząt i uprawą roli, co doprowadziło do osiadłego trybu życia.

W wyniku napływu z południa, na przełomie III i II wieku p.n.e., wyrobów z miedzi (ozdoby, narzędzia, broń) pojawiają się one i na Mazowszu, mimo że używano tutaj jeszcze długo narzędzi kamiennych. W tym czasie (ok. 1700 r. p.n.e.) na tym terenie żyły grupy ludzi związane z tzw. kulturą trzciniacką.

Okolo 1200 r. p.n.e. na obszarze całej Polski zaczyna rozwijać się kultura łużycka, zaś na obszarze od Płocka do Przasnysza jej lokalna odmiana. Ludność zamieszkująca te tereny zajmowała się hodowlą, rybołówstwem i uprawą roli. Swych zmarłych chowała na cmentarzyskach płaskich, w grobach jamowych wkopanych w ziemię, niekiedy okładanych kamieniami.

Kultura wczesnej epoki żelaza (550-120 r. p.n.e.) charakteryzowała się oczywiście pojawieniem się wyrobów z żelaza ale również wznoszeniem przez miejscową ludność małych osiedli obronnych dla grup złożonych z najwyżej pięciu rodzin. Osiedla te, w formie grup półziemianek otoczonych wałem kamiennie - ziemnym, funkcjonowały do około I w. p.n.e. Na omawianym terenie ślady osadnictwa z tego okresu występują w Chamsku - osada i Dębsku - cmentarzysko.

W II w. p.n.e. pojawia się na Mazowszu kultura przeworska, wiązana ze starożytnymi Słowianami - Wenedami, znanymi z przekazów rzymskich. Ludność ta grzebała swych zmarłych w grobach ciepłopalnych wyposażonych w przedmioty codziennego użytku, ozdoby, broń. Głównymi dziedzinami gospodarczymi było rolnictwo i hodowla, ale również rzemiosło a w tym hutnictwo - świadczą o tym odkryte prymitywne piece do wytapiania żelaza z rudy darniowej.

Upowszechnienie umiejętności obróbki żelaza w pocz. I w. p.n.e. przyniosło upowszechnienie narzędzi żelaznych a co za tym idzie wzrost produkcji rolnej i hodowli oraz rozwój różnych rzemiosł. Również rozwój kontaktów handlowych (bursztyn) z bardziej rozwiniętym południem był przyczynkiem do rozwoju rzemiosła i handlu.

Okres wczesnośredniowieczny to upadek organizacji plemiennych i wielki regres gospodarczy (upada handel wymienny i dalekosiężny)

W VI-VII wieku upada produkcja garncarska oparta na kole szybkoobrotowym, produkcja ozdób brązowych, upada szklarstwo. Głęboki regres nie sięgnął jedynie wytwórczości produkującej na rynek lokalny. W rolnictwie coraz częściej używa się okutych żelazem pługów i bron. W tym okresie odżywiają organizacje plemienne, które będą początkowym stadium organizacji państwa, czego dowodem jest pojawienie się, otoczonych pierścieniowatym wałem, grodów obronnych, obok których lokowano osady podgrodowe.

Przełom w dziejach tego okresu było wprowadzenie chrześcijaństwa, co wiązało się ze zmianą m.in. pochówków - zgodnie z zaleceniami Kościoła zmarłych nie palono a jamę grobową okładano kamieniami. Do grobów jednak, zgodnie z pogańskimi zwyczajami, wkładano często broń, ozdoby i przedmioty codziennego użytku. Ślady osadnictwa z tego okresu znaleziono w Chamsku i Dąbrowie. Omawiany teren należał od XI w. do diecezji płockiej. Początki organizacji parafialnej sięgają XII lub pocz. XIV w. (Chamsk). W 1797 r. podniesiono filię Chamska w Poniatowie go godności parafii zaś w XX w. utworzono parafię w Żurominie (1908 lub 1909 r.) przy kościele poreformackim, filialnym Lubowidza.

Przed 1520 r. przywilej miejski otrzymało Poniatowo. Do dziś, z miast powiatu żuromińskiego, jedynie Żuromin utrzymał prawa miejskie (uzyskał je w 1765 lub 1767 r. a utracił przejściowo na okres 1867-1925).

Do najdawniej wymienianych miejscowości należą: Chamsk (1382 r.), Brudnice i Żuromin (1384), Dębsk (1401), Kliczewo Duże i Małe (1404), Dąbrowa (1406), Sadowo (1407), Olszewo (1432), Nadratowo i Poniatowo (1436), Wiadrowo (1447), Będzimin (1450).

Teren gminy posiada niewielką ilość znanych stanowisk archeologicznych, co wynika być może ze słabego rozpoznania tego tematu, szczególnie w zachodniej jego części.

#### Wykaz stanowisk archeologicznych

Miejscowość	nr obszaru	typ stanowiska	chronologia	kultura
Bąki	16/36-61	cmentarzysko	wcz.ep.żelaza	łużycka
Chamsk	1/40-56	osada	od XIV w.	-
	2/40-56	znal.łuźne	staroż. (neolit?)	-
	7/40-56	osada?	wcz.ep.żelaza	pomorska
	8/40-56	punkt osadn.	starożytność	-
		punkt osadn.	okr.nowożytny	-
Cierpigórz	4/39-56			
Dąbrowa	3/39-56	osada	średniow.okr.nowoż.	-
Dębsk	3/40-56	osada	od XV w.	-
	9/40-56	cmentarzysko	wcz.ep.żelaza	pomorska
	4/40-56	znal.łuźne	mł.ep.kamienna	-
	5/40-56	znal.łuźne	neolit(ep.brązu?)	-

Franciszkowo	2/39-56	znal.luźne	neolit	-
Kliczewo Duże	7/39-56	śląd osadn.	staroż.(okr.wpł.rzym?)	-
Kliczewska Wólka	1/40-57	osada	wcz.ep.żelaza	łuź.-pom.
		punkt osadn.	okr.wpł.rzym.	przeworska

Miejscowość	nr obszaru	typ stanowiska	chronologia	kultura
Kliczewska Wólka		punkt osadn.	XVI-XVIII w.	-
Kosewo	5/39-56	śląd osadn.	starożytność	-
	6/39-56	osada	średniow.okr nowoż.	-
Nadratowo Nowe	4/40-57	punkt osadn.	XVI-XVIII w.	-
Nadratowo Stare	2/40-57	punkt osadn.	staroż.(okr.wpł.rzym?)	-
		osada?	wcz.ep.żelaza	łuź.-pom.
		cmentarzysko?	wcz.ep.żelaza	łuź.-pom.
	3/40-57	osada	Xvi-XVIII w.	-
Olszewo	8/39-56	śląd osadn.	staroż.(wcz.ep.žel.)	-
Żuromin	1/39-56	osada	średniow.okr.nowoż	-
		znal.luźne	mł.ep.kamienna	-

Poza wyżej wymienionymi, na obszarze gminy znajdują się stanowiska archeologiczne z okresu od epoki brązu po nowożytność, oznaczone numerami ewidencyjnymi AZP:

38-56/3, 38-56/4, 38-56/5, 38-56/6, 38-56/7, 38-56/8;

39-54/5, 39-54/6, 39-54/7, 39-54/8, 39-54/9, 39-54/10;

39-55/1, 39-55/2, 39-55/4, 39-55/5, 39-55/6, 39-55/7, 39-55/8, 39-55/10, 39-55/13, 39-55/14, 39-55/15, 39-55/16, 39-55/18, 39-55/19, 39-55/20, 39-55/21, 39-55/22, 39-55/23, 39-55/24, 39-55/25, 39-55/26, 39-55/27;

39-56/2, 39-56/3, 39-56/4, 39-56/5, 39-56/6, 39-56/7, 39-56/8, 39-56/9, 39-56/10, 39-56/11;

39-57/41, 39-57/42, 39-57/43, 39-57/44, 39-57/45, 39-57/46, 39-57/47, 39-57/48, 39-57/49, 39-57/50;

40-55/7, 40-55/9, 40-55/10, 40-55/911;

40-56/1, 40-56/3, 40-56/7, 40-56/8, 40-56/9, 40-56/12;

40-57/1, 40-57/2, 40-57/3, 40-57/4;

#### Rys historyczny - miasto

Miasto Żuromin wymieniony został w 1384 roku, jako drobnoszlachecka wieś Żyromino. Przywilej lokacyjny na prawie magdeburskim otrzymało w 1765 lub



1767 roku z rąk króla Stanisława Augusta Poniatowskiego na prośbę ówczesnego właściciela Żuromina Andrzeja Zamoyskiego, kanclerza wielkiego koronnego. Dzięki przywilejowi Żuromin był odrębnym okręgiem sądowym i samorządnym pod względem administracyjnym i gospodarczym.

Miasto rozwijał się handel i rzemiosło, szczególnie w oparciu o liczne pielgrzymki do żuromińskiego kościoła. Budowę jego rozpoczęli, sprowadzeni tu w 1715 r., Jezuici a dokończyli Reformaci, sprowadzeni w 1778 r. w miejsce skasowanego zakonu Jezuitów. Reformaci zajęli się także oświatą - w 1785 roku do żuromińskiej, rozbudowanej przez Reformatów szkoły, uczęszczało 300 uczniów.

Żuromin był małym, na wpół rolniczym, miasteczkiem o ubogiej architekturze, często niszczone przez pożary. W początkach XIX w. działała fabryka sukna, rozwijało się tkactwo, sukiennictwo, płóciennictwo, szewstwo i stolarstwo oraz rolnictwo (również hodowla owiec). W tym okresie liczba ludności miasta rosła - od kilkuset na przełomie wieków do 3.119 osób u schyłku XIX w. Obok ludności polskiej w mieście żyła również ludność żydowska.

W okresie II wojny światowej okupanci rozebrali trzecią część miasta, zgładzili ludność żydowską zaś część polskiej przesiedlili do Generalnej Guberni. W obecnym układzie przestrzennym miasta zachowały się bez większych zmian elementy wsi przedlokacyjnej z wrzecionowatym, bardzo wydłużonym placem targowym i z kościołem usytuowanym pośrodku tego placu. Lokacja miasta wniosła nowy element w rozplanowanie przestrzenne miasta - rynek, o kształcie zbliżonym do kwadratu, we wschodniej części wrzeciona. Zabudowa mieszkalna kalenicowa, zwarta, w części południowej wrzeciona z przejazdami gospodarczymi.

W szeregu miejscowości gminy zachowało się sporo obiektów zabytkowych, z których jedynie niewielka ilość została wpisana do rejestru zabytków. Wśród nich większość stanowią budynki mieszkalne, powstałe na przełomie wieków i na początku XX wieku. Są one stopniowo wypierane przez nową zabudowę, często kolidującą swą nieodpowiednią skalą, bryłą i detalem z otoczeniem, co jest bardzo niekorzystnym zjawiskiem.

#### Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Miejscowość	funkcja	nr rej.	okres powstania
Brudnice	śląd po młynie	257-A	1873, spalony 1992
Chamsk	kościół paraf. p.w. św. Floriana	94-A	XVI-XVII w.
Chamsk	zespół podworski (dwór, park krajoobr.)	244-A	XIX w.
Kliczewo Małe	zespół podworski (dwór, park krajoobr.)	234-A	XIX w.
Poniatowo	kościół paraf. p.w. św. Wawrzyńca	94-A	XVI-XVIII w.
Poniatowo	zespół podworski (dwór, park krajoobr.)	233-A	XIX w.
Żuromin	kościół paraf. p.w. św. Trójcy klasztór, ogrodzenie	96-A	XVII w.



#### Parki zabytkowe

Miejscowość	rodzaj parku	okres powst.	nr rej. zabytków
Będzimin	podworski	poł. XIX w.	pozostałości
Chamsk	podworski	k. XIX w.	296/81
Dębsk	podworski	ok.1900 r.	pozostałości
Franciszkowo	podworski	k. XIX w.	pozostałości
Kliczewo Małe	podworski	poł. XIX w.	284/81
Poniatowo	podworski	ok. 1900 r.	283/81
Rozwozin	podworski	pocz. XIX w.	pozostałości

#### Cmentarze

Miejscowość	wyznanie	rok budowy najstarszego nagrobka
Poniatowo	rzym.-kat.	
Wiadowo	mojżesz.	zamknięty
Żuromin	rzym.-kat.	pocz.XX w.

### 3. STRUKTURA SPOŁECZNO - DEMOGRAFICZNA

#### 3.1.Zagadnienia demograficzne

Według danych Urzędu Statystycznego w Ciechanowie na koniec 2007 roku miasto Żuromin liczyło 9.021 mieszkańców, co stanowiło około 20 % ludności powiatu żuromińskiego. Gminę zamieszkiwało 5.899 osób, co stanowi 19,4 % ludności wiejskiej i 14,5 % ludności ogółem powiatu. Łącznie ludność miasta i gminy Żuromin stanowi około 0,3 % ogółu ludności województwa mazowieckiego.

Pod względem wielkości zaludnienia gmina należy do największych ( drugie miejsce po gminie Lubowidz ) w powiecie żuromińskim i jest najgęściej zaludniona. Wskaźnik gęstości zaludnienia – 64,1 osób/km<sup>2</sup> jest znacznie wyższy od średniego dla terenów wiejskich powiatu żuromińskiego (40 osób/km<sup>2</sup> ) i bardzo zbliżony do średniej gęstości zaludnienia powiatu ( 52,4 ).Miasto Żuromin jest gęściej zaludnione - 812 os/km<sup>2</sup> od drugiego miasta powiatu - Bieżunia ( 176 os/km<sup>2</sup> ).

Analizując wielkość i gęstość zaludnienia gmin sąsiadujących ( Biezuń, Kuczbork, Lubowidz, Lutocin i Szreńsk) stwierdza się, że Żuromin dysponuje dużym potencjałem demograficznym .

Populacja mieszkańców gminy jest znacznie sfeminizowana - od lat dominują kobiety, przy czym przewaga kobiet w mieście jest wyższa ( około 52 % ) i utrzymuje się zasadniczo na tym samym poziomie , a na terenach wiejskich (50,4%) powoli

rośnie. Obecnie na 100 mężczyzn w mieście przypada około 112 kobiet, w gminie - 103.

Ruch naturalny w gminie i w mieście w latach 2000 - 2007 kształtował się następująco

Rok	Ludność ogółem	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny
		o s o b y			‰		
2000	14 919	147	133	14	9,9	8,9	1,0
2001	14 951	170	127	43	11,4	8,5	2,9
2002	14 945	160	87	73	10,7	5,8	4,9
2003	14 996	132	145	-13	8,8	9,7	-0,9
2004	14 972	148	104	44	9,9	6,9	3,0
2005	14 986	128	122	6	8,5	8,1	0,4
2006	14 942	142	133	9	9,5	8,9	0,6
2007	14 920	164	132	32	11,0	8,8	2,2

Malejącemu poziomowi przyrostu naturalnego towarzyszy spadek natężenia ruchów migracyjnych. Nadal utrzymuje się jeszcze dodatnie saldo migracji w mieście. Gmina jest terenem odpływowym z ujemnym saldem migracji.

W wyniku zachodzących zmian w procesach naturalnych rozwoju ludności ukształtowała się struktura wieku gminy, która przedstawia się następująco (w %):

G r u p a w i e k u	Żuromin	
	miasto	gmina
- przedprodukcyjna ( 0 - 17 lat)	20,7	24,6
- produkcyjna (18 - 59 lat kobiety 18 - 64 lata mężczyźni)	68,6	58,3
- poprodukcyjna ( 60 i > kobiety 65 i > mężczyźni )	10,7	17,1
<b>O G Ó Ł E M</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

Gmina charakteryzuje się młodą strukturą wieku, o czym świadczy wysoki odsetek dzieci i młodzieży oraz niski udział ludności w wieku poprodukcyjnym. Napływ migracyjny ludności do miasta z otaczających terenów wiejskich, w którym przeważały młode roczniki wieku, powodował odmładzanie struktury wieku w mieście, natomiast pogłębiał proces starzenia w gminie

### 3.2. Rynek pracy

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w 2007 roku wynosiła 1 281 osób (z tego w mieście - 787, w gminie - 494), w tym 53,8 % stanowiły kobiety.

Rozmiary bezrobocia w latach 2000 - 2007 przedstawia poniższe zestawienie :

Rok	Miasto	Gmina
2000	1 000	592
2001	1 062	602
2002	1 158	678
2003	1 127	671
2004	1 110	664
2005	1 048	623
2006	896	500
2007	787	494

Natężenie bezrobocia w gminie (w latach 1992 - 1998) słabnie, ale pozostaje nadal na wysokim poziomie. Świadczy o tym wskaźnik bezrobocia (liczony w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym), który dla miasta i gminy wynosił w 1997 r - 18,5 % , a w 1998 r - 16,2 % ( powiat - 15,3 %).

Rejon Żuromina, ze względu na wysokie rozmiary bezrobocia, jest zaliczony w skali kraju do rejonów szczególnie zagrożonych wysokim bezrobociem strukturalnym.

Zmiany rozmiarów bezrobocia w wybranych kategoriach bezrobotnych w 2007 roku w stosunku do roku poprzedniego przedstawia poniższa tablica:

/ Miasto i gmina /

Wyszczególnienie	Liczba bezrobotnych		Dynamika 2006 = 100,0
	2006	2007	
Bezrobotni ogółem	1 396	1 281	91,8
• kobiety	729	654	89,7
• mężczyźni	667	627	94,0
Bezrobotni absolwenci szkół Ponadpodstawowych (w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki)	89	74	83,1

Wyszczególnienie	Liczba bezrobotnych		Dynamika 2006 = 100,0
	2006	2007	
Bezrobotni z prawem do zasiłku	300	285	95,0
Bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy	696	561	80,6

W strukturze bezrobotnych według wieku maleje udział bezrobotnych w młodszych grupach wieku, rośnie natomiast w grupach starszych.

Strukturę wieku bezrobotnych zarejestrowanych na koniec 2007 roku przedstawia poniższa tablica:

Wiek bezrobotnych	Miasto	Gmina
	o s o b y	
Liczba bezrobotnych ogółem w tym w wieku :	787	494
18 - 24	187	122
25 - 34	205	137
35 - 44	167	100
45 - 54	188	104
55 - 59	37	25
60 - 64	3	6

### 3.3. Sieć osadnicza

W granicach gminy znajduje się 23 sołectwa ( 24 miejscowości ).

Miejscowości według liczby mieszkańców przedstawia poniższe zestawienie:

Jednostki sieci osadniczej wg liczby mieszk.	Liczba Miejscowości	Struktura %	Liczba ludności	Struktura %
do 100	4	16,7	303	5,1
101 - 200	10	41,7	1539	26,1
201 - 300	5	20,8	1 323	22,4
301 - 500	3	12,5	1071	18,2
801 - 900	2	8,3	1663	28,2

O G Ó Ł E M	24	100,0	5 899	100,0
-------------	----	-------	-------	-------

Sieć osadnicza gminy pod względem zaludnienia jest rozdrobniona, około 54 % jednostek osadniczych, to miejscowości małe o zaludnieniu do 200 mieszkańców w których zamieszkuje 27,9 % ludności gminy. Do największych pod względem zaludnienia należą: Chamsk (848 mieszkańców), Poniatowo (815), Wiadrowo (449) i Będzimin (320). Miasto Żuromin pełniące funkcję ośrodka powiatowego liczy 9 021 osób.

Rozmieszczenie przestrzenne ludności oraz gęstość zaludnienia kształtują się następująco: stan na 2007r

Sołectwo	Liczba ludności	Powierzchnia ogółem ( ha )	Gęstość zaludnienia ( osób / km <sup>2</sup> )
1	2	3	4
Brudnice	253	560	45
Będzimin	320	385	83
Chamsk	848	1309	64
Cierpigórz	94	247	38
Dąbrowa	171	169	101
Dąbrowice	157	408	38
Dębsk	302	1040	29
Fronciszkowo	172	413	42
Kliczewo Duże	166	469	35
Kliczewo Małe	163	510	32
Kosewo	185	234	79
Kruszewo	148	139	10
Młudzyn	136	350	39
Nowe Nadratowo	105	239	44
Olszewo	277	875	32
Poniatowo	815	1477	55
Raczyny	252	601	42
Rozwozin	285	562	51
Rzęzawy	256	388	66
Sadowo	80	214	37
Stare Nadratowo	36	344	10
Tadajówka	93	206	45
Wiadrowo	449	591	76

Wólka Kliczewska	136	448	30
<b>WIEŚ</b>	5 899	12178	48
MIASTO ŻUROMIN	9 021	1111	812
<b>O G Ó Ł E M</b>	14 920	23289	64

Gęstość zaludnienia terenów wiejskich wynosi ok.48 osób/km<sup>2</sup> i jest wyższa od średniej gęstości zaludnienia powiatu żuromińskiego – tereny wiejskie ( 40 osób / km<sup>2</sup> ).

Również gęstość zaludnienia w mieście Żurominie – 812 osób/km<sup>2</sup> jest wyższa od średniej dla miast powiatu, która wynosi 461 osób/km<sup>2</sup>.

### 3.4. Infrastruktura społeczna

#### Oświata i wychowanie

##### Wychowanie przedszkolne

Na terenie miasta funkcjonują 2 samorządowe przedszkola, które dysponują 280 miejscami ( przedszkole nr 1 - 130 miejsc, przedszkole nr 2 - 150 miejsc).

Obecnie uczęszcza do nich 278 dzieci , a zatrudniają one 24 pracowników , z tego 15 na pełnych etatach. Miejsca w przedszkolu nr 1 są wykorzystane w 107,7 % , a w przedszkolu nr 2 - w 92 %.

Na terenie gminy funkcjonuje tylko 1 przedszkole w miejscowości Poniatowo o 30 miejscach, do którego uczęszcza 33 dzieci, a zatrudnia ono 4 nauczycieli ( z tego 3 na pełnych etatach ).

##### Szkolnictwo podstawowe

W roku szkolnym 1999/2000 na terenie miasta funkcjonują 2 szkoły podstawowe, gdzie pobiera naukę 1 298 uczniów, a w gminie - 6 szkół ( w tym 1 filialna szkoły podstawowej nr 2 w Żurominie ), do których uczęszcza 478 uczniów.

Miejscowość	Uczniowie	Pomieszczeni a do naucz.	Nauczyciele pełnozatrudn.	Oddziały
Miasto Żuromin				
Szkoła Nr 1	648	19	33	25
Szkoła Nr 2	650	21	37	27
Będzimin	79	7	10	7
Chamsk	106	9	7	7
Poniatowo	111	7	8	7
Raczyny	84	8	10	6
Kliczewo Duże	74	5	6	6
Dębsk (filia)	14	4	2	3
<b>R A Z E M</b>	<b>1 766</b>	<b>68</b>	<b>113</b>	<b>89</b>

Warunki nauczania w szkołach podstawowych w gminie obrazują następujące wskaźniki:

Wyszczególnienie	Miasto	Gmina	Powiat żuromiński
Liczba uczniów na :			
-szkołę	649	80	153
-pomieszczenie do nauczania	33	19	20
- liczba uczniów na nauczy- ciela pełnozatrudnionego	12	11	14

W wyniku przeprowadzonej reformy oświaty w mieście utworzono 2 gimnazja:

Nr 1 - do którego uczęszcza do 6 oddziałów 147 uczniów i zatrudnia 15 nauczycieli (w tym 12 na pełnych etatach). Gimnazjum dysponuje 10 pomieszczeniami do nauczania (4 izby, 6 pracowni przedmiotowych i 1 sala gimnastyczna).

Nr 2 - do którego uczęszcza do 6 oddziałów 141 uczniów i zatrudnia 14 nauczycieli (w tym 10 na pełnych etatach). Gimnazjum dysponuje 9 pomieszczeniami do nauki ( 8 pracowni przedmiotowych i 1 sala gimnastyczna).

W mieście znajduje się Zespół Szkół Specjalnych obejmujący :

- Szkoła Podstawowa Specjalna o 6 oddziałach, posiadająca 8 pomieszczeń do nauczania (5 izb lekcyjnych i 3 pracownie przedmiotowe), do której uczęszcza 44 uczniów, zatrudnia 11 nauczycieli (z tego 9 na pełnych etatach).
- Gimnazjum Specjalne o 1 oddziale, do którego uczęszcza 14 uczniów.

Szkolnictwo ponadpodstawowe :

Baza szkolnictwa ponadpodstawowego zlokalizowana jest w mieście powiatowym, natomiast na terenie gminy brak jest tego typu placówek.

W mieście funkcjonuje :

- Liceum Ogólnokształcące dla młodzieży o 18 oddziałach, do którego uczęszcza 612 uczniów, zatrudnia 33 nauczycieli, w tym 22 na pełnych etatach
- Zespół Szkół Zawodowych:
  - Zasadnicza Szkoła Zawodowa o 15 oddziałach, 487 uczniów
  - Technikum - 12 oddziałów, 355 uczniów, kierunki: naprawa i eksploatacja pojazdów samochodowych, technik elektryk, budowa maszyn.
  - Liceum Handlowe - 3 oddziały, 109 uczniów, kierunek – technik handlowy
  - Liceum Zawodowe dla pracujących - 3 oddziały, 91 uczniów.
- 1) Niepubliczne Zaoczne Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych (Towarzystwa Wiedzy Powszechnej) - 4 oddziały, 86 uczniów.
- 2) Niepubliczne Technikum Zawodowe dla Dorosłych Zaoczne (TWP), 9 oddziałów, 256 uczniów z kierunkami: naprawa i eksploatacja pojazdów samochodowych, obsługa i naprawa pojazdów i budowa maszyn .

#### Ochrona zdrowia

Szpital Rejonowy w Żurominie , oddany do użytku w 1981 roku, świadczy usługi lecznicze w rejonie zamieszkałym przez 45 129 osób. Kadra medyczna

szpitala to 40 lekarzy, 150 pielęgniarek i 21 położnych. Szpital dysponuje 182 łózkami i następującymi oddziałami :

- wewnętrzny z pracownią EKG
- dermatologiczny
- dziecięcy
- chirurgiczny z pracownią gastrokopową
- ginekologiczny i położniczy
- noworodkowy
- opieki paliatywnej
- dział anestezyjologii i intensywnej terapii z blokiem operacyjnym
- dział pomocy doraźnej.

Obsługę ludności w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej zapewniają ( w ramach Mazowieckiej Kasy Chorych ) :

- NZOZ - Przychodnia Lekarska " PANACEUM" w Żurominie
- SP ZOZ Żuromin - Poradnia dla Dzieci zdrowych i chorych
- NZOZ - Stacja Opieki Centrum Pielęgniarstwa Rodzinnego Diecezji Płockiej w Żurominie ( Opieka pielęgniarek środowiskowych i rodzinnych na terenie miasta )
- "Total- Dent" Rejonowa Przychodnia Stomatologiczna w Żurominie
- Indywidualne Praktyki Stomatologiczne w Żurominie
- Prywatny Gabinet Stomatologiczny w Żurominie.

Ponadto na terenie miasta jest zarejestrowanych w Systemie "Regon" prowadzących działalność gospodarczą 29 prywatnych gabinetów lekarzy o różnych specjalizacjach ( w tym 6 gabinetów stomatologicznych).

Na terenie funkcjonują 3 apteki i 1 punkt apteczny.

### Pomoc społeczna

W 2007 roku ze świadczeń pomocy społecznej przyznanych w ramach zadań zleconych i zadań własnych ( bez względu na ich rodzaj, formę, liczbę i źródło finansowania) skorzystało w mieście i gminie Żuromin 1 269 osoby,

Środowiskową pomocą społeczną objętych było 367 rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i życiowej, w których wystąpił jeden z podanych powodów:

- bezrobocie - 197 rodzin ( 1704 osób )
- bezradność w sprawach opiekuńczo-  
- wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego - 96 rodzin ( 495 osób )
- długotrwała choroba - 77 rodzin ( 188 osób )
- niepełnosprawność - 93 rodzin ( 200 osób )
- potrzeba ochrony macierzyństwa - 13 rodzin ( 68 osoby )
- rodziny niepełne - 28 rodziny ( 94 osób )
- rodziny wielodzietne - 68 rodzin ( 401 osoby )

Na terenie gminy brak jest domu pomocy społecznej.

### Handel i gastronomia



Rozwój sieci handlowej w obecnych warunkach zależy głównie od inicjatywy potencjalnych, indywidualnych właścicieli.

Według stanu na koniec 1997 roku na terenie miasta funkcjonowało 201 punktów sprzedaży detalicznej, zaś na wsi – 41 .

Sieć gastronomiczna na terenach wiejskich sprowadza się do “małej gastronomii” w miejscowości Chamsk, baru gastronomicznego w Poniatowie i Nadratowie ( “Firma Aleksandra” )

### Kultura

Na terenie miasta i gminy Żuromin działają następujące placówki kultury:

- Żuromińskie Centrum Kultury i Sportu w Żurominie,
- domy ludowe ( na bazie OSP ) w miejscowościach: Rozwozin, Poniatowo, Raczyny, Chamsk, Dąbrowice, Kruszewo, Kliczewo Duże, Olszewo, Dębsk, Młudzyn, Wiadrowo, Rzęzawy i Brudnice,
- biblioteka miejska w Żurominie,
- biblioteka w Poniatowie.

Obiekty sakralne (kościół) występują w miejscowościach: Żuromin, Poniatowo, Chamsk, Dębsk.

### Mieszkalnictwo

Zasoby mieszkaniowe zamieszkałe w gminie na koniec 2007r. wynosiły:

- miasto – 2 610 mieszkań ( 11 197 izb ),
- wieś – 1 475 mieszkań ( 6 207 izb ).

Warunki mieszkaniowe na tle powiatu żuromińskiego obrazują następujące wskaźniki:

Wyszczególnienie	Miasto	Wieś
Przeciętna pow. użytkowa mieszkania w m <sup>2</sup>	78,0	83,8
Przeciętna liczba izb w mieszkaniu	4,29	4,21
<b>Przeciętna liczba osób/ mieszkanie</b>	<b>3,32</b>	<b>3,96</b>
Przeciętna liczba osób /izbę	1,29	1,06
Przeciętna pow. użytkowa mieszkania /osobż w m <sup>2</sup>	23,5	21,3

Warunki mieszkaniowe są ściśle skorelowane m.in. ze stanem technicznym zasobów mieszkaniowych. Szacuje się, że ok. 10 % zasobów w gminie zostało wybudowanych przed 1945 r. Ponadto około 9 % ogółu zasobów mieszkaniowych znajduje się w budynkach o palnym materiale ścian kwalifikujące się do wymiany.

Na ogólną liczbę ( 2 610) mieszkań w mieście – ok. 5 % stanowią zasoby wybudowane przed 1945 rokiem, a ok. 6 % mieszkań znajduje się w budynkach o łatwo palnej konstrukcji, w zasadzie kwalifikujące się do wymiany.

Mieszkania wybudowane w okresie ostatnich 30 lat stanowią ok. 70 %.

## 4. STRUKTURA GOSPODARCZA

### 4.1. Rolnictwo

#### Struktura użytkowania gruntów

Ważnymi elementami dla określenia rozwoju rolnictwa oraz przestrzennego rozmieszczenia potencjałów produkcyjnych są formy użytkowania gruntów, własności użytków rolnych i struktura indywidualnych gospodarstw rolnych.

Trwale formy użytkowania gruntów w granicach administracyjnych miasta i gminy Żuromin (2006r). przedstawia poniższe zestawienie :

Wyszczególnienie	Miasto		Gmina		Miasto i Gmina razem	
	Pow.ha	%	Pow.ha	%	Pow.ha	%
▪ Użytki rolne	777	69,9	10276	84,3	11053	83,3
▪ Grunty pod lasami i zadrzewieniami	9	0,9	512	4,2	521	3,9
▪ Grunty pod wodami	9	0,9	137	1,1	146	1,1
▪ Tereny komunikacyjne	93	8,3	323	2,7	416	3,0
▪ Tereny osiedlowe	206	18,5	323	2,7	529	4,0
▪ Tereny różne i nieużytki	17	1,5	610	5,0	627	4,7
<b>Powierzchnia ogółem</b>	<b>1 111</b>	<b>100,0</b>	<b>12 181</b>	<b>100</b>	<b>13 292</b>	<b>100,0</b>

Gmina odznacza się stosunkowo wysokim udziałem użytków rolnych (ok. 83%), wobec średniego w powiecie żuromińskim - ok. 74 % oraz stosunkowo niskim udziałem gruntów pod lasami i zadrzewieniami – 4 % (powiat – 19 %).

Struktura użytkowania gruntów wskazuje na dominującą rolę produkcji rolnej w strukturze gospodarczej gminy. Wykorzystanie gruntów na cele rolnicze jest zróżnicowane przestrzennie. Udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni gruntów poszczególnych obrębów wynosi od ok. 62% w rejonie wsi Dąbrowice do ok. 95% we wsi Sadowo, Cierpigórz, co wynika głównie z rozmieszczenia terenów leśnych.

Tereny użytkowane rolniczo zajmują 11 053 ha (gm. 10 276ha), co stanowi ok.83% ogólnej powierzchni miasta i gminy Żuromin.

Struktura użytków rolnych przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	Miasto		Gmina		Razem miasto i gmina	
	ha	%	ha	%	ha	%
▪ grunty orne	523	67,3	6 505	63,3	7 028	63,6
▪ sady	4	0,5	51	0,5	53	0,5
▪ łąki	40	5,2	2199	21,4	2 233	20,3
▪ pastwiska	210	27,0	1 521	14,8	1 731	15,6
<b>Użytki rolne razem</b>	<b>777</b>	<b>100,0</b>	<b>10 276</b>	<b>100,0</b>	<b>11 053</b>	<b>100,0</b>

W strukturze użytków rolnych miasta i gminy dominują grunty orne ok. 64 % użytków rolnych .W poszczególnych sołectwach udział gruntów ornych w użytkach rolnych jest zróżnicowany zależny głównie od ilości trwałych użytków zielonych. Największym udziałem gruntów ornych (ponad 75% użytków rolnych) odznaczają się rejony wsi Brudnice, Dąbrowa, Kliczewo Duże, Wiadrowo.

W gminie Żuromin udział trwałych użytków zielonych w powierzchni użytków rolnych wynosi ok. 35% (średnio w powiecie żuromińskim - ok.32%) i jest zróżnicowany w układzie przestrzennym gminy od ok. 13% w rejonie wsi Brudnice, Wiadrowo do ok. 47% w rejonie wsi Stare Nadratowo. Największe kompleksy użytków zielonych występują w południowej i środkowej części gminy (Chamsk, Dębsk, Młudzyn, Nadratowo Nowe, Raczyny, Stare Nadratowo, Tadajówka, Wólka Kliczewska) natomiast najmniej (poniżej 20%) w części zachodniej (Brudnice, Dąbrowa, Wiadrowo).

Udział sadów w strukturze użytków rolnych wynosi 0,5%, analogicznie jak średnio w powiecie żuromińskim. Są to głównie sady przydomowe nie mające większego znaczenia w towarowej produkcji sadowniczej gminy.

#### Jakość użytków rolnych

Zintegrowany wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej obliczony przez IUNG Puławy (uwzględniający ocenę punktową gleb, rzeźby terenu, agroklimatu i warunków wodnych) wynosi dla gm. Żuromin 56,5 punkty (w skali 100-punktowej), wobec wskaźnika najwyższego w powiecie żuromińskim 56,5 pkt. w gm. Żuromin i Lutocin oraz najniższego 42,5 pkt. w gm. Siemiątkowo Koziebrodzkie.

Miernikiem przydatności rolniczej gruntów jest również klasyfikacja bonitacyjna. Strukturę jakości gleb wg klas bonitacyjnych miasta i gminy przedstawia poniższe zestawienie:

Grunty orne		Użytki zielone	
Klasy bonitacyjne	Struktura %	Klasy bonitacyjne	Struktura %
I - II	-	I - II	-
IIIa	3,0	III	10,2
IIIb	13,6		
IV a	16,0	IV	49,8
IV b	14,3		
V	31,8	V	32,0
VI	21,1	VI	8,0
VIz	0,2	VIz	-

Gmina Żuromin charakteryzuje się glebami średnimi jakościowo. Grunty orne dobre i średnie jakościowo zaliczane do klas III-IV stanowią ok. 47% ogółu gruntów orných (średnio w powiecie żuromińskim - ok.33%). W układzie przestrzennym gminy najkorzystniejsza dla rolnictwa struktura gruntów orných występuje w rejonie wsi Olszewo, Dąbrowa, Będzimin, Cierpigórz, Rozwozin, Kosewo, Sadowo, Franciszkowo, gdzie grunty kl. III i IV zajmują ponad 60% ogółu gruntów orných. Na pozostałym obszarze dominują gleby średnie i słabe jakościowo. Koncentracja gleb bardzo słabych (ponad 90% kl. VI-VIz) występuje w obrębach: Młudzyn, Brudnice, Tadajówka, Dąbrowice, Kruszewo.

Na terenie miasta grunty orne dobre i średnie jakościowo zaliczane do kl. III-IV zajmują ok. 88% ogółu gruntów orných.

Struktura użytków zielonych wg klas bonitacyjnych odznacza się przewagą łąk i pastwisk dobrych jakościowo - ok. 60% to kl. III-IV. W rejonie wsi: Nowe Nadratowo, Rzęzawy, Sadowo, Cierpigórz, Kosewo, Kliczewo Małe, Dąbrowa użytki zielone kl. III – IV zajmują 75 – 99% (najlepsze jakościowo).

Przestrzenne zróżnicowanie jakości terenów użytkowanych rolniczo wskazuje, że koncentracja gleb najbardziej przydatnych dla rolnictwa występuje we wschodniej części gminy (Olszewo, Kosewo, Cierpigórz, Dąbrowa i m. Żuromin) oraz w rejonie zachodnim (Rozwozin, Rzęzawy).

Gleby słabe jakościowo występują na obszarze całej gminy, jednak ich największe arealy skupione są w obrębie wsi: Wiadrowo, Brudnice, Poniatowo, Młudzyn, Kliczewo Duże, Wólka Kliczewska, Dąbrowice. Grunty te o niskiej efektywności dla produkcji rolnej mogą być w pierwszej kolejności wykorzystane na cele nierolnicze, najlepiej pod zalesienie.

Łączny obszar gruntów podlegający ochronie z mocy ustawy o ochronie gruntów rolných i leśnych obejmuje 5 789 ha tj. ok.52% użytków rolných miasta i gminy, w tym

- grunty orne zaliczane do I-IV klasy bonitacyjnej – 3 538 ha tj. ok. 32 % użytków rolnych,
- łąki i pastwiska na glebach pochodzenia organicznego, w tym 2 251ha kl. III-IV.

#### Stan własności użytków rolnych

Stan władania użytków rolnych ornych oraz ich strukturę wg głównych grup użytkowników przedstawia poniższe zestawienie:

Wyszczególnienie	Miasto		Gmina		Miasto i Gmina	
	Pow. ha	Struktura %	Pow. ha	Struktura %	Pow. ha	Struktura %
▪ Indywidualne gospodarstwa rolne	720	92,7	9997	97,3	10 717	97,0
▪ AWR SP (byłe PGR)	-	-	114	1,1	114	1,0
▪ Lasy państwowe	-	-	11	0,1	11	0,1
▪ Pozostałe grunty własności publicznej i społecznej	57	7,3	154	1,5	211	1,9
<b>Razem</b>	<b>777</b>	<b>100,0</b>	<b>10 318</b>	<b>100,0</b>	<b>11 053</b>	<b>100,0</b>

Dominującą formą własności jest sektor gospodarki indywidualnej, do którego należy ok. 93 % użytków rolnych na terenie miasta i ok. 97% w gminie. Grunty byłych PGR-ów (obecnie własność Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa Oddział Terenowy w Olsztynie) użytkowane są przez rolników indywidualnych.

#### Struktura obszarowa gospodarstw rolnych

Według danych spisu rolnego 2002 r. na obszarze gminy było 1057 indywidualnych gospodarstw rolnych, w tym 965 o pow. powyżej 1 ha. Średnia wielkość indywidualnego gospodarstwa wynosiła w gminie 10,3 ha (w tym 9,3 ha użytków rolnych), wobec 9,1 ha średnio w powiecie żuromińskim i 7,6ha w woj. mazowieckim.

Na terenie miasta na jedno gospodarstwo indywidualne przypadało 5,0 ha, w tym 4,4 ha użytków rolnych,

Strukturę obszarową gospodarstw rolnych wg danych spisu rolnego 2002 r. na terenie miasta i gminy przedstawia poniższe zestawienie:

Grupy obszarowe gospodarstw	Gmina		Miasto	
	Liczba gospodarstw	Struktura %	Liczba gospodarstw	Struktura %
do 1 ha	92	8,7	54	38,6
1 - 5 ha	310	29,3	56	40,0
5 - 10 ha	275	26,9	5	3,6
10 - 15 ha	177	16,8	11	7,8
powyżej 15 ha	203	29,2	14	10,0
<b>Razem</b>	<b>1057</b>	<b>100,0</b>	<b>140</b>	<b>100,0</b>

Na obszarze gminy gospodarstwa małe i bardzo małe w grupach obszarowych do 5ha stanowią ok. 38% ogółu gospodarstw (powiat ok. 38%). Gospodarstwa duże i bardzo duże o powierzchni ponad 15 ha stanowią ok.19%, wobec ok. 20% średnio w powiecie żuromińskim i ok. 8 % w woj. mazowieckim.

Na terenie miasta dominują gospodarstwa o powierzchni nie przekraczającej 5 ha – ok.80% ogółu gospodarstw. Łącznie z terenami wiejskimi gospodarstwa małe i bardzo małe stanowią ok. 43% ogólnej liczby gospodarstw miasta i gminy.

**W porównaniu do danych spisu powszechnego 1988 r. na terenie gminy liczba indywidualnych gospodarstw (o pow. powyżej 1 ha) nie ulega większym zmianom.**

**Zmiany ilości i struktury obszarowej gospodarstw miasta i gminy w latach 1988 - 2002 przedstawia poniższe zestawienie:**

Grupy obszarowe gospodarstw	1988r.		1996r.		2002r	
	Liczba gospodarstw	Struktur a %	Liczba gospodarstw	Struktur a %	Liczba gospodarstw	Struktur a %
1 - 5 ha	410	30,9	422	34,2	366	34,8
5 - 10 ha	444	33,5	381	30,8	280	26,6
10 - 15 ha	310	23,3	251	20,3	188	17,9
15 ha i więcej	164	12,3	181	14,7	217	20,6
<b>Razem</b>	<b>1328</b>	<b>100,0</b>	<b>1235</b>	<b>100,0</b>	<b>1057</b>	<b>100,0</b>

Powyższe dane wskazują na niewielki wzrost udziału gospodarstw małych obszarowo o pow. do 5 ha z ok. 31% w 1988r. do ok. 35% w 2002r. oraz zmniejszenie udziału o ok. 5% gospodarstw w grupie obszarowej 10-15 ha. Jednocześnie wystąpił wzrost udziału o ok. 8% gospodarstw dużych i bardzo dużych o pow. powyżej 15ha.

## Główne kierunki produkcji rolnej

Na terenie gm. Żuromin w produkcji roślinnej dominuje uprawa zbóż, które zajmują ok. 88% powierzchni zasiewów. W grupie roślin zbożowych przeważa uprawa żyta i mieszanek zbożowych. Stosunkowo mała powierzchnia przeznaczana jest pod tzw. zboża intensywne - pszenica, jęczmień, - ok. 1,0 tys. ha tj. ok. 18% ogółu zbóż.

Znaczny areal upraw (ok. 8% pow. zasiewów) zajmują ziemniaki. Uprawy roślin pastewnych, które zajmują ok. 2% powierzchni zasiewów, stanowią uzupełnienie naturalnej bazy paszowej dla produkcji zwierzęcej.

W produkcji zwierzęcej przeważa chów bydła i trzody chlewnej. Stan pogłowia zwierząt gospodarskich wg spisu rolnego 2002r przedstawiał się następująco:

- bydło ogółem - 6,2 tys. szt., w tym krowy - 3,5 tys. szt.
- trzoda chlewna – 25,9 tys. szt,
- drób – 2149 tys. szt, w tym kury 2128,7 tys szt.

Obsada zwierząt na 100 ha użytków rolnych wynosiła: bydło – 55,9 szt. (powiat żuromiński - 60 szt.), trzoda chlewna – 233,9 szt. (powiat - 189 szt.). Wielkości te świadczą o wyższym poziomie produkcji zwierzęcej niż średnio w powiecie żuromińskim, szczególnie w zakresie chowu trzody chlewnej.

Gmina odznacza się znaczną wielkością produkcji drobiarskiej w skali powiatu żuromińskiego i obszarów sąsiednich. Specjalistyczna produkcja drobiarska prowadzona jest w ok. 100 fermach o łącznej powierzchni użytkowej budynków ok. 120 tys.m<sup>2</sup> (wg danych spisu rolnego 2002). Obiekty produkcji drobiarskiej występują głównie w sołectwach: Poniatowo, Chamsk, Olszewo, Brudnice, Wólka Kliczewska. Ponadto kurniki zlokalizowane na terenie miasta posiadały ok. 9,1 tys. m<sup>2</sup>.

## Obsługa rolnictwa

Zaopatrzenie w środki do produkcji rolnej (nawozy, pasze, środki ochrony roślin) prowadzą prywatne jednostki gospodarcze w Żurominie oraz w mniejszym zakresie w Kliczewie Dużym, Dębsku, Poniatowie i Chamsku.

Skup surowców rolniczych prowadzony jest głównie przez zakłady przetwórcze. Mleko skupuje głównie mleczarnia w Żurominie poprzez istniejące zlewnie mleka lub bezpośrednio z gospodarstw. Żywiec wieprzowy i wołowy zbywany jest przez rolników w lokalnych punktach skupu przy prywatnych ubojniach oraz kupowany jest przez agencje pośredniczące w dostawie żywca do Zakładów Mięsnych w Płocku i Morlinach k/Ostródy.

Obsługę weterynaryjną dla obszaru całej gminy pełni 5 zakładów prywatnych zlokalizowanych na terenie miasta Żuromin.

Miasto Żuromin jest głównym ośrodkiem obsługi rolnictwa – skupione są tu wszystkie usługi dla rolnictwa, z których korzystają również rolnicy z gmin sąsiednich (obszar powiatu żuromińskiego)



Na terenie miasta i gminy nie występują przeszkody w zakresie organizacji punktów obrotu produktami rolniczymi, jak i punktów zaopatrzenia w środki do produkcji rolnej.

#### 4.2. Działalność gospodarcza pozarolnicza

Na terenie miasta i gminy Żuromin działalność gospodarczą prowadzi obecnie (1999r.) 1027 podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON, w tym w mieście 854 i gminie 173.

Zmiany w liczbie zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wg form własności w latach 1995 -1999 przedstawia poniższe zestawienie:

Rok	Ogółem	Sektor		
		Publiczny	Prywatny	
			razem	w tym osób fizycznych *
1995	638	26	612	547
1996	752	27	725	654
1997	898	24	874	783
2007	922	41	881	148

\* bez spółek cywilnych

**Wskaźnik zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców wynosi dla miasta i gminy Żuromin - 69,0 (powiat żuromiński - 43,6 ).Wśród podmiotów gospodarczych dominuje sektor prywatny (96,7 %).**

Z ogólnej liczby podmiotów – 885 (86 %) zakładów prowadzona jest przez osoby fizyczne. Dominują zakłady związane z działalnością handlową (hurt i detal) – 42 %. Drugą pozycję zajmuje rolnictwo (11 %), a następnie działalność produkcyjna i budownictwo (ok. 9,6 %).

Pod względem wielkości zatrudnienia przeważają zakłady małe zatrudniające do 5 osób (miasto – 93 %, wieś – 97 %).

Do zakładów zatrudniających powyżej 100 osób należą:

- "TOMIC" Spółka Akcyjna w Żurominie,
- Żuromińskie Zakłady Komunalne Spółka z o.o. w Żurominie,
- Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Żurominie,

Do zakładów produkcyjnych o zatrudnieniu 50 - 100 osób należą:

- "MAX PARKIET" Spółka z o.o.
- "LDM ELECTRONIC" Spółka z o.o.
- Spółdzielnia Mleczarska w Żurominie,

Na terenach wiejskich największym zakładem produkcyjnym (o zatrudnieniu do 20 osób) jest Zakład Stolarski w Będziminie.

### 4.3. Struktura budżetu gminy

#### Dochody budżetu gminy

Według danych statystycznych struktura dochodów budżetowych miasta i gminy Żuromin w latach 2005-2007 przedstawiała się następująco:

Wyszczególnienie	2005		2006		2007	
	tys. zł	%	tys. zł	%	tys. zł	%
Dochody ogółem	21 344	100.0	24 942	100.0	26 785	100.0
w tym:						
- podatki i opłaty lokalne	4 188		4 495		4 639	
- udział w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa	2 980		3 566		4 342	
- subwencje ogólne	9 442		9 901		10 576	
- dotacje budżetu państwa	3 607		5 581		6 251	
- pozostałe (inne)	1 127		1 399		977	

Z analizy struktury dochodów budżetu wynika, że dochody gminy związane bezpośrednio z aktywnością gospodarczą stanowiły do roku 1995 ok. 51,0 % budżetu, zaś po przejęciu w roku 1996 szkolnictwa przez samorząd, udział ten spadł do ok. 33 %. (1997r.).

Dochody własne miasta i gminy (2205,1 tys. zł) obejmujące : podatek rolny, podatek od nieruchomości, podatek od środków transportu, opłata skarbową stanowiły w roku 1997 około 20 % wszystkich dochodów gminy w tym :

- podatek rolny - 3,8 %
- podatek od nieruchomości - 9,2 %
- podatek od środków transportu - 4,5 %
- opłaty skarbowe - 2,6 %

## 5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I KOMUNIKACJA

### 5.1. Komunikacja

#### Powiązania komunikacyjne.

Gmina Żuromin położona jest w centralnej części powiatu żuromińskiego, pomiędzy Mławą (odległa od miasta Żuromina ok. 33 km), Sierpcem (ok. 33 km)

i Lidzbarkiem Welskim (ok. 25 km). Przez jej teren przebiegają drogi wojewódzkie : nr 541 Lubawa - Lidzbark - Żuromin - Biezuń - Sierpc - Dobrzyń n.Wisłą i nr 563 Rypin - Żuromin - Mława, krzyżujące się w samym Żurominie. Obie te drogi stanowią główne zewnętrzne powiązania komunikacyjne - z drogą krajową nr 7 i magistralną linią kolejową E 65 Warszawa - Gdańsk i stacją kolejową w Mławie oraz drogą krajową nr 10 Płońsk - Szczecin w Sierpcu.

Komunikację z terenami sąsiednich gmin oraz główne powiązania wewnętrzne uzupełnia sieć dróg powiatowych, stanowiąc wraz z drogami wojewódzkimi nadrzędny układ powiązań drogowych.

#### Nadrzędny układ komunikacyjny.

- Droga wojewódzka nr 541 o długości ok. 12,5 km na terenie gminy i miasta, posiada nawierzchnię utwardzoną - bitumiczną, wymagającą prowadzenia bieżących robót konserwacyjno - utrzymaniowych. Podobnie droga wojewódzka nr 563 (o długości na terenie miasta i gminy ok. 13,1 km). Według danych generalnego pomiaru ruchu w 1995r. średni dobowy ruch pojazdów samochodowych wynosił na drodze 541 do Żuromina - 1.500 pojazdów na dobę a od Żuromina w kierunku Bieżunia - 2.300 poj./dobę. Na drodze 563 do Żuromina 400 poj./dobę, a od Żuromina w kierunku Mławy - 1.400 poj./dobę. Ruch na drogach wojewódzkich w obrębie miasta był znacznie większy i wynosił do 4.400 poj./dobę. Ruch tranzytowy ma charakter głównie gospodarczy i jest prowadzony na kierunkach Mława - Sierpc i Lidzbark - Sierpc. Miasto Żuromin ma stosunkowo duże znaczenie w generowaniu ruchu drogowego oraz jako miejsce docelowe przewozów.

- Sieć dróg powiatowych na terenie gminy i miasta stanowi 13 dróg o łącznej długości ok. 43,8 km (w tym 3,7 km dróg miejskich - ulice wylotowe z miasta Olszewska i Wiadrowska oraz ulica Szpitalna):

- nr 4604W Będzimin – Rozwozin - Cieszki	(dł. na terenie gminy ok. 2,6 km)
- nr 4607W Żuromin - Osówka	(dł. ok. 3,6 km)
- nr 4613W Brudnice – Sinogóra - Kipichy	(dł. ok. 3,7 km)
- nr 4614W od dr 4613W - Brudnice – Bądzyń - Lubowidz	(dł. ok. 0,4 km)
- nr 4616W Raczyny – Dąbrowice - Syberia	(dł. ok. 3,3 km)
- nr 4620W Poniatowo - Lutocin - gr. woj.	(dł. ok. 2,3 km)
- nr 4625W Poniatowo – Swojęcín - Biezuń	(dł. ok. 1,7 km)
- nr 4626W Chamsk - droga 541	(dł. ok. 1,5 km)
- nr 4627W Żuromin – Kliczewo - Kuczbork	(dł. ok. 8,9 km)
- nr 4628W Olszewo – Kosewo - Zielona	(dł. ok. 3,5 km)
- nr 4630W Olszewo – Dębsk – Nadratowo - Ługi	(dł. ok. 9,1 km)
- nr 2335W Szreńsk – Miłotki - Kliczewo	(dl. ok. 2,4 km)
- nr 4641W ulica Szpitalna w Żurominie	(dl. ok. 0,8 km)

Drogi powiatowe w ok. 95% posiadają nawierzchnię utwardzoną - bitumiczną, jednakże w znacznym stopniu nie spełniają wymaganych dla kl.V parametrów technicznych, głównie ze względu na zbyt wąskie jezdnie i brak poboczy.

Układ nadrzędny dróg obsługuje prawie wszystkie miejscowości w gminie.

- Drogi gminne o łącznej długości ok. 81,1 km, stanowią uzupełnienie układu drogowego. Obsługują wsie, zabudowę kolonijną oraz stanowią połączenia między

wsiami i ułatwiają dojazdy do użytków rolnych. Są to drogi przede wszystkim nieutwardzone: gruntowe i żwirowe (w ok. 82%) i w ok. 18% - drogi o nawierzchni utwardzonej - bitumiczne.

Obszar gminy należy do średnio dobrze obsłużonych komunikacyjnie - wskaźnik gęstości dróg publicznych (drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne) o nawierzchni utwardzonej wynosi 64,8 km/100km<sup>2</sup> (średnia w byłym województwie ciechanowskim - 76,75 km/100km<sup>2</sup>)

Na terenie miasta znajduje się sześć stacji paliw płynnych, z czego jedna prowadzi również dystrybucję gazu, oraz dwie stacje gazowe.

W zakresie komunikacji zbiorowej, głównym przewoźnikiem jest PKS, obsługujący większość miejscowości w gminie. Dworzec autobusowy z bazą techniczną zlokalizowany jest na terenie miasta.

Przez teren gminy nie przebiegają linie kolejowe a od najbliższych stacji kolejowych Żuromin oddalony jest o :

- ok. 33 km do Mławy na magistrali kolejowej E 65 Warszawa - Gdańsk. Najbliższe stacje znajdują się w Mławie i Działdowie w odległości ok.22 km od miejscowości gminnej, na magistralnej linii kolejowej relacji Warszawa - Gdańsk,

- ok. 33 km do Sierpca - stacja na linii kolejowej Nasielsk - Toruń,

- ok. 25 km do Lidzbarka Welskiego - stacja na linii kolejowej Działdowo - Brodnica.

## **5.2.Elektroenergetyka.**

Zaopatrzenie w energię elektryczną odbiorców na terenie gminy i miasta, odbywa się z GPZ 110/15 kV w Żurominie, zasilanej napowietrzną linią przesyłową WN 110 kV Sierpc - Żuromin i dalej w kierunku Działdowa i Nidzicy. Linia ta przebiega przez obszary wsi: Poniatowo, Franciszkowo, Cierpigórz, Sadowo oraz przez obszar miasta na długości ok. 9,8 km.

Energia elektryczna rozprowadzona jest do odbiorców poprzez rozdzielczą sieć linii średnich napięć 15 kV napowietrznych oraz kablowych - głównie na terenie miasta, oraz stacje transformatorowe 15/0,4 KV i sieć odbiorczą niskiego napięcia 220/380 V.

Sieci i urządzenia elektroenergetyczne są własnością Zakładu Energetycznego S.A, w Płocku, w zarządzie Rejonu Energetycznego w Mławie.

Dostawy energii elektrycznej pokrywają zapotrzebowanie odbiorców na terenie gminy. Działania RE polegają przede wszystkim na utrzymaniu ciągłości dostaw energii, konserwacji linii i urządzeń, rozbudowie sieci w rejonie skupisk odbiorców. W celu zmniejszenia awaryjności układu konieczna jest sukcesywna modernizacja sieci, wymiana linii i rozbudowa sieci stacji transformatorowych w celu zmniejszenia długości odbiorczych linii niskich napięć.

Na terenie wsi Brudnice, na bazie dawnego młyna wodnego, działa elektrownia wodna, jednakże wytwarzana przez nią energia nie ma większego znaczenia w bilansie energetycznym gminy.

## **5.3.Gazownictwo.**

Przez teren gminy nie przebiega sieć gazu ziemnego. Zaopatrzenie w gaz butłowy propan-butan odbywa się poprzez sieć punktów dystrybucji. Docelowo źródłem

zasilania w gaz ziemny sieciowy będzie gazociąg wysokiego ciśnienia relacji Sierpc - Żuromin - Rybno, którego realizacja będzie częścią przedsięwzięcia budowy gazociągów zasilających miasta i gminy północnego Mazowsza. Od tego gazociągu, w rejonie Poniatowa, będzie odgałęziony gazociąg zasilający wysokiego ciśnienia DN 100 w kierunku miejscowości Poniatowo, gdzie planowana jest realizacja stacji redukcyjno - pomiarowej I<sup>o</sup>. Od stacji redukcyjno - pomiarowej, siecią rozdzielczą średniego ciśnienia gaz będzie rozprowadzony do odbiorców na terenie gminy i miasta. Realizację sieci gazowej średniego ciśnienia poprzedzą projekty techniczne wykonane w oparciu o "Koncepcję programową gazyfikacji miasta i gminy Żuromin", wykonana w 1994 r.

Doprowadzenie gazu ziemnego sieciowego będzie miało szczególne znaczenie dla miasta, gdzie poza wykorzystaniem gazu w gospodarstwach domowych będzie możliwe jego zastosowanie jako medium grzewcze w kotłowniach miejskich, obecnie ogrzewanych węglem i miałem węglowym. Będzie to miało znaczny wpływ na poprawę czystości powietrza atmosferycznego.

#### **5.4 Telekomunikacja.**

Obiekty i urządzenia telekomunikacyjne na terenie gminy są własnością Telekomunikacji Polskiej S.A., zarządzane przez Okręg Telekomunikacyjny w Żurominie (Rejon Telekomunikacyjny Działdowo), oraz w części firmy RETEL drugiego operatora telekomunikacyjnego na terenie miasta i gminy. Obszar gminy obsługują automatyczne, centrale telefoniczne w Żurominie i Poniatowie. Liczba abonentów TP S.A. na terenie miasta i gminy (wg danych - 1999r) wynosi ok. 3.500. RETEL, działając na bazie swojej centrali telefonicznej w Mławie, realizuje połączenia w radiowym systemie dostępu abonenckiego dla ok. 550 abonentów, głównie z terenu gminy. Łączna liczba abonentów telefonicznych na terenie miasta i gminy wynosi ok. 4.050, co daje wskaźnik dostępności telefonów - ok. 309,1 abonentów na 1000 mieszkańców.

Łączność telefoniczna odbywa się jeszcze w znacznej mierze poprzez napowietrzne linie telefoniczne, ale obecnie modernizowane i budowane sieci realizuje się jako linie kablowe podziemne.

W zakresie telefonii komórkowej, na terenie miasta działają dwie stacje bazowe: ERA GSM i GSM +.

#### **5.5. Gospodarka wodno - ściekowa i komunalna**

##### Zaopatrzenie w wodę

Zaopatrzenie w wodę ludności miejskiej i wiejskiej oraz pokrycie potrzeb wodnych rozwijającego się przemysłu i rolnictwa stanowią podstawowe kierunki działań w zakresie gospodarki wodnej. W 2006 roku ponad 75% poboru wody wykorzystywana była dla potrzeb gospodarki komunalnej (w mieście – 71,3%, w gminie – 84,4%). Zużycie wody dla celów przemysłowych kształtowało się na poziomie 29 dam<sup>3</sup>/rok w gminie Żuromin i 125 dam<sup>3</sup>/rok w mieście.

Wielkość jednostkowego zużycia wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w wysokości 29,4 m<sup>3</sup>/Mk/rok stawia miasto Żuromin w rzędzie miast o średnim standardzie wyposażenia mieszkań w urządzenia techniczno-sanitarne. Duży postęp i zwiększone nakłady finansowe w ostatnich latach na budowę wiejskich

wodociągów spowodowały, że jednostkowe zużycie wody na cele bytowo - gospodarcze mieszkańców wsi gminy Żuromin (27,4 m<sup>3</sup>/Mk/rok) jest porównywalne z analogicznym wskaźnikiem dla miasta.

Według danych GUS z wodociągu sieciowego korzysta 96,7% ludności miejskiej i 75,7% ludności wiejskiej analizowanego obszaru obsługiwanego przez następujące wodociągi:

- wodociąg "Żuromin" - mający podstawowe znaczenie dla zaopatrzenia w wodę oparty jest o miejscowe zasoby wód podziemnych oraz ujęcie składające się z trzech studni głębinowych (nr 1A, 2, 3). Zaopatruje w wodę miasto Żuromin oraz wsie położone w północnej części gminy. Ujmowana woda charakteryzuje się naturalnym składem chemicznym, wymaga uzdatniania jedynie z uwagi na zawartość związków żelaza i manganu, które są genetycznie związane z utworami budującymi warstwę wodonośną.
- wodociąg "Dębsk" - obsługuje fragment południowej i wschodniej części gminy. Ujęcie wody składa się z dwóch studni głębinowych: nr 1 o głębokości 77 m i nr 2 o głębokości 47 m. Z uwagi na usytuowanie studni oraz warunki hydrogeologiczne, poza strefą ochrony bezpośredniej ustanowiono strefę ochrony pośredniej zewnętrznej z zakazem lokalizowania w jej granicach obiektów mogących ujemnie wpływać na jakość wód podziemnych. Strefa pośrednia ujęcia obejmuje częściowo zwartą zabudowę wsi Dębsk oraz teren upraw polowych.
- wodociąg "Raczyny" - zaopatruje w wodę zachodnią część gminy bazując na ujęciu składającym się z dwóch studni wierconych o głębokościach 72 i 100 m. Ze względu na ochronę jakości wód ujęcia ustanowiono strefę pośrednią o zmiennej szerokości – do ca 100 m.
- wodociąg "Poniatowo" o najmniejszym zasięgu, zaopatruje w wodę jedynie wieś Poniatowo. Ujęcie wody składa się z dwóch studni głębinowych: nr 1 o głębokości 78,5 m, nr 2 – gł. 49,2 m. W ustalonej strefie pośredniej ujęcia nie należy lokalizować obiektów mogących ujemnie wpływać na jakość wód podziemnych, a także dokonywać ewentualnej adaptacji budynków na bardziej uciążliwe.
- wodociąg "Chamsk" - zaopatruje w wodę fragment południowej części gminy.

Długość sieci wodociągowej rozdzielczej na terenie gminy wynosi 94,2 km natomiast na terenie miasta – 47,5 km, ilość połączeń do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wynosi odpowiednio: 1087 szt. i 780 szt.

### Odprowadzenie ścieków

Miejska oczyszczalnia ścieków w Żurominie o przepustowości 3600 m<sup>3</sup>/dobę eksploatowana przez Żuromińskie Zakłady Komunalne sp. z o.o. jest największym źródłem punktowego dopływu ścieków do wód powierzchniowych. Jest to wysokosprawna 3 – stopniowa mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków umożliwiająca również wysoką redukcję biogenów. Oczyszczone ścieki odprowadzane ogółem w ilości ca 273,2 dam<sup>3</sup>/rok (łącznie z wodami infiltracyjnymi i ściekami dowożonymi - 396 dam<sup>3</sup>/rok) trafiają za pośrednictwem rowu melioracyjnego do rzeki Luty, a następnie do Wkry.

Niedostateczne zainwestowanie w budowę sieci kanalizacyjnej – 18,8 km w Żurominie ma wpływ na stosunkowo niski odsetek ludności miejskiej korzystającej z sieci kanalizacyjnej tj. 78,4%.

Na analizowanym terenie funkcjonują również mechaniczno-biologiczne oczyszczalnie ścieków: działająca przy Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w Żurominie oraz przeznaczona do oczyszczania odcieków z miejskiego składowiska odpadów stałych w Brudnicach k. Żuromina.

Gospodarka wodno-ściekowa na obszarze gminy wymaga uporządkowania. Ścieki powstające w gospodarstwach domowych trafiają pośrednio lub bezpośrednio do wód powierzchniowych (powodując ich zanieczyszczenie) lub do gleb (wywóz na pola). Obserwowanej w ostatnich latach wzrastającej liczbie przekazywanych do użytku wodociągów wiejskich nie towarzyszy budowa wiejskich oczyszczalni ścieków.

### Gospodarka odpadami

Odpady są drugim po ściekach czynnikiem degradacji zasobów wodnych rejonu. Punktowe odprowadzanie ścieków przede wszystkim zagraża czystości wód powierzchniowych, natomiast składowanie odpadów powoduje zanieczyszczenie wód podziemnych, w pierwszej kolejności wód gruntowych.

Położenie miasta i gminy Żuromin w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych, w tym w obszarze jego najwyższej ochrony oraz stale zwiększająca się masa powstających odpadów i nie wystarczające ich gospodarcze wykorzystanie sprawia, że gospodarka odpadami stała się jednym z najważniejszych problemów ekologicznych analizowanego rejonu.

Według danych GUS w Żurominie w 2006 roku powstało około 2516,8 Mg odpadów. Odpady te utylizuje się poprzez ich składowanie na spełniającym wymogi prawne wysypisku w Brudnicach. Na wysypisku o powierzchni 5,0 ha deponowane są w całości odpady komunalne oraz niewielka ilość nie wykorzystanych gospodarczo odpadów przemysłowych, z których większość powstaje w zakładach przemysłu rolno - spożywczego. Wysypisko zaprojektowane zostało i wykonane z uwzględnieniem najnowszych rozwiązań technicznych (sortownia odpadów, linia technologiczna do ich segregacji), zabezpieczających wszystkie komponenty środowiska naturalnego (m.in. uszczelnienie folią PCV czaszy wysypiska, studnia do odgazowania składowiska). Czynne od 1992 roku składowisko wypełnione jest w 74,1%, do końca 2005 roku nagromadzono ogółem 33,3 tys. Mg odpadów.

Istniejące w poprzednich latach "dzikie" wysypiska (Żuromin o pow. 1,0 ha, Dąbrowa o pow. 0,48 ha, Wiadrowo o pow. 0,38 ha) były zlokalizowane przypadkowo, bez uwzględnienia kryterium hydrogeologicznego. Mogą więc być one nadal tj. po zamknięciu i zrekultywowaniu terenu groźnymi ogniskami zanieczyszczenia wód podziemnych.

## **6. STRUKTURA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO**

### **6.1. Struktura zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta**

Strukturę zagospodarowania przestrzennego stanowią:

- elementy środowiska przyrodniczego o określonych cechach,
- sieć osadnicza i jej ukształtowanie,
- ukształtowanie przestrzenne zasadniczych układów gospodarczych,



- układ infrastruktury technicznej i komunikacji.

Duży wpływ na strukturę zagospodarowania przestrzennego gminy mają cechy geomorfologiczne obszarów, wraz z ich szatą roślinną i światem zwierząt, krajobrazu chronionego (ponad 39 % obszaru gminy), będących fragmentami większej całości w skali regionalnej. Obszary te, ze względu na ukształtowanie terenu, wody otwarte, lasy, łąki i zadrzewienia, stanowią istotny element struktury zagospodarowania przestrzennego gminy. Dotyczy to przede wszystkim południowej i środkowej części gminy (dolina rzeki Wkry i rzeki Miłotki).

Istotnym elementem środowiska przyrodniczego, mającym wpływ na strukturę zagospodarowania przestrzennego, jest układ gruntów rolnych o przewadze kompleksów gleb w IV i wyższych klasach bonitacyjnych.

Sieć osadnicza charakteryzuje się skupieniem największych jej jednostek w centralnej części gminy – miasto Żuromin i największe miejscowości: Olszewo, Chamsk, Poniatowo, Będzimin.

Zasadniczym elementem infrastruktury komunikacyjnej jest układ dwóch dróg wojewódzkich nr 541 i 563 krzyżujących się na terenie miasta i stanowiących podstawowe połączenie gminy z układem zewnętrznym

Układ infrastruktury technicznej stanowi przede wszystkim linia energetyczna WN 110kV ze stacją GPZ WN/SN i miejska oczyszczalnia ścieków z systemem kanalizacji sanitarnej na terenie miasta, brak natomiast sieci kanalizacyjnej na terenie gminy. Jest to istotny brak w kontekście kształtowania struktury zagospodarowania przestrzennego, warunków do inwestowania, poprawy jakości życia i czystości środowiska naturalnego.

Obszar miasta w granicach administracyjnych, posiada grunty rolne dość dobrej jakości, z przewagą dobrych gleb (o przewadze gleb IV klasy bonitacyjnej).

Zabudowa miasta jest dość zwarta, w centralnej części o dużych wartościach kulturowych. Miasto posiada spore rezerwy terenowe, dające możliwość rozwoju przestrzennego funkcji mieszkaniowo – usługowych jak i usługowo – produkcyjnych.

Stwierdzić można, że większość terenów o funkcjach przemysłowo - składowych zostały zlokalizowane w zespołach w niewielkim tylko stopniu kolidującymi z terenami o funkcjach mieszkaniowo - usługowych.

Największe zadania inwestycyjne realizowane w latach:

• w roku 2004:

- budowa międzygminnej zbiornicy padliny
- budowa kanalizacji sanitarnej w ul. Targowej w Żurominie
- przebudowa i rozbudowa kanalizacji sanitarnej w ul. Mickiewicza w Żurominie
- budowa chodnika we wsi Dąbrowa
- budowa ulicy Armii Krajowej w Żurominie
- przebudowa ulicy Nowej w Kliczewie Małym
- przebudowa drogi we wsi Tadajówka

• w roku 2005:

- budowa chodnika przy drodze wojewódzkiej (ul. Lidzbarska w Żurominie)

- budowa ulicy Staniszki w Żurominie
- budowa chodnika przy ul. Lenartowicza, Zamojskiego i Targowej w Żurominie
- budowa ulic: Przemysłowej, Przedwiośnie w Żurominie
- budowa ulic Wyzwolenia i Szkolnej w Chamsku oraz drogi w Młudzynie
- modernizacja wysypiska śmieci w Brudnicach
- budowa kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej w ul. Żbikowskiego

- w roku 2006:

- budowa ulicy Witosa i Chrobrego w Żurominie
- budowa ulic w Kosewie, Kruszewie i Poniatowie
- budowa dróg gminnych Sadowo – Zielona i Sadowo – Dębsk
- modernizacja drogi gminnej Olszewo - Sadowo
- budowa chodników we wsi Raczyne i Dębsk oraz przy drodze Żuromin – Wiadrowo
- budowa sieci wodociągowej we wsi Rzęzawy i Raczyne
- budowa kanalizacji deszczowej we wsi Raczyne oraz na odcinku Żuromin – Wiadrowo
- budowa boiska wielofunkcyjnego w Zespole Szkół nr 2 w Żurominie

- w roku 2007:

- budowa ścieżki pieszo-rowerowej przy drodze wojewódzkiej 563 na odcinku Żuromin - Poniatowo
- budowa ulicy Brzozowej i Wiatracznej w Żurominie
- budowa ulicy Chełmickiego we Franciszkowie
- budowa ulicy Poniatowskiej w Brudnicach
- budowa drogi gminnej Nadratowo Nowe – Nadratowo Stare oraz Olszewo – Sadowo
- budowa sieci wodoc. Nadratowo Nowe – Bieńki oraz Nadratowo Nowe – Ługi
- budowa hali sortowni odpadów i montaż linii technologicznej do segregacji odpadów w Brudnicach.

## **6.2. Struktura planów zagospodarowania miasta i gminy a proces przekształceń gospodarki przestrzennej**

Do 31.12.2003 r., obowiązywały, obejmujące całość obszarów miasta i gminy:

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Żuromin zatwierdzony uchwałą nr 54/XIV/86 Rady Narodowej Miasta i Gminy w Żurominie z dnia 1 lipca 1986 r. (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego nr 9, z dnia 30 września 1986 r., poz.216)

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Żuromina zatwierdzony uchwałą nr 103/XXII/88 Rady Narodowej Miasta i Gminy w Żurominie z dnia 29 marca 1988 roku (Dz. Urz. Woj. Ciechanowskiego nr 4, z dnia 2 maja 1988 r., poz. 66).

Plany te, mogące wprawdzie dalej stanowić pewne podstawy do polityki przestrzennej z powodu np. zaistnienia praw nabytych właścicieli nieruchomości, mimo dokonania w nich na przestrzeni kilku lat szeregu zmian, były planami anachronicznymi. Były bowiem opracowane w innych warunkach prawno - ustrojowych i techniczno - ekonomicznych. Na ich strukturę składały się wyznaczone pod konkretny sposób zagospodarowania terenu, stosowne do ówczesnych mechanizmów i celów obowiązujących w państwie o gospodarce planowej, w której obowiązuje system reglamentacji sposobów użytkowania przestrzeni. Obecnie, w dobie wprowadzenia gospodarki samorządowej, która w sferze gospodarki przestrzennej kształtuje warunki zgodnie z aktualnymi przepisami prawnymi i normami ekonomicznymi do inwestowania wszystkich podmiotów gospodarczych, plany te nie mogły spełniać wymogów w kontekście zaszytych po 1989 r. procesów przekształceń zagospodarowania przestrzennego i dostępnych w otwartej gospodarce rynkowej możliwości kapitałowych i technicznych.

Na terenie miasta i gminy obowiązuje szereg planów miejscowych, sporządzonych w oparciu o ustawę z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym, oraz obecnie obowiązującą ustawę z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Obowiązujące plany miejscowe obejmują ok. 1,4 % łącznej powierzchni miasta i gminy.

Obowiązujące plany miejscowe na terenie **miasta Żuromin**, uchwalone po 01.01.1995 r.

Lp	Nazwa planu	Uchwała Rady Miejskiej		Opublikowana w Dz.Urz. Województwa /z dnia	Powierzchnia
		nr	data		
1	2	3	4	5	6
Na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym:					
1	Mpzp. dz. nr 2060 i 2062 przy ul. Wyzwolenia	152/XIX/96	12.06.96r.	Woj. C-nowskiego nr 21, poz. 70 12.08.1996 r.	0,40 ha
2	Mpzp oś. „Cicha”	187/XXIII/97	28.02.97	Woj. C-nowskiego nr 11, poz. 67 12.05.1997 r.	5,00 ha
3	Mpzp oś. „Wiatraczna”	227/XXVII/97	06.11.97	Woj. C-nowskiego nr 4, poz. 10 05.03.1998 r.	2,89 ha
4	Mpzp przy ul. Lidzbarskiej i ul. Olszewskiej	228/XXVII/97	06.11.97	Woj. C-nowskiego nr 4, poz. 10 05.03.1998 r.	3,30 ha
5	Mpzp oś „Zielona”	231/XXVII/97	06.11.97	Woj. C-nowskiego nr 4, poz. 10 05.03.1998 r.	8,00 ha
6	Mpzp oś. „Zacisze” ul. Lenartowicza - Mławska	239/XXVIII/97	22.12.97	Woj. C-nowskiego nr 4, poz. 10 05.03.1998 r.	0,45 ha
7	Mpzp oś. „Szpitalna - Kościuszki”	17/V/98	07.12.98	Woj. C-nowskiego nr 38, poz. 292 31.12.1998 r.	3,20 ha
8	Mpzp oś. „Słoneczna” przy ul. Krzywej	18/V/98	07.12.98	Woj. C-nowskiego nr 38, poz. 292 31.12.1998 r.	0,34 ha
9	Mpzp terenu dz. 2237	116/XVIII/99	30.12.99	Woj. C-nowskiego nr 28, poz. 177 28.02.2000 r.	0,03 ha

	Mpzp terenu dz. 55/1 (przy ul. Towarowej)	117/XVIII/99	30.12.99	Woj. C-nowskiego nr 28, poz. 178 28.02.2000 r.	1,17 ha
	Mpzp terenu dz. 199 (PKS)	118/XVIII/99	30.12.99	Woj. C-nowskiego nr 28, poz. 179 28.02.2000 r.	2,15 ha
10	Mpzp terenu dz. 778 i 779 (przy ul. Warszawskiej)	145/XXIV/2000	26.04.00	Woj. C-nowskiego nr 72, poz. 728 04.07.2000 r.	3,20 ha
11	Mpzp terenu dz. 2307 i dz. 2308 (ul. Wiatraczna)	148/XXV/2000	30.06.00	Woj. C-nowskiego nr 104, poz. 1023 06.02.2000 r.	0,33 ha
12	Mpzp terenu dz. 2270 (ul. Mławska)	195/XXXI/2001	09.02.01	Woj. C-nowskiego nr 93, poz. 1001 13.05.2001 r.	0,39 ha
13	Mpzp terenu dz. 2348/6	245/XXXVII/2001	09.10.01	Woj. Mazowieckiego nr 225, poz. 4030 23.10.2001 r.	1,23 ha
14	Mpzp terenu dz. 2604/4 (SKR)	246/XXXVII/2001	09.10.01	Woj. Mazowieckiego nr 225, poz. 4031 23.10.2001 r.	0,18 ha
15	Mpzp terenu dz. 2347/2 (ul. Jezuitów - Szpitalna)	293/XLIV/2002	05.07.02	Woj. Mazowieckiego nr 205, poz. 5072 23.10.2002 r.	0,03 ha
16	Mpzp oś. „Wiatraczna III” (ul. Wiatraczna - Szpitalna)	93/XII/2003	09.10.03	Woj. Mazowieckiego nr 281, poz. 7453 06.11.2003 r.	2,00 ha

Na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym:					
17	Mpzp oś. Zwycięstwa	254/XXX/2005	24.06.05	Woj. Mazowieckiego nr 182, poz. 5806 08.08.2005 r.	3,35 ha
18	Mpzp terenu pomiędzy ul. Warszawską i Kołową	401/XLIV/2006	27.10.06	Woj. Mazowieckiego nr 29, poz. 552 30.01.2007 r.	6,67 ha
19	Mpzp terenu przy ul. Witosa	402/XLIV/2006	27.10.06	Woj. Mazowieckiego nr 29, poz. 553 30.01.2007 r.	6,84 ha
20	Mpzp terenu przy ul. Brzozowej	46/IX/2007	29.06.07	Woj. Mazowieckiego nr 198, poz. 5586 02.10.2007 r.	4,20 ha
<b>Razem:</b>					<b>55,35 ha</b>

Ww. obowiązujące plany miejscowe na terenie miasta Żuromin, stanowią ok. 5% powierzchni miasta.

Obowiązujące plany miejscowe na terenie gminy Żuromin, uchwalone po 01.01.1995 r.

Lp	Nazwa planu	Uchwała Rady Miejskiej		Opublikowana w Dz.Urz. Województwa /z dnia	Powierzchnia
		nr	data		
1	2	3	4	5	6
Na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym:					
1	Mpzp. <b>Wólka Kliczewska</b>	226/XXVII/97	06.11.97r.	Woj. C-nowskiego nr 4, poz. 9 05.03.1998 r.	0,50 ha
2	Mpzp. <b>Poniatowo (zalew)</b>	242/XXVII/97	06.11.97r.	Woj. C-nowskiego nr 4, poz. 13 05.03.1998 r.	21,86 ha
3	Mpzp. <b>Poniatowo, Dębsk, Raczyny</b>	112/XVIII/99	30.12.99r.	Woj. C-nowskiego nr 28, poz. 173 28.02.2000 r.	9,62 ha

4	Mpzp <b>Chamsk</b>	113/XVIII/99	30.12.99	Woj. C-nowskiego nr 28, poz. 174 28.02.2000 r.	0,13 ha
	Mpzp <b>Poniatowo</b>	114/XVIII/99	30.12.99	Woj. C-nowskiego nr 28, poz. 175 28.02.2000 r.	2,90 ha
	Mpzp <b>Franciszkowo</b>	115/XVIII/99	30.12.99	Woj. C-nowskiego nr 28, poz. 176 28.02.2000 r.	0,95 ha
5	Mpzp <b>Brudnice</b> (żwirownia)	150/XXV/2000	30.06.00	Woj. C-nowskiego nr 104, poz. 1025 06.09.2000 r.	6,95 ha
6	Mpzp <b>Dąbrowa – Wiadrowo</b> (żwirownia)	149/XXV/2000	30.06.00	Woj. C-nowskiego nr 104, poz. 1024 06.09.2000 r.	16,30 ha
7	Mpzp <b>Brudnice</b> (dz. nr 1, Versal)	305/XLV/2002	30.08.02	Woj. Mazowieckiego nr 242, poz. 6190 13.05.2002 r.	55,48 ha
8	Mpzp <b>Brudnice</b> (dz. nr 28 i 29 żwirownia)	94/XII/2003	09.10.03	Woj. Mazowieckiego nr 281, poz. 7452 06.11.2003 r.	10,76 ha

Na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym:					
9	Mpzp <b>Będymin</b> dz. nr 56	233/XXVII/2005	22.02.05	Woj. Mazowieckiego nr 92, poz. 2493 26.04.2005 r.	1,21 ha
<b>Razem:</b>					<b>126,66 ha</b>

Ww. obowiązujące plany miejscowe na terenie gminy Żuromin, stanowią ok. 1% powierzchni gminy.

Obecnie w toku opracowania jest projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmujący cały obszar miasta Żuromin w granicach administracyjnych.

## 7. ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

### 7.1. Zagrożenia techniczne

- Na obszarze miasta znajdują się obiekty stwarzające zagrożenie wystąpieniem poważnej awarii (pożar, wybuch) zakłady produkcyjne, w tym zakłady składujące lub wykorzystujące do celów technologicznych substancje niebezpieczne (np. zakłady mleczarskie) oraz stacje paliw.
- Poważne zagrożenia stwarzają też sytuacje awaryjne mogące powstać w związku z przewozem materiałów niebezpiecznych, paliw płynnych i gazowych (wycieki substancji niebezpiecznych, pożary).
- Zagrożenia komunikacyjne, związane z przemieszczeniem się środków transportu przez obszar miasta i gminy, takie jak: wypadki i kolizje drogowe.
- Zagrożenia dla porządku i bezpieczeństwa mieszkańców powoduje też nieprawidłowe parkowanie pojazdów na terenie miasta (na chodnikach, trawnikach).
- Zagrożenia pożarowe o różnym stopniu w zależności od rodzaju zabudowy i przeznaczenia zabudowy; największe zagrożenie występuje w budynkach o palnych ścianach, stropach, klatkach schodowych, opustoszałych budynkach, w złym stanie technicznym,

- Ponadto zagrożenia stanowią:
- możliwość rozprzestrzenienia się przez sieć kanalizacyjną skażeń spowodowanych np. wyciekami substancji ropopochodnych;
- możliwość rozprzestrzenienia się uwolnionych substancji przez cieki;
- wysokie budowle np. kominy oraz instalacje technologiczne i zbiorniki technologiczne w zakładach produkcyjnych, oraz budowle inżynierskie, w tym mosty, czy maszty antenowe.

## 7.2. Zagrożenia ze strony środowiska przyrodniczego.

Zagrożenie ze strony środowiska przyrodniczego stwarza rzeka Wkra, poprzez zagrożenie powodziowe.

Dla doliny rzeki Wkry w gminie Żuromin, RZGW w Warszawie opracował we wrześniu 2006 r. „Studium dla potrzeb ochrony przeciwpowodziowej”.

W opracowaniu tym wyznaczono:

- przestrzenny zasięg zalewów bezpośrednich i potencjalnych wód o prawdopodobieństwie pojawienia się raz na 100 lat ( $p = 1\%$ ),
- zasięg terenów zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych (tereny osuwiskowe);

Zasięgi te obejmujące fragmenty doliny rzeki Wkry, z rejonie wsi Poniatowo i Brudnice pokazano na rysunku studium;

# SPIS TREŚCI

<b>WSTĘP .....</b>	<b>1</b>
<b>▪ UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO .....</b>	<b>3</b>
<b>▪ Informacje ogólne o mieście i gminie i powiązania funkcjonalno – przestrzenne.....</b>	<b>3</b>
<b>▪ Stan i zasoby środowiska przyrodniczego i kulturowego.....</b>	<b>4</b>
2.1. Zasoby i warunki środowiska.....	4
2.2. Jakość podstawowych elementów środowiska.....	10
2.3. Obszary i obiekty chronione.....	13
2.4. Ochrona wartości kulturowych.....	16
<b>▪ Struktura społeczno - demograficzna.....</b>	<b>20</b>
3.1. Zagadnienia demograficzne.....	20
3.2. Rynek pracy.....	21
3.3. Sieć osadnicza.....	23
3.4. Infrastruktura społeczna.....	24
<b>▪ Struktura gospodarcza.....</b>	<b>29</b>
4.1. Rolnictwo.....	29
4.2. Działalność gospodarcza pozarolnicza.....	35
4.3. Struktura budżetu gminy.....	36
<b>▪ Infrastruktura techniczna i komunikacja .....</b>	<b>37</b>
5.1. Komunikacja.....	37
5.2. Elektroenergetyka.....	38
5.3. Gazownictwo.....	39
5.4. Telekomunikacja.....	39
5.5. Gospodarka wodno – ściekowa i komunalna.....	40
<b>▪ Struktura zagospodarowania przestrzennego.....</b>	<b>42</b>
6.1. Struktura zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta.....	42
6.2. Struktura planów zagospodarowania miasta i gminy a proces przekształceń gospodarki przestrzennej.....	44
<b>▪ Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia.....</b>	<b>46</b>
7.1. Zagrożenia techniczne.....	46





## Spis treści

I. UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO.....	65
1. Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie i uzbrojenie terenu.....	65
2. Stan ładu przestrzennego i wymogi jego ochrony.....	71
3. Stan środowiska, w tym stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkość i jakość zasobów wodnych oraz wymogi ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego.....	73
3.1. Rolnicza przestrzeń produkcyjna.....	73
3.2. Leśna przestrzeń produkcyjna.....	76
3.3. Zasoby wodne.....	77
3.4. Wymogi ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego.....	79
4. Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.....	81
5. Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym.....	88
6. Warunki i jakość życia mieszkańców, w tym ochrona zdrowia.....	88
6.1. Demografia.....	88
6.2. Mieszkalnictwo.....	93
6.3. Oświata.....	96
6.4. Ochrona zdrowia i opieka społeczna.....	97
6.5. Rynek pracy.....	97
7. Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia.....	100
7.1. Zakłady o zwiększonym ryzyku awarii przemysłowej.....	100
7.2. Osuwanie się mas ziemnych.....	100
7.3. Zanieczyszczenie wód.....	100
7.4. Powodzie i podtopienia.....	101
7.5. Zagrożenia jakości powietrza.....	101
7.6. Zagrożenia klimatu akustycznego.....	102
7.7. Zagrożenia polem elektromagnetycznym.....	102
8. Potrzeby i możliwości rozwoju gminy.....	102
8.1. Analiza ekonomiczna.....	102
8.2. Analiza środowiskowa.....	107
8.3. Analiza społeczna.....	108
8.4. Prognoza demograficzna.....	108
8.5. Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy.....	111
8.6. Maksymalne w skali gminy zapotrzebowanie na nową zabudowę.....	111
8.7. Obszary o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej.....	122
8.8. Bilans terenów.....	125

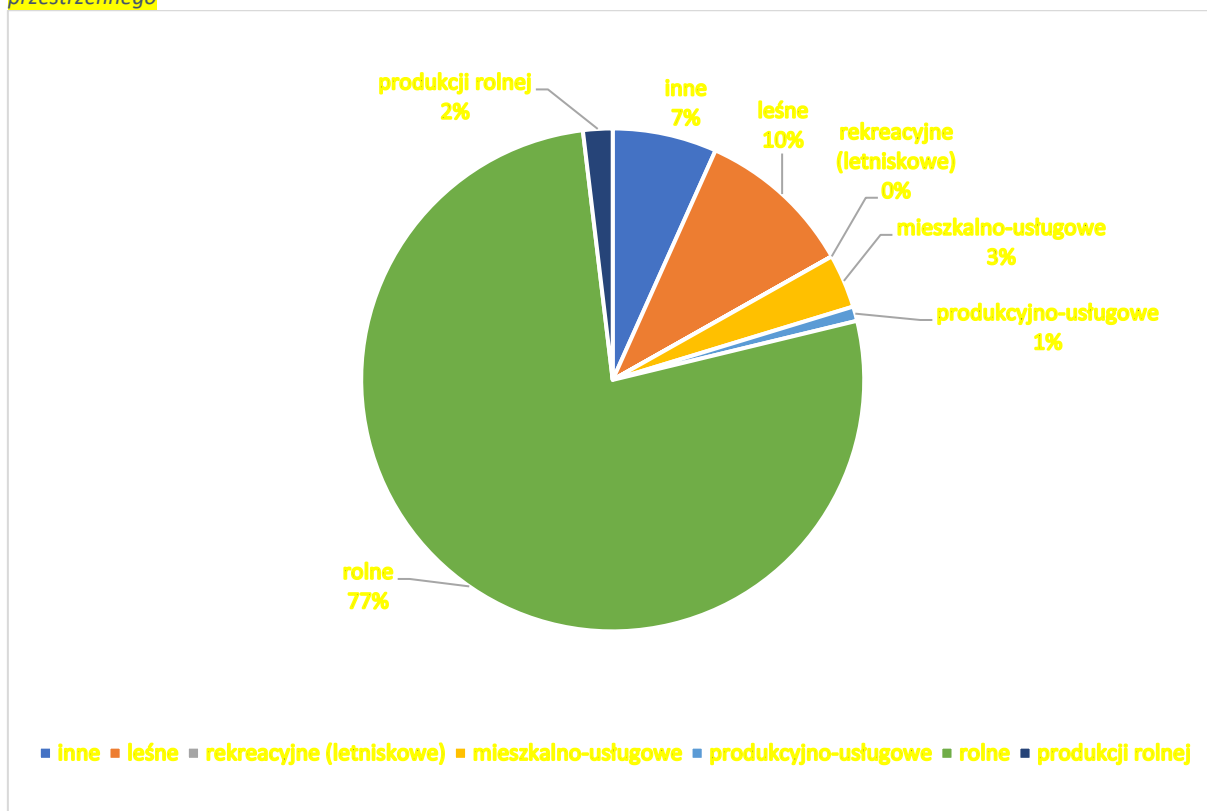
8.9. Potrzeby inwestycyjne gminy wynikające z konieczności realizacji zadań własnych, związane z lokalizacją nowej zabudowy .....	131
9. Stan prawny gruntów .....	131
10. Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów odrębnych .....	133
10.1. Formy ochrony przyrody .....	133
10.2. Ujęcia wody .....	134
10.3. Cmentarze .....	134
10.4. Inne obszary i obiekty .....	135
11. Obszary naturalnych zagrożeń geologicznych.....	135
12. Udokumentowane złoża kopalin, zasoby wód podziemnych oraz kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla .....	135
13. Tereny górnicze wyznaczone na podstawie przepisów odrębnych .....	136
14. Stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, stopień uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami .....	136
14.1. Sieć drogową i kolejową.....	136
14.2. Zaopatrzenie w infrastrukturę techniczną i gospodarkę odpadami .....	137
15. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych .....	140
16. Wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej .....	141
Spis rysunków.....	141
Spis tabel .....	141
Spis wykresów .....	141

# I. UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

## 1. Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie i uzbrojenie terenu

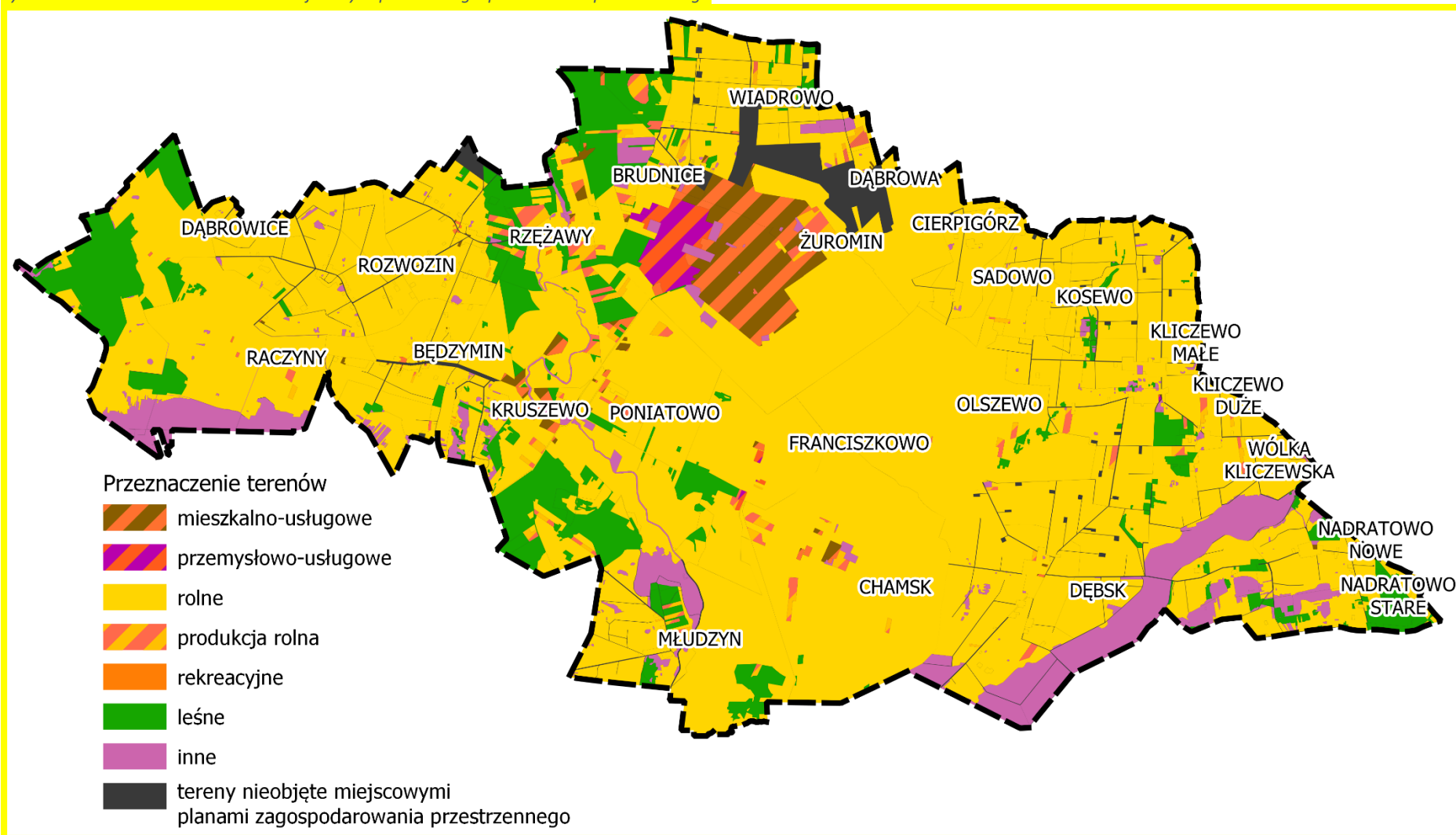
Gmina Żuromin pokryta jest w 98% miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, zatem lokalizacja inwestycji w gminie następuje w głównej mierze na podstawie tych dokumentów. Wśród wyznaczonych w planach miejscowych poszczególnych przeznaczeń terenów dominują tereny rolne, które zajmują 77% wszystkich obszarów pokrytych planami. Trzeba jednak zaznaczyć, że nie są to tereny rolne wyłączone z zabudowy, ale dopuszczające zabudowę zagrodową i gospodarczą. Na drugim miejscu, z o wiele niższym udziałem, sytuują się tereny przeznaczone na cele leśne lub zalesienia – stanowią 10% wszystkich terenów. Na cele mieszkalno-usługowe przeznaczone jest 3% terenów gminy. Zauważalny jest duży udział (2%) terenów przeznaczonych na cele lokalizacji obiektów służących produkcji rolnej. Tereny przeznaczone na cele produkcyjno-usługowe zajmują ok. 1%. Tereny przeznaczone na cele inne (najczęściej zieleń czy wody) to 7% powierzchni wszystkich przeznaczeń. Tereny przeznaczone na cele zabudowy rekreacyjnej zajmują niewielką powierzchnię, nieprzekraczającą 0,5%.

Wykres 1 Udział poszczególnych przeznaczeń wynikających z obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego



Tereny nieobjęte planami miejscowymi obejmują obszar ok. 2% powierzchni gminy. Są to głównie tereny rolnicze oraz wiejskie jednostki osadnicze Wiadrowo i Dąbrowa, w których występuje głównie zabudowa mieszkaniowa (jednorodzinna oraz zagrodowa), usługowa, a także obiekty produkcji rolnej. Tereny nieobjęte planami zagospodarowania stanowią również drogi, które zostały z nich wyłączone, oraz tereny lokalizacji odnawialnych źródeł energii – elektrowni wiatrowych.

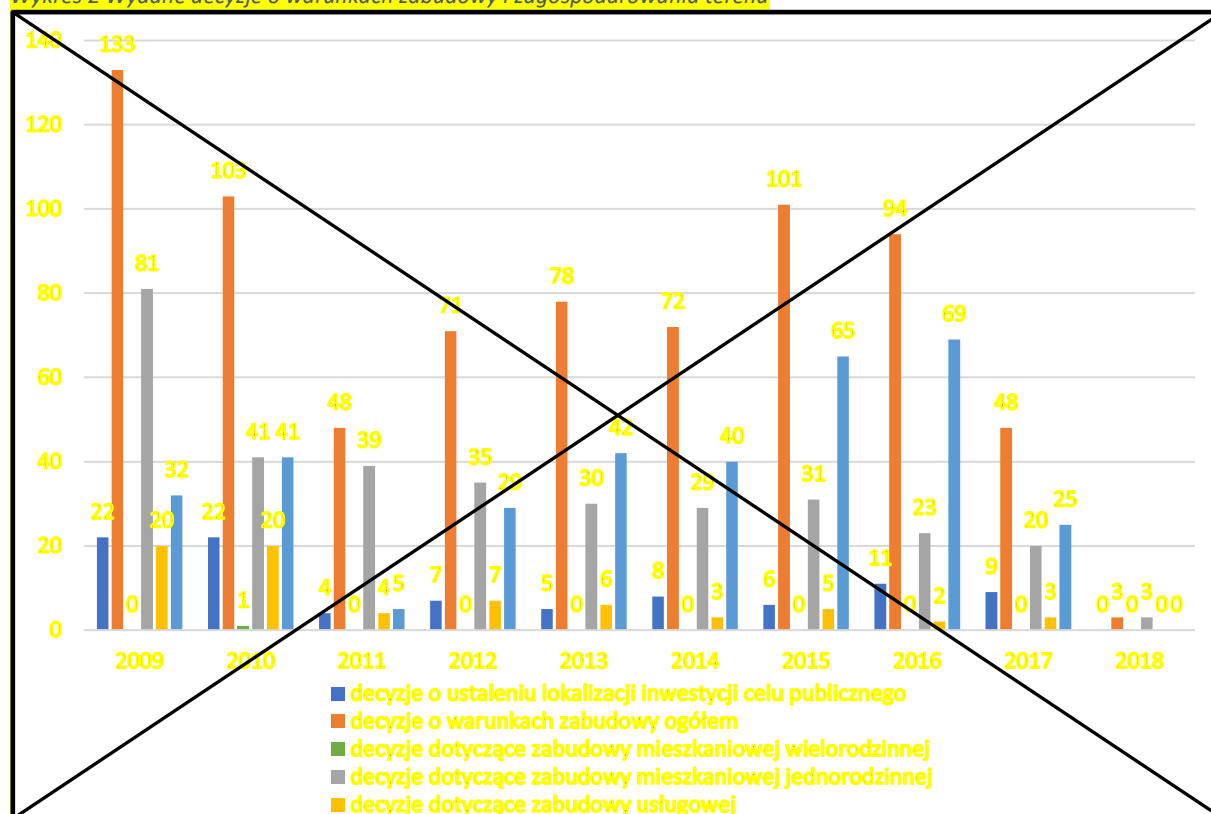
Rysunek 1 Przeznaczenie terenów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

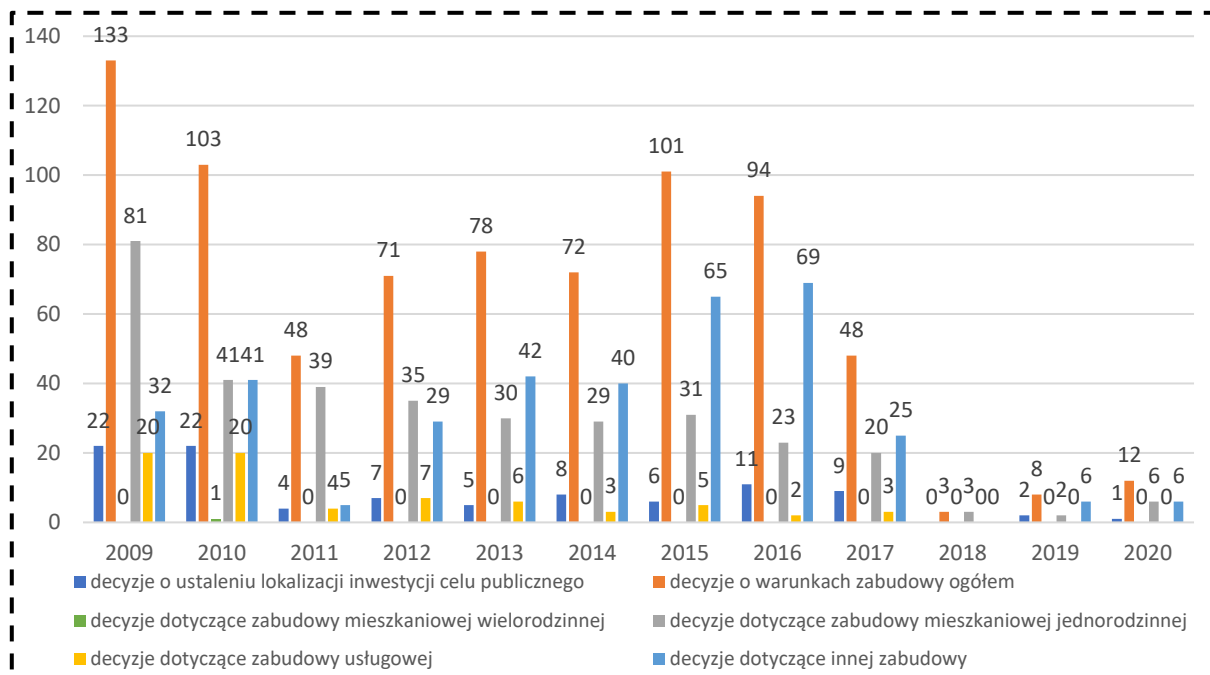


Powierzchnia wszystkich planów miejscowych wynosi ponad 13000 ha. Średnia powierzchnia jednego planu miejscowego to ok. 870 ha. Obowiązujące plany miejscowe kompleksowo regulują zagospodarowanie całych jednostek osadniczych, jak również ustalają zasady zagospodarowania dla terenów przestrzeni rolniczej między miejscowościami.

Z uwagi na znaczące pokrycie planistyczne gminy realizacja niewielu inwestycji następuje w oparciu o decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Istotnym mankamentem w ich stosowaniu jest brak ustawowego powiązania z dokumentami planistycznymi gminy, jak również szeroko rozumiana wykładnia zasady tzw. dobrego sąsiedztwa. Powoduje to trudności w przewidzeniu przyszłego zagospodarowania terenu, ale również w charakterystyce obecnego, bowiem fakt, że dla jednej działki można wydać praktycznie nieograniczoną ilość decyzji powoduje, że „możliwych do uzyskania” funkcji danego terenu może być wiele. To z kolei wpływa negatywnie na pewność inwestowania na terenach pozbawionych planu. Liberalna wykładnia zasad ustalania warunków zabudowy jest również źródłem napięć i konfliktów przestrzennych związanych z lokalizowaniem zabudowy o funkcji, która nie jest społecznie oczekiwana czy wręcz jest niechciana.

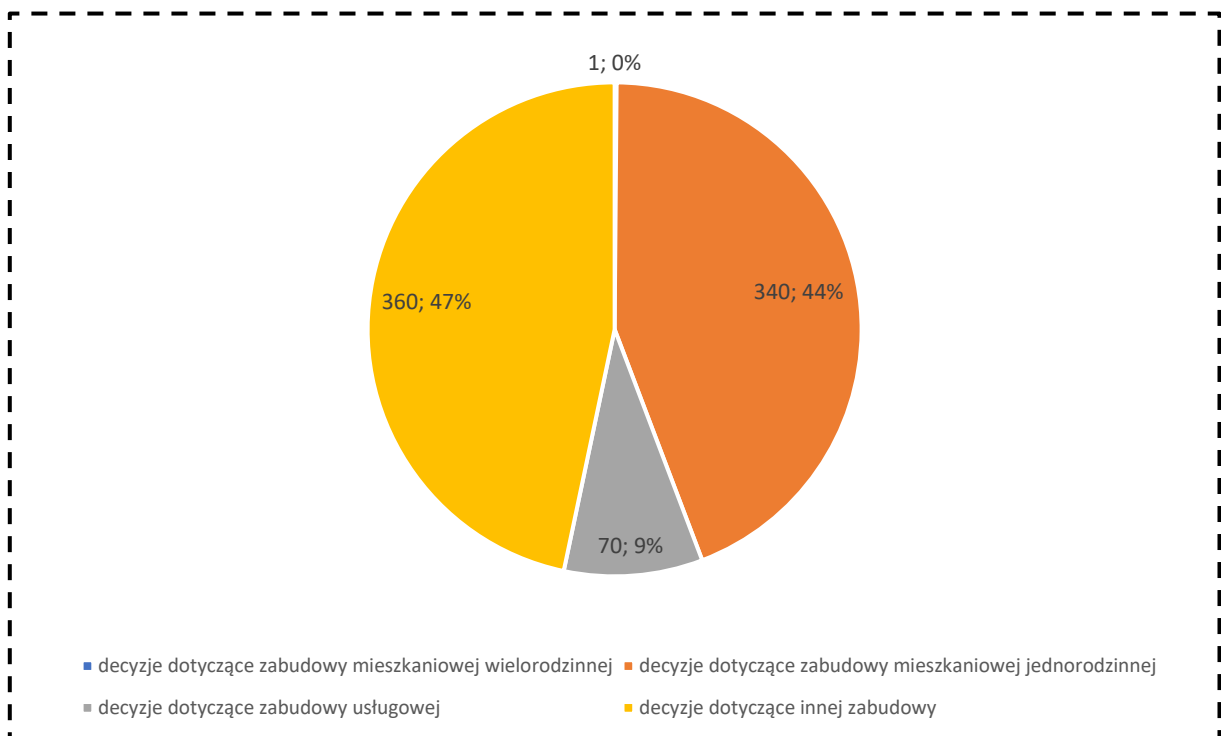
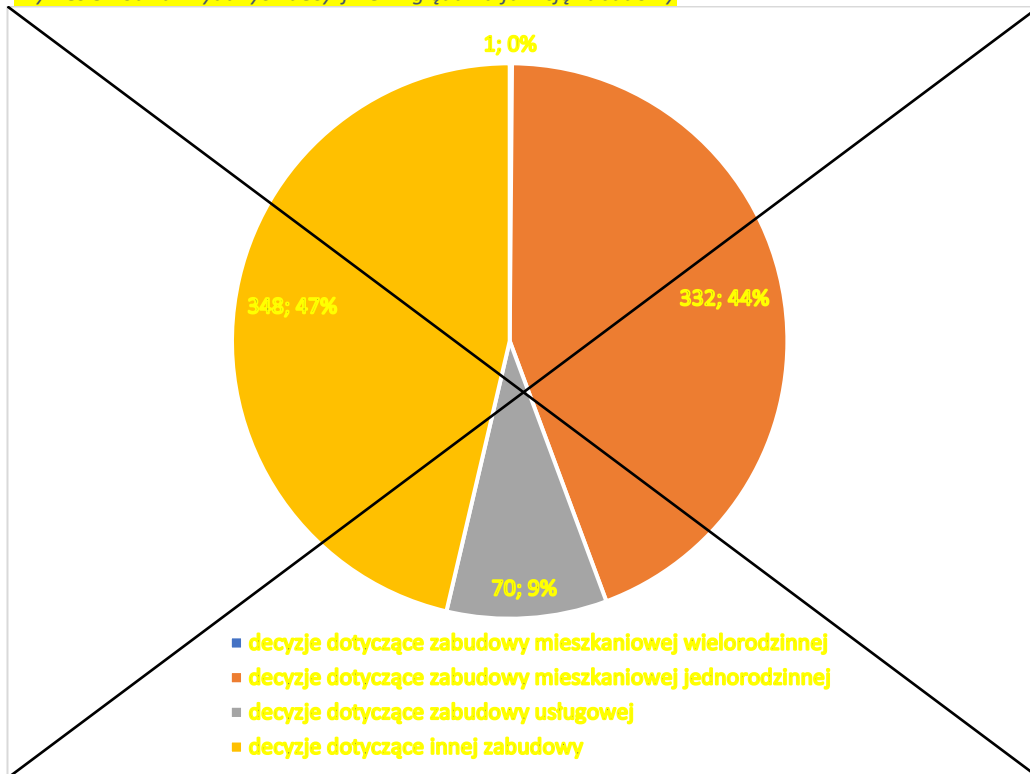
Wykres 2 Wydane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu



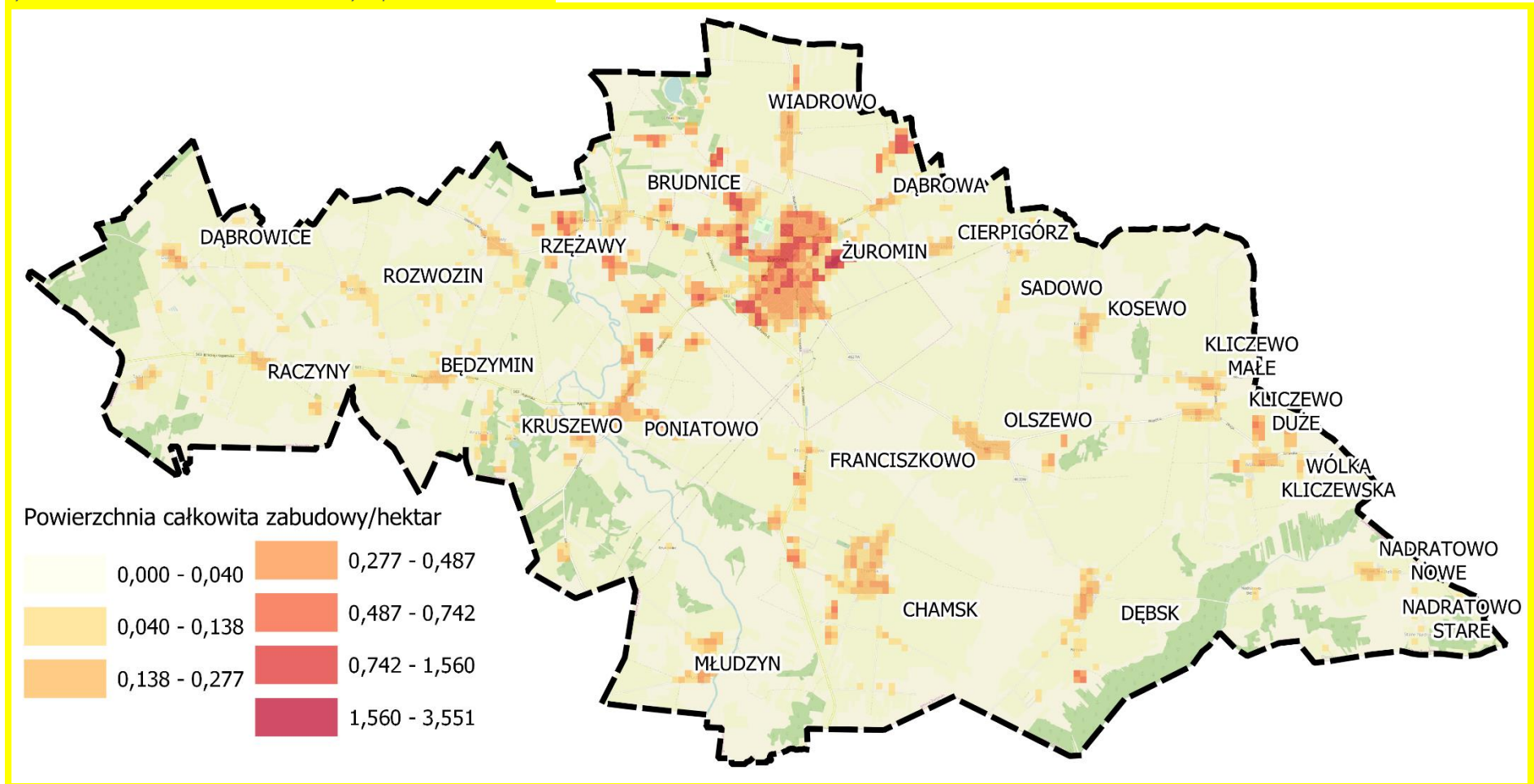


Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy, nie jest stała i zmienia się rokrocznie. W 2009 r. ich liczba wyniosła ponad sto trzydzieści decyzji, by przez najbliższe pięć lat spaść średnio o 12 decyzji rocznie. W latach 2015-2016 r. widoczny jest wyraźny wzrost wydanych decyzji do około stu sztuk. Po roku 2016 widoczny jest wyraźny spadek liczby wydawanych decyzji, co związane jest bezpośrednio ze znacznym zwiększeniem aktywności planistycznej gminy w tym czasie, która przełożyła się na niemal całkowite pokrycie planistyczne gminy. Średnio w badanym okresie wydawane były 83 decyzje wydawanych było 85 decyzji o warunkach zabudowy i 10 decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego rocznie, przy czym opisany wyżej spadek liczby wydawanych decyzji należy traktować jako stan stały w przyszłych latach. 44% wydanych decyzji dotyczyło zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (w tym jedna decyzja dotycząca zabudowy wielorodzinnej). Aż 47% decyzji dotyczy innego rodzaju zabudowy (budynki gospodarcze, inwentarskie itp.), natomiast jedynie 9% zabudowy usługowej.

Wykres 3 Podział wydanych decyzji ze względu na funkcję zabudowy



Rysunek 2 Powierzchnia całkowita zabudowy w przeliczeniu na hektar





Zabudowa w gminie występuje z różnym zagęszczeniem. Oczywiście terenami, na których intensywność zabudowy na hektar jest największa, są tereny Żuromina, jako głównego ośrodka administracyjno-gospodarczo-społecznego gminy, w którym powierzchnia całkowita zabudowy w przeliczeniu na hektar przekracza 35000 m<sup>2</sup>. W szczególności obszary takie znajdują się w rejonie gospodarstwa ogrodniczego przy ul. Brzozowej a także w kwartale ulic Wyzwolenia-Mławska-Tadeusza Kościuszki-Lidzbarska oraz na obszarach zabudowy wielorodzinnej. Na obszarach wiejskich zwiększenie omawianego wskaźnika obserwuje się w rejonach lokalizacji obiektów produkcji rolnej. Na terenach wsi obserwuje się w większości wskaźnik w granicach 0,04-0,138, rzadziej w przedziale 0,138-0,277. Większa część gminy jest jednakże niezabudowana i wskaźnik jest niski bądź zerowy.

Zabudowa miasta Żuromin cechuje się dużym skupieniem. Nowe budynki zlokalizowane są głównie wokół zwartego centrum lub – poza nim – wzdłuż ważniejszych ulic: Lidzbarskiej, Żeromskiego, Wyzwolenia. Obszar w granicach administracyjnych miasta cechuje się dużymi rezerwami terenów niezabudowanych, co jednocześnie przekłada się na niewielkie nasilenie zjawiska suburbanizacji. W przypadku zabudowy mieszkalnej jest ono tym bardziej hamowane z uwagi na położone po stronie zachodniej miasta liczne obiekty inwentarskie.

Łącznie na terenie gminy znajduje się blisko 7,5 tys. budynków o powierzchni zabudowy ponad 1,260 mln m<sup>2</sup>. Ilościowo największą grupę stanowią budynki składowe w gospodarstwach rolnych – ponad 3,5 tys. obiektów. Tuż za nimi, w liczbie ok. 2,5 tys. znajdują się budynki mieszkalne jednorodzinne. Trzecią w kolejności grupą są budynki inwentarskie w gospodarstwach rolnych, co wyraźnie mówi o wyraźnej dominacji produkcji zwierzęcej w Żurominie.

Budynki w gminie posiadają najczęściej 1-2 kondygnacje (96%) budynków w gminie, z których druga stanowi użytkowe poddasze lub pełną kondygnację. Budynki wyższe (do pięciu kondygnacji) napotkać można w centrum miasta oraz sporadycznie na wsiach.

Stopień zainwestowania działek zabudowanych na terenie gminy wyrażony udziałem powierzchni zabudowy w powierzchni działki jest typowy dla gmin miejsko-wiejskich. Na terenach wiejskich wielkość zabudowy najczęściej zajmuje ok. 9% powierzchni działki. Największe wartości dotyczą terenów zabudowanych obiektami produkcji rolnej, gdzie udział powierzchni zabudowy dochodzi nawet do 50% powierzchni działki, najmniejsze (niecały 1% powierzchni działki) dotyczą pojedynczych zagród na dużych działkach. W przypadku miasta udział powierzchni zabudowanej w powierzchni działki waha się od 0,05% do 100%. Najczęściej współczynnik ten występuje w przedziale od 20% do 30%.

## 2. Stan ładu przestrzennego i wymogi jego ochrony

Większa część gminy to tereny rolnicze i leśne. Historycznie zabudowa gminy koncentrowała się wokół głównej drogi w danej wsi, tworząc tzw. ulicówki i wielodrożnice, ze sporadycznie występującą zabudową kolonijną. Ze względu na szereg niezależnych od polityki przestrzennej gminy czynników – głównie historycznych i prawnych – struktura zabudowy i jej rozmieszczenie uległy zmianom. Z analizy map historycznych<sup>1</sup> wynika, że zabudowania pojawiły się na drogowych odgałęzieniach od głównych tras, jak również zintensyfikowała się zabudowa kolonijna.

---

<sup>1</sup> MAPSTER, Mapy archiwalne Polski i Europy Środkowej.

Obecnie zabudowa gminy – jak wspomniano wyżej - to typ ulicówek, czyli wsi ulokowanych wzdłuż jednego ciągu komunikacyjnego, i wielodrożnic – wsi powstających wzdłuż kilku ciągów komunikacyjnych. Z biegiem lat zabudowa wsi rozrastała się wzdłuż bocznych dróg, które niegdyś prowadziły do pól uprawnych. Trend ten doprowadził do sytuacji częściowego zatarcia historycznego układu wiejskiego na rzecz zabudowy rozproszonej i stale się rozpraszającej. Widoczne jest to w zachodniej części gminy, gdzie oprócz skupień zabudowy widoczna jest wyraźnie zabudowa peryferyjna, niepowiązana z układami osadniczymi. Część wschodnia charakteryzuje się większą zwartością zabudowy. Stopień rozproszenia zabudowy jest związany z obecnością drogi dojazdowej do przyszłej posesji. Zabudowa – mimo oddalenia od zwartego układu ruralistycznego – jest najczęściej lokowana blisko przebiegającej obok drogi, co ma przede wszystkim wymiar ekonomiczny, niemniej jednak równie często występuje też w głębi działki. Układ podwórzy w gospodarstwach rolnych najczęściej stanowi wysunięty najbliższej drogi dom mieszkalny oraz położone z tyłu posesji zabudowania gospodarcze/inwentarskie. Układ posesji w zabudowie mieszkaniowej jednorodzinnej, w zależności od wieku zabudowy, może przyjmować postać wyżej opisaną (starsza zabudowa) lub lokalizować budynki garażowe w jednej bryle budynku mieszkalnego, położonego z przodu posesji (głównie zabudowa nowsza). Układ zabudowy na działkach usługowych i produkcyjnych jest różny, zależny głównie od konfiguracji działki i potrzeb inwestora, a wyrażający się w zasadzie jak najlepszej ekonomiki wykorzystania terenu.

Zabudowa miasta Żuromin koncentruje się wokół ujętego w ewidencji zabytków średniowiecznego układu obejmującego tereny między ulicami Wetmańskiego, Mławską, Kościuszki i Jasną. Historycznie zabudowania miejskie ulokowane były dodatkowo wzdłuż ulic: Wyzwolenia, Szpitalną czy Jana III Sobieskiego. Z biegiem lat zabudowa między tymi ulicami ulegała wymianie, dogęszczeniu, a także rozwijała się, głównie w kierunku północnym i południowym. Obecnie w mieście funkcjonalnie wyróżnić można centrum mieszkalno-usługowe z podstawowymi usługami, północna i południowa część z dominującą zabudową mieszkaniową, uzupełnioną o usługi, wykształcająca się wschodnia część mieszkaniowa uzupełniona o usługi oraz gospodarstwo ogrodnicze, a także również wykształcająca się część zachodnia składająca się z dominujących terenów mieszkaniowych, usługowych, ogrodów działkowych, terenów sportu czy terenów zieleni. Wymienione strefy okalają niezabudowane tereny rolne znajdujące się w granicach administracyjnych miasta.

Analizując rozmieszczenie przestrzenne poszczególnych funkcji zabudowy można dostrzec, że jedynie w wykształconym centrum miasta zabudowa przyjmuje zróżnicowane funkcje. Tereny zabudowane są tam w sposób mieszany. Obok dominującej zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej funkcjonuje zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna, usługowa czy nawet produkcyjna. Z kolei na terenach wiejskich zróżnicowanie zabudowy jest mniej intensywne. Dominuje funkcja mieszkaniowa w ramach zabudowy zagrodowej z pojedynczymi przypadkami zabudowy usługowej lub przemysłowej. Bardzo dużym udziałem charakteryzuje się natomiast funkcja produkcyjna w rolnictwie. Budynki inwentarskie znajdują się w każdej miejscowości a także jako zabudowa funkcjonująca poza jednostkami osadniczymi. Opisany stan jest czytelny i dobrze ugruntowany, a wynikający przede wszystkim z niskiego pokrycia planistycznego gminy do roku 2017.

Gminę Żuromin charakteryzuje bardzo duży udział terenów zabudowanych budynkami inwentarskimi. Obiekty te, lokalizowane na podstawie decyzji o warunkach zabudowy, swoją

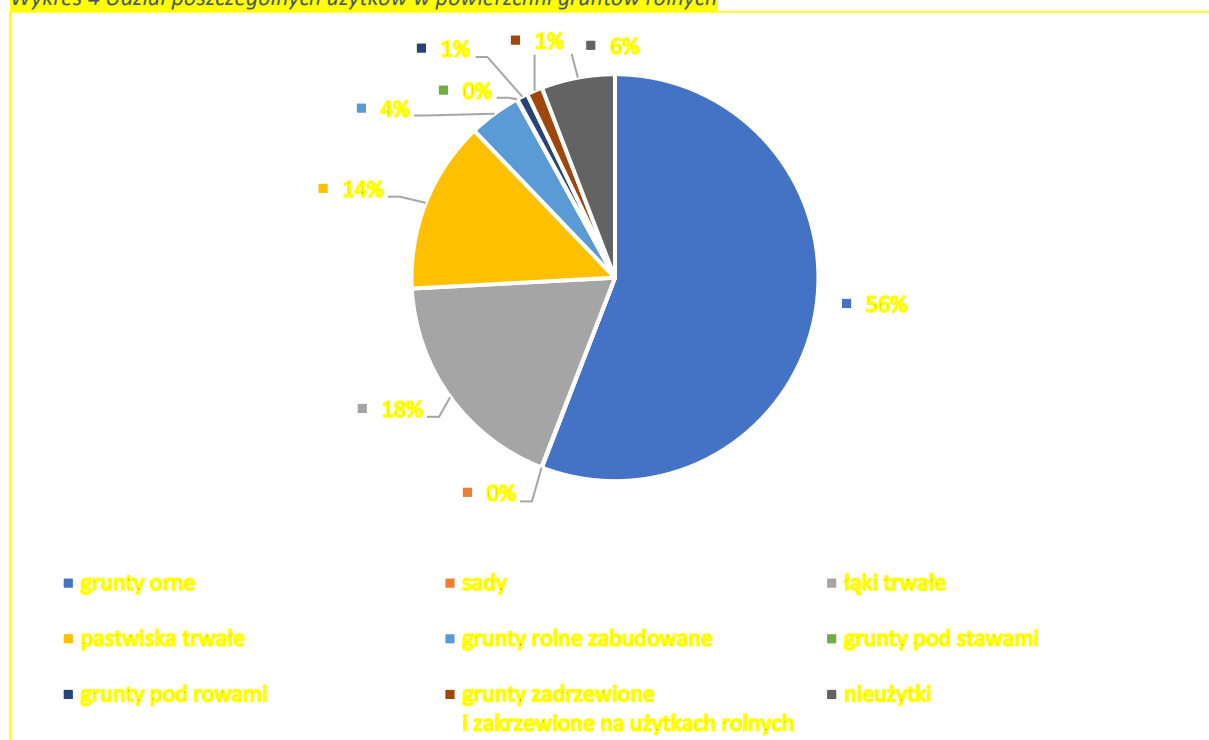
skalą, intensywnością, gabarytami czy obsadą zdecydowanie odstają od typowej zabudowy wiejskiej. Mimo, iż wymienione cechy skłaniają do uznania je za obiekty produkcyjne, to jednak obowiązujące uwarunkowania prawne w zakresie wydawania decyzji o warunkach zabudowy zaliczają je do zabudowy zagrodowej, co w konsekwencji ma swoje przełożenie na poszczególne elementy środowiska, infrastrukturę, wartość nieruchomości czy dochody gminy. Wymienione cechy w połączeniu z silnym rozproszeniem na terenie gminy, stanowią istotny i negatywny element krajobrazu gminy Żuromin.

### 3. Stan środowiska, w tym stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkość i jakość zasobów wodnych oraz wymogi ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego

#### 3.1. Rolnicza przestrzeń produkcyjna

Obowiązujący Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego wskazuje na uwarunkowania przyrodnicze prowadzenia upraw rolnych w gminie Żuromin jako dominujące. Gmina Żuromin jest przykładem gminy mieszkalno-usługowo-rolniczej. Zgodnie z danymi dotyczącymi waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej wskaźnik rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy Żuromin mieści się w przedziale 56 – 66 punktów, co jest wielkością porównywalną zarówno do wartości wskaźnika w kraju (66,6 pkt) oraz w województwie (59,9 pkt). Pod kątem rolniczej przydatności gleb dominują w gminie kompleksy: żytmi bardzo dobry i słaby, zbożowo-pastewny mocny. Pod względem typów gleb zdecydowanie dominują w gminie gleby bielcowe i płowe, brunatne oraz czarne ziemie. Wśród użytków zielonych dominują użytki słabe i bardzo słabe.

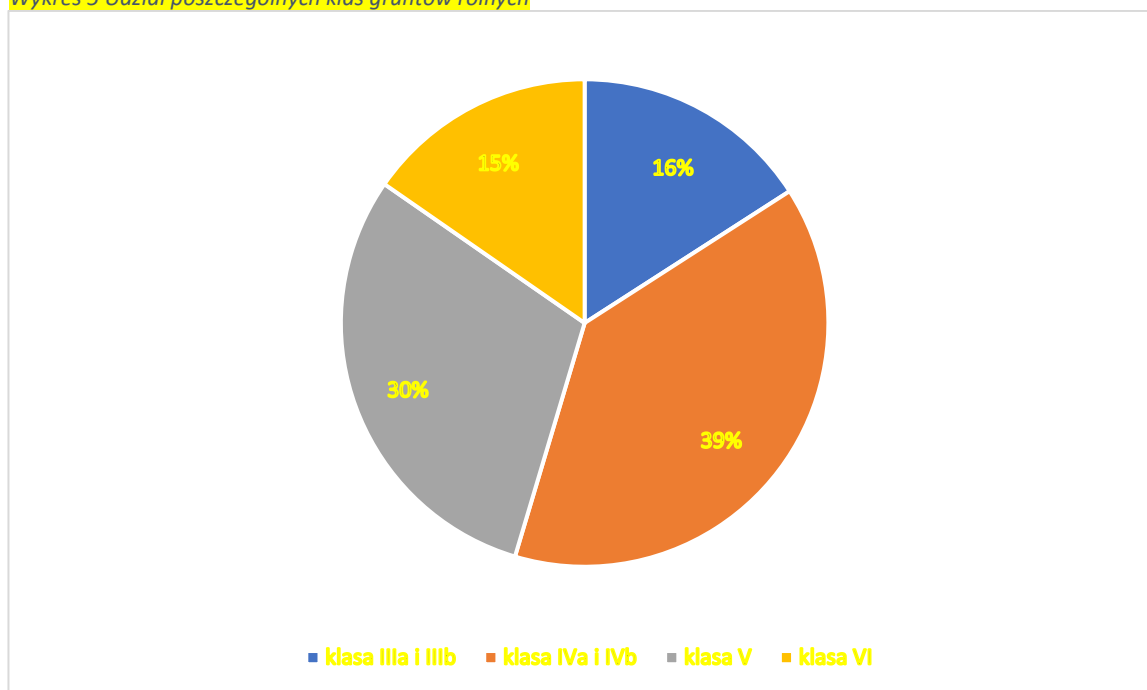
Wykres 4 Udział poszczególnych użytków w powierzchni gruntów rolnych



Wśród gruntów rolnych dominują grunty orne – stanowią one 56% wszystkich gruntów rolnych w gminie. 18% to łąki, a 14% - pastwiska. Wśród pozostałych gruntów rolnych widoczny udział

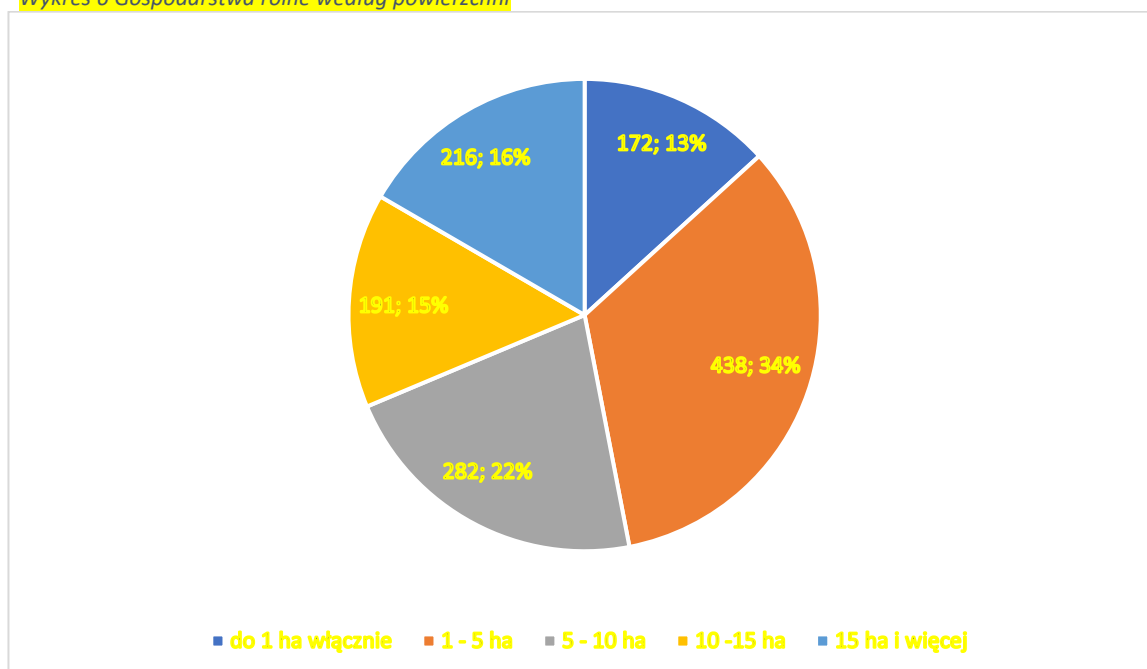
prezentują nieużytki i grunty rolne zabudowane (odpowiednio 6% i 4%), pozostałe rodzaje gruntów rolnych mają marginalny udział we wszystkich gruntach rolnych.

Wykres 5 Udział poszczególnych klas gruntów rolnych



Wśród gruntów rolnych w podziale na klasy dominuje klasa IV, która łącznie stanowi 39% wszystkich gruntów rolnych. Kolejno za nią jest klasa V – 30% i klasa III – 16%, tuż za nią jest klasa VI – 15%. Grunty najlepszych, a zarazem chronionych przez przepisy odrębne, klas bonitacyjnych zajmują w sumie 16% powierzchni wszystkich gruntów rolnych.

Wykres 6 Gospodarstwa rolne według powierzchni



Według stanu z ostatniego Powszechnego Spisu Rolnego w gminie funkcjonowało 1299 gospodarstw rolnych. Pod względem wielkości najczęściej gospodarstw mieściło się w przedziale 1-5 ha. Jedna czwarta gospodarstw miała powierzchnię 5-10 ha. Gospodarstwa o

wielkości powierzchni 10-15 ha czy powyżej 15 ha miały podobne udziały granicach 17-19%. Najmniej jest gospodarstw o powierzchni do 1 ha – jedynie 13%. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w gminie wyniosła ok. 10,28 ha, co jest wartością niższą w porównaniu do powiatu (11,86 ha) i wyższą w porównaniu do województwa (8,38 ha).

Wśród zasiewów zdecydowanie dominują pszenżyto ozime (2629,02 ha), mieszanki zbożowe jare (877,75 ha) oraz żyto (784,9 ha). Powierzchnia zasiewów zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi wyniosła 6000 ha.

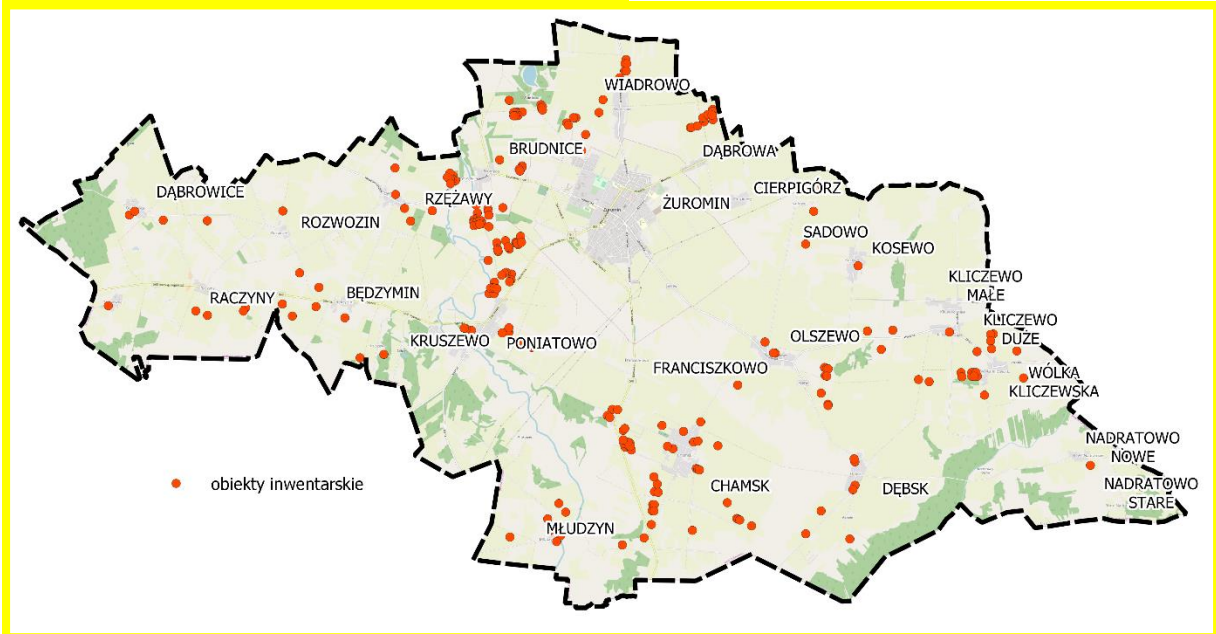
Pozostałe uprawy nie przekraczają łączną powierzchnią 3000 ha:

- pszenica ozima - 380,46 ha,
- pszenica jara - 72,52 ha,
- jęczmień ozimy - 243,98 ha,
- jęczmień jary - 357,94 ha,
- owies - 229,17 ha,
- pszenżyto jare - 151,18 ha,
- mieszanki zbożowe ozime - 223,76 ha,
- kukurydza na ziarno - 785,02 ha,
- ziemniaki - 203,17 ha,
- uprawy przemysłowe - 65,13 ha,
- buraki cukrowe - 52,91 ha,
- warzywa gruntowe - 51,49 ha.

Pod względem produkcji zwierzęcej dominuje hodowla drobiu, której ilość (na rok 2010) szacuje się na ponad 2,5 mln sztuk. Na drugim miejscu występuje trzoda chlewna z ilością przekraczającą 44 tys. sztuk. Pozostałe rodzaje zwierząt mają już znacznie mniejszy udział: krowy nieco ponad 3,5 tys. sztuk i konie ponad 200 sztuk.

Gminę Żuromin charakteryzuje – co już wcześniej wspomniano – duży udział produkcji zwierzęcej umieszczonej w działach specjalnych rolnictwa. Wynikiem tego jest znacząca liczba budynków inwentarskich. Znajdują się one w zasadzie na terenie całej gminy, choć ich zwiększone zagęszczenie obserwuje się w najbliższym sąsiedztwie miasta, w okolicach wsi Dąbrowa, Wiadrowo, Brudnice, Rzęzawy, Poniatowo, jak również w okolicach miejscowości Chamsk. Na pozostałym obszarze gminy budynki inwentarskie występują w formie rozproszonej i w mniejszych ilościach.

Rysunek 3 Lokalizacja budynków inwentarskich na terenie gminy



Do czasu radykalnego zwiększenia pokrycia gminy planami zagospodarowania przestrzennego budynki inwentarskie lokalizowane były na podstawie decyzji o warunkach zabudowy, często z pominięciem zasady dobrego sąsiedztwa, w miejscach, w których produkcja rolna będzie ekonomicznie opłacalna, a więc z dobrym dojazdem i w sąsiedztwie sieci energetycznej. Brak uwzględnienia innych aspektów lokalizacji tego typu inwestycji powodował liczne konflikty przestrzenne związane w szczególności z negatywnym oddziaływaniem zapachowym. Bezpośrednią przyczyną oddziaływania jest zarówno liczba obiektów inwentarskich, jak również ich obsada, stąd niezbędnym działaniem stało się uregulowanie zasad zagospodarowania przestrzennego gminy, w tym zasad kształtowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej, poprzez znaczne pokrycie gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, regulującymi m.in. dopuszczalne parametry zabudowy i zagospodarowania na terenach przeznaczonych na cele rolne.

### 3.2. Leśna przestrzeń produkcyjna

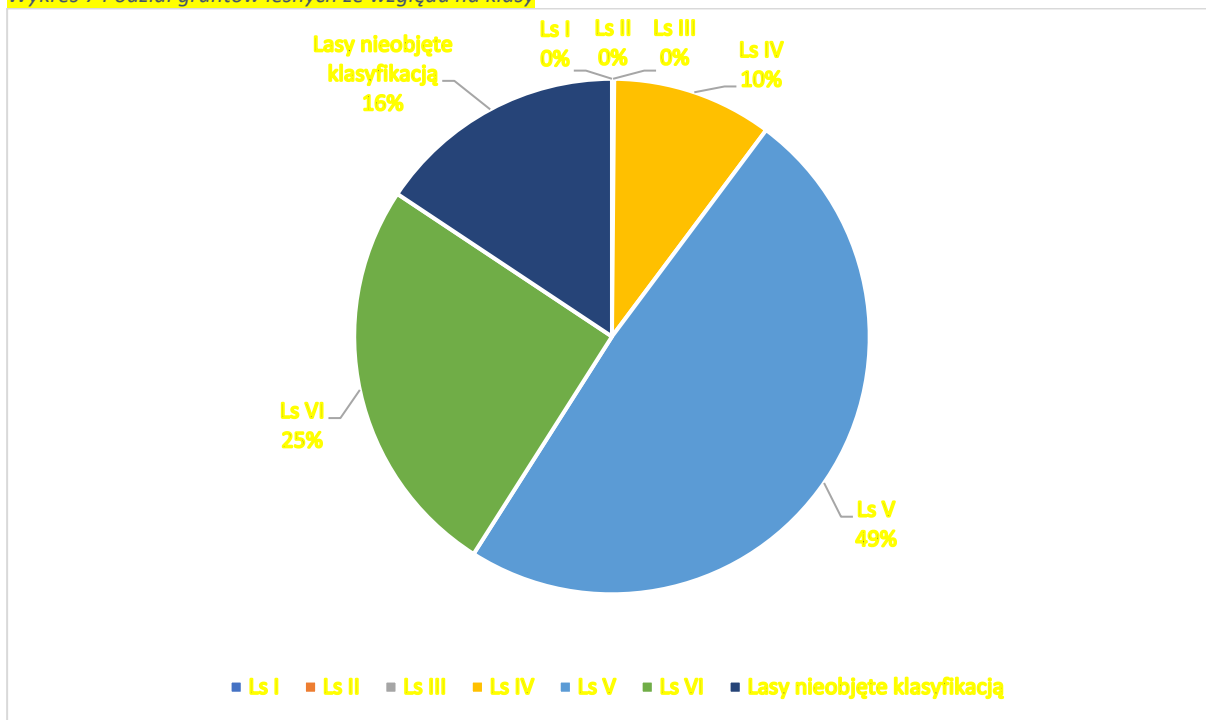
Udział lasów w gminie jest niewielki – lesistość wynosi ok. 5,4%, i jest ona znacznie mniejsza niż lesistość powiatu żuromińskiego (ok. 21,7%) oraz województwa mazowieckiego (ok. 23,4%). W gminie występują zarówno lasy gospodarcze, jak i ochronne, choć te drugie w znikomej ilości – o powierzchni zaledwie ok. 34 ha. Wśród lasów ochronnych zdecydowanie dominują lasy wodochronne (ok. 33 ha).

Powierzchnia lasów i gruntów leśnych wynosi ok. 716 ha. Pod względem form własności zaledwie 16% lasów stanowi własność Skarbu Państwa, pozostałe lasy należą do innych podmiotów, z których najliczniejszą grupę stanowią właściciele prywatni.

Gmina pod względem administracyjnym w całości położona jest na terenie Nadleśnictwa Dwukoły.

Mała lesistość oraz rozdrobnienie lasów powodują, że rozmieszczenie lasów na terenie gminy jest nierównomierne. Jedyne większe zwarte kompleksy leśne, znajdują się na krańcach zachodnich gminy, w okolicach wsi Kruszewo, na wschodzie, w linii wsi Dębsk i Wólka Kliczevska oraz na wschód od Nadratowa Starego.

Wykres 7 Podział gruntów leśnych ze względu na klasy



Wśród gruntów leśnych dominują grunty piątej klasy bonitacyjnej – stanowią blisko połowę powierzchni wszystkich gruntów leśnych. Jedna czwarta gruntów to lasy najniższej klasy. Grunty leśne klasy IV stanowią 10% wszystkich gruntów leśnych, natomiast lasy o nieustalonej klasie bonitacyjnej – 16%. Udział gruntów leśnych klasy III jest marginalny (ok. 1 ha), natomiast grunty leśne klas I-II nie występują w gminie w ogóle. W tym miejscu należy zauważyć, że wszystkie grunty leśne są chronione na mocy przepisów odrębnych.

### 3.3. Zasoby wodne

W układzie hydrograficznym gmina Żuromin stanowi niewielki fragment dorzecza dolnej i środkowej Wisły. Przez jej zachodnią część, z kierunku północnego na południe przebiega linia wododziałowa II rzędu, oddzielająca dorzecze Skrwy i Narwi. Do zlewni rzeki Skrwy należy zachodnia część terenu gminy, będąca jednocześnie obszarem źródłiskowym rzeki Chraponianki, lewobrzeżnego dopływu Skrwy.

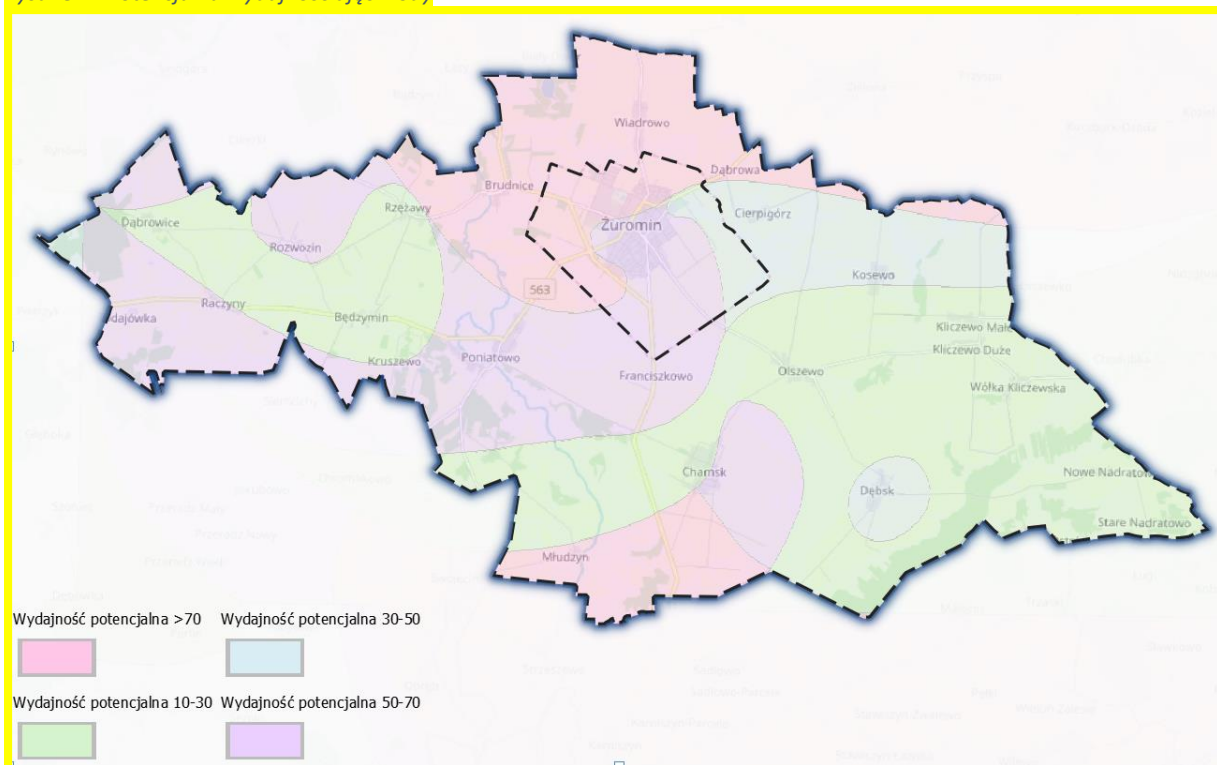
Środkowa i wschodnia część gminy, tj. obszar na wschód od wspomnianej linii wododziałowej leży w dorzeczu Narwi i jej dopływu – cieku III rzędu, rzeki Wkry. Przeważająca część tego obszaru odwadniana jest bezpośrednio do Wkry, natomiast część północno-wschodnia i wschodnia za pośrednictwem niewielkich cieków do Przylepnicy, a następnie do Mławki – największego, lewobrzeżnego dopływu Wkry, mającego ujście poza terenem gminy, w rejonie miejscowości Radzanów.

Miasto Żuromin położone jest na wododziale rzeki Luty – lewobrzeżnego dopływu Wkry oraz rzeki Miłotki uchodzącej prawostronnie do Przylepnicy – dopływu Mławki. Występujące w obrębie granic miasta cieki, stanowiące źródłowe odcinki wspomnianych rzek mają charakter rowów melioracyjnych. Rzeka Luta bierze początek w rejonie ulicy Lubowidzkiej, natomiast rów „A” (źródłowy odcinek rzeki Miłotki) – w rejonie ulicy Wiadrowskiej.



Zlewnie wymienionych rzek w obecnym stanie zagospodarowania należą do zlewni zagrożonych deficytem wód powierzchniowych.

Rysunek 4 Potencjalna wydajność ujęć wody



Źródło: <http://epsh.pgi.gov.pl/epsh>

Z rozpoznania warunków hydrogeologicznych wynika, że na terenie miasta i gminy Żuromin w większości występują korzystne warunki zaopatrzenia w wodę, tj. zasoby wód podziemnych kształtują się na poziomie 40-100 m<sup>3</sup>/godz./otwór. Średnio korzystne warunki panują w południowo-wschodniej i zachodniej części gminy, w rejonie wsi: Dąbrowice, Będzimin, Olszewo, Kliczewo, Wólka (wydajności potencjalne pojedynczych studni wynoszą 10 - 40 m<sup>3</sup>/godz., miejscami osiągają wartość 60 m<sup>3</sup>/godz.).

Wody podziemne charakteryzują się zarówno swobodnym (wody gruntowe), jak i napiętym (wody wgłębne) lustrem wody. Swobodne zwierciadło wód gruntowych cechuje utwory przepuszczalne nie ograniczone od stropu występowaniem osadów nieprzepuszczalnych (glin, ilów).

Wody podziemne rozpoznane zostały w utworach czwartorzędowych, w których na ogół występują dwa poziomy wodonośne. Pierwszy, przypowierzchniowy poziom o miąższości kilku metrów występujący na głębokości kilku, rzadziej kilkunastu metrów narażony jest na skażenie zanieczyszczeniami z powierzchni. Z tego poziomu czerpią wodę pojedyncze studnie, znajdujące się na terenie gospodarstw będących poza zasięgiem wodociągów zbiorowych. Są to wody gruntowe charakteryzujące się występowaniem swobodnego zwierciadła (lokalnie napięte) i niewielką wydajnością zależną od wykształcenia litologicznego i miąższości warstwy nawodnionej.

Zasadniczy poziom wodonośny występuje na głębokości kilkudziesięciu metrów i ujmowany jest przez studnie głębinowe wykorzystywane dla potrzeb m.in. zbiorowego zaopatrzenia w wodę. Głębokość studni wynosi od 47,0 m do 100 m.



Ujmowane warstwy wodonośne posiadają w większości dobrą lub średnią izolację od powierzchni. Dobra izolacja w postaci utworów nieprzepuszczalnych o miąższości powyżej 10 m lub utworów półprzepuszczalnych o miąższości powyżej 20 m występuje na przeważającym obszarze gminy. Słaba izolacja gruntowa (utwory nieprzepuszczalne o miąższości poniżej 2 m oraz utwory półprzepuszczalne do 5 m miąższości) cechuje północno-zachodni fragment analizowanego terenu tj. rejon wsi Dąbrowice.

#### 3.4. Wymogi ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego

Zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska ochrona środowiska polega w szczególności na:

- racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
- przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom,
- przywracaniu elementów przyrodniczych do stanu właściwego.

Działania te prowadzone są wobec poszczególnych komponentów środowiska: powietrza, wód, powierzchni ziemi, zwierząt, roślin, kopaliny, klimatu akustycznego a także w zakresie ochrony przed polami elektromagnetycznymi.

Polityka ochrony środowiska jest realizowana za pomocą właściwych strategii, programów i planów. Wiodącą rolę pełni tutaj Program ochrony środowiska. Gmina Żuromin sporządziła taki dokument i przyjęła go uchwałą Nr295/XL/17 Rady Miejskiej w Żurominie z dnia 22 grudnia 2017 r. Program wskazuje dziesięć obszarów interwencji oraz kierunki tej interwencji do osiągnięcia w odniesieniu do każdego z komponentów środowiska.

Gmina Żuromin pod względem strefowania badania jakości powietrza znajduje się w tzw. strefie pozostałego obszaru województwa (strefa mazowiecka), wyznaczonej w celu oceny rocznej powietrza atmosferycznego. Według Rocznnej oceny jakości powietrza za 2017 rok<sup>2</sup> gmina Żuromin znajduje się a obszarach przekroczeń dopuszczalnych wartości benzo(a)pirenu (BaP), pyłu PM<sub>2,5</sub> oraz PM<sub>10</sub> – cała gmina znajduje się w niekorzystnej klasie C. Pod kątem ochrony roślin wskazuje się, że gmina została zaklasyfikowana do korzystnej klasy A nie odnotowuje się przekroczenia dopuszczalnych stężeń.

Zauważalnym problemem jakości powietrza są wysokie stężenia pyłów PM<sub>2,5</sub> i PM<sub>10</sub>. Ich głównym źródłem jest tzw. niska emisja z nieekologicznych pieców i kotłów oraz emisja zewnętrzna, spoza granic gminy. Przy czym zauważalny jest niski udział energii wytwarzanej z odnawialnych źródeł, która mogłaby zmniejszyć poziom niskiej emisji. Drugim źródłem wymienionych zanieczyszczeń jest emisja pochodząca z dróg (emisja liniowa). Charakter Żuromina jako gminy miejsko-wiejskiej w pewnym sensie wymusza indywidualny transport samochodowy jako podstawową formę przemieszczania do ośrodka miejskiego – Żuromina (praca, szkoły, usługi, spędzanie wolnego czasu, zaopatrzenie itp.). Dodatkowa funkcja administracyjna Żuromina jako stolicy powiatu wzmacnia tę formę transportu z sąsiednich gmin, a sprzyja jej względnie dobrze rozwinięta sieć dróg oraz brak innych form transportu (np. kolejowego).

Gmina Żuromin dotknięta jest także problemem negatywnego wpływu odorów, których źródłem jest prowadzona na wielką skalę działalność w zakresie chowu i hodowli zwierząt.

---

<sup>2</sup> Źródło: <http://powietrze.gios.gov.pl/pjp/maps/air/quality/type/R>

Emisje zapachów, co prawda nie objęte żadnymi regulacjami rangi ustawowej, mają jednak widoczny – negatywny wpływ na codzienne funkcjonowanie mieszkańców gminy.

W zakresie uwarunkowań ochrony wód rozumianych jako element środowiska należy stwierdzić, że głównym zagrożeniem, jakie potencjalnie może wpływać na wody, jest działalność człowieka: procesy urbanizacji na terenach nieposiadających sieci kanalizacyjnej oraz intensywne rolnictwo. Ważnym aspektem utrzymywania dobrego stanu wód jest stopień skanalizowania gminy. Należy zwrócić uwagę, że na części terenów gminy odprowadzanie ścieków funkcjonuje w oparciu o systemy indywidualne – zbiorniki bezodpływowe. W przypadku nieszczelności zanieczyszczenia dostają się do gleby, a stąd do wód.

Ochronę powierzchni ziemi bardzo szeroko definiuje ustawa Prawo ochrony środowiska.

Polega ona na:

- racjonalnym gospodarowaniu,
- zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych,
- zapobieganiu zanieczyszczeniu substancjami powodującymi ryzyko oraz na remediacji,
- zachowaniu jak najlepszego stanu gleby,
- minimalizacji stopnia i łagodzeniu skutków zasklepienia gleby,
- zapobieganiu ruchom masowym ziemi i ich skutkom,
- przeciwdziałaniu niekorzystnym zmianom naturalnego ukształtowania powierzchni ziemi.

W gminie Żuromin występuje duży odsetek gleb o niskich klasach bonitacyjnych, nieobjętych prawną ochroną, a więc narażonych na urbanizację. Głównym zagrożeniem dla gleb jest prowadzona działalność rolnicza, która powoduje ich degradację pod kątem chemicznym i biologicznym.

Ochrona roślin i zwierząt winna polegać z jednej strony na zachowaniu ich populacji i siedlisk, jak również na tworzeniu warunków ich prawidłowego rozwoju. Zadania te realizowane są w szczególności poprzez obejmowanie ochroną zarówno obszarów, jak i poszczególnych gatunków, w tym także poprzez stosowne zakazy w zakresie pozyskiwania. Obszarami, na których realizowana jest ochrona roślin i zwierząt, są w szczególności obszary objęte ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody, o których szerzej mowa w dalszej części studium.

Uwarunkowania wynikające z występowania kopalin omówione zostały w dalszej części Studium.

Klimat akustyczny gminy jest pochodną działalności człowieka: to, jak gospodaruje przestrzenią (jak i gdzie inwestuje) będzie miało wpływ na emisję hałasu. Głównymi źródłami hałasu na terenie gminy Żuromin są drogi. Układ komunikacyjny gminy został przedstawiony we właściwej części opracowania, niemniej jednak można wskazać, że wzrost natężenia hałasu następuje wraz ze wzrostem kategorii drogi, który najczęściej wiąże się ze wzrostem natężenia ruchu samochodowego czy zwiększeniem udziału transportu ciężkiego. Główne ciągi komunikacyjne w gminie to drogi kategorii wojewódzkiej i powiatowej i to z ich strony należy oczekiwać zwiększonego natężenia hałasu. Źródłami punktowymi są również instalacje techniczne do wentylacji obiektów inwentarskich. Ich wpływ na człowieka jest tym większy, gdyż rozmieszczenie obiektów inwentarskich na terenie gminy jest przypadkowe, nieuporządkowane. Z jednej strony zatem emitowany hałas ulega rozproszeniu, z drugiej zaś – w sytuacji pochodzenia z kilku różnych kierunków oraz częstego zbliżenia do zabudowy mieszkaniowej, powoduje niekorzystny wpływ na człowieka.

Kolejnymi źródłami hałasu są linie energetyczne (hałas z wyładowań elektrycznych) oraz zakłady przemysłowe i rzemieślnicze (hałas z pracujących maszyn i urządzeń wentylacyjnych). Oddziaływanie pól elektromagnetycznych wiąże się z występowaniem na terenie gminy sieci energetycznych oraz stacji bazowych telefonii. Przez teren gminy przebiegają linie wysokiego, średniego i niskiego napięcia (omówione w rozdziale dotyczącym infrastruktury technicznej). Formy ochrony przyrody na terenie gminy Żuromin zostały omówione w następnych rozdziałach. Na terenie gminy nie znajdują się formy ochrony krajobrazu inne niż wynikające z przepisów o ochronie przyrody, natomiast samorząd województwa nie sporządził i nie przyjął do tej pory audytu krajobrazowego.

#### 4. Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Gmina Żuromin posiada założoną Gminną Ewidencję Zabytków w myśl przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, stąd podstawą do określenia uwarunkowań wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków będą te obiekty i obszary, które zostały w niej ujęte. Należy pamiętać, że formy ochrony zabytków zostały wymienione w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a wśród nich nie zostało wymienione studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Oznacza to, że dokument ten jest jedynie diagnozą stanu zabytków w gminie oraz wyznacznikiem ogólnych kierunków ich ochrony. Podstawowym gminnym aktem prawa ustalającym formy ochrony zabytków jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Zabytki ujęte w Gminnej Ewidencji zabytków:

Tabela 1 Zabytki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków

L.P.	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	NAZWA	DATOWANIE	STAN ZACHOWANIA	UWAGI	FORMA OCHRONY
1	Będzimin	po między domami ul. Główna 55 i 57	Figura przydrożna	pocz. XIX w.	DOBRY		
2	Brudnice	Mostowa 20	Dom drewniany	ok. 1914 r.	DOBRY		
3	Brudnice	Mostowa 20	Budynek gospodarczy	1 ćw. XX w.	DOBRY		
4	Brudnice	Mostowa 20	Budynek gospodarczy	XIX/XX w.	ŚREDNI		
5	Brudnice	Mostowa 29	Młyn wodny	1873	RUINA	Młyn nie istnieje. Obecnie pozostała mała elektrownia wodna.	rejestr: 257-A, 1992-02-17
6	Chamsk	skrzyżowanie ulic Żuromińskiej i Szkolnej	Kapliczka przydrożna	1894	BARDZO DOBRY		
7	Chamsk	Mazowiecka 35	Kościół p.w. św. Floriana	XVI-XVII w.	BARDZO DOBRY		rejestr: 94-A, 1961-12-08
8	Chamsk	Parkowa 1	Dwór w zespole dworsko - parkowym	XIX w.	ŚREDNI		rejestr: 244-A, 1981-10-15
9	Chamsk	Parkowa 1	Park w zespole dworsko - parkowym	k. XIX w.	ŚREDNI		rejestr: 244-A, 1981-10-16
10	Cierpigórz	Cierpigórz 22	Kapliczka przydrożna	1898 r.	BARDZO DOBRY		
11	Dąbrowa	Dąbrowa 30	Dom murowany	1 ćw. XX w.	BARDZO DOBRY		
12	Dąbrowa	Dąbrowa	Kapliczka przydrożna	1866 r.	BARDZO DOBRY		
13	Dąbrowice	Dąbrowice 31	Dom murowany	XIX/XX w.	BARDZO DOBRY		
14	Dębsk	Dębsk 15	Dom drewniany	1 ćw. XX w.	ŚREDNI	ul. Centralna 94	
15	Dębsk	Dębsk 16	Dom drewniany	I. 20, 30-te XX w.	ŚREDNI	ul. Centralna 96	
16	Dębsk	Dębsk 20	Dom drewniany	1 ćw. XX w.	ŚREDNI	ul. Centralna 104	
17	Dębsk	Dębsk 21	Dom drewniany	1 ćw. XX w.	ŚREDNI	ul. Centralna 106	
18	Dębsk	Dębsk 22	Budynek gospodarczy	XIX/XX w.	ŚREDNI	ul. Centralna 108	

19	Dębsk	Dębsk 28	Dom drewniany	1 ćw. XX w.	ŚREDNI	ul. Centralna 124	
20	Dębsk	Dębsk 69	Budynek gospodarczy	XIX/XX w.	ZŁY	obok ul. Centralna 101	
21	Dębsk	Dębsk 80	Dom drewniany	1 ćw. XX w.	ŚREDNI	ul. Centralna 75	
22	Kliczewo Małe	Kliczewo Małe 22	Dwór w zespole dworsko - parkowym	XIX w.	BARDZO ZŁY		rejestr: 234-A, 1981-10-08
23	Kliczewo Małe	Kliczewo Małe 22	Park w zespole dworsko - parkowym	XIX w.	ZŁY	skreślony z rejestru i z ewidencji wojewódzkiej 15.05.2013	
24	Kliczewo Małe	5	Dom drewniany	I. 20, 30-te XX w.	ŚREDNI	ul. Szkolna 15	
25	Kliczewo Małe	19	Dom drewniany	1 ćw. XX w.	ŚREDNI	ul. Szkolna 4	
26	Kosewo	Kosewo	Kapliczka przydrożna	2 poł. XIX w.	BARDZO DOBRY		
27	Olszewo	Olszewo	Kapliczka przydrożna	1866	BARDZO DOBRY		
28	Poniatowo	Parkowa 30	Park w zespole dworsko - parkowym	XIX w.	ZŁY		rejestr: 233-A, 1981-10-08
29	Poniatowo	Rynek 21A	Plebania	XVI-XVIII w.	BARDZO DOBRY		
30	Poniatowo	Rynek 21B	Kościół p.w. św. Wawrzyńca	XVI-XVIII w.	BARDZO DOBRY		rejestr: 95-A, 1961-12-19
31	Poniatowo	Rynek 21B	Dzwonnica	2 poł. XIX w.	BARDZO DOBRY		
32	Poniatowo	Rynek	Kapliczka przydrożna	1839	BARDZO DOBRY		
33	Poniatowo	Poniatowo	Cmentarz parafialny	k. XIX w.	DOBRY		
34	Poniatowo	12	Dom drewniany	I. 20, 30-te XX w.	ŚREDNI	ul. Zwycięstwa 41	
35	Żuromin	Kościuszki 3	Kościół p.w. św. Trójcy	XVIII w.	BARDZO DOBRY		rejestr: 96-A, 1961-12-19
36	Żuromin	Kościuszki 3	Klasztor	XVIII w.	BARDZO DOBRY		rejestr: 96-A, 1961-12-19
37	Żuromin	Kościuszki 3	Ogrodzenie	XVIII w.	BARDZO DOBRY		rejestr: 96-A, 1961-12-19
38	Żuromin	Kościuszki 36/38	Dom murowany	pocz. XX w.	ŚREDNI		
39	Żuromin	Kościuszki 40/42	Dom drewniany	pocz. XX w.	ŚREDNI		
40	Żuromin	Kościuszki 44/46	Dom drewniany	pocz. XX w.	ŚREDNI		
41	Żuromin	Lidzbarska	Cmentarz parafialny	pocz. XX w.	DOBRY		
42	Żuromin	Mławska 22	Dom drewniany	poł. XIX w.	DOBRY		
43	Żuromin	Żeromskiego	Cmentarz żydowski	k. XIX w.	zły		

## Zabytki archeologiczne:

Tabela 2 Zabytki archeologiczne

	<i>AZP</i>	<i>Miejscowość</i>	<i>Funkcja</i>	<i>Chronologia</i>	<i>Nr stan. w miejscowości</i>
1.	38-56/3	Wiadowo	ślad osadnictwa	okres nowożytny	1
2.	38-56/4	Wiadowo	ślad osadnictwa	okres nowożytny	2
3.	38-56/5	Wiadowo	ślad osadnictwa	okres nowożytny	3
4.	38-56/6	Wiadowo	ślad osadnictwa	okres nowożytny	4
5.	38-56/7	Wiadowo	osada; ślad osadnictwa; ślad osadnictwa	okres wpływów rzymskich; wczesne średniowiecze; późne średniowiecze	5
6.	38-56/8	Wiadowo	ślad osadnictwa; ślad osadnictwa	epoka kamienia; starożytność	6
7.	39-54/4	Rynowo	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	1
8.	39-54/5	Dąbrowice	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	1

	<i>AZP</i>	<i>Miejscowość</i>	<i>Funkcja</i>	<i>Chronologia</i>	<i>Nr stan. w miejscowości</i>
9.	39-54/6	Dąbrowice	śląd osadnictwa; śląd osadnictwa	późne średniowiecze; nowożytność	2
10.	39-54/7	Dąbrowice	śląd osadnictwa; śląd osadnictwa	późne średniowiecze; nowożytność	3
11.	39-54/8	Raczyny	śląd osadnictwa; śląd osadnictwa; śląd osadnictwa	epoka brązu, późne średniowiecze, nowożytność	1
12.	39-54/9	Raczyny	śląd osadnictwa; śląd osadnictwa	późne średniowiecze; nowożytność	2
13.	39-54/10	Raczyny	śląd osadnictwa; śląd osadnictwa; śląd osadnictwa	średniowiecze; późne średniowiecze; nowożytność	3
14.	39-55/1	Rzężawy	osada; osada	późne średniowiecze; nowożytność	1
15.	39-55/2	Brudnice	śląd osadnictwa	późne średniowiecze/ nowożytność	2
16.	39-55/4	Raczyny	chałupa kryta strzechą	nowożytność XVIIIw.	1
17.	39-55/5	Raczyny	śląd osadnictwa; osada; osada; osada	górnym paleolitem, epoka brązu- Ha; wczesne średniowiecze XI- XIIw.; późne średniowiecze XIII- XIVw. XV-XIXw.	2
18.	39-55/6	Raczyny	śląd osadnictwa	późne średniowiecze; nowożytność	3
19.	39-55/7	Raczyny	śląd osadnictwa	nowożytność	4
20.	39-55/8	Rozwozin	śląd osadnictwa; osada	późne średniowiecze; nowożytność	1
21.	39-55/10	Poniatowo	osada	późne średniowiecze/ nowożytność	3
22.	39-55/11	Poniatowo	kościół	nowożytność 1805 r.	1
23.	39-55/12	Poniatowo	kapliczka	nowożytność 1893 r.	2
24.	39-55/13	Poniatowo	osada	późne średniowiecze/ nowożytność	6
25.	39-55/14	Poniatowo	osada	późne średniowiecze/ nowożytność	7
26.	39-55/15	Żuromin	osada	późne średniowiecze/ nowożytność	2
27.	39-55/16	Brudnice	śląd osadnictwa	późne średniowiecze/ nowożytność	3
28.	39-55/17	Brudnice	młyn	nowożytność XIXw.	1
29.	39-55/18	Brudnice	śląd osadnictwa; śląd osadnictwa	pradzieje; późne średniowiecze/ nowożytność	4



	<i>AZP</i>	<i>Miejscowość</i>	<i>Funkcja</i>	<i>Chronologia</i>	<i>Nr stan. w miejscowości</i>
30.	39-55/19	Brudnice	cmentarzysko (?)	kultura przeworska B	5
31.	39-55/20	Poniatowo	osada	późne średniowiecze XII-XIVw.	4
32.	39-55/21	Poniatowo	ślad osadnictwa	późne średniowiecze/ nowożytność XV/XVIw.	5
33.	39-55/22	Brudnice	ślad osadnictwa	późne średniowiecze/ nowożytność XV/XVI- XVIIw.	6
34.	39-55/23	Brudnice	ślad osadnictwa	późne średniowiecze/ nowożytność XV/XVI- XVIIw.	7
35.	39-55/24	Brudnice	osada; osada	wczesne średniowiecze XI- XIIw.; późne średniowiecze/ nowożytność XV/XVI- XVIIw.	8
36.	39-55/25	Brudnice	osada	późne średniowiecze/ nowożytność XV- XVIIIw.	9
37.	39-55/26	Rozwozin	ślad osadnictwa	nowożytność XVI- XIXw.	2
38.	39-55/27	Rozwozin	ślad osadnictwa	średniowiecze- nowożytność	3
39.	39-56/1	Żuromin (?)	znal. luźne	młodsza epoka kamienia	1
40.	39-56/2	Franciszkowo (?)	znal. luźne	neolit	1
41.	39-56/3	Dąbrowa	osada	średniowiecze/ nowożytność	1
42.	39-56/4	Cierpigórz	ślad osadnictwa	nowożytność	1
43.	39-56/5	Kosewo	ślad osadnictwa	starożytność	1
44.	39-56/6	Kosewo	osada	średniowiecze/ nowożytność	2
45.	39-56/7	Kliczewo Duże	ślad osadnictwa	średniowiecze/ okr. wpływów rzymskich	1
46.	39-56/8	Olszewo	ślad osadnictwa	starożytność/ wczesna epoka żelaza (?)	1



	<i>AZP</i>	<i>Miejscowość</i>	<i>Funkcja</i>	<i>Chronologia</i>	<i>Nr stan. w miejscowości</i>
47.	39-56/9	Olszewo	osada	średniowiecze/ nowożytność	2
48.	39-57/29	Olszewko	śląd osadnictwa; śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze; nowożytność	5
49.	39-57/41	Kliczewo Duże	osada; osada	wczesne średniowiecze XII- XIIIw.; nowożytność XVIw. (?)	1
50.	39-57/42	Kliczewo Duże	śląd osadnictwa	średniowiecze	2
51.	39-57/43	Kliczewo Duże	śląd osadnictwa	nowożytność	3
52.	39-57/44	Kliczewo Duże	śląd osadnictwa	nowożytność	4
53.	39-57/45	Kliczewo Duże	śląd osadnictwa	średniowiecze	5
54.	39-57/46	Wólka Kliczewska	śląd osadnictwa	nowożytność	2
55.	39-57/47	Wólka Kliczewska	śląd osadnictwa	nowożytność	3
56.	39-57/48	Wólka Kliczewska	śląd osadnictwa	średniowiecze	4
57.	39-57/49	Wólka Kliczewska	śląd osadnictwa; śląd osadnictwa	średniowiecze; nowożytność	5
58.	39-57/50	Wólka Kliczewska	śląd osadnictwa	średniowiecze	6
59.	40-55/7	Młudzyn	śląd osadnictwa	nowożytność	1
60.	40-55/9	Młudzyn	osada	nowożytność	2
61.	40-55/10	Młudzyn	śląd osadnictwa; śląd osadnictwa	późne średniowiecze; okres nowożytny	3
62.	40-55/11	Młudzyn	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	4
63.	40-56/1	Chamsk	osada	od XIVw.	3
64.	40-56/2	Chamsk	znał. luźne	stożytność/ neolit (?)	4

	AZP	Miejscowość	Funkcja	Chronologia	Nr stan. w miejscowości	Ochrona w planie miejscowym
65.	40-56/3	Dębsk	osada	od XVw.	1	UCHWAŁA Nr 318/XLIV/10 RADY MIEJSKIEJ W ŻUROMINIE z dnia 17 września 2010 r
66.	40-56/4	Dębsk	znal. luźne	młodsza epoka kamienia	2	
67.	40-56/5	Dębsk (?)	znal. luźne	neolit/ wczesna epoka brązu	3	
68.	40-56/7	Chamsk	osada	wczesna epoka żelaza	1	
69.	40-56/8	Chamsk	punkt osadn.; punkt osadn.	starożytność; okres nowożytny	2	UCHWAŁA Nr 318/XLIV/10 RADY MIEJSKIEJ W ŻUROMINIE z dnia 17 września 2010 r
70.	40-56/9	Dębsk	cmentarzysko	wczesna epoka żelaza	4	UCHWAŁA Nr 318/XLIV/10 RADY MIEJSKIEJ W ŻUROMINIE z dnia 17 września 2010 r
71.	40-57/1	Wólka Kliczewska	osada; punkt osadn.; punkt osadn.	wczesna epoka żelaza; okres wpływów rzymskich; XVI- XVIIIw.	1	
72.	40-57/2	Nadratowo-Stare Bieńki	punkt osadn.; osada (?); cmentarzysko (?)	starożytność (okr. wpl. rzym.); wczesna epoka żelaza; wczesna epoka żelaza	1	
73.	40-57/3	Nadratowo-Stare Bieńki	osada	XVI-XVIII w.	2	
74.	40-57/4	Nadratowo Nowe	punkt osadn.	XVI-XVIII w.	1	

## 5. Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym

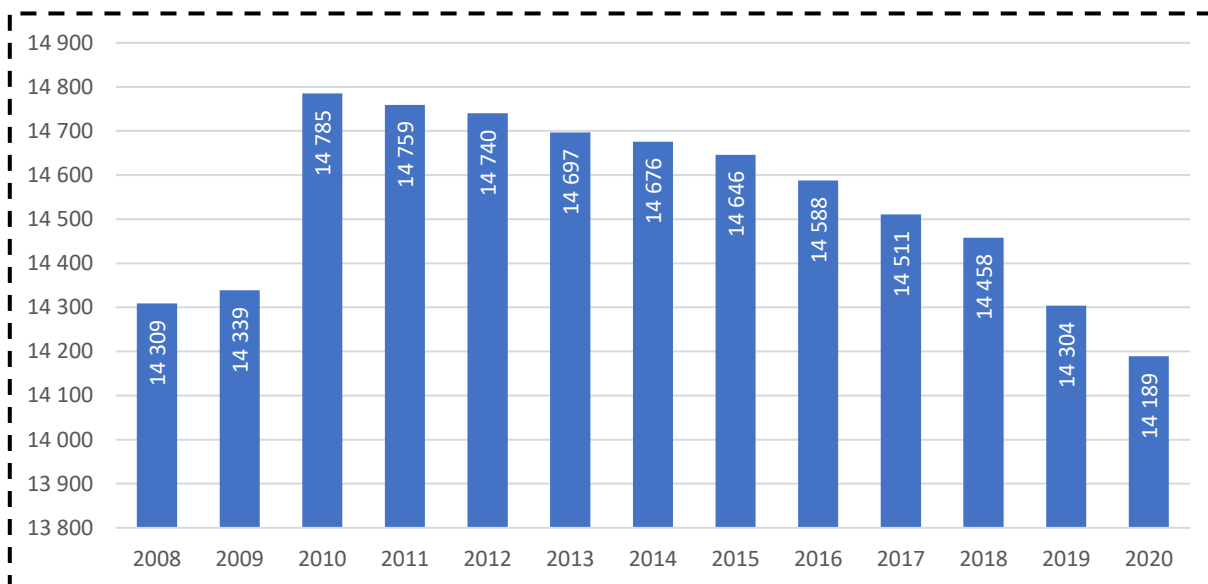
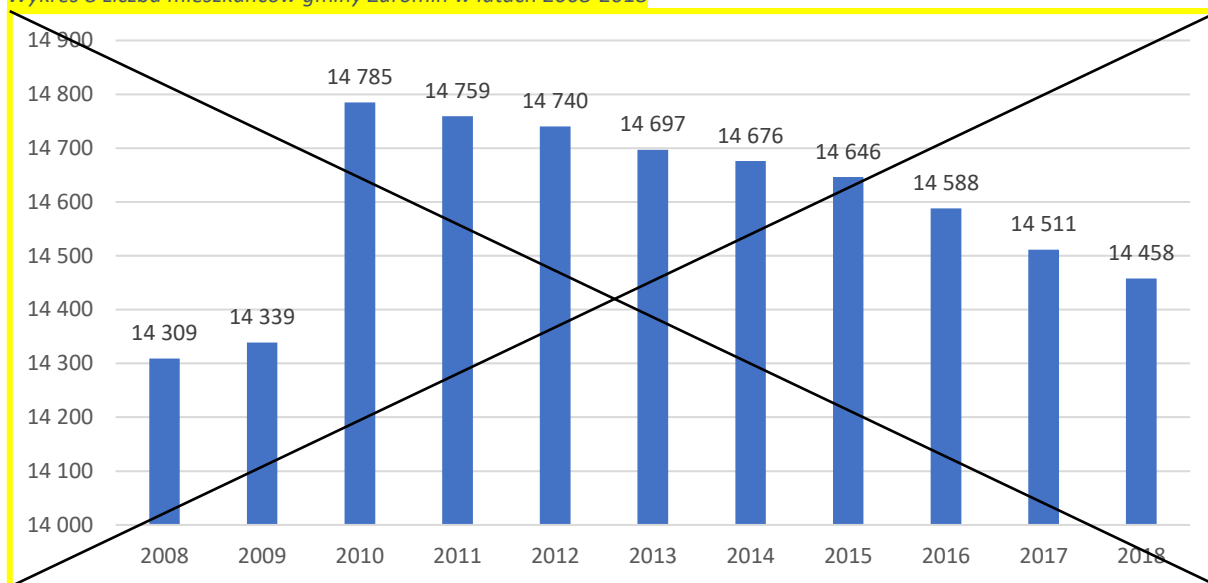
Samorząd Województwa Mazowieckiego nie sporządził jak dotąd audytu krajobrazowego, o którym mowa w art. 38a ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

## 6. Warunki i jakość życia mieszkańców, w tym ochrona zdrowia

### 6.1. Demografia

Zgodnie z informacjami Głównego Urzędu Statystycznego gmina Żuromin na koniec 2018 2020 r. liczyła 14458 14189 mieszkańców, z tego 7078 7263 kobiet i 7380 6926 mężczyzn.

Wykres 8 Liczba mieszkańców gminy Żuromin w latach 2008-2018



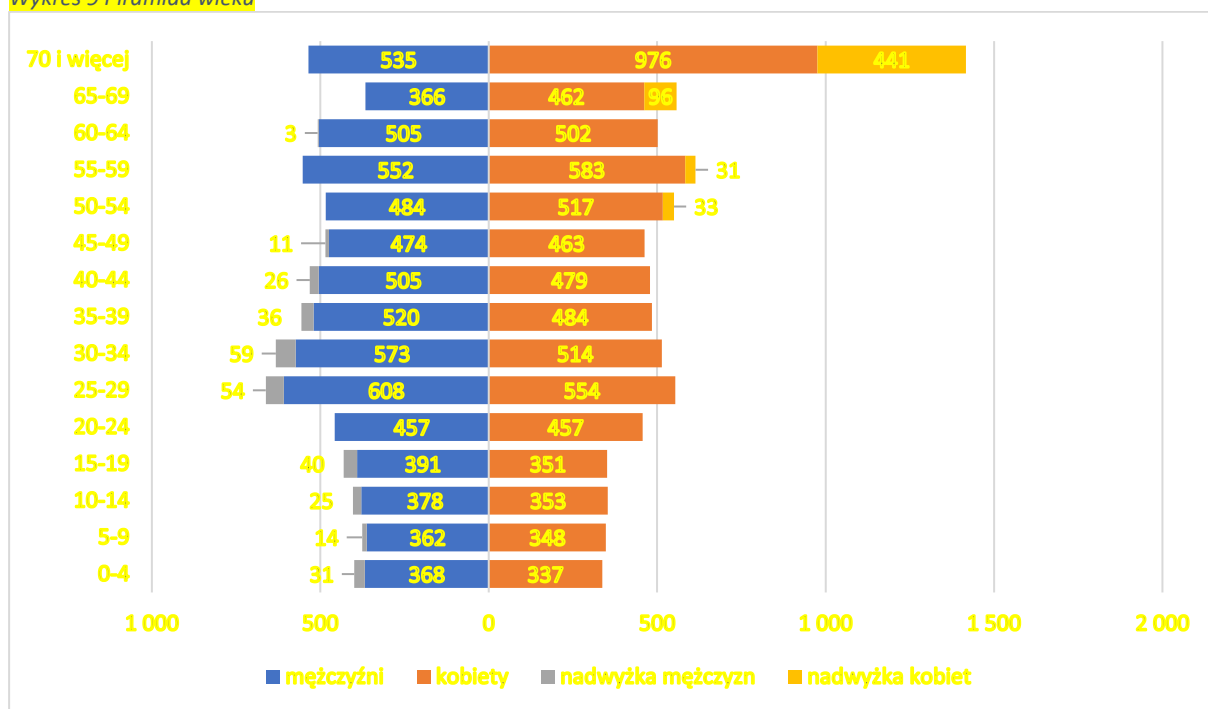
W analizowanym okresie liczba ludności gminy waha się: od 14309 osób w roku 2008 do 14785 osób w roku 2010. W latach 2008-2010 obserwuje się generalny wzrost liczby ludności (z wyraźnym wzrostem w roku 2010), od roku 2011 liczba ta zaczyna spadać. W 2018 2020 r. w stosunku do roku 2017 2019 ogólna liczba ludności spadła o 53 osoby 115 osób, liczba kobiet spadła o 38 50 osób, zaś liczba mężczyzn o 15 65 osób. Na tle ludności całego powiatu żuromińskiego udział mieszkańców gminy Żuromin jest stosunkowo duży – na sześć gmin ludność Żuromina to ok. 37% ludności całego powiatu, co czyni ją pierwszą pod względem liczby ludności gminą powiatu. Oficjalne dane demograficzne wskazują dla gminy, jak i dla całego powiatu tendencję spadkową liczby ludności. W stosunku do roku 2008 liczba ludności gminy wzrosła o 149 spadła o 120 osób, zaś powiatu spadła o 804 osoby 1546 osób. Stosunkowo niski spadek w porównaniu do całego powiatu jest Jest to wynikiem pozycji, jaką posiada Żuromin jako miasto powiatowe oraz centrum administracyjne, kulturalne i społeczne. Podstawowe wskaźniki demograficzne gminy przytoczono w poniższej tabeli:

Tabela 3 Podstawowe wskaźniki demograficzne gminy

Wskaźnik	Wartość	
	gmina	powiat
gęstość zaludnienia	109	48
współczynnik feminizacji	104	103
małżeństwa na 1000 ludności	5,9	5,0
urodzenia żywe na 1000 ludności	9,59	10,05
zgony na 1000 ludności	10,83	13,09
przyrost naturalny na 1000 ludności	-1,24	-3,04

Gmina Żuromin na tle powiatu prezentuje dobre statystyki demograficzne. Gęstość zaludnienia gminy jest zdecydowanie korzystna – ponad dwa razy większa niż w całym powiecie. W przypadku współczynnika feminizacji oraz zawartych małżeństw wartości są bardzo zbliżone. Żuromin korzystniej wypada w porównaniu urodzeń i zgonów. Choć liczba urodzeń na 1000 ludności jest mniejsza niż w powiecie, to niższa liczba zgonów rekompensuje ten niekorzystny stan, co ma swoje pozytywne konsekwencje w lepszej wartości przyrostu naturalnego, który jednakże również prezentuje wartości ujemne. Mimo, że liczba ludności Żuromina maleje, to jednak na tle całego powiatu dynamika niekorzystnych zmian ludności jest dużo mniejsza

Wykres 9 Piramida wieku



Struktura płci i wieku nie pokazuje dobrych wskaźników. Regresywny kształt piramidy demograficznej mieszkańców gminy Żuromin (cieńsza dolna część piramidy i względnie taka sama i grubsza część środkowa oraz szeroka górna część) wskazuje na powolne tendencje do starzenia się społeczeństwa. Potwierdzają to dane dotyczące spadku liczby ludności gminy. W poszczególnych przedziałach struktury wiekowej generalnie przeważają mężczyźni, jednak widoczna jest duża nadwyżka kobiet w wieku 75+, która kompensuje wszelkie wcześniejsze

nadwyżki mężczyzn. Konfrontując to z danymi dotyczącymi współczynnika feminizacji można prognozować, że w najbliższych pięciu latach współczynnik ten może dla gminy obniżyć się jeszcze bardziej.

Gęstość zaludnienia gminy wynosi 109 osób/km<sup>2</sup> i w ciągu ostatnich dziesięciu lat odnotowała wzrost o jedną osobę.

Tabela 4 Migracje

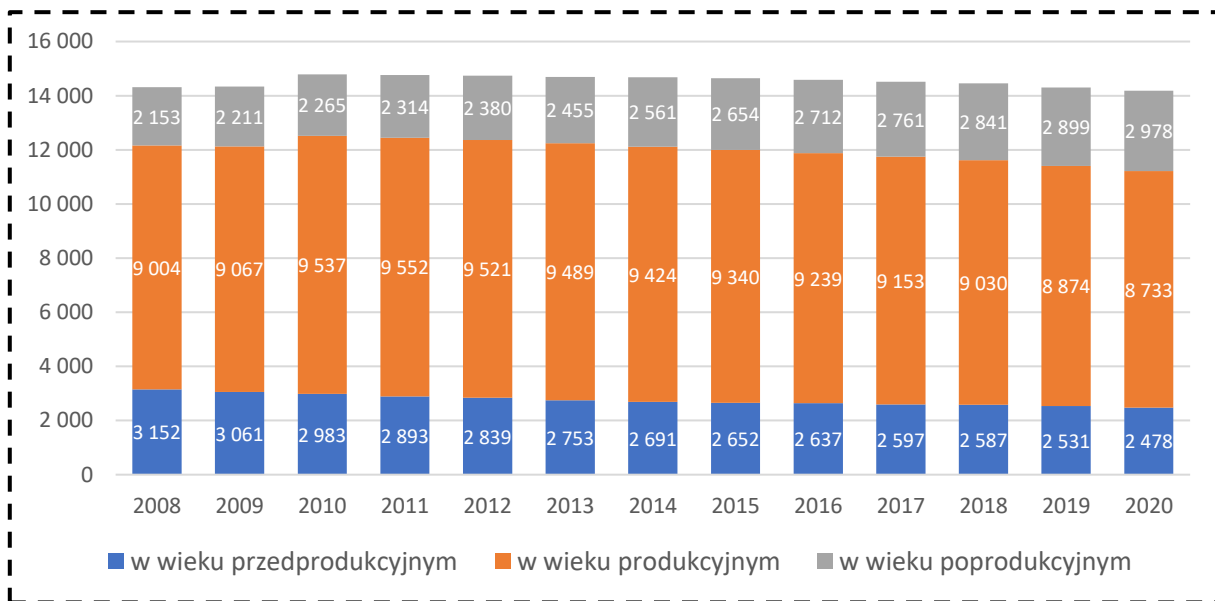
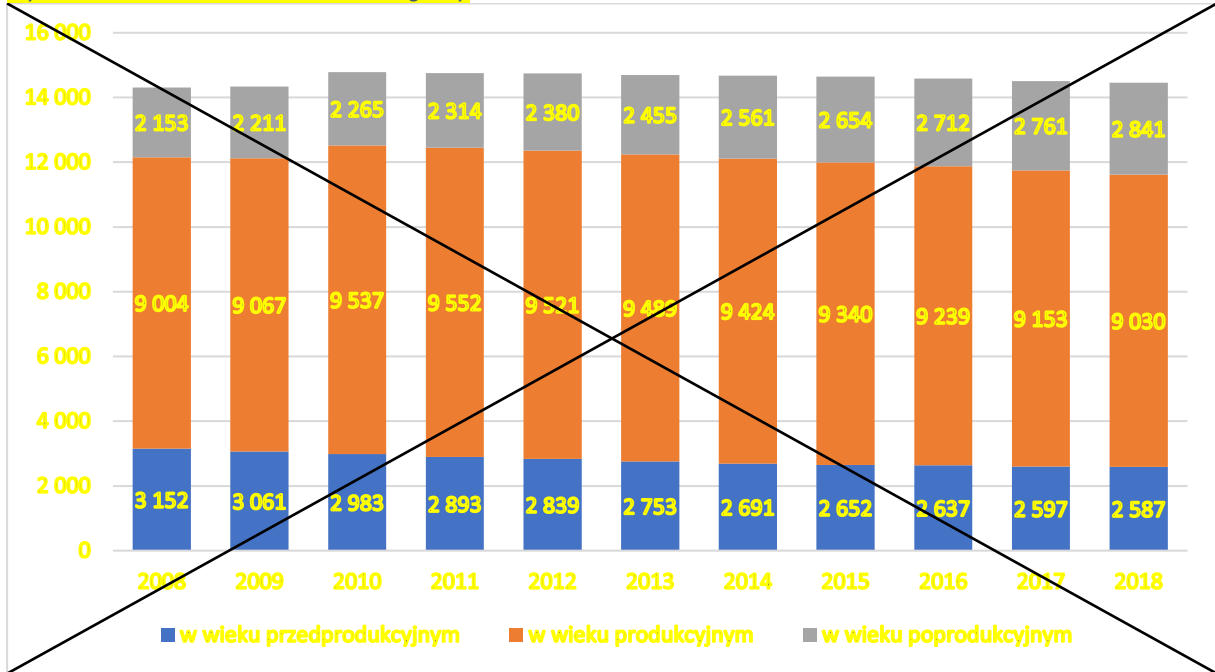
Rodzaj migracji	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
zameldowania ogółem	144	142	158	157	121	114	139	0	142	168	166	119	130
zameldowania z miast	41	44	50	55	26	39	38	38	39	40	81	35	29
zameldowania ze wsi	100	97	107	99	94	73	99	78	98	126	85	83	99
wymeldowania ogółem	186	169	195	192	176	182	199	0	200	219	235	219	179
wymeldowania do miast	104	87	107	129	121	100	120	98	121	129	122	129	104
wymeldowania na wieś	71	78	87	61	52	72	77	69	77	83	111	84	70
wymeldowania za granicę	11	4	1	2	3	10	2	0	2	7	1	≡	≡
saldo migracji	-42	-27	-37	-35	-55	-68	-60	0	-58	-51	-69	-100	-49

Analiza ruchu migracyjnego ludności potwierdza dane dotyczące zmniejszania się liczby ludności gminy. Z konfrontacji z danymi dotyczącymi urodzin i zgonów (niewielki ujemny przyrost naturalny) wynika, że, jak dotychczas, główną przyczyną ubytku mieszkańców Żuromina nie jest zbyt wysoka umieralność w stosunku do dzietności, lecz emigracja mieszkańców z gminy. Najczęstszym kierunkiem emigracji jest miasto, z drugiej strony najczęstszym kierunkiem napływu ludności do gminy jest wieś.

Ogólne saldo migracji jest natomiast niekorzystne dla gminy.

Rozwinięciem piramidy wiekowej jest wykres przedstawiający strukturę wiekową ludności w podziale na grupy wiekowe:

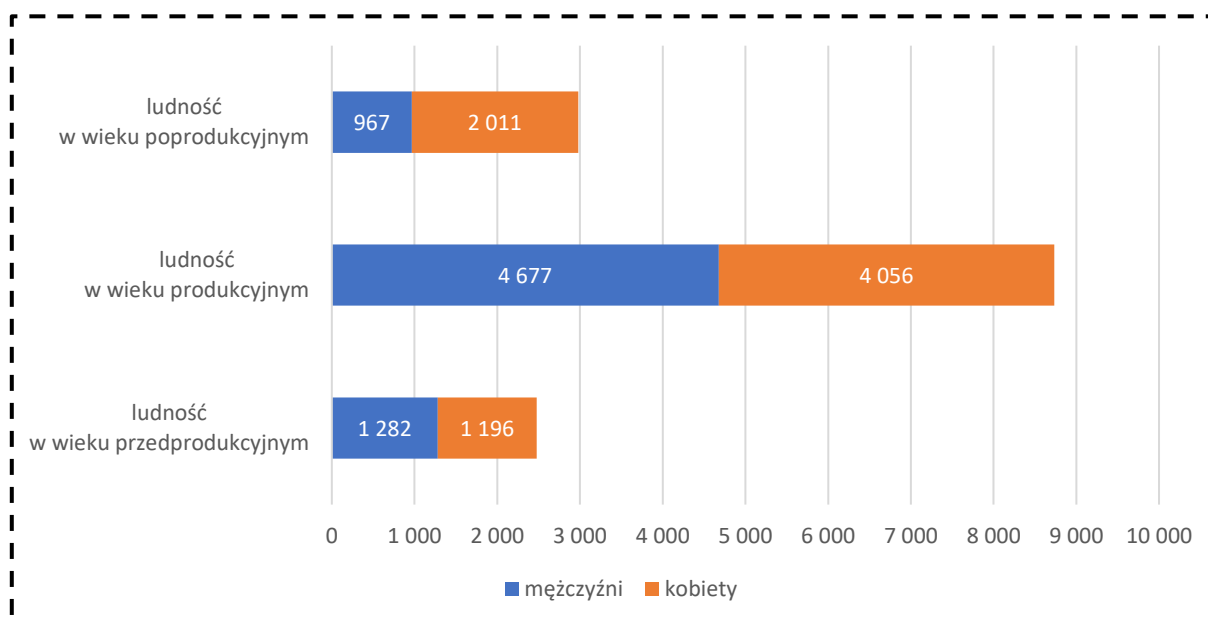
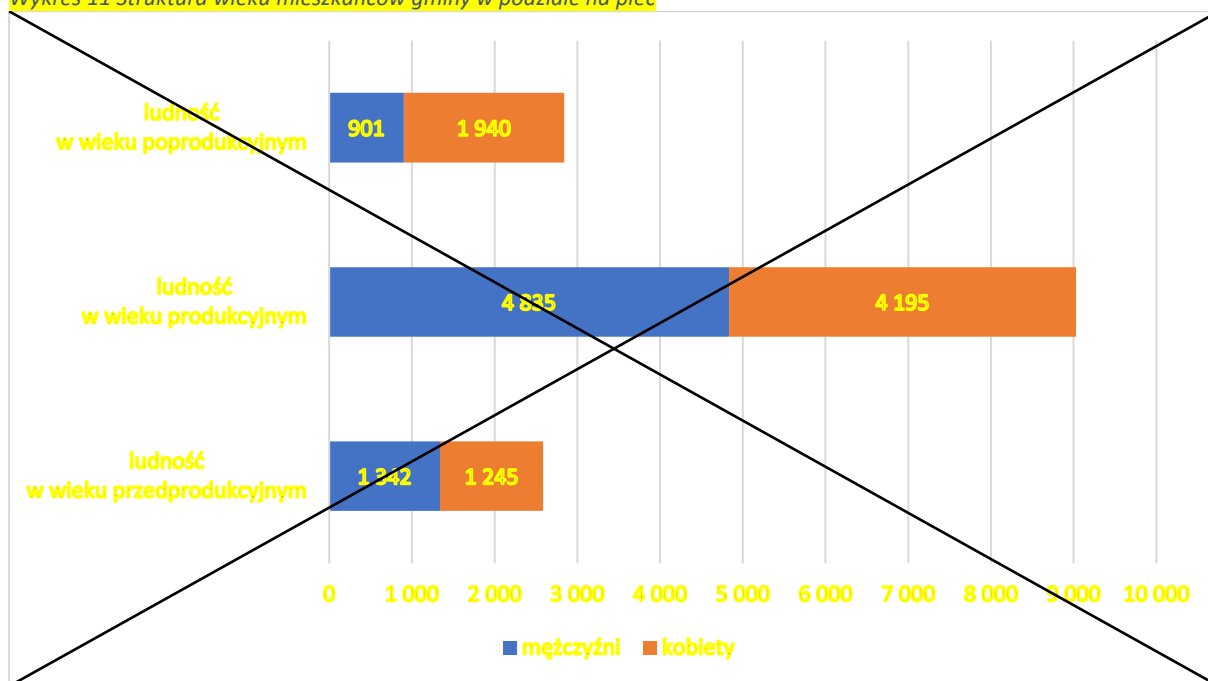
Wykres 10 Struktura wieku mieszkańców gminy



Dane potwierdzają hipotezę społeczeństwa dojrzewającego. Rokrocznie zwiększa się liczba osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym, maleje natomiast liczba dzieci. Około dwóch trzecich ludności gminy stanowią osoby w wieku produkcyjnym. Wskaźnik obciążenia demograficznego zwiększył się od 2008 roku z 58,9 i w 2018 2020 wynosił 60,1 62,5 osób i jest korzystniejszy od wskaźnika dla powiatu (63 64,3 osoby).

Struktura wiekowa w podziale na płeć wygląda podobnie dla wieku produkcyjnego i przedprodukcyjnego. Proporcje wypadają tu na korzyść mężczyzn. Udział kobiet w liczbie mężczyzn w wieku produkcyjnym wynosi ok. 87%, wieku przedprodukcyjnym ok. 93%. Widoczny jest natomiast znaczny udział kobiet w wieku poprodukcyjnym. Ma to związek przede wszystkim z wcześniejszym przechodzeniem kobiet na emeryturę, jak również z większą długością ich życia.

Wykres 11 Struktura wieku mieszkańców gminy w podziale na płeć



## 6.2. Mieszkalnictwo

Na sytuację mieszkaniową ludności oddziałuje wiele czynników, wśród których do najważniejszych zalicza się zasoby mieszkaniowe, powierzchnię użytkową czy tempo rozwoju budownictwa mieszkaniowego.

Tabela 5 Liczba budynków mieszkalnych w gminie

Rok	Liczba budynków mieszkalnych w gminie
2008	8 876
2009	8 917

2010	8 934
2011	8 864
2012	8 906
2013	8 952
2014	9 000
2015	9 022
2016	9 056
2017	9 092
2018	9 093

<u>Rok</u>	<u>Liczba budynków mieszkalnych w gminie</u>
2008	2 601
2009	2 623
2010	2 626
2011	2 622
2012	2 637
2013	2 660
2014	2 684
2015	2 695
2016	2 706
2017	2 718
2018	2 719
2019	2 775
2020	2 756

Zgodnie z danymi GUS w gminie Żuromin w roku 2018-2020 znajdowały się 9093 budynki mieszkalne znajdowało się 2756 budynków mieszkalnych. Ich liczba w ciągu dziesięciu dwunastu lat wzrosła o 217 155 budynków, średnio 21,7 12,9 rocznie.

Tabela 6 Mieszkania w gminie

<u>Rok</u>	<u>Liczba mieszkań</u>	<u>Liczba izb</u>	<u>Powierzchnia użytkowa mieszkań</u>
2008	11 773	48 725	955 962
2009	11 880	49 206	966 811
2010	11 724	51 127	1 002 739
2011	11 754	51 314	1 007 744
2012	11 814	51 608	1 014 310
2013	11 860	51 915	1 021 817
2014	11 976	52 410	1 032 707
2015	12 006	52 593	1 037 886
2016	12 111	53 027	1 047 157
2017	12 190	53 505	1 056 639
2018	12 236	53 795	1 063 176



<u>Rok</u>	<u>Liczba mieszkań</u>	<u>Liczba izb</u>	<u>Powierzchnia użytkowa mieszkań</u>
<u>2008</u>	<u>4485</u>	<u>19181</u>	<u>363386</u>
<u>2009</u>	<u>4569</u>	<u>19526</u>	<u>370964</u>
<u>2010</u>	<u>4566</u>	<u>20032</u>	<u>383418</u>
<u>2011</u>	<u>4575</u>	<u>20093</u>	<u>385229</u>
<u>2012</u>	<u>4606</u>	<u>20232</u>	<u>388326</u>
<u>2013</u>	<u>4630</u>	<u>20391</u>	<u>392712</u>
<u>2014</u>	<u>4722</u>	<u>20729</u>	<u>400186</u>
<u>2015</u>	<u>4737</u>	<u>20824</u>	<u>402735</u>
<u>2016</u>	<u>4816</u>	<u>21092</u>	<u>408072</u>
<u>2017</u>	<u>4849</u>	<u>21318</u>	<u>412341</u>
<u>2018</u>	<u>4866</u>	<u>21428</u>	<u>414987</u>
<u>2019</u>	<u>4880</u>	<u>21509</u>	<u>416925</u>
<u>2020</u>	<u>4979</u>	<u>21778</u>	<u>422826</u>

Ilość mieszkań w gminie stale rośnie, średnio o 46,3 41,2 mieszkania rocznie. Biorąc pod uwagę podany wyżej roczny przyrost budynków mieszkalnych można zauważyć większą dynamikę przyrostu mieszkań niż budynków. Wraz ze wzrostem liczby mieszkań wzrasta też liczba izb o ponad pięć tysięcy dwa i pół tysiąca. Konsekwentnie rośnie też średnia powierzchnia użytkowa jednego mieszkania. W roku 2008 wyniosła 81,2 81 m<sup>2</sup>, a w 2018 2020 już 86,9 84,9 m<sup>2</sup>. Takie wartości wskazują jako dominującą formę budownictwo jednorodzinne.

Tabela 7 Mieszkania oddane do użytkowania

<u>Rok</u>	<u>Mieszkania oddane do użytkowania</u>	<u>Powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania [m.kw.]</u>	<u>Średnia powierzchnia oddawanego mieszkania [m.kw.]</u>
<u>2008</u>	<u>116</u>	<u>12 429</u>	<u>107,15</u>
<u>2009</u>	<u>110</u>	<u>11 259</u>	<u>102,35</u>
<u>2010</u>	<u>78</u>	<u>6 724</u>	<u>86,21</u>
<u>2011</u>	<u>33</u>	<u>5 420</u>	<u>164,24</u>
<u>2012</u>	<u>72</u>	<u>8 468</u>	<u>117,61</u>
<u>2013</u>	<u>62</u>	<u>9 425</u>	<u>152,02</u>
<u>2014</u>	<u>126</u>	<u>12 146</u>	<u>96,40</u>
<u>2015</u>	<u>37</u>	<u>6 370</u>	<u>172,16</u>
<u>2016</u>	<u>110</u>	<u>9 857</u>	<u>89,61</u>
<u>2017</u>	<u>87</u>	<u>10 504</u>	<u>120,74</u>
<u>2018</u>	<u>50</u>	<u>6 835</u>	<u>136,70</u>

<u>Rok</u>	<u>Mieszkania oddane do użytkowania</u>	<u>Powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania [m.kw.]</u>	<u>Średnia powierzchnia oddawanego mieszkania [m.kw.]</u>
<u>2008</u>	<u>88</u>	<u>8538</u>	<u>97,02</u>
<u>2009</u>	<u>85</u>	<u>7760</u>	<u>91,29</u>

<u>2010</u>	<u>57</u>	<u>3871</u>	<u>67,91</u>
<u>2011</u>	<u>10</u>	<u>1935</u>	<u>193,50</u>
<u>2012</u>	<u>34</u>	<u>3670</u>	<u>107,94</u>
<u>2013</u>	<u>27</u>	<u>4698</u>	<u>174,00</u>
<u>2014</u>	<u>96</u>	<u>8009</u>	<u>83,43</u>
<u>2015</u>	<u>15</u>	<u>2549</u>	<u>169,93</u>
<u>2016</u>	<u>82</u>	<u>5704</u>	<u>69,56</u>
<u>2017</u>	<u>35</u>	<u>4555</u>	<u>130,14</u>
<u>2018</u>	<u>18</u>	<u>2686</u>	<u>149,22</u>
<u>2019</u>	<u>15</u>	<u>2035</u>	<u>135,67</u>
<u>2020</u>	<u>104</u>	<u>6648</u>	<u>63,92</u>

W latach 2008 – 2018 2020 oddano do użytkowania 881 666 nowych mieszkań, średnio 88 55 mieszkań rocznie. Są to głównie mieszkania w domach jednorodzinnych. Ich liczba jest zmienna i rokrocznie waha się między trzydziestoma piętnastoma a stu dwudziestoma sześcioma czterema mieszkaniami. Widoczna jest pewna powtarzalność cyklu ilości oddanych mieszkań: w pierwszym roku cyklu oddawanych jest ich więcej, by w kolejnych latach ich liczba spadła nawet o połowę. W analizowanym okresie można wyróżnić co najmniej trzy takie cykle. Mieszkania oddawane do użytkowania cechują się znacznie większą średnią powierzchnią użytkową. Wynosi ona już średnio ponad 122 niemal 118 m<sup>2</sup>, co świadczy o stopniowym podnoszeniu standardu zamieszkania przez nowych mieszkańców gminy. Z drugiej strony, biorąc pod uwagę niską liczbę dzieci w gminie, taka forma zabudowy może spowodować sytuację, w której dzieci z wiekiem opuszczą rodziców, którzy zamieszkując duże domy będą mieli problem z ich utrzymaniem.

Średnio rocznie oddawanych jest do użytku ok. 9 039 4819 m<sup>2</sup> powierzchni użytkowej mieszkań.

### 6.3. Oświata

Sieć szkół podstawowych w gminie obejmuje:

- Szkoła Podstawowa Nr 1 w Żurominie;
- Szkoła Podstawowa Nr 2 w Żurominie;
- Szkoła Podstawowa w Raczynach;
- Szkoła Podstawowa w Poniatowie;
- Szkoła Podstawowa w Będzynie;
- Szkoła Podstawowa w Kliczewie Dużym;
- Szkoła Podstawowa w Chamsku.

Opieka przedszkolna realizowana jest w dwóch gminnych przedszkolach, dwóch gminnych punktach przedszkolnych oraz w jednym niepublicznym przedszkolu i dwóch niepublicznych punktach przedszkolnych.

Opieka żłobkowa zapewniona jest w gminnym żłobku, w gminie funkcjonuje także niepubliczny klub dziecięcy.

Dodatkowo, z uwagi na funkcję administracyjną miasta, na terenie Żuromina funkcjonuje sieć szkół ponadpodstawowych:

- Liceum Ogólnokształcące im. M. Dąbrowskiej w Żurominie;

- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Żurominie;
- Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Żurominie.

W gminie funkcjonuje również Zespół Szkół Specjalnych, oferujący specjalistyczną edukację dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną oraz niepełnosprawnością sprzężoną, w ramach którego działa przedszkole, szkoła podstawowa, szkoła przysposabiająca do pracy, zespoły rewalidacyjno-wychowawcze oraz zajęcia wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka.

Do placówek oświatowych zaliczyć można również działającą w mieście Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną w Żurominie, która niesie pomoc dzieciom i ich rodzicom w problemach związanych z nauką i wychowaniem.

#### 6.4. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

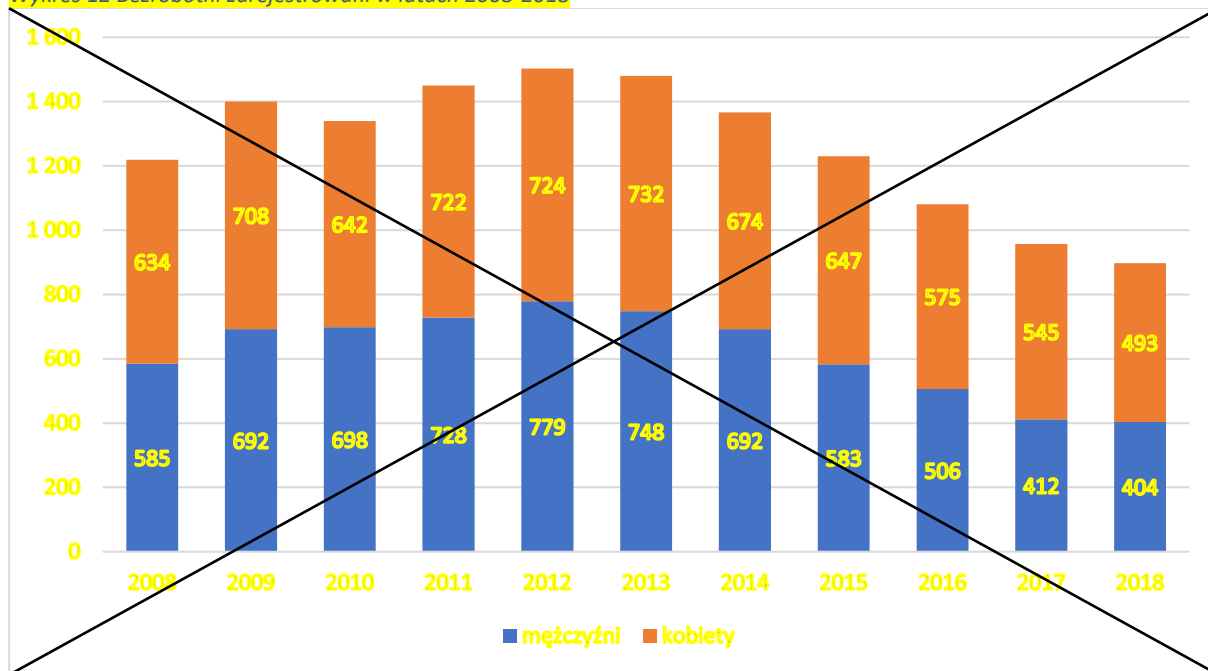
Ochrona zdrowia w gminie realizowana jest poprzez Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Żurominie. W jego ramach funkcjonuje szpital (z oddziałami: chirurgicznym, wewnętrznym, dziecięcym, noworodkowym, rehabilitacyjnym, paliatywnym i ginekologiczno-położniczym) oraz poradnie podstawowej opieki zdrowotnej i specjalistyczne. Na terenie gminy znajduje się osiem aptek.

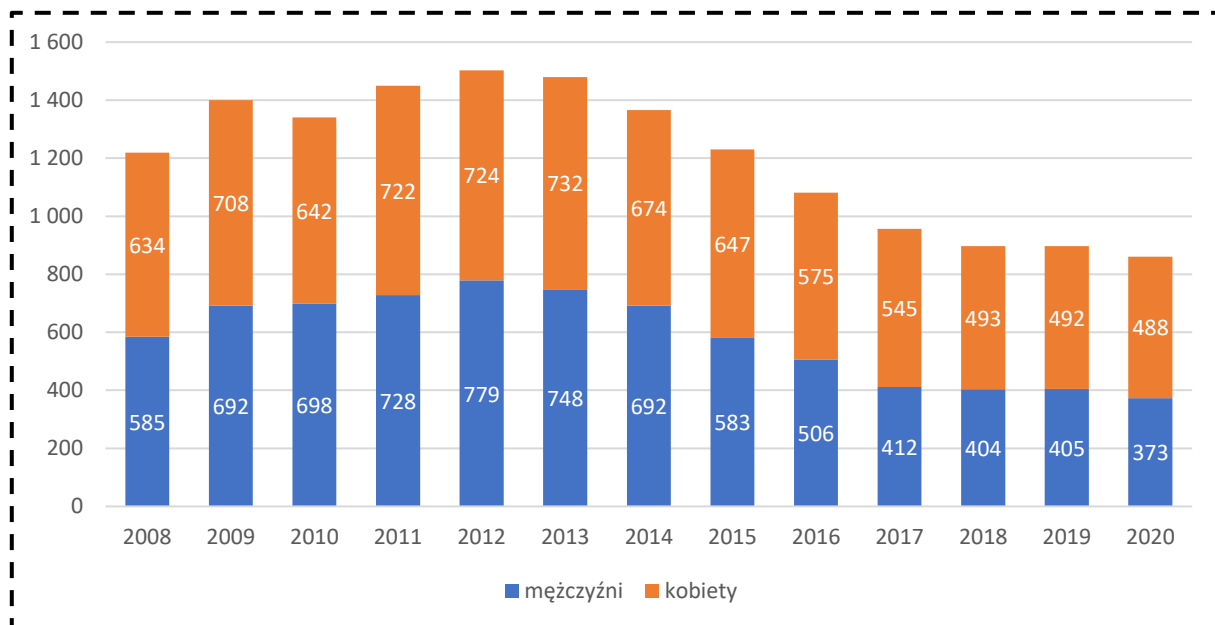
Pomocą społeczną w gminie kieruje Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Żurominie. Pomoc społeczna udzielana jest w gminie w formie świadczeń pieniężnych (głównie zasiłki) i niepieniężnych, w tym usług opiekuńczych czy pieczy zastępczej. Funkcjonuje również Karta Dużej Rodziny.

#### 6.5. Rynek pracy

Podstawowym miernikiem poziomu zadowolenia jest dziś dostęp do rynku pracy. Znalazienie i utrzymanie zatrudnienia jest dziś jednym z głównych celów szczególnie młodego pokolenia.

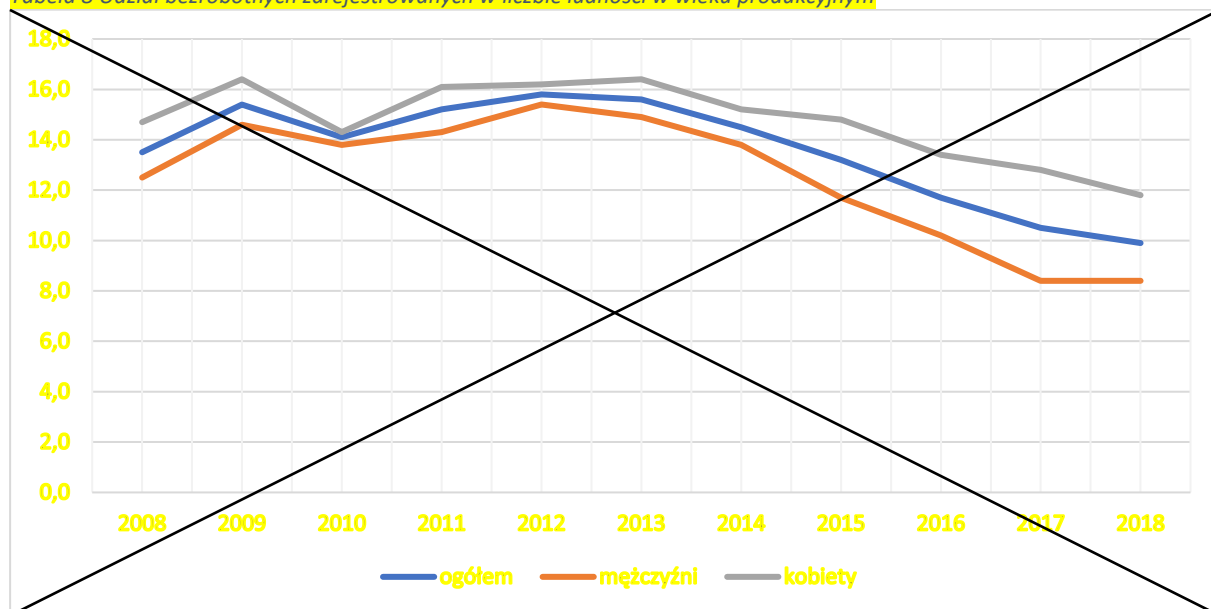
Wykres 12 Bezrobotni zarejestrowani w latach 2008-2018

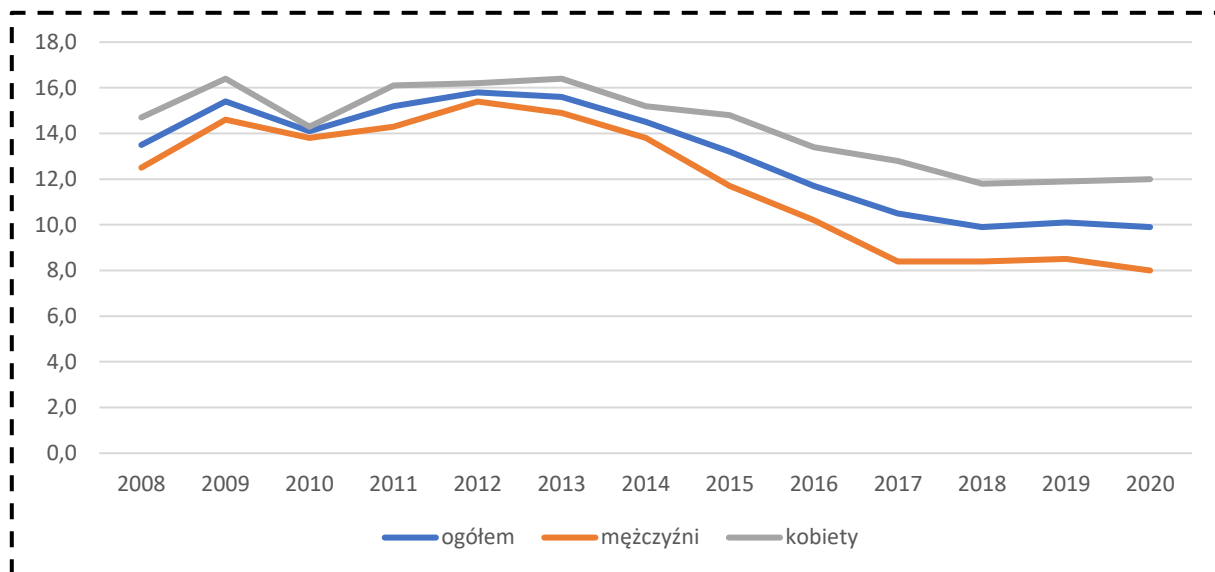




Powyższy wykres wskazuje, po okresie wzrostu w latach 2008-2013, ogólną tendencję spadkową liczby zarejestrowanych bezrobotnych. Najnowsze dostępne dane wskazują na najniższą liczbę bezrobotnych w całym badanym okresie. Spadek liczby bezrobotnych widoczny jest zarówno wśród kobiet, jak i wśród mężczyzn, choć wśród męskiej części jest on znacznie większy. Potwierdzają to również dane statystyczne dotyczące udziału bezrobotnych w liczbie ludności, który również należy do najniższych w badanym okresie.

Tabela 8 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

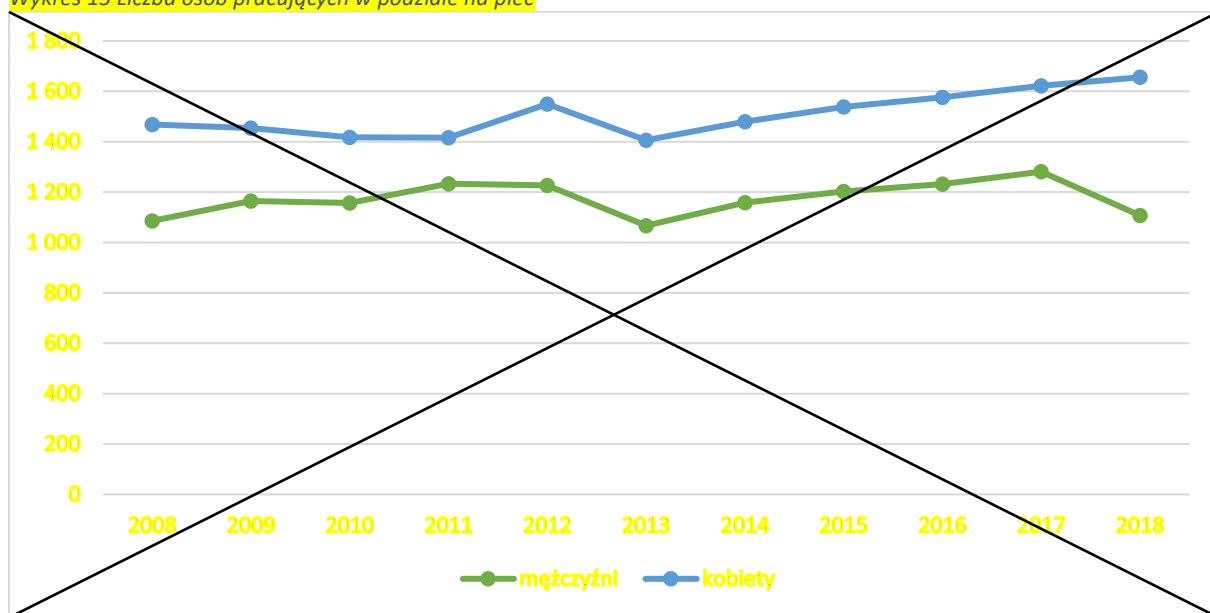


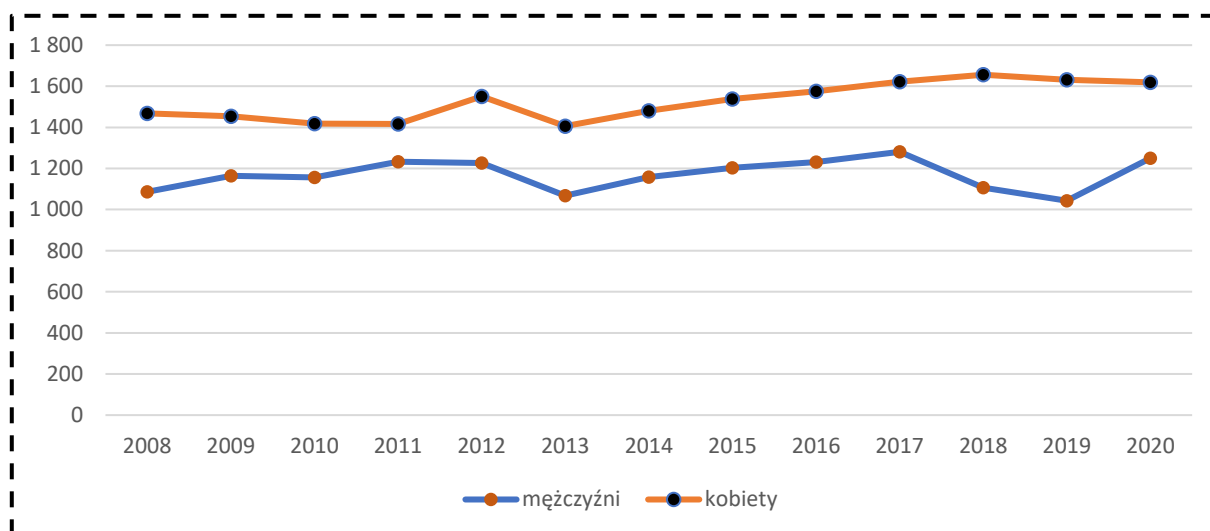


Istotnym jest to, że wraz ze zmniejszaniem się ilości bezrobotnych mężczyzn, maleje równocześnie liczba bezrobotnych kobiet. Należy mieć jednak świadomość tego, że z pewnością nastąpi wyhamowanie tego pozytywnego trendu.

Poniższy wykres obrazuje natomiast liczbę osób pracujących w podziale na płeć:

Wykres 13 Liczba osób pracujących w podziale na płeć





Powyższe dane są optymistyczne, ponieważ zarówno ogólna liczba, jak i liczba pracujących w podziale na płcie, wzrasta. To dobry prognostyk, bowiem – jak wspomniano we wcześniejszych rozdziałach – struktura wiekowa mieszkańców gminy cechuje się tendencją do starzenia notując obecnie duży udział osób w wieku produkcyjnym. Niski odsetek bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym oraz wzrastająca liczba pracujących świadczy o umiarkowanie dobrej kondycji rynku pracy. Daje się zauważyć tożsamość przebiegu wykresu dla obydwu płci. Obserwacji z pewnością wymaga znaczny spadek pracujących mężczyzn w roku 2018. Znaczny spadek pracujących mężczyzn w latach 2018-2019 nie był zjawiskiem trwałym – od roku 2020, mimo pandemii spowodowanej wirusem SARS-CoV-2, liczba pracujących mężczyzn wróciła do poziomu sprzed spadku.

## 7. Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia

### 7.1. Zakłady o zwiększonym ryzyku awarii przemysłowej

Na terenie gminy Żuromin brak jest zakładów o dużym ryzyku awarii przemysłowej, natomiast w miejscowości Brudnice przy ul. Mostowej 32 znajduje się zakład o zwiększonym ryzyku awarii przemysłowej – Ferma Drobiu EKO 2010 uznany za taki ze względu na zwiększoną ilość substancji niebezpiecznej – gazu propan.

### 7.2. Osuwanie się mas ziemnych

Na terenie gminy Żuromin nie znajdują się obszary osuwania się mas ziemnych, niemniej jednak w okolicy wsi Brudnice znajdują się cztery obszary zagrożone ruchami masowymi (numery w bazie Systemu Ochrony Przeciwoświsowej: 11873, 11877, 11878, 11880). Zostały one wskazane na rysunku studium.

### 7.3. Zanieczyszczenie wód

Pod względem jakości wód powierzchniowych w badaniach monitoringowych WIOŚ ocenie poddana została jedynie rzeka Wkra.

W efekcie przeprowadzonych badań wyprowadzono następujące wnioski<sup>3</sup>:

Tabela 9 Ocena jakości wód powierzchniowych

Nazwa	Ocena stanu chemicznego	Stan potencjału ekologicznego	Stan biologiczny	Substancje fizykochemiczne	Ocena stanu JCWP
Wkra	poniżej dobrego	niesklasyfikowana	niesklasyfikowana	niesklasyfikowana	zły stan wód

Zagrożenie dla wód podziemnych stanowią obiekty gospodarcze, inwentarskie, zakłady przemysłowe, składowiska odpadów, oczyszczalnie ścieków czy drogi, które poprzez emisję zanieczyszczeń wpływają lub potencjalnie mogą wpływać w sposób niekorzystny na ich jakość. Zagrożenia wód podziemnych będą silniejsze w miejscach źródeł, w tym potencjalnych, zanieczyszczeń wód. Na pozostałych obszarach zagrożenia wód będą niewielkie.

W ciągu ostatnich dziesięciu lat na terenie gminy Żuromin nie przeprowadzono monitoringu wód podziemnych.

#### 7.4. Powodzie i podtopienia

Na terenie gminy Żuromin występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią o prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi 1% (średnim) i 10% (wysokim). Są to tereny położone wzdłuż rzeki Wkry.

#### 7.5. Zagrożenia jakości powietrza

Celem oceny powietrza jest określenie stężeń poszczególnych substancji w powietrzu atmosferycznym, wskazanie przyczyn ponadnormatywnych stężeń oraz źródeł emisji zanieczyszczeń w regionie. Ocena jakości powietrza dokonywana jest pod względem dwóch kryteriów: ochrony zdrowia oraz ochrony roślin. Ocena pod kątem ochrony zdrowia, której dotyczy rozdział, obejmuje analizę stężeń zanieczyszczeń: dwutlenku azotu, dwutlenku siarki, benzenu, ołowiu, arsenu, niklu, kadmu, benzo(a)pirenu, pyłu PM10, ozonu, tlenku węgla oraz pyłu PM2,5. Na terenie gminy Żuromin nie znajduje się stacja badania jakości powietrza. Gmina Żuromin pod względem strefowania badania jakości powietrza znajduje się w tzw. strefie pozostałego obszaru województwa (strefa kujawsko-pomorska). Wyniki badań jakości powietrza zostały opisane w rozdziale 3.4.

Większość zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego decydujących o jego stanie sanitarnym ma charakter egzogeniczny, napływowy, niemniej jednak istnieje grupa zanieczyszczeń, które swoje źródło mają na terenie gminy. Są to przede wszystkim:

- kotłownie lokalne i paleniska domowe zlokalizowane na terenie całej gminy,
- kotłownie zakładowe,
- komunikacja samochodowa własna i tranzytowa,
- stacje paliw,
- obiekty inwentarskie.

<sup>3</sup> Klasyfikacja i ocena stanu jednolitych części wód płynących w roku 2017, WIOŚ w Warszawie.

Na wielkość emisji zanieczyszczeń duży wpływ ma z pewnością sposób zaopatrzenia w ciepło zabudowy w gminie. Brak sieci gazowych i ciepłowniczych powoduje, że indywidualne źródła ciepła są podstawowym sposobem ogrzewania.

#### 7.6. Zagrożenia klimatu akustycznego

Klimat akustyczny gminy jest pochodną działalności człowieka: to, jak gospodaruje przestrzenią (jak i gdzie inwestuje) będzie miało wpływ na emisję hałasu. Głównymi źródłami hałasu na terenie gminy Żuromin są elementy infrastruktury przemysłowej i przetwórczej. Drugim źródłem ponadnormatywnych wartości hałasu są drogi generujące hałas liniowy.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska nie posiada stacji pomiaru hałasu na terenie gminy, jak również nie były prowadzone przez ten organ pomiary hałasu. Jedynymi dostępnymi danymi dotyczącymi pomiarów są dane z 2014 r. z Brudnic, gdzie przeprowadzony został monitoring hałasu, który nie wykazał przekroczeń dopuszczalnych norm w tym zakresie.

Hałas jest tego rodzaju oddziaływaniem, którego nie można całkowicie wyeliminować, choć można go ograniczać. Obydwa typy źródeł hałasu wskazują na znaczącą rolę polityki przestrzennej gminy polegającą na takim rozmieszczeniu form działalności człowieka, aby minimalizować negatywne oddziaływanie hałasowe.

#### 7.7. Zagrożenia polem elektromagnetycznym

Jakkolwiek promieniowanie elektromagnetyczne jest stale obecne w życiu człowieka, to rozwój infrastruktury w ostatnich latach znacząco przyczynił się do wzrostu jego emisji. Głównymi źródłami sztucznego promieniowania elektromagnetycznego na terenie gminy są:

- linie energetyczne o napięciu wysokiego i średniego napięcia i związane z nimi stacje elektroenergetyczne,
- stacje bazowe telefonii komórkowej i nadajniki radiowe, urządzenia do nawigacji i radiolokacji,
- instalacje i urządzenia elektryczne w zakładach przemysłowych, gospodarstwach domowych oraz wykorzystywane do celów medycznych.

## 8. Potrzeby i możliwości rozwoju gminy

### 8.1. Analiza ekonomiczna

Analiza finansowa gminy obejmuje przede wszystkim wielkości przepływów pieniężnych: zarówno wpływów do gminy, jak i jej wydatków.

Szacowanie wszystkich nakładów inwestycyjnych, niezbędnych do poniesienia w związku z funkcjonowaniem organizmu ekonomicznego, jakim jest prawidłowo funkcjonująca i utrzymująca progres jednostka samorządowa - zawarte są w budżecie gminy. Funkcjonowanie gminy nie opiera się jednak wyłącznie na wymiernych czynnikach ekonomicznych - pozostaje grupa aktywności nie podlegających wymianie na dobra ekonomiczne, niejednokrotnie stanowiąca podstawę funkcjonowania gminy, do których można zaliczyć np. satysfakcję społeczną, wysoki poziom kształcenia itd. Niemniej w przypadku analizy ekonomicznej meritum stanowią kwestie związane z cyrkulacją środków finansowych.

Finanse publiczne obejmują zasoby pieniężne Gminy, zarówno dochody, jak i wydatki określone w budżecie gminy. Kondycja finansowa gminy Żuromin, podobnie jak innych jednostek samorządu terytorialnego, zależy m.in. od wysokości dochodów własnych, dotacji



celowych (zarówno z budżetu państwa, jak i pozyskiwanych ze środków europejskich) i subwencji ogólnych z budżetu państwa.

Na całkowitą wartość dochodów własnych ma w dużej mierze wpływ liczba ludności zamieszkującej na danym obszarze oraz liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych, a także osób prawnych stanowią podstawowe źródło dochodów własnych gmin. Podstawowym dochodem własnym gmin jest podatek od nieruchomości oraz udział w podatku dochodowym od osób fizycznych.

Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego dzieli dochody gminy na grupy.

Pierwszą z nich są wpływy z ustalonych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw podatków. Zaliczamy do niej następujące podatki:

- podatek od nieruchomości,
- podatek rolny,
- podatek leśny,
- podatek od środków transportowych,
- opodatkowanie w formie karty podatkowej,
- podatek od spadków i darowizn,
- podatek od czynności cywilnoprawnych.

Drugą grupą dochodów własnych gminy stanowią wpływy z opłat. Ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego szereguje wpływy z opłat jako:

- wpływy z opłaty skarbowej,
- wpływy z opłaty targowej,
- wpływy z opłaty miejscowej, uzdrowskiej i od posiadania psów,
- wpływy z opłaty reklamowej,
- wpływy z opłaty eksploatacyjnej - w części określonej w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze,
- z innych opłat stanowiących dochody gminy, uiszczanych na podstawie odrębnych przepisów.

Wydatki gminy Żuromin ukierunkowane są na rozwój społeczno-ekonomiczny gminy i zaspakajanie potrzeb mieszkającej na ich terenie ludności. Dzieli się na majątkowe, w tym inwestycyjne oraz bieżące, do których zalicza się m.in. świadczenia na rzecz osób fizycznych, wydatki na wynagrodzenia, a także wydatki na obsługę długu.

Struktura budżetu gminy na przestrzeni lat przedstawia się następująco:

Tabela 10 Struktura budżetu gminy w latach 2008-2018

Rok	Dochody [zł]	Wydatki [zł]	Deficyt [zł]	Dochody na mieszkańca [zł]	Wydatki na mieszkańca [zł]	Deficyt na mieszkańca [zł]
2008	30 033 085,06	28 720 292,44	1 312 792,62	2 089,40	1 998,07	91,75
2009	31 829 647,48	33 472 581,42	- 1 642 933,94	2 224,14	2 338,94	- 114,58
2010	30 875 624,13	33 610 328,15	- 2 734 704,02	2 084,64	2 269,28	- 184,96

201 1	33 220 986,15	35 929 509,70	- 2 708 523,55	2 248,76	2 432,11	- 183,52
201 2	37 375 241,05	37 288 879,72	86 361,33	2 536,49	2 530,63	5,86
201 3	37 133 629,07	38 204 688,52	- 1 071 059,45	2 524,04	2 596,84	- 72,88
201 4	37 714 184,61	40 134 354,23	- 2 420 169,62	2 572,42	2 737,49	- 164,91
201 5	40 978 504,20	37 178 353,22	3 800 150,98	2 797,93	2 538,46	259,47
201 6	49 582 333,12	48 373 009,64	1 209 323,48	3 392,10	3 309,37	82,90
201 7	56 637 826,44	59 153 607,15	- 2 515 780,71	3 893,70	4 066,66	- 173,37
201 8	56 631 685,89	58 186 199,32	- 1 554 513,43	3 905,90	4 013,12	- 107,52
<u>201</u> 9	<u>61 571 113,4</u> 0	<u>60 377 851,9</u> 6	1 193 261,44	4 277,26	4 194,36	83,42
<u>202</u> 0	<u>66 113 633,5</u> 0	<u>63 697 749,5</u> 8	2 415 883,92	4 638,90	4 469,39	170,26

W strukturze budżetu gminy Żuromin w każdej pozycji widoczny jest wzrost: zarówno w dochodach (o 89 120%), jak i wydatkach (o ponad 100 120%). Swoje odzwierciedlenie ma to także w wynikach finansowych przypadających na jednego mieszkańca. Widoczna jest jednak dbałość gminy o nieprzekraczanie pewnego poziomu zadłużenia, a wręcz o jego unikanie. Przejawia się to szczególnie w latach, w których następował skokowy wzrost dochodów (2012, 2015, 2016), w których władze na tyle panowały nad wydatkami, że bilans finansowy zakończył się wynikiem dodatnim. Jakkolwiek w latach 209-2011, 2013-2014 i 2017-2018 zaobserwować można wzrost poziomu zadłużenia, to w pozostałych latach gmina notuje nadwyżki budżetowe. Zauważalny jest jednak znaczący wzrost dochodów gminy w roku 2017, a co za tym idzie również wydatków, które hamują w roku 2019. Lata 2021 2022-2023 będą zapewne czasem redukcji deficytu przypadającego na jednego mieszkańca, który w roku 2018 wyniósł ponad 107 zł. Średni deficyt na mieszkańca – w latach, w których nie występowała nadwyżka – wyniósł ok. 143 zł.

Na sytuację ekonomiczną gminy wpływają jednak nie tylko przepływy pieniężne w budżecie gminnym. Można powiedzieć, że są one pochodną ogólnej sytuacji materialnej mieszkańców gminy, a ta z kolei zależy od uwarunkowań stymulujących bądź destymulujących oszczędzanie, wydawanie pieniędzy, ogólniej – obieg pieniądza.

Pierwszym z uwarunkowań jest ilość podmiotów gospodarczych na terenie gminy. Głównym wyznacznikiem lokowania nowej działalności w danym miejscu (gminie) jest wielkość zysku i jak największe minimalizowanie strat. Osoby lokujące swoją działalność kierują się więc racjonalnym rozeznaniem wszelkich aspektów ekonomicznych prowadzenia tej działalności. Działalność ta, rozumiana jako szeroko pojęte usługi, będzie się rozwijała tylko na terenach sprzyjających takiemu rozwojowi. Poniższa tabela prezentuje ilość podmiotów gospodarki narodowej w gminie Żuromin:

Tabela 11 Podmioty gospodarki narodowej

Rok	ogółem	w tym:		
		rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budownictwo	pozostała działalność
2009	1218	141	226	851
2010	1309	153	244	912
2011	1253	153	228	872
2012	1280	150	239	891
2013	1282	133	247	902
2014	1283	108	255	920
2015	1301	110	247	944
2016	1323	111	257	955
2017	1311	109	269	933
2018	1327	106	277	944
2019	1346	107	280	959
2020	1379	103	293	983

Powyższe dane charakteryzuje stabilny i konsekwentny wzrost. Liczba podmiotów w ciągu ośmiu lat wzrosła o 9,13%. W strukturze podmiotów wyraźnie dominuje pozostała działalność, a wśród niej<sup>4</sup> dominują podmioty z sekcji dotyczących handlu, naprawy pojazdów, transportu czy działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej. Drugim, ważnym od względem ilości podmiotów działem jest przemysł i budownictwo, najmniej podmiotów zajmuje się rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem, a ich liczba rokrocznie się zmniejsza.

Drugą istotną cechą wpływającą na kondycję ekonomiczną gminy jest budownictwo mieszkaniowe. Nowi mieszkańcy oznaczają większe wpływy z podatków, ale też coraz większą potrzebę ponoszenia nakładów na przygotowywanie nowych terenów pod budownictwo. Analiza dotycząca sytuacji mieszkaniowej została przedstawiona w rozdziale 6.2. Według danych GUS na terenie gminy Żuromin nowe budownictwo występuje głównie w formie jednorodzinnej (zabudowa wielorodzinna koncentruje się głównie w mieście). To z kolei zwiększa terenochłonność nowej zabudowy w przeliczeniu na mieszkańca. W wymiarze horyzontalnym zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna oznacza mniej intensywne wykorzystanie terenu niż wielorodzinna, co z kolei skutkuje mniejszą jego intensyfikacją w wymiarze wertykalnym. Ta sama ilość osób w zabudowie jednorodzinnej „zajmuje” więcej terenu niż w zabudowie wielorodzinnej.

Według danych GUS w gminie nie występuje praktycznie zjawisko pustostanów. Każdy inwestor indywidualny buduje więc dla siebie i po wybudowaniu zamieszkuje w swoim domu, natomiast deweloperzy z reguły znajdują popyt na wybudowane mieszkania.

Kolejnym czynnikiem jest dostępność infrastruktury technicznej. Im bardziej rozwinięta sieć wodociągowo-kanalizacyjna, tym mniejsze koszty jej uzupełnienia czy rozbudowy. Z drugiej strony, im bardziej rozproszona zabudowa, tym większe koszty rozbudowy sieci. Podstawowe statystyki dotyczące uzbrojenia gminy przedstawiają się następująco (dane za rok 2018):

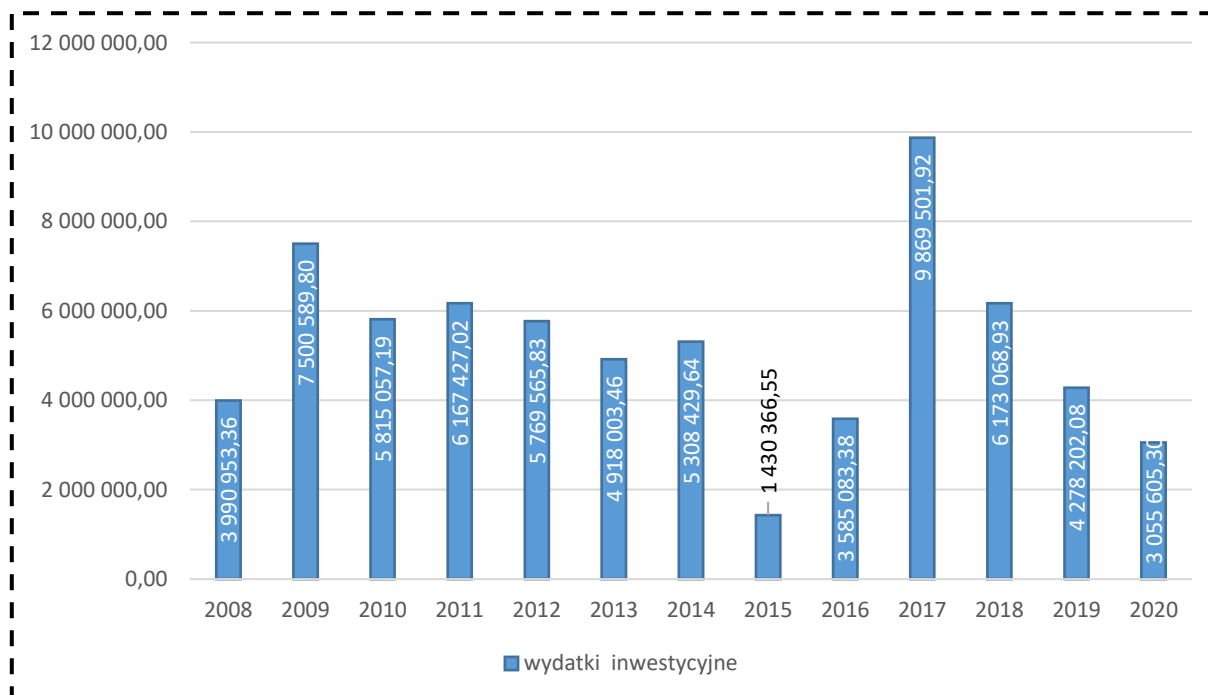
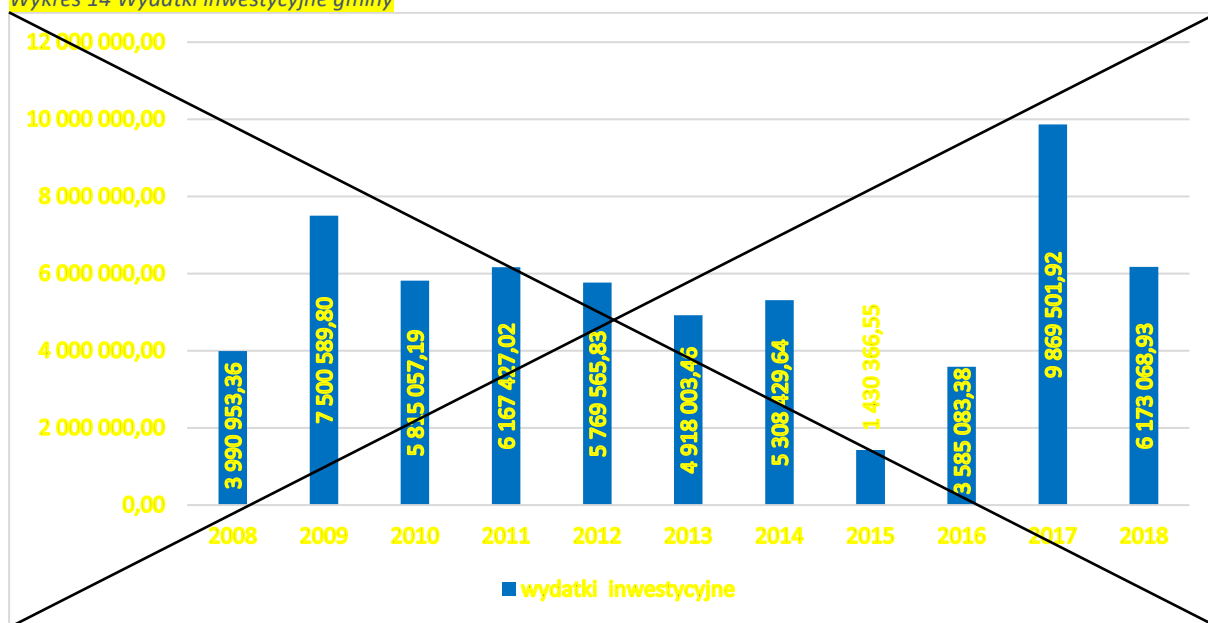
<sup>4</sup> Dane GUS.

- 100% budynków mieszkalnych podłączonych jest do sieci wodociągowej, 45,7% do kanalizacyjnej.
- 99,99% ludności przyłączona jest do sieci wodociągowej, 57,5 57,7% do kanalizacyjnej.

Powyższe dane wskazują na bardzo dobrze rozwiniętą sieć wodociągową i średnio rozwiniętą sieć kanalizacyjną. Niedostatki sieci występują głównie na terenach charakterystycznej dla gminy zabudowy rozproszonej, z uwagi na rachunek ekonomiczny można przyjąć, że korzystniejsze jest tam stosowanie rozwiązań indywidualnych. Z pewnością rozbudowę sieci przyspieszyłaby intensyfikacja zabudowy na tych terenach, bowiem sama opłacalność inwestycji by wzrosła.

Niezwykle istotną z punktu widzenia możliwości finansowania zadań własnych gminy jest wielkość nakładów ponoszonych przez gminę na inwestycje.

Wykres 14 Wydatki inwestycyjne gminy



Wydatki inwestycyjne gminy cechują się dużą zmiennością. Ich wysokość zależy głównie od kondycji budżetu w danym roku, niemniej jednak zwykle nie spadają poniżej 1 mln zł. Średnia wielkość wydatków inwestycyjnych to ok. 5,5 5,2 mln zł.

## 8.2. Analiza środowiskowa

W kontekście rozwoju różnych form zabudowy obecnie uwarunkowania środowiskowe kojarzone są raczej z ograniczeniami. Dotyczy to głównie zabudowy usługowej oraz przemysłowej, w mniejszym stopniu mieszkaniowej, rekreacyjnej czy produkcji rolniczej.

Obszar opracowania charakteryzuje się zróżnicowanymi walorami przyrodniczo-użytkowymi. Występują tu zarówno cenne przyrodniczo ekosystemy, które należy zachować i chronić, jak i tereny o względnie korzystnych warunkach fizjograficznych nadających się do zabudowy o różnorodnym przeznaczeniu funkcjonalnym.

Analiza stanu środowiska, jego głównych zagrożeń i określenie kierunków jego ochrony były podstawą określenia przyrodniczych predyspozycji terenów do kształtowania jej struktury funkcjonalno-przestrzennej. Wyznaczono następujące obszary funkcjonalno-przestrzenne:

6) wyłączone z zabudowy na podstawie przepisów odrębnych:

- pasy ochrony funkcyjnej i związanych z nimi ograniczeń w zabudowie wyznaczone od linii elektroenergetycznych (szerokości określane przez zarządców sieci, na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, zazwyczaj są to pasy o szerokości 50 m dla linii 220 kV i 15 m dla linii 15 kV);
- tereny wzdłuż dróg w odległościach określonych w przepisach drogowych,
- tereny w strefach sanitarnych od cmentarzy,

7) niekorzystne dla zabudowy ze względu na niekorzystne warunki ekofizjograficzne (gruntowe, topoklimatyczne, występujące cenne elementy środowiska przyrodniczego do bezwzględnego zachowania i ochrony, a także ze względu na istniejące i potencjalne zagrożenia środowiska). Do terenów niekorzystnych dla zabudowy należą:

- lasy,
- doliny rzek i mniejszych cieków wodnych,
- grunty organiczne,
- tereny podmokłe,
- obszary występowania chronionych siedlisk przyrodniczych i stanowisk chronionych gatunków roślin i zwierząt;

8) średnio korzystne dla zabudowy i korzystne z ograniczeniami. Do terenów średnio korzystnych i korzystnych z ograniczeniami należą:

- obszary gleb chronionych klas I-III,
- korytarze ekologiczne,
- obszary zadrzewień i zakrzewień śródpolnych i przydrożnych.
- obszary objęte formami ochrony przyrody.

Biorąc pod uwagę skalę występowania wymienionych uwarunkowań oraz analizując ich wpływ na możliwości rozwojowe gminy można stwierdzić, że przy zachowaniu przepisów odrębnych regulujących ich funkcjonowanie nie stanowią one znaczącej przeszkody do rozwoju różnych form zabudowy w gminie. W dalszym ciągu istnieje także w gminie rezerwuar terenów o korzystnych warunkach do rozwoju zabudowy.

### 8.3. Analiza społeczna

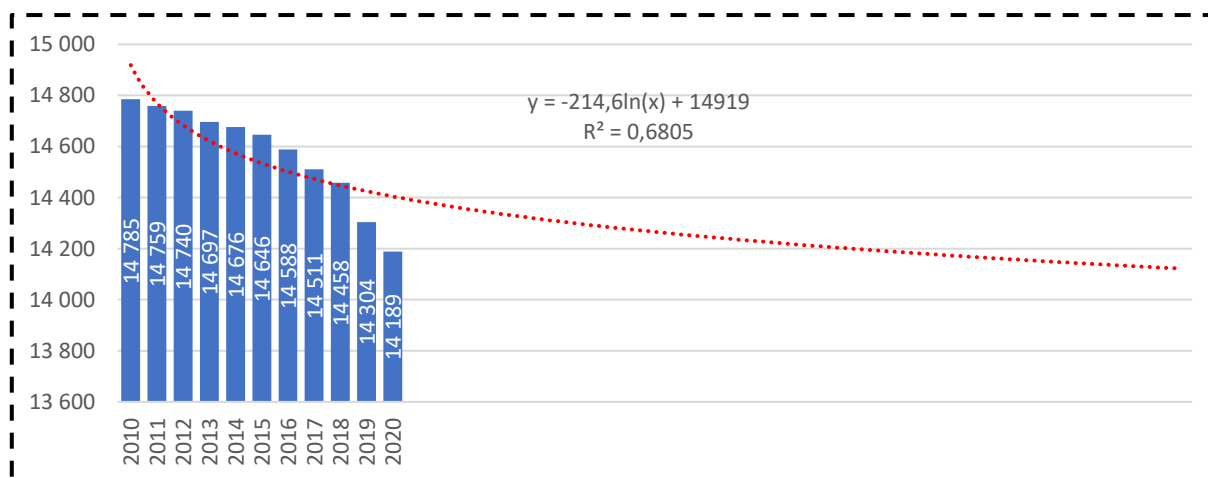
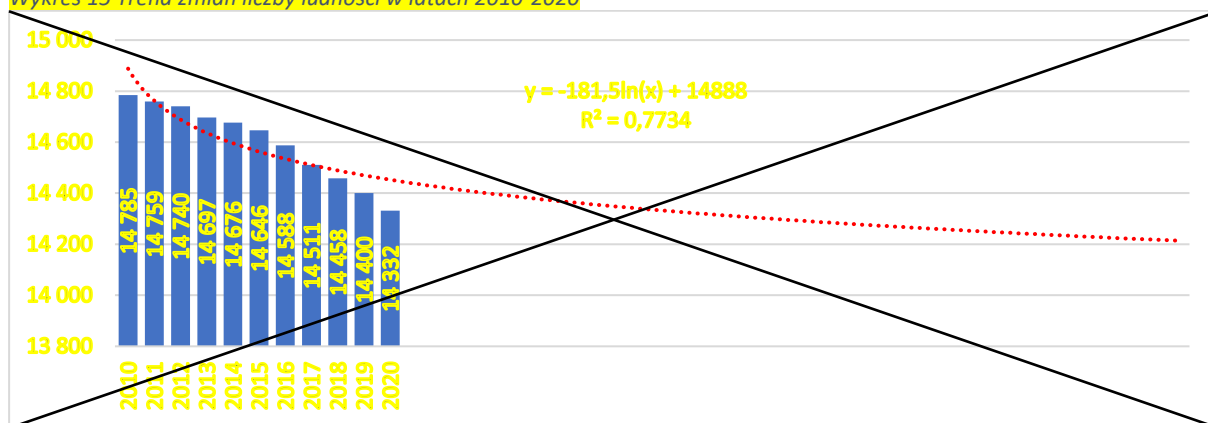
Analiza społeczna, w tym demograficzna, została szczegółowo opisana w rozdziale 6, dotyczącym warunków życia mieszkańców.

### 8.4. Prognoza demograficzna

Jak wskazano wyżej liczba ludności gminy Żuromin waha się, a jej ogólna tendencja wykazuje cechy spadkowe. Przygotowana przez Główny Urząd Statystyczny prognoza demograficzna<sup>5</sup> na lata 2017-2030 wskazuje, że w ostatnim roku prognozy ludność gminy Żuromin będzie wynosiła 13 532 osoby, a więc będzie niższa o 1 056 osób niż w 2017 r. Prognozę tą można traktować jako pewien materiał pomocniczy, jednak nie może ona być podstawą do dokonania bilansu terenów, ponieważ prognoza dla niniejszego studium winna obejmować okres 30 lat, a więc do roku 2050 ~~2051~~.

Z powyższego względu prognoza demograficzna dla gminy Żuromin zostanie wykonana indywidualnie dla okresu wykraczającego poza perspektywę prognozy GUS, natomiast w ramach tej perspektywy (do 2030 r.) – z uwzględnieniem prognozy GUS. Do oszacowania prognozy posłużono się metodami regresyjnymi wykazującymi zmianę cechy w czasie. Spośród dostępnych rodzajów funkcji regresji wybrano funkcję logarytmiczną.

Wykres 15 Trend zmian liczby ludności w latach 2010-2020



<sup>5</sup> Źródło: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosci/prognoza-ludnosci-gmin-na-lata-2017-2030-opracowanie-eksperymentalne,10,1.html>.

Wśród typów zależności, którymi można by opisać trend zmian liczby ludności gminy Żuromin największym stopniem dopasowania<sup>6</sup> (ok. 77,68%) charakteryzował się trend logarytmiczny. Za pomocą funkcji arkusza kalkulacyjnego zostało również opracowane równanie opisujące przedmiotową zależność, ma ono postać:

$$y = -181,5 \ln(x) + 14888$$

$$y = -214,6 \ln(x) + 14919$$

gdzie:

- x – kolejny rok w analizowanym okresie,
- y – liczba ludności w kolejnym roku prognozy.

Przenosząc otrzymaną zależność na rzeczywiste dane otrzymujemy następujące wyniki:

Tabela 12 Prognoza liczby ludności w wartościach liczbowych

Kolejny rok prognozy	Rok	Liczba ludności
	2010	14785
	2011	14759
	2012	14740
	2013	14697
	2014	14676
	2015	14646
	2016	14588
	2017	14511
	2018	14458
	2019	14400
	2020	14332
1	2021	14265
2	2022	14198
3	2023	14127
4	2024	14047
5	2025	13967
6	2026	13888
7	2027	13810
8	2028	13720
9	2029	13627
10	2030	13532
11	2031	14327
12	2032	14319
13	2033	14311
14	2034	14304
15	2035	14297
16	2036	14290

<sup>6</sup> Współczynnik R<sup>2</sup> mówiący o sile wzajemnej zależności pomiędzy danymi w modelu prognostycznym. Im współczynnik jest bliższy wartości 1 tym dopasowanie jest silniejsze, a prognoza dokładniejsza.

<b>Kolejny rok prognozy</b>	<b>Rok</b>	<b>Liczba ludności</b>
<u>17</u>	<u>2037</u>	<u>14283</u>
<u>18</u>	<u>2038</u>	<u>14277</u>
<u>19</u>	<u>2039</u>	<u>14271</u>
<u>20</u>	<u>2040</u>	<u>14265</u>
<u>21</u>	<u>2041</u>	<u>14259</u>
<u>22</u>	<u>2042</u>	<u>14253</u>
<u>23</u>	<u>2043</u>	<u>14248</u>
<u>24</u>	<u>2044</u>	<u>14243</u>
<u>25</u>	<u>2045</u>	<u>14238</u>
<u>26</u>	<u>2046</u>	<u>14233</u>
<u>27</u>	<u>2047</u>	<u>14228</u>
<u>28</u>	<u>2048</u>	<u>14223</u>
<u>29</u>	<u>2049</u>	<u>14218</u>
<u>30</u>	<u>2050</u>	<u>14214</u>

<b><u>Kolejny rok prognozy</u></b>	<b><u>Rok</u></b>	<b><u>Liczba ludności</u></b>
	<u>2010</u>	<u>14785</u>
	<u>2011</u>	<u>14759</u>
	<u>2012</u>	<u>14740</u>
	<u>2013</u>	<u>14697</u>
	<u>2014</u>	<u>14676</u>
	<u>2015</u>	<u>14646</u>
	<u>2016</u>	<u>14588</u>
	<u>2017</u>	<u>14511</u>
	<u>2018</u>	<u>14458</u>
	<u>2019</u>	<u>14304</u>
	<u>2020</u>	<u>14189</u>
	<u>2021</u>	<u>14265</u>
<u>1</u>	<u>2022</u>	<u>14198</u>
<u>2</u>	<u>2023</u>	<u>14127</u>
<u>3</u>	<u>2024</u>	<u>14047</u>
<u>4</u>	<u>2025</u>	<u>13967</u>
<u>5</u>	<u>2026</u>	<u>13888</u>
<u>6</u>	<u>2027</u>	<u>13810</u>
<u>7</u>	<u>2028</u>	<u>13720</u>
<u>8</u>	<u>2029</u>	<u>13627</u>
<u>9</u>	<u>2030</u>	<u>13532</u>
<u>10</u>	<u>2031</u>	<u>14256</u>
<u>11</u>	<u>2032</u>	<u>14246</u>
<u>12</u>	<u>2033</u>	<u>14237</u>
<u>13</u>	<u>2034</u>	<u>14228</u>
<u>14</u>	<u>2035</u>	<u>14220</u>



<u>Kolejny rok prognozy</u>	<u>Rok</u>	<u>Liczba ludności</u>
<u>15</u>	<u>2036</u>	<u>14212</u>
<u>16</u>	<u>2037</u>	<u>14204</u>
<u>17</u>	<u>2038</u>	<u>14196</u>
<u>18</u>	<u>2039</u>	<u>14189</u>
<u>19</u>	<u>2040</u>	<u>14182</u>
<u>20</u>	<u>2041</u>	<u>14175</u>
<u>21</u>	<u>2042</u>	<u>14169</u>
<u>22</u>	<u>2043</u>	<u>14162</u>
<u>23</u>	<u>2044</u>	<u>14156</u>
<u>24</u>	<u>2045</u>	<u>14150</u>
<u>25</u>	<u>2046</u>	<u>14144</u>
<u>26</u>	<u>2047</u>	<u>14138</u>
<u>27</u>	<u>2048</u>	<u>14133</u>
<u>28</u>	<u>2049</u>	<u>14127</u>
<u>29</u>	<u>2050</u>	<u>14122</u>
<u>30</u>	<u>2051</u>	<u>14117</u>

Z otrzymanej prognozy wynika, że w 2050 2051 r. (trzydziesty rok prognozy) liczba ludności w gminie może sięgnąć 14 214 14 117 osób, co stanowi spadek o blisko 120 150 osób w stosunku do roku 2020 2021.

8.5. Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy Omówiony w studium stan zaopatrzenia w infrastrukturę wodociągowo-kanalizacyjną wskazuje na dobrze rozwinięty system gminny. Choć w dalszym ciągu część mieszkańców korzysta z rozwiązań indywidualnych w zakresie kanalizacji, to jednak stopień zwodociągowania gminy jest pełny.

Trzeba jednak zwrócić uwagę, że możliwości finansowe gminy Żuromin nie są nieznaczące. Nakłady na inwestycje nie są przeznaczane tylko na finansowanie rozwoju infrastruktury. Z drugiej strony przeprowadzana prognoza dotyczy perspektywy trzydziestoletniej, co oznacza, że gmina nie jest zobowiązana do poniesienia dużych, przekraczających jej możliwości finansowe wydatków od razu, ale w rozłożeniu na lata. Trzeba jednak mieć na uwadze, że w kolejnych latach potrzeby inwestycyjne będą przybywać wraz z rozwojem zabudowy i zwiększeniem liczby mieszkańców. Należy zatem stwierdzić, że przy obecnym poziomie dochodów gmina jest zdolna finansować bieżące inwestycje w infrastrukturę.

8.6. Maksymalne w skali gminy zapotrzebowanie na nową zabudowę

Przed przystąpieniem do szacowania zapotrzebowania na nową zabudowę, z uwagi na prognostyczny charakter opracowania, niezbędnym wydaje się sprecyzowanie podstawowych pojęć i założeń.

Przede wszystkim należy mieć na uwadze, że nie każdy kierunek zagospodarowania ustalony w studium powinien podlegać szacowaniu. W tym miejscu należy wymienić chociażby inwestycje celu publicznego lokalizowane niezależnie od ewentualnego szacowanego zapotrzebowania czy obszary rozmieszczenia obiektów infrastruktury technicznej. Dodatkowo należy rozróżnić pojęcia „kierunku zagospodarowania”, który ustalany jest w studium, od „funkcji zabudowy”, która szacowana jest w bilansie terenów. Kierunek jest zatem pojęciem ogólniejszym, funkcja zabudowy jest szczegółowym przeznaczeniem danego obiektu budowlanego. W tym kontekście szacowaniu będą podlegać funkcje: mieszkaniowa, usługowa, produkcyjna.

Dodatkowo w przypadku funkcji usługowej należy zwrócić uwagę na istotną jej cechę, wyróżniającą ją od innych: funkcja usługowa może współistnieć z zabudową o innych funkcjach. W tym kontekście szczególnie z dwiema: mieszkalnictwem oraz produkcją (przemysłem). Funkcja usługowa nie tylko je uzupełnia, ale i wzbogaca. Zjawisko to jest charakterystyczne nie tylko dla gminy Żuromin, ale w zasadzie dla całego kraju. Warty uwagi jest natomiast, że zabudowa usługowa związana z mieszkalnictwem to usługi publiczne znajdujące się raczej w jednostkach osadniczych, o mniejszej intensywności, towarzyszące funkcji mieszkaniowej i nie zakłócające jej, posiadające podobną skalę intensywności, co sąsiednia zabudowa mieszkaniowa, ale także budynki o funkcji usługowej ogólnomiejskiej, jak szkoły, domy kultury, budynki poczty, policji, służby zdrowia, świetlice itp., które choć związane są ściśle z mieszkalnictwem i rozwojem funkcji osadniczych, to jednak gabarytami i intensywnością generują większą powierzchnię użytkową. Funkcję usługową związaną z produkcją tworzą natomiast budynki o większych gabarytach i intensywności (np. magazyny), lokujące przedsięwzięcia znacząco oddziałujące na środowisko, wykluczające w zasadzie funkcję mieszkaniową. Na terenach o przeznaczeniu produkcyjno-usługowym niekiedy trudno jest wyznaczyć ścisłą granicę między funkcją produkcyjną i związaną z nią funkcją usługową. Tak istotna różnica między oboma typami funkcji usługowej powinna mieć również swoje odzwierciedlenie w sporządzanym bilansie, w związku z tym szacowanie zapotrzebowania na zabudowę, jak również kolejne elementy bilansu będą traktować funkcję usługową jako dwie oddzielne funkcje: związaną z mieszkalnictwem oraz związaną z produkcją.

Przed przystąpieniem do szacowania zapotrzebowania na nową zabudowę trzeba również zwrócić uwagę, że zapotrzebowanie na każdą z funkcji zabudowy wynika z innych czynników. Zostaną one omówione podczas szacowania poszczególnych funkcji, niemniej jednak najbardziej odpowiednią w każdym przypadku wydaje się analiza dotychczasowych trendów i prognozowanie na ich podstawie.

Poniższa prognoza zapotrzebowania na nową zabudowę zostanie wykonana metodą zalecaną przez Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju w ramach projektu „Niskoemisyjność i prognozowanie zapotrzebowania na tereny w planowaniu przestrzennym”.

### **Zabudowa mieszkaniowa**

Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna jest tym rodzajem zabudowy, na który zapotrzebowanie – w mniejszym lub większym stopniu – istnieje zawsze. W gminie Żuromin zabudowa wielorodzinna występuje w niewielkiej ilości w stosunku do ogółu zabudowy

mieszkańcovej. Jej główną lokalizacją jest miast Żuromin. Zadaniem gminy jest skuteczne dbanie o odpowiednią podaż terenów pod zabudowę mieszkaniową.

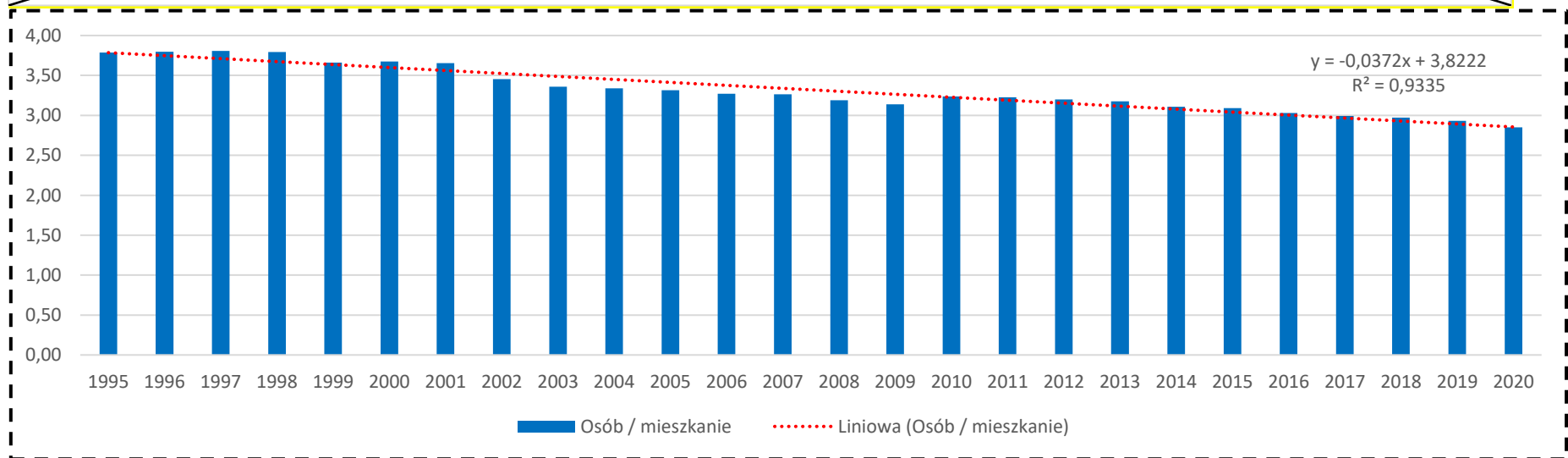
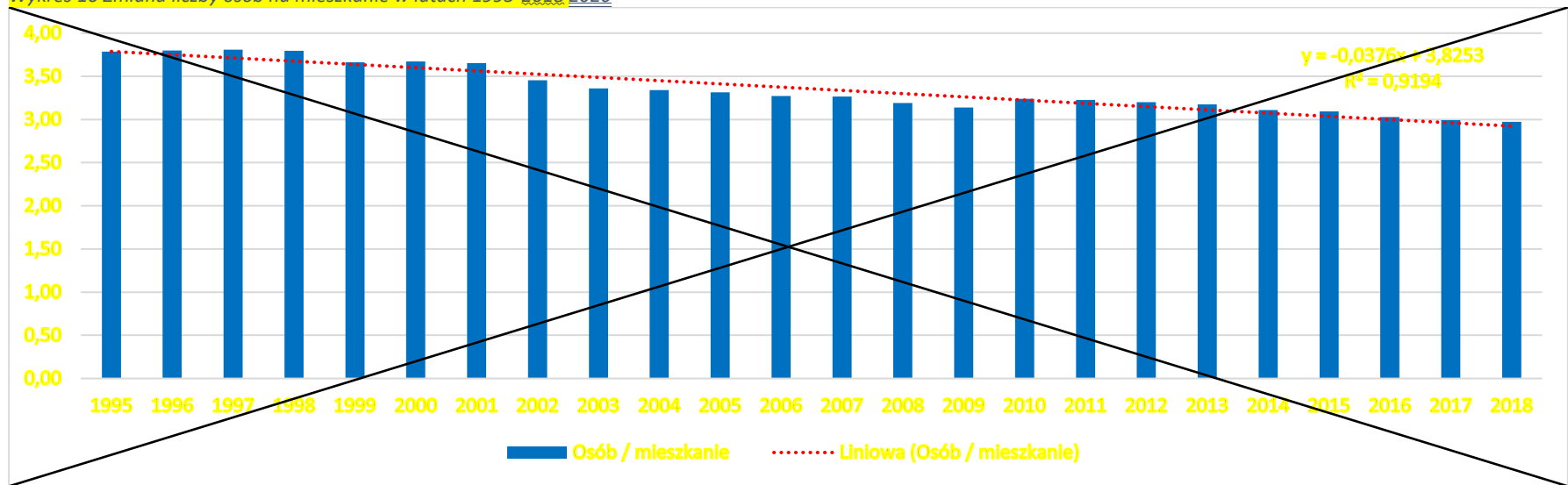
Podstawowe dane potrzebne do obliczenia zapotrzebowania na zabudowę mieszkaniową przedstawia tabela:

Tabela 13 Dane dotyczące mieszkalnictwa

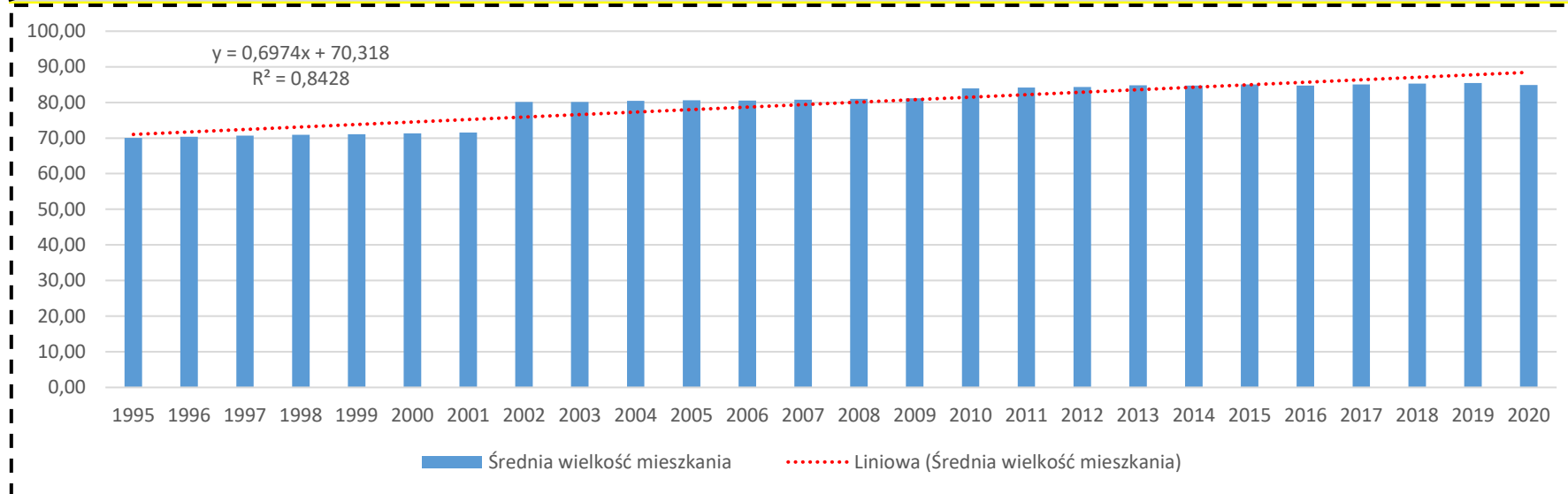
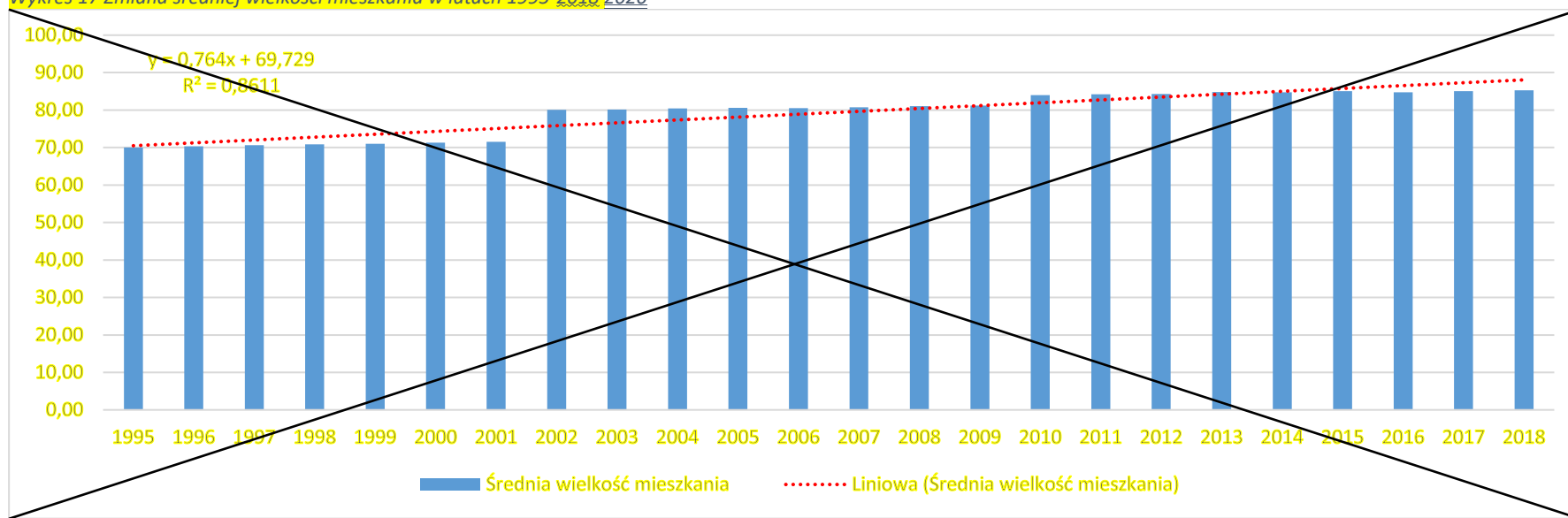
Rok	Liczba mieszkań	Powierzchnia użytkowa mieszkań	Liczba ludności	Osób / mieszkanie	Średnia wielkość mieszkania
1995	3824	267919	14478	3,79	70,06
1996	3833	269626	14558	3,80	70,34
1997	3842	271416	14626	3,81	70,64
1998	3851	272992	14613	3,79	70,89
1999	3885	275980	14225	3,66	71,04
2000	3891	277604	14291	3,67	71,35
2001	3922	280538	14328	3,65	71,53
2002	4179	334734	14428	3,45	80,10
2003	4286	343457	14403	3,36	80,13
2004	4304	346142	14369	3,34	80,42
2005	4313	347522	14298	3,32	80,58
2006	4379	352455	14322	3,27	80,49
2007	4399	355371	14363	3,27	80,78
2008	4485	363386	14309	3,19	81,02
2009	4569	370964	14339	3,14	81,19
2010	4566	383418	14785	3,24	83,97
2011	4575	385229	14759	3,23	84,20
2012	4606	388326	14740	3,20	84,31
2013	4630	392712	14697	3,17	84,82
2014	4722	400186	14676	3,11	84,75
2015	4737	402735	14646	3,09	85,02
2016	4816	408072	14588	3,03	84,73
2017	4849	412341	14511	2,99	85,04
2018	4866	414987	14458	2,97	85,28
<u>2019</u>	<u>4880</u>	<u>416925</u>	<u>14304</u>	<u>2,93</u>	<u>85,44</u>
<u>2020</u>	<u>4979</u>	<u>422826</u>	<u>14189</u>	<u>2,85</u>	<u>84,92</u>

Według danych z tabeli liczba mieszkań systematycznie rośnie, co zostało już potwierdzone analizami we wcześniejszych rozdziałach. Wraz z ilością mieszkań maleje natomiast średnia liczba ludności przypadająca na mieszkanie. Jest to zjawisko powszechne w całym kraju i związane z opuszczaniem domów rodzinnych przez osoby młode, w związku z czym rodzice pozostają często sami w dużych domach, co powoduje swoiste rozgęszczenie ludności. Zjawisko to jest bardzo dobrze widoczne w gminie Żuromin. Wraz ze spadkiem liczby osób na mieszkanie rośnie jednocześnie średnia powierzchnia mieszkania, co jest również oznaką bogacenia się społeczeństwa, z drugiej strony może być problemem w utrzymaniu tych mieszkań w momencie dalszego rozgęszczania się ludności.

Wykres 16 Zmiana liczby osób na mieszkanie w latach 1995-2018 2020



Wykres 17 Zmiana średniej wielkości mieszkania w latach 1995-2018 2020



Powyższe wykresy obrazują graficzną interpretację trendów zmian w zagęszczeniu mieszkań oraz ich średniej wielkości. Pozyskane dane statystyczne tworzą wiarygodne, bo opisujące z dokładnością 92,93% i 86,84%, trendy zmian w wymienionych cech. Wskazują także równania obydwu zależności, na podstawie których można je zaprognozować. I tak dla zagęszczenia ludności równanie ma postać:

$$y = -0,0376x + 3,8253,$$

$$y = -0,0372x + 3,8222,$$

natomiast dla wielkości mieszkania:

$$y = 0,764x + 69,729,$$

$$y = 0,6974x + 70,318$$

Prognozę w wartościach bezwzględnych przedstawiają poniższe tabele:

Tabela 14 Prognoza liczby osób przypadających na mieszkanie

Rok prognozy	Rok	Osób / mieszkanie
1	2021	2,81
2	2022	2,77
3	2023	2,73
4	2024	2,70
5	2025	2,66
6	2026	2,62
7	2027	2,58
8	2028	2,55
9	2029	2,51
10	2030	2,47
11	2031	2,43
12	2032	2,40
13	2033	2,36
14	2034	2,32
15	2035	2,28
16	2036	2,25
17	2037	2,21
18	2038	2,17
19	2039	2,13
20	2040	2,10
21	2041	2,06
22	2042	2,02
23	2043	1,98
24	2044	1,95
25	2045	1,91
26	2046	1,87
27	2047	1,83
28	2048	1,79
29	2049	1,76
30	2050	1,72

<u>Rok prognozy</u>	<u>Rok</u>	<u>Osób / mieszkanie</u>
<u>1</u>	<u>2022</u>	<u>2,78</u>
<u>2</u>	<u>2023</u>	<u>2,74</u>
<u>3</u>	<u>2024</u>	<u>2,71</u>
<u>4</u>	<u>2025</u>	<u>2,67</u>
<u>5</u>	<u>2026</u>	<u>2,63</u>
<u>6</u>	<u>2027</u>	<u>2,59</u>
<u>7</u>	<u>2028</u>	<u>2,56</u>
<u>8</u>	<u>2029</u>	<u>2,52</u>
<u>9</u>	<u>2030</u>	<u>2,48</u>
<u>10</u>	<u>2031</u>	<u>2,45</u>
<u>11</u>	<u>2032</u>	<u>2,41</u>
<u>12</u>	<u>2033</u>	<u>2,37</u>
<u>13</u>	<u>2034</u>	<u>2,33</u>
<u>14</u>	<u>2035</u>	<u>2,30</u>
<u>15</u>	<u>2036</u>	<u>2,26</u>
<u>16</u>	<u>2037</u>	<u>2,22</u>
<u>17</u>	<u>2038</u>	<u>2,19</u>
<u>18</u>	<u>2039</u>	<u>2,15</u>
<u>19</u>	<u>2040</u>	<u>2,11</u>
<u>20</u>	<u>2041</u>	<u>2,07</u>
<u>21</u>	<u>2042</u>	<u>2,04</u>
<u>22</u>	<u>2043</u>	<u>2,00</u>
<u>23</u>	<u>2044</u>	<u>1,96</u>
<u>24</u>	<u>2045</u>	<u>1,93</u>
<u>25</u>	<u>2046</u>	<u>1,89</u>
<u>26</u>	<u>2047</u>	<u>1,85</u>
<u>27</u>	<u>2048</u>	<u>1,81</u>
<u>28</u>	<u>2049</u>	<u>1,78</u>
<u>29</u>	<u>2050</u>	<u>1,74</u>
<u>30</u>	<u>2051</u>	<u>1,70</u>

Tabela 15 Prognoza średniej wielkości mieszkania

<u>Rok prognozy</u>	<u>Rok</u>	<u>Średnia wielkość mieszkania</u>
<u>1</u>	<u>2021</u>	<u>90,36</u>
<u>2</u>	<u>2022</u>	<u>91,12</u>
<u>3</u>	<u>2023</u>	<u>91,89</u>
<u>4</u>	<u>2024</u>	<u>92,65</u>
<u>5</u>	<u>2025</u>	<u>93,41</u>
<u>6</u>	<u>2026</u>	<u>94,18</u>
<u>7</u>	<u>2027</u>	<u>94,94</u>
<u>8</u>	<u>2028</u>	<u>95,71</u>
<u>9</u>	<u>2029</u>	<u>96,47</u>

<u>10</u>	<u>2030</u>	<u>97,23</u>
<u>11</u>	<u>2031</u>	<u>98,00</u>
<u>12</u>	<u>2032</u>	<u>98,76</u>
<u>13</u>	<u>2033</u>	<u>99,53</u>
<u>14</u>	<u>2034</u>	<u>100,29</u>
<u>15</u>	<u>2035</u>	<u>101,05</u>
<u>16</u>	<u>2036</u>	<u>101,82</u>
<u>17</u>	<u>2037</u>	<u>102,58</u>
<u>18</u>	<u>2038</u>	<u>103,35</u>
<u>19</u>	<u>2039</u>	<u>104,11</u>
<u>20</u>	<u>2040</u>	<u>104,87</u>
<u>21</u>	<u>2041</u>	<u>105,64</u>
<u>22</u>	<u>2042</u>	<u>106,40</u>
<u>23</u>	<u>2043</u>	<u>107,17</u>
<u>24</u>	<u>2044</u>	<u>107,93</u>
<u>25</u>	<u>2045</u>	<u>108,69</u>
<u>26</u>	<u>2046</u>	<u>109,46</u>
<u>27</u>	<u>2047</u>	<u>110,22</u>
<u>28</u>	<u>2048</u>	<u>110,99</u>
<u>29</u>	<u>2049</u>	<u>111,75</u>
<u>30</u>	<u>2050</u>	<u>112,51</u>

<u>Rok prognozy</u>	<u>Rok</u>	<u>Średnia wielkość mieszkania</u>
<u>1</u>	<u>2022</u>	<u>89,85</u>
<u>2</u>	<u>2023</u>	<u>90,54</u>
<u>3</u>	<u>2024</u>	<u>91,24</u>
<u>4</u>	<u>2025</u>	<u>91,94</u>
<u>5</u>	<u>2026</u>	<u>92,63</u>
<u>6</u>	<u>2027</u>	<u>93,33</u>
<u>7</u>	<u>2028</u>	<u>94,03</u>
<u>8</u>	<u>2029</u>	<u>94,73</u>
<u>9</u>	<u>2030</u>	<u>95,42</u>
<u>10</u>	<u>2031</u>	<u>96,12</u>
<u>11</u>	<u>2032</u>	<u>96,82</u>
<u>12</u>	<u>2033</u>	<u>97,52</u>
<u>13</u>	<u>2034</u>	<u>98,21</u>
<u>14</u>	<u>2035</u>	<u>98,91</u>
<u>15</u>	<u>2036</u>	<u>99,61</u>
<u>16</u>	<u>2037</u>	<u>100,31</u>
<u>17</u>	<u>2038</u>	<u>101,00</u>
<u>18</u>	<u>2039</u>	<u>101,70</u>
<u>19</u>	<u>2040</u>	<u>102,40</u>
<u>20</u>	<u>2041</u>	<u>103,10</u>
<u>21</u>	<u>2042</u>	<u>103,79</u>
<u>22</u>	<u>2043</u>	<u>104,49</u>



<u>Rok prognozy</u>	<u>Rok</u>	<u>Średnia wielkość mieszkania</u>
<u>23</u>	<u>2044</u>	<u>105,19</u>
<u>24</u>	<u>2045</u>	<u>105,89</u>
<u>25</u>	<u>2046</u>	<u>106,58</u>
<u>26</u>	<u>2047</u>	<u>107,28</u>
<u>27</u>	<u>2048</u>	<u>107,98</u>
<u>28</u>	<u>2049</u>	<u>108,68</u>
<u>29</u>	<u>2050</u>	<u>109,37</u>
<u>30</u>	<u>2051</u>	<u>110,07</u>

Jak wynika z powyższych prognoz w trzydziestym roku prognozy średnia wielkość mieszkania wyniesie 112,51 110,07 m<sup>2</sup>, natomiast jedno mieszkanie zamieszkiwać będzie średnio 1,72 1,7 osoby. Według wykonanej prognozy demograficznej liczba ludności gminy Żuromin wynosić będzie 14 214 14117 osób. Szacowane zapotrzebowanie na funkcję mieszkaniową w trzydziestym roku prognozy wyniesie zatem:

$$P_{M2050} = \frac{14214 \text{osób}}{1,72 \text{osoby/mieszkanie}} \times 112,51 \text{m}^2 = 929777,41 \text{m}^2$$

$$P_{M2051} = \frac{14117 \text{osób}}{1,7 \text{osoby/mieszkanie}} \times 110,07 \text{m}^2 = 914 034,23 \text{m}^2$$

Przedmiotowa wartość prezentuje docelową ilość powierzchni funkcji mieszkaniowej w trzydziestym roku prognozy, a więc w 2050 r. Trzeba zwrócić uwagę, że wielkość ta zawiera w sobie również powierzchnię mieszkań już istniejących, należy zatem od uzyskanego wyniku odjąć istniejącą w chwili dokonywania niniejszej prognozy powierzchnię mieszkalną:

$$P_{M2020} = \frac{14332 \text{osób}}{2,85 \text{osoby/mieszkanie}} \times 89,59 \text{m}^2 = 450527,68 \text{m}^2$$

$$P_{M2021} = \frac{14265 \text{osób}}{2,81 \text{osoby/mieszkanie}} \times 90,36 \text{m}^2 = 458 713,66 \text{m}^2$$

Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową nowej zabudowy mieszkaniowej wyrazi się zatem wzorem:

$$Z_{M2050} = P_{M2050} - P_{M2020}$$

$$Z_{M2051} = P_{M2051} - P_{M2021}$$

gdzie:

$Z_{M2050/2051}$  – zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy mieszkaniowej w 2050 2051 r.

$P_{M2050/2051}$  –powierzchnia użytkowa zabudowy mieszkaniowej w 2050 2051 r.

$P_{M2020/2021}$  –powierzchnia użytkowa zabudowy mieszkaniowej w 2020 2021 r.

$$Z_{M2050} = 929777,41 \text{m}^2 - 450527,68 \text{m}^2 = 479249,73 \text{m}^2$$

$$Z_{M2051} = 914 034,23 \text{m}^2 - 458 713,66 \text{m}^2 = 455 320,57 \text{m}^2$$

Zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy mieszkaniowej wyniesie zatem 479.249,73 455 320,57 m<sup>2</sup>.

### **Zabudowa usługowa związana z funkcją mieszkaniową**

Ze względu na specyfikę funkcji usługowej, wiąże się ona z funkcją mieszkaniową. Usługi dopełniają funkcję mieszkaniową i wzbogacają ją, zapobiegając jednocześnie

monofunkcyjności. Samo sformułowanie powiązania obydwu funkcji rodzi zatem logiczną konieczność szacowania zapotrzebowania na funkcję usługową w nawiązaniu do zapotrzebowania na funkcję mieszkaniową. W gminie Żuromin obserwowane jest przemieszanie i zróżnicowanie zabudowy. Poszczególne funkcje nie są jednorodne, wśród zabudowy mieszkaniowej czy zagrodowej pojawia się funkcja usługowa związana z nią. Funkcje współwystępują ze sobą, jest to tendencja już stała i utrwalona, szczególnie na terenie miasta. Znalazła ona również swoje przełożenie w dotychczas prowadzonej przez gminę polityce przestrzennej, w której to współwystępowanie funkcji wyrażało się w mieszanych kierunkach zagospodarowania, co w praktyce oznaczało, że wraz ze wzrostem powierzchni użytkowej funkcji mieszkaniowej może również wzrastać powierzchnia użytkowa funkcji usługowej. Na potrzeby sporządzenia bilansu zakłada się zatem utrzymanie tej ciągłości, co będzie wyrażać się w stałym, liniowym wzroście obydwu funkcji. Dla uproszczenia przyjmuje się więc założenie, że funkcja udział powierzchni użytkowej funkcji usługowej stanowi 30% powierzchni użytkowej funkcji mieszkaniowej, zatem zapotrzebowanie na funkcję usługową wyniesie

$$\underline{Z_{U2050} = 0,3 \times Z_{M2050} = 0,3 \times 479249,73 \text{ m}^2 = 143774,92 \text{ m}^2}$$

$$\underline{Z_{U2051} = 0,3 \times Z_{M2051} = 0,3 \times 455\,320,57 \text{ m}^2 = 136\,596,17 \text{ m}^2}$$

gdzie:

$Z_{U2050}$   $Z_{U2051}$  – zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy usługowej w 2050 2051 r.

$Z_{M2050}$   $Z_{M2051}$  – zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy mieszkaniowej w 2050 2051 r.

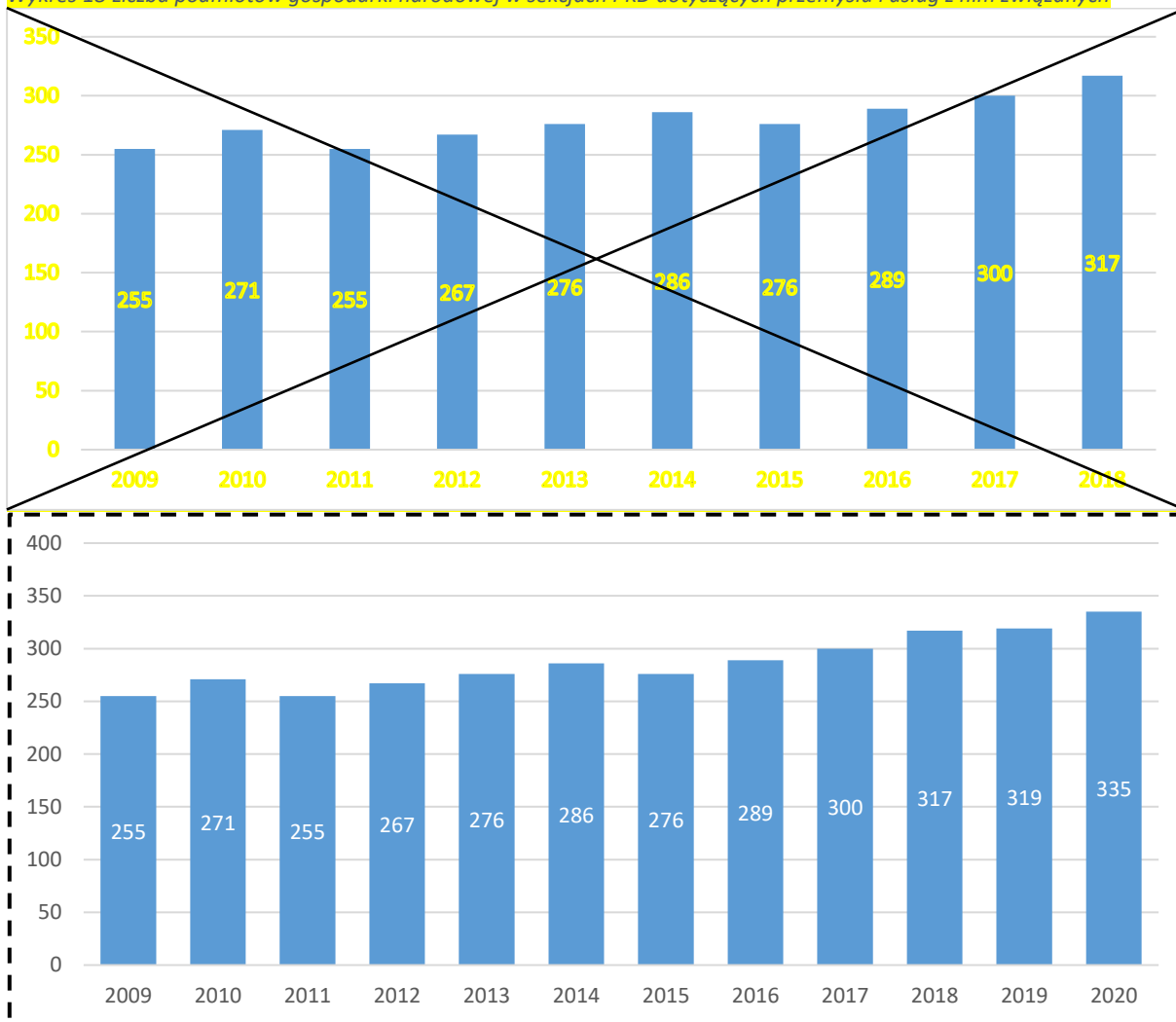
Zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy usługowej wyniesie 136 596,17 m<sup>2</sup>.

### **Przemysł i usługi z nim związane**

Przemysł i związane z nim usługi są tymi rodzajami zabudowy, które nie wynikają wprost z prognoz demograficznych czy ilości wybudowanej masy budynkowej mieszkań. Lokalizacja zabudowy przemysłowo – usługowej następuje przede wszystkim w wyniku korelacji korzystnych uwarunkowań środowiskowych terenu, jego dobrej dostępności oraz wyników analizy ekonomicznej. Mówiąc wprost: budowa budynku przemysłowego lub usługowego musi być opłacalna.

Analiza ilości podmiotów gospodarki narodowej w czasie w sekcjach PKD dotyczących przemysłu i usług z nim związanych wskazuje na średni przyrost – około 7 podmiotów rocznie, przy czym od roku 2016 obserwuje się lekki wzrost dynamiki przyrostu do 12 podmiotów.

Wykres 18 Liczba podmiotów gospodarki narodowej w sekcjach PKD dotyczących przemysłu i usług z nim związanych



Według danych z ewidencji gruntów i budynków sumaryczna powierzchnia zabudowy tych obiektów wynosi  $94334\ 123166\ m^2$ . Zakładając że w tego typu obiektach powierzchnia użytkowa stanowi ok.  $80\ 130\%$  powierzchni zabudowy, można przyjąć, że powierzchnia użytkowa istniejących obiektów produkcyjno-usługowych wyniesie  $75467,2\ 160\ 115,8\ m^2$ , co daje średnio  $238,07\ 477,96\ m^2$  powierzchni użytkowej na jeden podmiot. Przyjmując z kolei dalsze tempo przyrostu podmiotów gospodarczych na dotychczasowym poziomie  $12$  podmiotów rocznie można obliczyć zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy produkcyjno-usługowej w trzydziestym roku prognozy:

$$P_{PU2050} = 238,07m^2 \times 7 \times 30 = 49994,7m^2$$

$$P_{PU2051} = 477,96m^2 \times 12 \times 30 = 172\ 065,6m^2$$

Zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy przemysłowo-usługowej wyniesie  $172\ 065,6\ m^2$ .

#### 8.7. Obszary o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej

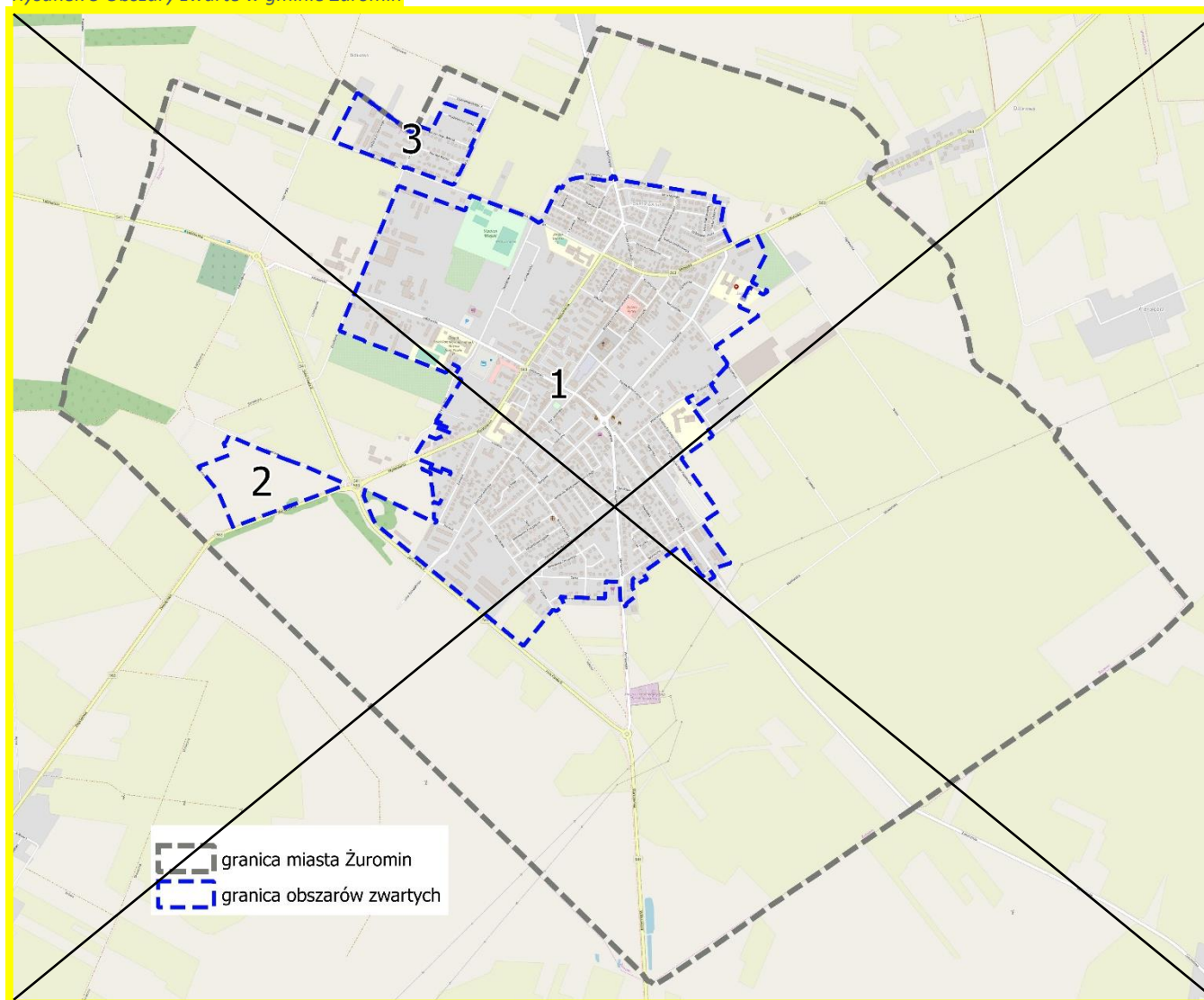
Obszarami o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej są według orzecznictwa<sup>7</sup> oraz piśmiennictwa<sup>8</sup> takie tereny, który wyposażone są w sieć wodociągową i kanalizacyjną, lub – jeśli nie – wprowadzenie tej infrastruktury nie będzie wymagało istotnych nowych inwestycji. Dodatkową ich cechą jest taka zwartość i skupienie zabudowy, że pomiędzy kolejnymi zabudowaniami istnieją tylko niewielkie luki, które można uzupełnić, „dogęszczając” tą zabudowę. Mając powyższe na uwadze wyznaczono obszary o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej (dalej nazywane „obszarami zwartymi”) jedynie w granicach miasta Żuromin, które przedstawia poniższy rysunek:

---

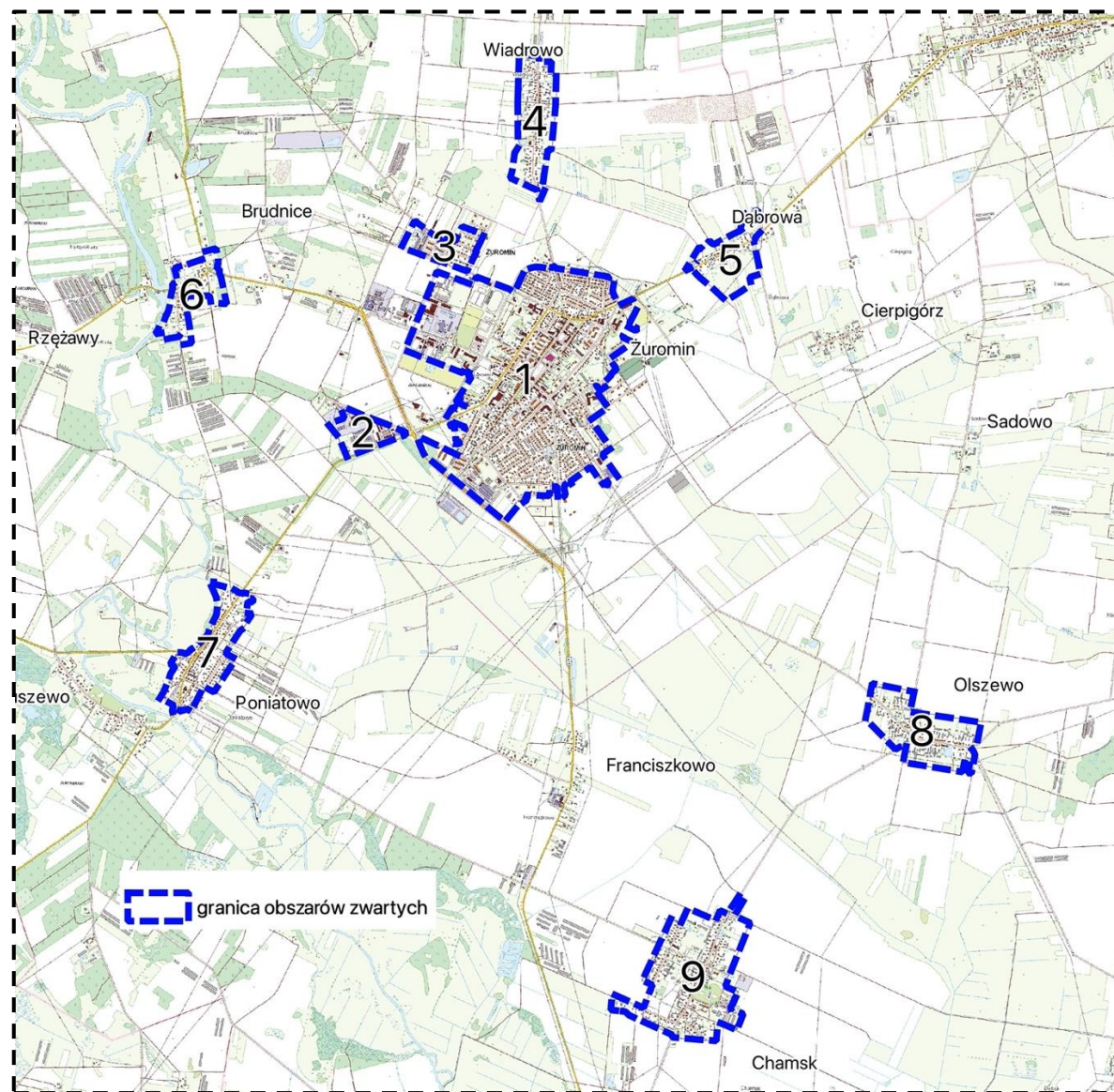
<sup>7</sup> Por. Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 29.08.2018 r., IV SA/Po 439/18.

<sup>8</sup> Pismo Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 29 kwietnia 2016 r. znak DPP.621.1.2016.RR; Program szkoleniowy dla pracowników administracji samorządowej z zakresu planowania i zagospodarowania przestrzennego – skrypt, Instytut Rozwoju Miast pod red. A. Matuszko, 2016 r.

Rysunek 5 Obszary zwarte w gminie Żuromin







Powierzchnia wyznaczonych obszarów zwartych została przedstawiona poniżej:

Tabela 16 Powierzchnie obszarów zwartych

Numer obszaru	Powierzchnia [ha]
1	228,85
2	11,33
3	12,42

#### 8.8. Bilans terenów Bilans terenów

Bilans terenów polega na porównaniu możliwej do zlokalizowania powierzchni użytkowej zabudowy z zapotrzebowaniem na tę zabudowę w trzydziestym roku prognozy, w podziale na funkcje zabudowy. Zgodnie z dyspozycją ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oszacowane zapotrzebowanie na poszczególne funkcje zwiększa się o 30% z uwagi na niepewność procesów rozwojowych. Z kolei możliwą do zlokalizowania powierzchnię użytkową zabudowy oblicza się jako sumę możliwych do zlokalizowania powierzchni użytkowych zabudowy w obszarach zwartych oraz w obowiązujących planach miejscowych poza obszarami zwartymi. Wynik dodatni bilansu oznacza, że zapotrzebowanie na nową zabudowę jest większe niż możliwości jej lokalizowania, a zatem możliwe jest wyznaczenie nowych terenów pod poszczególne funkcje zabudowy. Wynik ujemny oznacza, że możliwości lokalizacji nowej zabudowy przewyższają zapotrzebowanie na nią, wobec czego nie jest możliwe wyznaczenie nowych terenów pod poszczególne funkcje zabudowy.

Na podstawie przeprowadzonych analiz i prognoz otrzymano wszystkie informacje niezbędne w procesie bilansowania terenów pod nową zabudowę w gminie Żuromin. Nie może jednak ująć uwagę fakt, że jest pewna grupa danych, których nie sposób pozyskać metodami prognostycznymi, w tym w szczególności udział powierzchni zabudowy do powierzchni działki oraz przelicznik powierzchni zabudowy na powierzchnię użytkową. Ich ustalenie wynika raczej z doświadczeń projektowania przestrzeni w odniesieniu do specyfiki różnych funkcji zabudowy. Są to jednocześnie wielkości, zwane dalej współczynnikami, które stanowiąc będą zarazem założenia dla przeprowadzonego bilansu terenów. Tabela poniżej przedstawia przyjęte uśrednione współczynniki:

Bilans terenów polega na porównaniu możliwej do zlokalizowania powierzchni użytkowej zabudowy z zapotrzebowaniem na tę zabudowę w trzydziestym roku prognozy, w podziale na funkcje zabudowy. Zgodnie z dyspozycją ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oszacowane zapotrzebowanie na poszczególne funkcje zwiększa się o 30% z uwagi na niepewność procesów rozwojowych. Z kolei możliwą do zlokalizowania powierzchnię użytkową zabudowy oblicza się jako sumę możliwych do zlokalizowania powierzchni użytkowych zabudowy w obszarach zwartych oraz w obowiązujących planach miejscowych poza obszarami zwartymi. Wynik dodatni bilansu oznacza, że zapotrzebowanie na nową zabudowę jest większe niż możliwości jej lokalizowania, a zatem możliwe jest wyznaczenie nowych terenów pod poszczególne funkcje zabudowy. Wynik ujemny oznacza, że możliwości lokalizacji nowej zabudowy przewyższają zapotrzebowanie na nią, wobec czego nie jest możliwe wyznaczenie nowych terenów pod poszczególne funkcje zabudowy.

Na podstawie przeprowadzonych analiz i prognoz otrzymano wszystkie informacje niezbędne w procesie bilansowania terenów pod nową zabudowę w gminie Żuromin. Nie może jednak ująć uwagę fakt, że jest pewna grupa danych, których nie sposób pozyskać metodami prognostycznymi, w tym w szczególności udział powierzchni zabudowy do powierzchni działki oraz przelicznik powierzchni zabudowy na powierzchnię użytkową. Ich ustalenie wynika raczej z doświadczeń projektowania przestrzeni w odniesieniu do specyfiki różnych funkcji zabudowy. Są to jednocześnie wielkości, zwane

dalej współczynnikami, które stanowiąc będą zarazem założenia dla przeprowadzonego bilansu terenów (z zastrzeżeniem, że wartości powierzchni działek niezabudowanych - luk w zabudowie uzyskane zostały metodami graficznymi za pomocą narzędzi GIS). Tabela poniżej przedstawia przyjęte uśrednione współczynniki:

Tabela 17 Przyjęte parametry przeliczeniowe dla zabudowy

Funkcja zabudowy	Mieszkaniowa	Usługowa związana z mieszkaniową	Produkcyjno- usługowa
Współczynnik przeliczeniowy terenów zajętych pod drogi	0,30	0,20	0,15
Średni wskaźnik powierzchni zabudowy do powierzchni działki*	0,40	0,50	0,50
Średni współczynnik przeliczeniowy powierzchni zabudowy na powierzchnię użytkową	1,10	1,30	1,30

Źródło: opracowanie własne

\* Współczynnik przyjęty jako średni z analizy obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Tabela 18 Przyjęte parametry przeliczeniowe dla zabudowy

Funkcja zabudowy	Mieszkaniowa	Usługowa związana z mieszkaniową	Produkcyjno- usługowa
Średni wskaźnik powierzchni zabudowy do powierzchni działki*	0,30	0,40	0,50
Średni współczynnik przeliczeniowy powierzchni zabudowy na powierzchnię użytkową	1,10	1,30	1,30

Źródło: opracowanie własne

\* Współczynnik przyjęty jako średni z analizy istniejącej zabudowy oraz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego



Tabela 19 Bilans terenów

Wiersz	Funkcja zabudowy	Mieszkaniowa	Usługowa związana z mieszkaniową	Przemysłowo- usługowa	Razem	
A	Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową (m.kw.) w trzydziestym roku prognozy	Szacowane	479 249,73	143 774,92	49 994,70	673 019,35
B		Zwiększone o 30%, zgodnie z art. 10 ust. 7 pkt 2 ustawy	623 024,65	186 907,40	64 993,11	874 925,16
C	Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową (ha) w trzydziestym roku prognozy		62,3025	18,6907	6,50	87,49
<b>OBSZARY O ZWARTEJ, W PEŁNI WYKSZTAŁCONEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ</b>						
D	Powierzchnia obszarów (ha)	111,5401	67,8774	19,7919	199,21	
E	Powierzchnia działek niezabudowanych – luk w zabudowie (ha)	16,5204	6,4584	1,3855	24,36	
F	Możliwa do zlokalizowania powierzchnia zabudowy w ramach działek niezabudowanych – luk w zabudowie (ha)	4,9561	2,5834	0,8313	8,37	
G	Średni współczynnik przeliczeniowy powierzchni zabudowy na powierzchnię użytkową	1,1	1,3	1,3	-	
H	Możliwa do zlokalizowania powierzchnia użytkowa (ha) [F*G]	5,4517	3,3584	1,0807	9,89	
<b>TERENY POZA OBSZARAMI O ZWARTEJ, W PEŁNI WYKSZTAŁCONEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ, OBJĘTE MIEJSCOWYMI PLANAMI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO</b>						
I	Powierzchnia działek niezabudowanych – luk w zabudowie (ha)	229,1080	23,5341	78,4470	331,09	

J	Możliwa do zlokalizowania powierzchnia zabudowy w ramach działek niezabudowanych – luk w zabudowie (ha)		68,7324	9,4136	47,0682	125,21
K	Średni współczynnik przeliczeniowy powierzchni zabudowy na powierzchnię użytkową		1,1	1,3	1,3	-
L	Możliwa do zlokalizowania powierzchnia użytkowa – CHŁONNOŚĆ (ha) [J * K]		75,6056	12,2377	61,1887	149,03
M	SUMA CHŁONNOŚCI [H + L]		81,0574	15,5961	62,2694	158,92
N	Porównanie chłonności oraz szacowanego zapotrzebowania – BILANS	nadmiar powierzchni [N - C]	18,7549	-	55,7700	74,52
O		niedobór powierzchni [C - N]	-	3,0946	-	3,09
P	Średni współczynnik przeliczeniowy powierzchni zabudowy na powierzchnię użytkową		Nie wyznacza się	1,30	Nie wyznacza się	-
R	Powierzchnia zabudowy, na którą jest zapotrzebowanie (ha) [O/P]			2,38		
S	Średni wskaźnik powierzchni zabudowy do powierzchni działki			0,50		
T	Powierzchnia terenów, na które jest zapotrzebowanie bez dróg (ha) [R/S]			4,76		
U	Współczynnik przeliczeniowy terenów zajętych pod drogi			0,20		
W	Powierzchnia ogólna terenów, na które zapotrzebowanie wynika z bilansu (ha) [T/(1 - U)]		0,0000	5,9512	0,0000	

Tabela 20 Bilans terenów

<u>Wiersz</u>	<u>Funkcja zabudowy</u>	<u>Mieszkaniowa</u>	<u>Usługowa związana z mieszkaniową</u>	<u>Przemysłowo-usługowa</u>	
<u>A</u>	<u>Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową</u>	<u>Szacowane</u>	<u>455 320,57</u>	<u>136 596,17</u>	<u>172 065,60</u>
<u>B</u>	<u>(m.kw.) w trzydziestym roku prognozy</u>	<u>Zwiększone o 30%, zgodnie z art. 10 ust. 7 pkt 2 ustawy</u>	<u>591 916,74</u>	<u>177 575,02</u>	<u>223 685,28</u>
<u>C</u>	<u>Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową (ha) w trzydziestym roku prognozy</u>		<u>59,1917</u>	<u>17,7575</u>	<u>22,37</u>
=					
<b><u>OBSZARY O ZWARTEJ, W PEŁNI WYKSZTAŁCONEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ</u></b>					
<u>D</u>	<u>Powierzchnia działek niezabudowanych - luk w zabudowie (ha)</u>		<u>29,3275</u>	<u>4,9725</u>	<u>1,0207</u>
<u>E</u>	<u>Średni wskaźnik powierzchni zabudowy do powierzchni działki</u>		<u>0,30</u>	<u>0,40</u>	<u>0,50</u>
<u>F</u>	<u>Możliwa do zlokalizowania powierzchnia zabudowy w ramach działek niezabudowanych - luk w zabudowie (ha) [D * E]</u>		<u>8,7983</u>	<u>1,9890</u>	<u>0,5104</u>
<u>G</u>	<u>Średni współczynnik przeliczeniowy powierzchni zabudowy na powierzchnię użytkową</u>		<u>1,1</u>	<u>1,3</u>	<u>1,3</u>
<u>H</u>	<b><u>Możliwa do zlokalizowania powierzchnia użytkowa - CHŁONNOŚĆ (ha) [F*G]</u></b>		<b><u>9,6781</u></b>	<b><u>2,5857</u></b>	<b><u>0,6635</u></b>
=					
<b><u>TERENY POZA OBSZARAMI O ZWARTEJ, W PEŁNI WYKSZTAŁCONEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ, OBJĘTE MIEJSCOWYMI PLANAMI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO</u></b>					
<u>I</u>	<u>Powierzchnia działek niezabudowanych - luk w zabudowie (ha)</u>		<u>96,6391</u>	<u>21,4753</u>	<u>12,5912</u>

<u>J</u>	<u>Średni wskaźnik powierzchni zabudowy do powierzchni działki</u>		<u>0,30</u>	<u>0,40</u>	<u>0,50</u>
<u>K</u>	<u>Możliwa do zlokalizowania powierzchnia zabudowy w ramach działek niezabudowanych - luk w zabudowie (ha) [I * J]</u>		<u>28,9917</u>	<u>8,5901</u>	<u>6,2956</u>
<u>L</u>	<u>Średni współczynnik przeliczeniowy powierzchni zabudowy na powierzchnię użytkową</u>		<u>1,1</u>	<u>1,3</u>	<u>1,3</u>
<u>M</u>	<u>Możliwa do zlokalizowania powierzchnia użytkowa - CHŁONNOŚĆ (ha) [K * L]</u>		<u>31,8909</u>	<u>11,1672</u>	<u>8,1843</u>
-					
<u>N</u>	<u>SUMA CHŁONNOŚCI [H + M]</u>		<u>41,5690</u>	<u>13,7529</u>	<u>8,8477</u>
<u>O</u>	<u>Porównanie chłonności oraz szacowanego zapotrzebowania - BILANS</u>	<u>nadmiar powierzchni [N - C]</u>	-	-	<u>-13,5208</u>
<u>P</u>		<u>niedobór powierzchni [C - N]</u>	<u>17,6227</u>	<u>4,0046</u>	<u>13,5208</u>

Wynik bilansu jest dodatni dla części funkcji usługowej, a zatem jest możliwe wyznaczenie nowych terenów pod tę funkcję w ilości 5,9512 ha. Funkcja mieszkaniowa oraz produkcyjno-usługowa wykazują nadmiar wyznaczonych już powierzchni, zatem nie należy wyznaczać nowych terenów pod tę funkcję. W tym miejscu należy jednak zwrócić uwagę na praktyczny brak możliwości wprowadzenia zakazu zabudowy na terenie gminy w planach miejscowych, jeśli nie wynika on z przepisów odrębnych, jak również na niemal całkowite pokrycie planistyczne gminy. Opisany stan ma znaczący wpływ na wynik bilansu, bowiem tereny przeznaczone w planach miejscowych na cele rolne nie zakazują lokalizacji zabudowy zagrodowej, w skład której wchodzi funkcja mieszkaniowa. Wynika z tego zatem, że otrzymany wynik w odniesieniu do tej właśnie funkcji nie daje miarodajnego obrazu możliwości lokalizacji funkcji mieszkaniowej na terenie gminy, bowiem zabudowa mieszkaniowa będąca częścią zabudowy zagrodowej nie jest funkcją powszechną, osiągalną dla każdego, kto chce wybudować dom, a jedynie dla rolnika. Po przeprowadzeniu analizy możliwości lokalizacji zabudowy o funkcji mieszkaniowej, bez uwzględnienia terenów rolnych, ustalono, że co prawda w dalszym ciągu występuje nadmiar tej funkcji, to jednak zmniejsza się on do ok. 44 000 m<sup>2</sup> powierzchni użytkowej.

Wynik bilansu jest dodatni dla wszystkich funkcji podlegających bilansowaniu, a zatem jest możliwe wyznaczenie nowych terenów pod te funkcje.

#### 8.9. Potrzeby inwestycyjne gminy wynikające z konieczności realizacji zadań własnych, związane z lokalizacją nowej zabudowy

Bilans terenów jest opracowaniem mającym na celu wskazanie realnych potrzeb gminy w zakresie rozwoju różnych funkcji zabudowy. Z uwagi na niewielki zakres zmiany dokumentu studium w zakresie kierunków zagospodarowania (zmiana nie dotyczy funkcji zabudowy podlegających bilansowi) ustala się, że potrzeby inwestycyjne gminy wynikające z konieczności realizacji zadań własnych, związane z lokalizacją nowej zabudowy nie występują w związku z przeprowadzaną zmianą studium. Potrzeby inwestycyjne gminy związane z lokalizacją nowej zabudowy wyrażają się głównie w uzupełnieniu brakującej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenach, które jeszcze jej nie posiadają oraz wykonaniu powiązań komunikacyjnych z nowymi terenami inwestycyjnymi (skrzyżowania, zjazdy, dodatkowe pasy ruchu itp.). Potrzeby te, biorąc pod uwagę wzrastający poziom dochodów, możliwości uzyskania dofinansowania z zewnętrznych źródeł, jak również stabilną politykę finansową i kontrolowany poziom zadłużenia gminy, nie przekraczają zdolności finansowania przez gminę.

#### 9. Stan prawny gruntów

Istotnym w procesie gospodarowania przestrzenią jest jej stan prawny. Choć przepisy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, wymieniając w art. 1 enumeratywnie wartości, jakie są istotne w planowaniu przestrzennym, stawiają prawo własności dopiero na siódmym miejscu, to jednak biorąc pod uwagę wypracowane przez lata obowiązującej ustawy orzecznictwo sądowe należy stwierdzić, że prawo własności jest obecnie najważniejszym wyznacznikiem określania optymalnych kierunków zagospodarowania terenu. Odpowiedź na pytanie „kto włada?” może stanowić jednocześnie dla gospodarza przestrzeni – gminy – odpowiedź na pytanie „co robimy?”. Im większy jest bowiem udział gruntów prywatnych, tym

trudniej jest realizować choćby terenochłonne inwestycje celu publicznego. Z drugiej strony, im większy jest udział gruntów publicznych, tym dochody z podatków będą mniejsze.

Tabela 21 Podział gruntów według stanu władania

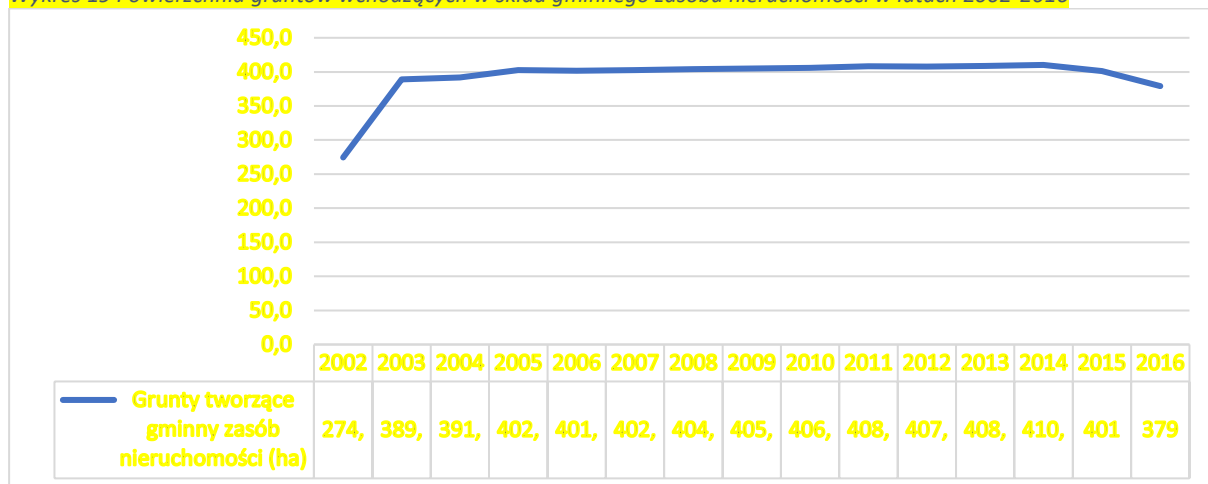
Własność gruntów	Powierzchnia	
	ha	%
Grunty Skarbu Państwa	219	1,65
Grunty gmin i związków międzygminnych	437	3,29
Grunty, które są własnością samorządowych osób prawnych	2	0,02
Grunty osób fizycznych	12367	93,03
Grunty spółdzielni	4	0,03
Grunty kościołów i związków wyznaniowych	37	0,28
Wspólnoty gruntowe	39	0,29
Grunty powiatów	69	0,52
Grunty województw	53	0,40
Grunty będące przedmiotem własności i władania innych podmiotów	66	0,50
Suma	13293	100,00

Według danych o stanie władania najliczniejszą grupę stanowią grunty będące we własności osób fizycznych – ponad 93% wszystkich gruntów. Drugim co do zasobu właścicielem jest gmina, która posiada nieco ponad 3% gruntów (włączając w to grunty oddane w użytkowanie wieczyste). W liczbach bezwzględnych stanowi to 437 ha, z czego aż 291 ha stanowią drogi. Trzecim podmiotem pod względem własności jest Skarb Państwa, który posiada 219 ha gruntów (1,65%). Pozostałe podmioty mają marginalny udział w strukturze własności, wynoszący mniej niż 0,5%.

Stan prawny gruntów to również formy ich użytkowania. Nie sposób planować przestrzeni gminy bez znajomości rodzajów użytków, jakie znajdują się na jej terenach.

W gminie według stanu na wrzesień 2019 2021 r. było ok. 14 350 15 500 działek ewidencyjnych. Średnia powierzchnia jednej działki ewidencyjnej w mieście to 0,3124 0,2676 ha, natomiast na wsi to 1,1299 1,076 ha.

Wykres 19 Powierzchnia gruntów wchodzących w skład gminnego zasobu nieruchomości w latach 2002-2016



Gminny zasób nieruchomości w ciągu minionych lat nie podlegał dużym zmianom. Ogólną tendencją wśród jednostek samorządu terytorialnego jest zmniejszanie się powierzchni gruntów komunalnych. W przypadku gminy Żuromin można zaobserwować mniej więcej stałą powierzchnię zasobu. Ponad połowę z tych gruntów stanowią grunty pod drogami.

## 10. Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów odrębnych

### 10.1. Formy ochrony przyrody

Na wymienionych niżej obszarach obowiązują zakazy i nakazy, w tym ograniczenia, wynikające z aktów prawnych powołujących te obszary.

#### 10.1.1. Obszary Chronionego Krajobrazu

Obejmują tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem a także pełnią funkcję korytarzy ekologicznych<sup>9</sup>. Na terenie gminy znajdują się następujące obszary chronionego krajobrazu:

Tabela 22 Obszary chronionego krajobrazu

Nazwa	Akt powołujący
Obszar Chronionego Krajobrazu Międzyrzecze Skrwy i Wkry	Rozporządzenie Nr 23 Wojewody Mazowieckiego z dnia 15 kwietnia 2005 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Międzyrzecze Skrwy i Wkry. (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 2005 r. Nr 91, poz. 2455 z późn. zm.)

#### 10.1.2. Obszary Natura 2000

Na obszarze gminy Żuromin znajduje się jeden obszar wchodzący w skład sieci – Dolina Wkry i Mławki (PLB140008), wprowadzony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 05

<sup>9</sup> Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

września 2007 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000.

W granicach obszaru obowiązuje wspólne Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Doliny Wkry i Mławki PLB140008 (Dziennik Urzędowy Woj. Warm.-Maz. poz. 1486). Dokument identyfikuje istniejące i potencjalne zagrożenia dla zachowania właściwego stanu ochrony gatunków ptaków i ich siedlisk będących przedmiotami ochrony, wskazuje cele działań ochronnych, działania oraz podmioty odpowiedzialne za ich realizację.

### 10.1.3. Pomniki przyrody

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie. Studium, za rejestrem pomników przyrody wskazuje pomniki przyrody występujące na terenie gminy:

Tabela 23 Pomniki przyrody

L.p.	Data utworzenia	Typ tworu	Opis	Akt powołujący
1	14.06.1984 r.	Jednoobiektowy	Lipa drobnolistna	Orzeczenie Nr 215/276/84 Wojewody Ciechanowskiego z dnia 14 czerwca 1984 r.
2	14.06.1984 r.	Wieloobiektowy	Jesion wyniosły (2 szt.), Klon pospolity	Orzeczenie Nr 216/277/84 Wojewody Ciechanowskiego z dnia 14 czerwca 1984 r.
3	14.06.1984 r.	Wieloobiektowy	Jesion wyniosły (2 szt.)	Orzeczenie Nr 217/278/84 Wojewody Ciechanowskiego z dnia 14 czerwca 1984 r.
4	28.07.1982 r.	Jednoobiektowy	Lipa drobnolistna	Orzeczenie Nr 145/206/82 Wojewody Ciechanowskiego z dnia 28 lipca 1982 r.

### 10.2. Ujęcia wody

Innym rodzajem ochrony wynikającym z przepisów odrębnych jest ochrona ujęć wody i ich stref ochronnych. Zaopatrzenie w wodę na terenie gminy następuje z ujęć wody w Żurominie, Chamsku, Dębsku, Poniatowie i Raczynach, łącznie z 13 studni głębinowych. Dla wszystkich ujęć zostały ustalone strefy ochrony bezpośredniej, na których zabronione jest użytkowanie gruntów do celów niezwiązanych z eksploatacją ujęcia wody.

### 10.3. Cmentarze

Ochronie podlegają również tereny wokół cmentarzy. Dopóki cmentarz nie został zamknięty i nie została wydana decyzja zezwalająca na zmianę formy jego użytkowania, wokół cmentarza



(niezależnie od tego, czy obecnie sprawowane są na nim pochówki) funkcjonują tzw. strefy sanitarne:

- strefa wyznaczająca odległość 50 m od cmentarza, w której zakazana jest lokalizacja zakładów produkujących artykuły żywności, zakładów żywienia zbiorowego bądź zakładów przechowujących artykuły żywności oraz studzien, źródeł i strumieni, służących do czerpania wody do picia i potrzeb gospodarczych,
- strefa wyznaczająca odległość 150 m od cmentarza, w której zezwala się na lokalizację wyżej wymienionej zabudowy pod warunkiem, że teren w granicach od 50 do 150 m odległości od cmentarza posiada sieć wodociągową i wszystkie budynki korzystające z wody są do tej sieci podłączone,
- strefa wyznaczająca odległość 500 m od cmentarza, w której zabronione jest lokalizowanie ujęć wody o charakterze zbiorników wodnych będących źródłem zaopatrzenia sieci wodociągowej w wodę do picia i potrzeb gospodarczych.

Na terenie gminy cmentarze znajdują się w Żurominie oraz Poniatowie. Dla niego oraz dla wszystkich cmentarzy zabytkowych, które nie zostały zamknięte, obowiązują wymienione wyżej strefy ochronne.

#### 10.4. Inne obszary i obiekty

Poza wymienionymi wyżej, ochronie na podstawie przepisów odrębnych podlegają obszary i obiekty objęte ochroną zabytków, grunty leśne, grunty rolne klas trzecich, obiekty objęte ochroną akustyczną (w zależności od ich funkcji). Należy nadmienić, że przepisy regulujące zasady ich ochrony dopuszczają udział w kształtowaniu tej ochrony organów i jednostek trzecich. Ochrona ta może przybierać również formy administracyjne (pozaplanistyczne): wykreślenia lub ujęcia w ewidencjach lub rejestrach czy zgody na zmianę przeznaczenia lub ustawowe zwolnienia z nałożonych zasad ochrony.

### 11. Obszary naturalnych zagrożeń geologicznych

Na terenie gminy Żuromin nie znajdują się czynne osuwiska, niemniej jednak w okolicy wsi Brudnice znajdują się cztery obszary zagrożone ruchami masowymi (numery w bazie Systemu Ochrony Przeciwoświsowej: 11873, 11877, 11878, 11880). Zostały one wskazane na rysunku studium.

### 12. Udokumentowane złoża kopalin, zasoby wód podziemnych oraz kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla

Na obszarze gminy Żuromin występują następujące udokumentowane złoża kopalin:

Tabela 24 Udokumentowane złoża surowców naturalnych

L.p.	ID złoża	Nazwa złoża	Numer dokumentacji
1	9476	Brudnice II	3235/2019
2	8722	Brudnice	4796/2015
3	18659	Brudnice V	4975/2017
4	15539	Brudnice III	6818/2011
5	18550	Brudnice IV	1915/2017
6	4515	Wiadowo	384/99

			(wykreślone z bilansu złóż)
7	17329	Brudnice 1	4294/2014

Wody podziemne występują w postaci jednego zbiornika wód podziemnych – Nr 215 Subniecka warszawska. Jest to zbiornik trzeciorzędowy a jego szacunkowe zasoby dyspozycyjne wynoszą 250 tys. m<sup>3</sup>/dobę. Zbiornik zaopatruje w wodę tereny na południe i wschód od gminy aż pod Warszawę. Gmina położona jest w całości na obszarze zbiornika.

### 13. Tereny górnicze wyznaczone na podstawie przepisów odrębnych

Na obszarze gminy znajdują się następujące tereny górnicze:

Tabela 25 Tereny górnicze

Nr	Nazwa terenu górniczego	Numer w rejestrze	ID terenu	ID złoża	Data wyznaczenia
A	Brudnice IV	10-7/13/1305	135880	18550	2017-07-27
B	Brudnice II - pole A	10-7/10/963	7336	9476	2012-06-05
C	Brudnice III	10-7/10/987	7861	15539	2012-10-04
D	Brudnice - pole E	10-7/10/953	7232	8722	2012-05-02
E B	Brudnice 1	10-7/11/1143	11591	17329	2014-12-10

### 14. Stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, stopień uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami

#### 14.1. Sieć drogową i kolejową

Przez teren gminy Żuromin nie przebiegają drogi kategorii krajowej. Główną oś komunikacyjną i zarazem połączenie z zewnętrznym układem komunikacyjnym stanowią drogi wojewódzkie: nr 541 biegnąca z południa gminy w kierunku Lubowidza oraz 563 z Rypina na północ a dalej w kierunku Mławy. Obydwie drogi krzyżują się w Żurominie na wybudowanej obwodnicy miasta.

Główny układ drogowy wspomagany jest przez sieć dróg powiatowych, z których ważniejsze drogi (w granicach gminy) to: 4627W Żuromin – Kliczewo Małe – granica gminy, 4620W Poniatowo – granica gminy czy 4630W od drogi 4627W do Starego Nadratowa. Są to drogi zapewniające w szczególności komunikację z siedzibą gminy.

Uzupełniający układ dróg stanowią drogi gminne, łączące poszczególne wsie i osady między sobą. W większości są to drogi publiczne, ich gęstość jest zdecydowanie większa na terenie miasta, część wiejska gminy to przewaga dróg gminnych wewnętrznych. Długość dróg gminnych wynosi ponad 120 km, z czego ok. 60% to drogi o nawierzchni asfaltowej.

Gęstość gminnych dróg publicznych wynosi 0,9 km/km<sup>2</sup>, co jest wartością mniejszą niż dla powiatu (1,12 km/km<sup>2</sup>), głównie z uwagi na duży udział dróg niepublicznych. Mniejsza gęstość jest natomiast wartością pozytywną, bowiem koszty ich utrzymania są relatywnie niższe w przeliczeniu na powierzchnię obszaru, jaki obsługują.

Stan techniczny dróg powiatowych ich zarządca ocenia głównie jako średni z tendencją pogarszającą<sup>10</sup>. Stan ogólny dróg gminnych ocenić należy również jako średni. Najlepsze

<sup>10</sup> Plan rozwoju sieci dróg powiatowych w powiecie żuromińskim do roku 2020

nawierzchnie posiadają drogi w mieście. Poza granicami miasta jedynie główne ciągi komunikacyjne mają nawierzchnię asfaltową, na której widoczne są ubytki w jezdni oraz niszczące pobocza. Na terenach wiejskich drogi gminne mają nawierzchnię gruntową (41% długości dróg), utwardzaną sukcesywnie kruszywem naturalnym. Problem ten został dostrzeżony w Strategii Rozwoju Gminy. Należy przy tym podkreślić, że rzeczywistym problemem nie jest brak chęci i pomysłów władz samorządowych, ale zbyt duże potrzeby inwestycyjno-remontowe w stosunku do możliwości budżetowych. Taka sytuacja musi zatem wymagać interwencji państwa.

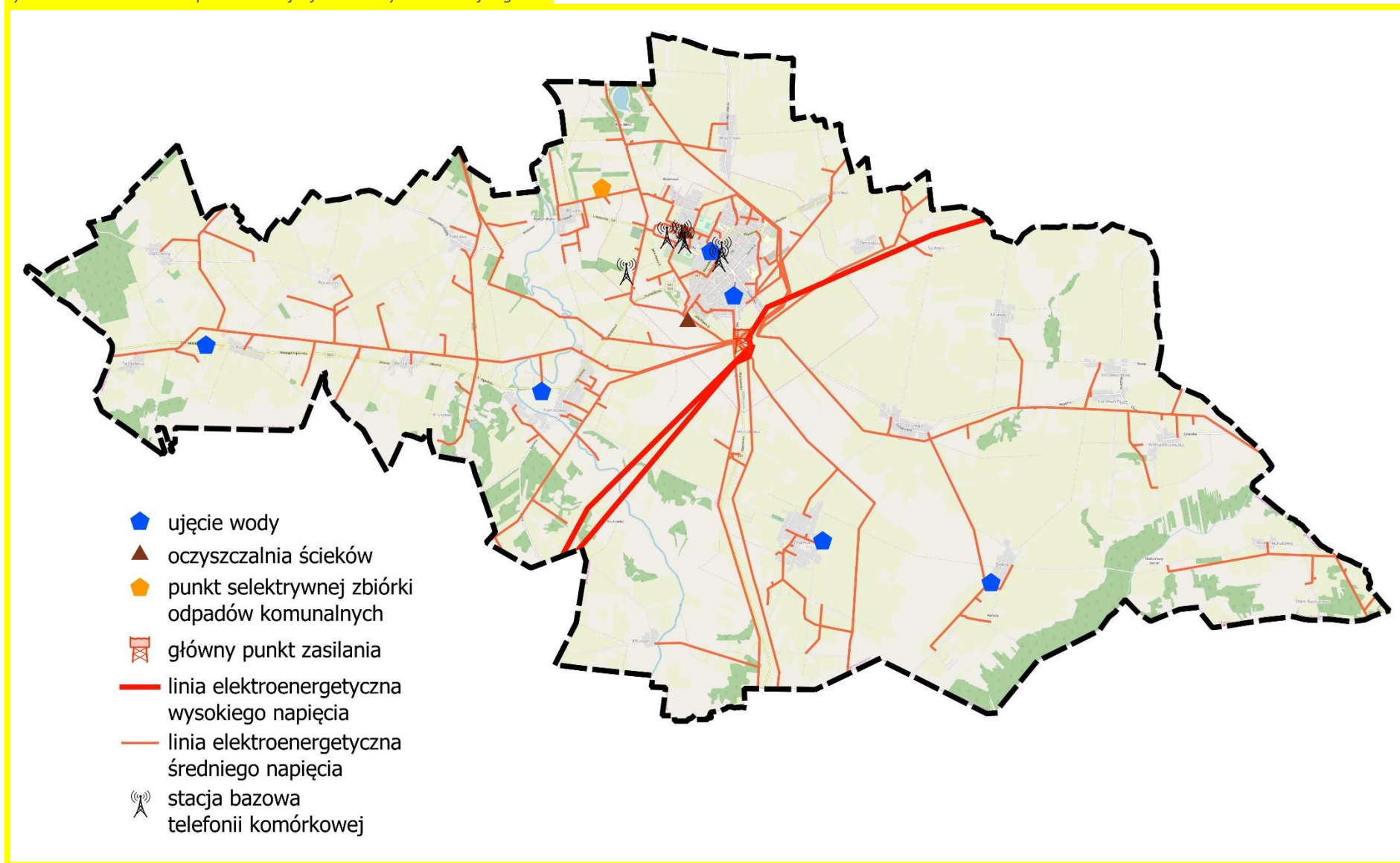
Na terenie miasta bardzo blisko krawędzi jezdni, w odległości szerokości chodnika, znajdują się budynki mieszkalne, które są przez to narażone na niekorzystne oddziaływania płynące ze strony ciągów komunikacyjnych.

Efekt wykluczenia komunikacyjnego powoduje brak sieci kolejowej nie tylko w gminie, ale także w całym powiecie. Oznacza to zwiększenie roli transportu kołowego i większe wykorzystanie dróg.

#### 14.2. Zaopatrzenie w infrastrukturę techniczną i gospodarka odpadami

Układ głównych elementów infrastruktury gminnej przedstawia poniższy rysunek.

Rysunek 6 Rozmieszczenie podstawowej infrastruktury technicznej w gminie



#### 14.2.1. Sieć elektroenergetyczna i gazowa, energetyka wiatrowa

Na sieć elektroenergetyczną gminy składają się linie wysokiego, średniego i niskiego napięcia. Główną linią elektroenergetyczną jest linia wysokiego napięcia relacji Sierpc – Działdowo. Dla gminy ma ona nie tylko charakter tranzytowy (jest ważnym elementem regionalnej sieci przesyłowej), to również zaopatruje w energię elektryczną gminny system energetyczny poprzez główny punkt zasilania 110/15 kV w Żurominie. Linia przecina gminę z południowego zachodu na północny-wschód.

Jak wspomniano wyżej, zasilanie gminnego systemu energetycznego następuje z głównego punktu zasilania w Żurominie poprzez linie średniego napięcia.

Na gminną sieć elektroenergetyczną składają się w głównej mierze linie średniego napięcia, które ze stacji transformatorowej 110/15 kV rozprowadzają energię na terenie gminy, a następnie przy pomocy stacji 15/0,4 kV zapewniają zasilenie końcowych odbiorców. Linie energetyczne występują w postaci linii napowietrznych oraz kablowych. Stan techniczny sieci jest zadowalający.

Sieć energetyczna gminy obejmuje również proces wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych pochodzących z energii słońca. Rysunek studium uwzględnia w swej treści wybudowane już turbiny wiatrowe, jak również te, które otrzymały ostateczne pozwolenia na budowę.

Na terenie gminy Żuromin nie występuje sieć gazowa.

#### 14.2.2. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Sieć wodociągowa obejmuje obszar gminy. Liczba przyłączy z roku na rok wzrasta i w 2018 r. wynosiła 2 897 sztuk. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej wynosi ok. 100% ludności w gminie. Długość czynnej sieci rozdzielczej wynosi 148,1 km. Woda do sieci dostarczana jest z ujęć w Żurominie, Chamsku, Dębsku, Poniatowie i Raczynach, łącznie z 13 studni głębinowych.

W zakresie zbiorczej kanalizacji sanitarnej gmina obsługiwana jest przez oczyszczalnię ścieków w Żurominie, niemniej jednak pokrycie obszaru gminy siecią kanalizacyjną nie jest całkowite (ok. 58% mieszkańców), stąd równorzędnym sposobem odprowadzania ścieków są rozwiązania indywidualne w zakresie zbiorników bezodpływowych oraz przydomowe oczyszczalni ścieków.

#### 14.2.3. Sieć telekomunikacyjna

Gminny system telekomunikacji kablowej połączony jest z systemami zewnętrznymi. Mieszkańcy gminy w zakresie telekomunikacji obsługiwani są poprzez linie kablowe oraz rozwój łączności bezprzewodowej.

Na terenie gminy znajdują się także obiekty infrastruktury telekomunikacyjnej bezprzewodowej (BTS) – stacje bazowe telefonii komórkowej oraz sieci internetowej zlokalizowane na terenie miasta.

#### 14.2.4. Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami jest obecnie realizowana w oparciu o przepisy odrębne, w tym Plan Gospodarki Odpadami Województwa Mazowieckiego 2024, zaktualizowany uchwałą Nr 91/19 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 18 czerwca 2019 r. oraz Regulamin utrzymania czystości i porządku w gminie, przyjęty Uchwałą Nr 141/XV/20 Rady Miejskiej w Żurominie z dnia 24 lutego 2020 r.. Gmina Żuromin pod względem regionalizacji położona jest w regionie

zachodnim. Obecnie odpady zwożone są do właściwych instalacji w miejscowościach: Poświętne (gmina Płońsk), Bielice (gmina Sochaczew), Kosiny Bartosowe (gmina Wiśniewo), Rachocin (gmina Sierpc).

Na terenie gminy funkcjonuje również punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych zlokalizowany w miejscowości Brudnice przy ul. Piaskowej.

### 15. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych

W studium określa się, zgodnie z zapisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych, ustalonych w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa. Poniższa tabela przedstawia te zadania. Wszystkie znajdują się w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa oraz dodatkowo w dokumentach, o których mowa w kolumnie Program, dokument.

Tabela 26 Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych

L.p.	Nazwa inwestycji	Program, dokument
1	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 541 na odcinku od km ok. 55+328 do km 72+775	Plan rozwoju sieci drogowej dróg wojewódzkich województwa mazowieckiego na lata 2016-2026, Wieloletnia Prognoza Finansowa, Kontrakt Terytorialny, Regionalny Program Operacyjny, Plan Wykonawczy do Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku w obszarze „Przestrzeń i Transport”
2	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 541 na odcinku od km 38+170 do km 38+662 oraz od km 39+268 do km 51+500 na terenie gmin Lubowidz i Żuromin.	Plan rozwoju sieci drogowej dróg wojewódzkich województwa mazowieckiego na lata 2016-2026, Wieloletnia Prognoza Finansowa, Kontrakt Terytorialny, Regionalny Program Operacyjny, Plan Wykonawczy do Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku w obszarze „Przestrzeń i Transport”
3	Inwestycje w zakresie sieci kanalizacyjnych, w tym budowa i modernizacja	Aktualizacja Krajowego Programu Oczyszczalnia Ścieków Komunalnych - AKPOŚK 2017 Master Plan dla wdrażania dyrektywy Rady 91/271/EWG opracowany na podstawie AKPOŚK 2017 Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020. Wykaz dużych projektów
4	Zapewnienie odpowiedniej przepustowości koryta rzeki Miłotczanki od km 2+780 do km 10+500, gm. Kuczbork-Osada i gm. Żuromin, pow. żuromiński	Wykaz zadań inwestycyjnych Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie RZGW w Warszawie WA.RPI.542.6.2018 Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (aktualizacja)
5	Zapewnienie odpowiedniej przepustowości koryta rzeki	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (aktualizacja)



	Chraponianki od km 14+580 do km 19+340, gm. Lutocin i gm. Żuromin, pow. żuromiński	
6	Budowa obwodnicy Żuromina w ciągu drogi wojewódzkiej nr 563	

## 16. Wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej

Jak wspomniano we wcześniejszych rozdziałach na terenie gminy występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią o prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi 1% (średnim) i 10% (wysokim).

### Spis rysunków

Rysunek 1 Przeznaczenie terenów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.....	66
Rysunek 2 Powierzchnia całkowita zabudowy w przeliczeniu na hektar.....	70
Rysunek 3 Lokalizacja budynków inwentarskich na terenie gminy .....	76
Rysunek 4 Potencjalna wydajność ujęć wody .....	78
Rysunek 6 Obszary zwarte w gminie Żuromin .....	123
Rysunek 6 Rozmieszczenie podstawowej infrastruktury technicznej w gminie .....	138

### Spis tabel

Tabela 1 Zabytki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków.....	82
Tabela 2 Zabytki archeologiczne .....	84
Tabela 3 Podstawowe wskaźniki demograficzne gminy .....	90
Tabela 4 Migracje .....	91
Tabela 5 Liczba budynków mieszkalnych w gminie .....	93
Tabela 6 Mieszkania w gminie .....	94
Tabela 7 Mieszkania oddane do użytkowania .....	95
Tabela 8 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.....	98
Tabela 9 Ocena jakości wód powierzchniowych.....	101
Tabela 10 Struktura budżetu gminy w latach 2008-2018 .....	103
Tabela 11 Podmioty gospodarki narodowej .....	105
Tabela 12 Prognoza liczby ludności w wartościach liczbowych .....	109
Tabela 13 Dane dotyczące mieszkalnictwa .....	113
Tabela 14 Prognoza liczby osób przypadających na mieszkanie.....	116
Tabela 15 Prognoza średniej wielkości mieszkania.....	117
Tabela 16 Powierzchnie obszarów zwartych .....	125
Tabela 17 Przyjęte parametry przeliczeniowe dla zabudowy .....	126
Tabela 18 Bilans terenów.....	127
Tabela 19 Podział gruntów według stanu władania.....	132
Tabela 20 Obszary chronionego krajobrazu.....	133
Tabela 21 Pomniki przyrody.....	134
Tabela 22 Udokumentowane złoża surowców naturalnych .....	135
Tabela 23 Tereny górnicze .....	136
Tabela 24 Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych.....	140

### Spis wykresów

Wykres 1 Udział poszczególnych przeznaczeń wynikających z obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego .....	65
---	----

Wykres 2 Wydane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu .....	67
Wykres 3 Podział wydanych decyzji ze względu na funkcję zabudowy .....	69
Wykres 4 Udział poszczególnych użytków w powierzchni gruntów rolnych .....	73
Wykres 5 Udział poszczególnych klas gruntów rolnych .....	74
Wykres 6 Gospodarstwa rolne według powierzchni.....	74
Wykres 7 Podział gruntów leśnych ze względu na klasy .....	77
Wykres 8 Liczba mieszkańców gminy Żuromin w latach 2008-2018 .....	89
Wykres 9 Piramida wieku .....	90
Wykres 10 Struktura wieku mieszkańców gminy.....	92
Wykres 11 Struktura wieku mieszkańców gminy w podziale na płeć.....	93
Wykres 12 Bezrobotni zarejestrowani w latach 2008-2018 .....	97
Wykres 13 Liczba osób pracujących w podziale na płeć .....	99
Wykres 14 Wydatki inwestycyjne gminy.....	106
Wykres 15 Trend zmian liczby ludności w latach 2010-2020.....	108
Wykres 16 Zmiana liczby osób na mieszkanie w latach 1995-2018.....	114
Wykres 17 Zmiana średniej wielkości mieszkania w latach 1995-2018.....	115
Wykres 18 Liczba podmiotów gospodarki narodowej w sekcjach PKD dotyczących przemysłu i usług z nim związanych .....	121
Wykres 19 Powierzchnia gruntów wchodzących w skład gminnego zasobu nieruchomości w latach 2002-2016 .....	133